

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR ve TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA
VEHBİ CEM AŞKUN SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ
Sivas 25-26 Mayıs 2016**

Sivas
temel
e s e r

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA VEHBİ CEM AŞKUN SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ 1. CİLT**

SİVAS 1000 TEMEL ESER

No: 35

ISBN : 978-975-17-4353-4

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Recep TOPARLI
Prof. Dr. Ahmet BOZDOĞAN
Prof. Dr. Erdal ESER
Doç. Dr. Abdullah KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Dr. Doğan KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Berat DEMİRCİ
Müjgân ÜÇER
Av. Halûk ÇAĞDAŞ
Mehmet ŞARKIŞLA
İsmail Hakkı ACAR
Faruk ABURŞU
A.Necip GÜNAYDIN
A.Mahir PEKŞEN
İbrahim YASAK

Editör

Teoman KARACA

Tashih

**Ali Rıza AKYÜZ
Adem KARATAŞ**

Baskı

Es-Form Ofset

İletişim

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi/ SİVAS

Telefon: 0 346 223 59 08

Belgegeçer: 0 346 223 92 99

Elektronik Posta: iktm58@ktb.gov.tr

www.sivaskulturturizm.gov.tr

Alıntı yapılmış olan metin telif hakkı sorumluluğu ile metinlerdeki imlâ ve noktalama konusundaki tutumlar yazarlara aittir.

Salih AYHAN
Sivas Valisi

TAKDİM

İnsanlık tarihine doğru bir yolculuk yaptığımızda karşımıza hiç şüphesiz ki kitap medeniyeti çıkar. Bu yolculuğu ister düne, tarihin ilk dönemlerine doğru yapalım isterse gelecek yüzyılların ötelere doğru yapalım, önümüze çıkacak olan gerçek, kitap medeniyetidir. Çünkü kitap bilginin, bilimin, keşfin, insanı ve yaşadığı coğrafyayı hep daha üst seviyelere çıkaracak olan temel dinamiğin kaynağıdır. Tecrübe edilerek hayatta keşfedilenin, öğrenilenin ve kayıtlara geçen ve geleceğe miras kalan yazılı belgeleridir kitap... O nedenle ki, hayatlarını kitapla iç içe, yan yana ve birlikte sürdüren milletler, bilimin yol göstericiliğinde hayat standardını merhale merhale üst seviyelere yükseltirler.

Yol kitapla yürünür; insan kitapla hayat bulur, huzur bulur ve yol bulur...

Bizim binlerce yıllık medeniyet tarihimiz, yükseliş dönemimiz kitabın gösterdiği güzergâhta devam etmiştir. Medeniyetimiz ilme, öğrenmeye, dolayısıyla kitaba ve kütüphaneye gereken önemi vermiştir. Medreselerde, okullarda ve bilim yuvalarında yazılan kitaplarla aydınlanan hayat yolculuğu üç kıtaya hükmeden adaleti, eğitimi ve sosyal yaşamı toplumun ve devletin temel dinamiklerine yerleştirerek güçlü bir medeniyet inşa etmiştir. Kitabın yani bilginin hayata yön verdiği dönemlerde güçlü devletler, özgün sanatlar, sağlam toplumlar vücut

bulmuştur. Aksi durumlarda ise çöküş, yıpranış ve çözülme kendini göstermiştir. Günümüz dünyasında da hâlâ en geçerli ve değerli olan unsur, bilgidir. Bilgiyi elinde bulunduran toplumlar, ekonomik, askerî, sosyal ve teknik açıdan da dünyaya hâkim duruma gelmektedirler.

Medeniyetimize beşiklik eden kadim şehirlerimizden birisi olan Sivas “Darü'l-Ulema” ismiyle, ilme ve kitaba verdiği önemle anılagelmiştir. Yine bu şehir yetiştirdiği devlet adamlarıyla, söz ustalarıyla zengin bir geçmişe ve birikime sahiptir. Bu şehrin medreselerinde kaleme alınan eserleri gün yüzüne çıkarmak ve onları toplumumuzun geleneksel yapısını, kültürünü, örf ve âdetini inceleyen yeni eserlerle zenginleştirmek amacındayız.

“Sivas 1000 Temel Eser” serisiyle şehrin kültürel birikimini geçmişten geleceğe aktarmak için Valiliğimiz tarafından bu şehre ait kitapların yayımlanarak yeni kuşaklarla buluşturulmasına imkânlar ölçüsünde gayret edilmektedir. Bu çerçevede bugüne kadar yayımlanan kitaplara ek olarak bundan sonra da yeni yeni kitaplar yayımlanmaya çalışılacaktır. Bu vesile ile sempozyumda bildiri sunan katılımcılara, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne ve Yayın Kurulu üyelerimize teşekkür ediyorum.

Bu seride daha nice yeni eserleri yayımlamak temennisiyle...

Teoman KARACA
İl Kùltür ve Turizm Müdürü

ÖNSÖZ

Kitaplar bir milletin düşünce ürünlerini gelecek nesillere aktaran bilgi hazineleridir. İnsanlık tarihi boyunca dünyanın en mamur şehirleri yıkılmış en muhteşem sanat eserleri yerle bir olmuş ancak kitaplar bütün engelleri aşarak günümüze kadar gelmişlerdir. Bu yüzden kitap yazmanın veya yayımlamanın geleceğe yönelik en güzel hizmetlerinden olacağına inanmalı şehrimizin hafızasını diri tutmak ve değişen dünya şartlarına karşı kültürümüzü korumak için kitapların etkili gücünden faydalanmalıyız.

Sivas bin yılı aşkın süredir üzerinde yaşadığımız coğrafyanın en zengin tarihi ve kültürel kaynaklarını bağrında taşımıştır. Yeterince değerlendirilmeyen ve günümüzde hızla gelişen ve yok ederek değiştiren şartları nedeniyle bu zengin miras, unutulmaya hatta kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bu değerlerimizin tespit edilmesi kayıt altına alınması korunarak gelecek nesillere aktarılması ve böylece yok olmaktan kurtarılması gerekmektedir. Bu işi başarmak damarlarından beslendiğimiz kültüre olan bağlılığımızın kararlı bir ifadesi olacaktır.

Valiliğimizce Sivas'ın zengin kültürünü ortaya çıkarmak ve tanıtmak amacıyla "Sivas 1000 Temel Eser" başlığı altında uzun soluklu bir kitap yayıncılığı başlatılmıştır. Yayın Kurulunun görüşleri doğrultusunda İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğümüzce yayına hazırlanan

her yıl bir plan ve program dâhilinde kitaplar yayınlanmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan ilimizle ilgili önemli şahsiyetleri ve sempozyumları içeren sekiz adet yayının kültür hayatımızı daha da zenginleştirip Sivas'a ait bilgi ve kültürel değerleri gelecek nesillere daha rahat aktarılacağına inanıyoruz.

Bu çalışmaların ortaya çıkmasında yardımlarını gördüğümüz tüm İlim ve Kültür adamlarına, Yayın Kurulumuza, hocalarımıza, katılımcılara ve kitapların ortaya çıkarılmasında emeği geçen ve gerekli ön çalışmaları fedakârca yürüten Müdürlüğümüz personeline ayrıca eserin basımını gerçekleştirmek suretiyle Sivaslılara ve dolayısıyla okuyucuya kazandıran kültürel faaliyetlere destek ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Valimiz Salih AYHAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Kurulları/ 1

Sempozyum Oturumları / 3

Sempozyum Genel Etkinlikler Programı/ 7

Sempozyum Açılış Konuşmaları/ 9

Şehir Kültürünü Yayma ve Yaş. Der. Bşk. **Ahat TÜRKMENOĞLU/ 9**

İl Kültür ve Turizm Müdürü **Kadir PÜRLÜ/ 11**

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü **Prof. Dr. Faruk KOCACIK/ 13**

Sivas Belediye Başkan Vekili **Ahmet ÖZAYDIN/ 15**

Sivas Vali Yardımcısı ve Vekili **Ömer KALAYLI/ 17**

Vehbi Cem AŞKUN Hakkında Konuşmalar

Dr. İrfan Ünver NASRATTINOĞLU, “Yakından Tanıdığım Vehbi Cem AŞKUN.”/ 19

Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN, Vehbi Cem AŞKUN’un Oğlu,
“Vehbi Cem Aşkun ve Sivas Kültürü.”/ 21

Makale

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, “Benim Vehbi Cem Aşkun’um.”/ 25

Bildiriler

1. Oturum: Eflatun Cem Güney Oturumu

Yrd. Doç. Dr. Münir CERRAHOĞLU

“Sivas Halk İnanışlarının Vehbi Cem Aşkun’un Düşünce Dünyasındaki Yeri” / 35

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

“Vehbi Cem Aşkun’un Şiirlerinde Değer Aktarımı: ‘Çocuklara Şiirler.’”/ 57

A. Necip GÜNAYDIN

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Sivas Kongresi’ İsimli Eserinin
Değerlendirilmesi.”/ 69

Hünkar Kayhan ÖZDEMİR

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Sivas Folkloru’ Dergisindeki Yazıları.”/ 91

Nail TAN

“Arşivimde Ve Hafızamda Vehbi Cem Aşkun’la İlgili Notlar.”/ 101

2. Oturum: Ahmet Kutsi Tecer Oturumu

Doç. Dr. Bülent ARI

“Sivas Folkloru Kitabındaki Doğum ve Sonrası Pratiklerinin Diğer
Yörelerdeki Uygulamalarla Benzer Yönleri.”/ 113

Yrd. Doç. Dr. Burhan KAÇAR

“Sivas Halkevi Çalışmalarında Vehbi Cem Aşkun’un Yeri”/ 123

Kadir PÜRLÜ

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Yayla’ Dergisindeki Yazı ve Şiirleri.”/ 131

3. Oturum: Muzaffer Sarısözen Oturumu

Yaşar KALAFAT

“Günümüz sivas halk kültürü çalışmalarından Vehbi Cem Aşkun’a
(1909–1975) Bakmak veya Sivas Halk İnançları
Çalışmalarında devamlılık.”/ 165

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA VEHBİ CEM AŞKUN
SEMPOZYUMU KURULLARI**

(Sivas 25-26 Mayıs 2016)

DANIŞMA KURULU:

Sami AYDIN, Sivas Belediye Başkanı
Prof. Dr. Faruk KOCACIK, Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Recep TOPARLI, Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN, Vehbi Cem Aşkun'un Oğlu

BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, Selçuk Üniversitesi (Emekli Öğretim
Üyesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Nail TAN, Araştırmacı, Halkbilimci, Yazar

DÜZENLEME KURULU:

Ömer KALAYLI, Vali Yardımcısı
Prof. Dr. Ali ERKUL, C.Ü. Rektör Yardımcısı
Kadir PÜRLÜ, İl Kültür ve Turizm Müdürü
Ahmet ÖZAYDIN, Sivas Belediye Başkan Yardımcısı
Dr. Doğan KAYA, Cumhuriyet Üniversitesi
Ahat TÜRKMENOĞLU, Sivas Şehir Kültürünü Yayma ve Yaşatma
Derneği Başkanı

DESTEK VEREN KURULUŞLAR:

Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sivas Valiliği
Sivas Belediye Başkanlığı
Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA
VEHbİ CEM AŞKUN SEMPOZYUMU
(SİVAS, 25-26 MAYIS 2016) OTURUMLARI**

25 Mayıs 2016, Çarşamba:

Sempozyum Açılış Programı:

Yer: Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi Toplantı Salonu

Saat: 10.00 – 10.45

Saygı Duruşu ve İstiklâl Marşı

Protokol Konuşmaları:

Şehir Kültürünü Yayma ve Yaşatma Derneği Başkanı

Ahad TÜRKMENOĞLU

İl Kültür ve Turizm Müdürü **Kadir PÜRLÜ**

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü **Prof. Dr. Faruk KOCACIK**

Sivas Belediye Başkan Vekili **Ahmet ÖZAYDIN**

Sivas Vali Yardımcısı ve Vekili **Ömer KALAYLI**

Vehbi Cem AŞKUN Hakkında Konuşmalar:

Dr. İrfan Ünver NASRATTINOĞLU, “Yakından Tanıdığım Vehbi Cem AŞKUN.”

Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN, Vehbi Cem AŞKUN’un Oğlu,
“Vehbi Cem Aşkun ve Sivas Kültürü.”

10.45: Eflatun Cem Güney Oturumu:

Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi Toplantı Salonu

Oturum Başkanı: **Doç. Dr. Bülent ARI**

Nail TAN

“Hafızamda ve Arşivimde Vehbi Cem Aşkun’la İlgili Notlar.”

Prof. Dr. İsmail GÖRKEM

“Folklorcu Vehbi Cem Aşkun, Biyografisi ve Eserleri.”

Yrd. Doç. Dr. Burhan KAÇAR

“Dostlarının Dilinden Vehbi Cem Aşkun.”

Yrd. Doç. Dr. Münir CERRAHOĞLU

“Sivas Halk İnanışları ve Halk İnanışlarının Vehbi Cem Aşkun’un Düşünce Dünyasındaki Yeri.”

A. Necip GÜNAYDIN

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Sivas Kongresi’ İsimli Eserinin Değerlendirilmesi.”

12.00: Tartışma

14.00: Ahmet Kutsi Tecer Oturumu:

Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi Toplantı Salonu

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN - Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Kadir PÜRLÜ

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Yayla’ Dergisindeki Yazı ve Şiirleri.”

Hayrettin İVGİN

“Halk Bilimci Bakışla Vehbi Cem Aşkun’un ‘Sivas Folkloru’ Derleme Kitabı.”

Hünkar Kayhan ÖZDEMİR

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Sivas Folkloru’ Dergisindeki Yazıları.”

15.00: Tartışma/Kahve Molası

15.15: Muzaffer Sarısözen Oturumu:

Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi Toplantı Salonu

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. İsmail GÖRKEM - Yrd. Doç. Münir CERRAHOĞLU

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

“Vehbi Cem Aşkun’un Şiirlerinde Değer Aktarımı: ‘Çocuklara Şiirler’.”

Doç. Dr. Mehmet YILMAZ

“Vehbi Cem Aşkun’un Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Yönünden Ele Alınması.”

Yaşar KALAFAT

“Günümüz Halk Kültürü Çalışmalarından Vehbi Cem Aşkun Halk Bilimciliğine Bakmak veya Sivas Halk İnanışlarında Devamlılık.”

Ertuğrul ÖZKANAT

“Sivas Folkloru Kitabındaki Evlenme ve Düğün Adetlerinin Diğer Yörelerdeki Adetler ile Benzer ve Farklı Yönleri.”

16.15: Tartışma/Kahve Molası

16.30: İbrahim Arslanoğlu Oturumu:

Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi Toplantı Salonu

Oturum Başkanı:

Dr. Müjgân ÜÇER - Nuri TANER

Prof. Dr. İsmet ÇETİN

“Oğuzname ve Vehbi Cem Aşkun’un Oğuz Destanı.”

Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ

“Vehbi Cem Aşkun’un Piri Baba Adlı Kitabı ve Velâyetnâme-i Piri Baba’da Geçen Menkıbeler Üzerine Bir Derleme.”

Doç. Dr. Bülent ARI

“Sivas Folkloru Kitabındaki Doğum ve Sonrası Pratiklerinin Diğer Yörelerdeki Uygulamalarla Benzer Yönleri.”

Nuri TANER

“Vehbi Cem Aşkun’un ‘Kader’i.”

Şule GEZER

“Vehbi Cem Aşkun’un Araştırmalarından Hareketle Sivas ve Manisa Yöresi Halk Hekimliği Üzerine Karşılaştırılmalı Bir İnceleme.”

17.45: Tartışma

18.00: Değerlendirme Oturumu ve Kapanış

Prof. Dr. İsmet ÇETİN

Nail TAN

Hayrettin İVGİN

21.00-22.30: Sohbet ve Meşk Programı (Abdi Ağa Konağı)

26 Mayıs 2015 Perşembe:

08.30-19.00: Konuk Katılımcılara Yönelik Şarkışla-Sivrialan Köyü Âşık Veysel Müzesi Ziyareti, Gemerek Sızır Şelalesi ve Çat Ormanı'nın Gezilmesi.

ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA VEHBİ CEM AŞKUN SEMPOZYUMU GENEL ETKİNLİK PROGRAMI

24 Mayıs 2016 Salı:

08.00-24.00: Konukların Karşılınması ve Misafirhaneye Yerleştirilmesi

25 Mayıs 2016 Çarşamba:

10.00-10.30: Sempozyum Açılış Programı
(Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi, Toplantı Salonu)
10.30-12.30: Oturumlar ve Bildirilerin Sunulması
12.30-14.00: Öğle Yemeği
14.00-15.00: Oturumlar ve Bildirilerin Sunulması
15.00-15.15: Tartışma/Kahve Molası
15.15-16.15: Oturumlar ve Bildirilerin Sunulması
16.15-16.30: Tartışma/Kahve Molası
16.30-17.45: Oturumlar ve Bildirilerin Sunulması
18.00-18.30: Değerlendirme Oturumu ve Kapanış
19.00-20.30: Akşam Yemeği

26 Mayıs 2016 Perşembe:

08.30-10.00: Şarkışla Sivrialan Köyüne Hareket ve Varış
10.00-10.30: Âşık Veysel'in Mezarının Ziyaret Edilmesi
10.30-11.00: Âşık Veysel Müzesinin Gezilmesi
11.00-12.15: Gemerek Sızır Şelalesine Hareket ve Varış
12.15-13.45: Sızır Şelalesinde Öğle Yemeği
13.45-14.00: Çat Ormanına Hareket ve Varış
14.00-17.30: Çat Ormanında Dinlenme
17.30-19.00: Akşam Yemeği (Çat Ormanı)
19.00: Çat Ormanından Ayrılış ve Sivas'a Hareket

27 Mayıs 2016 Cuma:

08.00: Misafirhanelerden Ayrılış

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Sivas Şehir Kültürünü Yayma ve Yaşatma Derneği Başkanı Ahat TÜRKMENOĞLU'nun Konuşması

Sayın Vali Yardımcım, Sayın Rektörüm, Sayın Belediye Başkan Yardımcım, Saygıdeğer Daire Müdürü Arkadaşlarım, Saygı değer Hanımefendiler ve Beyefendiler ‘‘hepiniz hoş geldiniz’’ diyor saygılarımı arz ediyorum.

Vehbi Cem AŞKUN Sempozyumu katılımcılarına bilgiler sunacak olan değerli bilim insanlarına hoş geldiniz diyor saygılar sunuyorum.

Bir Sempozyum, bir şahsın adıyla anılır. Anmaya değecek bir iz ve eser bırakmış olması gerekir. Sivas'ımızın yetiştirdiği şair, yazar, folklorcu, eğitimci, tarihçi Vehbi Cem AŞKUN'u değerli bilim insanlarımız bizlere bütün yönleriyle anlatacaklar. Kendilerini zevkle dinleyeceğiz. Değerli büyüğümüzü daha yakından tanımış olacağız.

Sivas'ın Halk Kültürünü, şiirini, yakın tarihini, yazdığı eserlerle gelecek nesillere aktaran değerli büyüğümüz Vehbi Cem AŞKUN'u Rahmetle anıyor, şurada aramızda bulunan Oğlu Profesör Doktor İnal Cem AŞKUN ve değerli eşine saygılarımı sunuyorum. Sivas Kültürüne büyük katkıların olacağına inancım tamdır. Hepinizi saygıyla selamlıyor hürmetlerimi arz ediyorum.

Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürü Kadir PÜRLÜ'nün Konuşması

Sayın Valim, Rektörüm, Belediye Başkan Vekilimiz, Bilim Sanayi İl Müdürümüz, Gençlik Spor İl Müdürümüz, Türk Halk Kültürü ve Araştırma Kurulu Başkanımız İrfan Ünver NASRATTINOĞLU, Eskişehir'den bu programa katılan ricamızı kabul eden saygıdeğer İnal Hocamız, değerli düzenleme kurulu üyelerimiz, değerli hocalarımız ve değerli öğrenciler hepimizi saygı ve sevgilerimle selamlıyorum.

Vehbi Cem AŞKUN Sivas'a bir ömür vermiştir. Bütün enerjisini Türk Kültürünün yanı sıra Sivas'a harcamış ve ölümsüz eserler vermiş bir insandır. Bugüne kadar böyle bir insanı hatırlamamak onun eserlerini gün ışığına çıkarmamak gerçekten büyük bir eksiklikti. Cumhuriyet Üniversitesi, Derneğimiz, Belediyemiz ve Müdürlüğümüzce hazırlanan bu programla bu kent vefalı evladını anacaktır. Kendisi yazmış olduğu Sivas Folkloru kitabıyla Sivas'a dair en önemli kitaplardan birini yazmıştır. Çünkü Sivas Folkloru, şehir merkezinin halk kültürünü anlatan Cumhuriyet Döneminde yazılmış önemli bir kitaptır. Bundan önce de Sivas Kongresi kitabını yazmıştır.

Sivas Kongresini öğrenmek isteyen kişiler Vehbi Cem AŞKUN'un Sivas Kongresi kitabını okumalıdır diye düşünüyorum. Yine hocamız bununla da yetinmedi Sivas Şairleri kitabını yazdı. Eğer Hocamız bu kitabı yazmamış olsaydı çoğu şairden haberimiz olmayacaktır. Bin bir güçlükte aldığı şiirleri ve belgeleri Sivas Şairleri kitabına aktarmıştır. Örneğin; Kazancızâde Emin Edip Efendi gibi şairlerden haberimiz olmayacaktı. Hatta kendisi diyor ki: "Bazı kişiler çok cimri davrandılar. Aylarca uğraştıktan sonra üç beş şiirlerini alabildim." Yine yayla dergisini çıkarmıştır. Yüzlerce makale, yazılar. Gittiği yerlerde de Sivas hakkında değerli yazılar yazmış, Sivas'a hizmet etmekten hiç uzak kalmamıştır.

Böyle bir insanı hatırlamamız gerekiyordu. Sayın Rektörümüze öncelikle teşekkür ediyorum. Son dört sempozyumdur birlikte çok güzel çalışmalar yapıyoruz. Üniversite ve şehir işbirliğinin en güzel örneklerini uyguluyor ve sonuçlandırıyoruz.

Sivas'ta, Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu, Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu, Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu, Kültürümüzde Türkü Sempozyumu, Eflatun Cem Güney Sempozyumu, Muzaffer Sarısözen Sempozyumu, Âşık Veysel Sempozyumu düzenlenmiştir. Son olarak da “Vehbi Cem Aşkun Sempozyumu” düzenliyoruz.

Bu sempozyum sonunda da bildirimler yayımlandıktan sonra değerlerimizden haberdar olacağız. Kültür o dur ki geçmişimizle bir bağımız olsun. Bizden öncekileri tanıyalım ve onların devamı olalım. Taş üzerine taş koyalım.

Gönül dolu olunca dil lal olur deniyor. Uzaktan yakından gelen herkese ve bu etkinliği hazırlayan personelimize teşekkür ediyorum. Emeği olan herkese yürekten teşekkür ediyorum.

**Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Faruk KOCACIK'ın
Konuşması**

Sayın Vali Yardımcım, Sayın Belediye Başkan Vekilim, Değerli Müdürlerimiz, çok kıymetli davetliler ve değerli basın mensupları hepinize hoş geldiniz diyor, saygılar sunuyorum. Bugün 4. sünü gerçekleştirdiğimiz sempozyumların gelenekselleşmeye başladığını görüyorum. Biz ilk olarak bu konuyu gündeme getirdiğimizde Cumhuriyet Üniversitesi Sivas Kültür Araştırmaları Merkezi Müdürümüz Doğan Bey, Kültür ve Turizm Müdürümüz Kadir Bey ile beraber büyük bir heyecanla başladık. Ama şuan geldiğimiz yerin üniversite şehir işbirliği ve şehir kültürüne katkıda çok önemli bir nokta olduğunu düşünüyorum. Şehir Kültürünü yayma ve yaşatma derneği de her zaman şehrimize önemli katkılarda bulunuyor. Her türlü etkinlikte destek oluyorlar. Üniversitemizde şehre yakışan bir birliktelik sergiliyor.

Biraz önce bahsettiğim Doğan KAYA Bey'in Müdürlüğünü yaptığı Sivas Kültür Araştırmaları Merkezi'nin amacı Sivas için her türlü kültürel araştırmayı, katkıyı muhafaza etmek ve gelecek kuşaklara aktararak, bunların unutulmamasını, bilinmesini sağlamaktır.

Ben sözü çok uzatmadan değerli konuşmacılarımızın buraya davet edilmesi ve bir an önce onları dinlememiz için kısa kesmek istiyorum. Emeği geçen herkese çok teşekkür ediyor, bu güzel etkinliğin daha da gelişmesini ve devam etmesini diliyorum.

Sivas Belediye Başkan Yardımcısı Ahmet ÖZAYDIN'ın Konuşması

Sayın Vali Yardımcım, Sayın Rektörüm, Sayın Daire Müdürlerim, Değerli basın mensupları, Değerli davetliler bende sözlerime başlamadan önce sizleri en kalbi ve hasbi duygularıyla selamlıyorum.

Marifet iltifata tabidir sözünden hareketle şunu ifade etmek istiyorum ki: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğümüz Sivas'ın kültürüne çok ciddi katkılarda bulunuyor. Rahmeti Rahman'a kavuşmuş Sivas kültürüne hizmet etmiş çok önemli değerlerimizi bu mekanlarda sempozyum ve panel adı altında anarak kitaplaştırıyor. Bu gerçekten çok önemli bir çalışmadır. İl Kültür Müdürümüz ve ekibi sadece kendileri değil ilgili kurumları da yanına alarak bu tür faaliyetleri sürdürmesi çok kayda değerdir. Zaman zaman Sivas Belediyesi, Valiliğimiz, Üniversitemiz ve Sivil Toplum Kuruluşları hep birlikte hareket edilmesini gerçekten çok önemsiyoruz. Şuanda Vehbi Cem AŞKUN hakkında alacağımız bilgiler gerçekten çok önemlidir. Sempozyuma katılan kişileri dinleyeceğiz. Gerçekten önemli bir değer olduğunu daha iyi anlayacağız. Bu bilgiler daha sonra kitaplaştırılarak gelecek nesillere aktarılacaktır. Bu sempozyumların devamını İl Kültür ve Turizm Müdürlüğümüzden bekliyoruz.

Tekrar Saygı ve Hürmetlerimi arz ediyorum.

Sivas Vali Yardımcısı Ömer KALAYLI'nın Konuşması

Sayın Belediye Başkan Yardımcım, Sayın Rektörüm, çok değerli akademisyen ve hocalarımız, muhterem hanımefendi ve beyefendiler konuşmama başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sivaslı Halk Bilimci, ünlü yazar Vehbi Cem AŞKUN Sempozyumunda sizlerle birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Toplumları var eden kültürdür. Kültürün korunması hiç şüphesiz öncelikli olarak geçmişini, kendisini bilmek arzusundan geçmektedir. Geçmişini bilen bir nesil bugünü tespit ve yarını sezebilme yetisine sahip olacaktır. Gerçekten Orta Anadolu'nun en büyük en önemli şehirlerinden olan Sivas bir kültür ve tarih şehridir. Folklor bakımından da oldukça zengindir. Birçok yazarlar, şairler yetiştirmiştir. Vehbi Cem AŞKUN'da bunlardan bir tanesidir. Elbette ki çok iyi bir şekilde hatırlanması gerekiyor. Bu anlamda da yapılan bu çalışmalar şehir ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliğinin ortaklığının önemli bir göstergesidir.

Daha öncede birçok sempozyuma katılmıştım. Bu konuda da gerçekten İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Üniversitemizin çok güzel çalışmaları var. Ben bu tür sempozyumları oldukça önemsiyorum. Bu sempozyumlarla biz aynı zamanda geçmişte bizlere hizmet eden insanları anmış ve anlamış olacağız.

Bu sempozyumun hazırlanmasında emeği geçen tüm kurum ve kişilere teşekkür ediyorum. Sempozyumun ilimize hayırlı olmasını diliyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

VEHBI CEM AŞKUN'LA İLGİLİ SEMPOZYUM AÇILIŞ KONUŞMALARI

Türk Halk Kùltürü Araştırmaları Kurumu Başkanı İrfan Ünver NASRATTINOĞLU'nun Konuşması

Saygıdeğer hanımefendiler ve beyefendiler.

Merhum Vehbi Cem AŞkun'un en eski dostlarından biriyim. Ben öncelikle bu çalışmalarından dolayı İl Kùltür ve Turizm Müdürümüz Kadir Pùrlü Bey'e çok teşekkür ediyorum ve yürekten kutluyorum. Türkiye'nin birçok yerinde bulunmuş bir kişi olarak Sivas İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü'nün çalışmalarını çok yakından takip ediyorum. Mutlaka bu görevi yapan diğer arkadaşlarımızda görevinin hakkını yerine getiriyordur ama Kadir Bey görevinin ötesinde işler yapıyor. Bir kere onun yayınladığı kitapları gördükçe adeta devletin yayınlarından sorumlu birimlerini de aşan çalışmalar görüyorum.

Vefa kavramının gittikçe anlamını yitirdiği günümüzde çok değerli çalışmalar yapan Vehbi Cem AŞkun gibi bir değerin anımsanarak böyle değerli bir sempozyum yapılması Başkanlığını yaptığım Türk Halk Kùltürü Araştırmaları Kurumu olarak bizi çok mutlu etmiştir. Vehbi Hoca Türk Halk Kùltürü Araştırmaları Kurumu'nun üyesi idi. Bu kuruluş 1955 yılında hocaların hocası Fuat Köprölü tarafından kurulan bir kuruluŐtur. Halk Bilimleri ve Folklarla ilgilenen pek çok kişinin de üyesi olduğu bu kurumun amacı, Halk Kùltürünün derlenmesi, korunması ve yaşatılması üzerinde durmaktadır.

Hiçbir Şey beklemeden sadece milletini seven, görevini fahriyen ifa eden insanlardan oluşan bir kurumdur. Vehbi Cem AŞkun da bu kurumun neferlerinden birisiydi. Vehbi Hoca bildiğiniz gibi son yıllarını Eskişehir'de geçiriyordu. Eskişehir Valiliği ile Bizim kurumumuz yoğun çalışmalar yapıyordu. Bunların başında Yunus Emre Kùltür Haftaları geliyordu. Yunus Emre Lisesi'nde Halk Edebiyatı üzerine bu faaliyetleri baŐlatmıştık. Sonra Nasrettin Hoca ile ilgili düzenlemeler vardı ve Seyit Battal Gazi'de de, Battal Gaziyi Anma Şölenleri ile ilgili düzenlemeler yapılıyordu. Bu vesile ile hocamızla sık sık görüşme, ziyaretine gitme imkânı buluyorduk. Yine böyle bir etkinliğe gittiğimizde, 6 Mayıs

1978’de saat 16.00 sıralarında Yunus Emre Köyü’nden döndükten hemen sonra hastanede tedavi edilmekte olan değerli hocamızı ziyarete gittik. Ziyarete benimle beraber Orhan Şaik Gökyay, Nail Tan ve Eskişehir’in o zaman ki Kültür Müdürü Güven Tanyeli ile birlikte gitmiştik. O güzel ziyarette hocamızın yüzü gülmüş ve bizimle uzun uzun sohbet etmiş, adeta bizi bırakmak istememişti. O günleri belgeleyen fotoğrafları Kadir Bey’e (Kadir Pürlü) verdim. O günün şartlarında pek güzel fotoğraflar değildi ama o ziyaret son oldu ve kısa bir süre sonra hocamızı maalesef kaybettik.

Vehbi Cem Aşkun’la sık sık mektuplaşırdık. Şimdiki gibi telefon yoktu. El yazısıyla kaleme aldığı birçok mektubu da Kadir Bey’e takdim ettim. Zaten bundan sonrada Her şeyin tek bir elde toplanabilmesi için Vehbi Cem Aşkun’la ilgili her şeyi Kadir Bey’e göndermeyi düşünüyoruz.

Hoca il ilgili Üniversitede (Cumhuriyet Üniversitesi) bir tez yapılmadıysa mutlaka yapılmalıdır. Anadolu’nun tüm şehirlerindeki basın yayın organlarına gönderdiği makaleleri var. Mesela bunlarla ilgili benimde doğum yerim olan Afyon’da Kocatepe gazetesi vardı. Bu gazete ile kendisini yakın bir ilişkisi vardı. İbrahim Küçük Kurt adlı bir arkadaşımızın yayınladığı bir gazeteydi. Oraya gönderdiği yazıların yayınlanmasının takibini de benden isterdi. Hoca çok kesin bir insandı. Yaptığı işin mutlaka takibini isterdi. Bunlardan yine bir tanesi süreli yayınlara gönderdiği makalelerin takibiydi. Telif haklarının hemen kendisine gönderilmesini isterdi. Herkesin kendisi gibi ciddi çalışmasını ve olmasını istedi. Gazeteci olma isteği vardı. Sarı basın kartı verilmesi ile ilgili çok ciddi uğraşlar verdi.

Çok ciddi araştırmalar ve derlemeler yapan bir insandı. Türk Dil Kurumunun’da üyesi idi. Hocamızın 10. Ölüm yıl dönümünde Ankara’da onu ilk olarak kurumca biz andık.

Bu sempozyumun düzenlenmesinde emeği bulunan herkese tekrar teşekkür ediyor, burada sunulacak olan bildirilerin de yine kısa süre içerisinde kitaplaştırılmasını temenni ediyorum.

Oğlu Prof. Doktor İnal Cem AŞKUN'un Konuşması

Evvela böyle bir kültür adamını anmak için çaba gösteren Sivas Valiliğine, İl Kültür Müdürlüğüne, Belediyeye ve niversiteye bu çabalarından ötürü takdirlerimi sunmak isterim. Çünkü bazı insanları anmanın boyutu çok farklıdır. Kültür anlamında anılması kültüre verdiği katkıyı göstermektedir.

İnsanın babasını anlatmasını kolay değil. Benim de makalelerim var fakat babam gibi Őairliđim yoktur. Eskişehir'de bir ay babamla ilgili kütüphanede araştırmalar yaptım. Sivas Kültürüyle ilgili bir bildiri hazırladım. Daha sonra yaŐamına geçtim. Hayatından kesitler sıraladım. Kendisi çok yönlü bir adamdı. İncelerken çok zor durumda kaldığım anlar oldu. Tarih araŐtırmacılıđı, folklorculuğu, Őairliđi var. Nereden baŐlayacađımı inanın bilemedim. Emin olun kırk kere bildiri hazırlasam bu kadar zorlanmazdım. Oturup kapsamlı bir dosya hazırladım. Eserleri, yazdığı yazılar, dergiler, zgemiŐi, Sivas'la ilgili yazdığı yazılar, Şiirleri... Çok kapsamlı bir dosya oldu ve Kadir Bey'e (Kadir Pürlü) teslim ettim.

Sivas Kültürü denildiği zaman Vehbi Cem AŞkun'un üç önemli eseri var. Sivas Folkloru, Sivas Kongresi ve Sivas Őairleridir. Kendisi Şair olduğu için Őairlere çok büyük bir ilgi duyardı. Merzifon'a gitti mesela Merzifon Şairleri, Eskişehir'de Yunus Emre ile ilgili alıŐmalar... Her gittiği yerde halk kültürünün içerisine dalan bir insandı. Mesela Sivas'a geldiyse Sivaslı bir insan nasıl yaşar, neler yapar, bu kongre binasını kim yapmış nasıl olmuş bunları sorgulardı.

Öyle insanlar var ki incelendiğinde Mesela bir Sivas anlaşılır. Geçmişi bilmeyen Őimdiisini anlayamaz, Őimdiisini anlamayan da geleceğine Şekil veremez. Mutlaka bir kültürle temasımızın olması gerekir. Sivas bu açıdan çok Şanslı bir kent. Sivas'tan yetiŐen çok insanlar çıkmış. Sivaslı bir genç bugün Sivas'ta neyle uđraŐayım diye düŐününce Eflatun Cem Güney'ler, Muzaffer Sarısözen'ler, Vehbi Cem AŞkun'lar karŐısına çıkar. Onlar yol göstericidir. Örneğin bir halkın doğumundan ölümüne kadar bir yaşamı var.

Vehbi Cem Aşkun hep Anadolu'da kalmak istemiştir. Hiçbir zaman İstanbul'a gitmek istememiştir. Günümüzde şuan herkes İstanbul'a gidip keşfedilme derindedir. Bu anlayışları kırmamız gerekiyor. Vehbi Cem Aşkun bir gün dersine geç kalmış bir insan değildir. Kırk yıl ders vermiştir. Girdiği derslerde basit edebi dersler vermemiştir.

İnsanın babasını yazması gerçekten çok önemlidir. İnsanın babasını anlatması gerçekten çok zordur. Çünkü bu sözler kitaplaştırıldığında oğlu söylemiş diyeceklerdir.

Günlük yaptığı işlerden ve anılarından da sizlere birkaç örnek vermek istiyorum. Kendisi Merzifon'a tayin olmuştu. Orada üç ayda maaş alıyordu o dönemde memurlar. Bayram geliyor tabii memurların maaşı yok ortada. Üç arkadaş bir kitap çıkarmıştık. O kitapta bununla ilgili bir şiirini yayınlamıştık.

O sırada genç bir Kaymakam "Yahu hocam sizin şiirle aranız nasıl diyor" o da bu kitabı gösteriyor. Birkaç gün sonra babama bir para geliyor. Babam şaşırıyor bu para nerden geldi diyor. Birkaç gün sonra Kaymakamla karşılaşıyorlar. "Hocam, şiirinizin karşılığını verdim sanırım diyor." Vehbi Cem Aşkun anlamıyor. Arkadaşı ona söylüyor Kaymakam bir maaşını vermiş, ikisini emanete almış. Bu şiiri her bayramda yayınlatabilirsiniz. Her bayram aç insanlar var. Cebinde parası olmayan insanlar.

Eskişehir yine Sivas gibi soğuk bir şehirdir. Böyle soğuk bir günde Camide vaaz veren hoca efendi "Cehennemde kaynayan sular olacak" dedi. Hocanın yanına giderek "Yahu şu tehditleri biraz zamana göre söyle." dedi. Hoca "Nasıl yani?" dedi. Vehbi Cem AŞKUN "Cami soğuk zaten sen şimdi cehennemdeki kaynar sulardan bahsediyorsun. Hepimiz ısındık yani." dedi. "Sen baktın cami soğuk buz gibi sular var diyeceksin." dedi. Bir günde yine Çarşı Camii'nde vaaz veren hoca "Muharrem ayında bir gün oruç tutanın geçmiş tüm günahları affedilir" dedi. Babam "Allah Allah." dedi. Namaz bitiminde hocanın yanına giderek "Sen ne anlattın böyle." demiş. "Ne oldu ki?" demiş hoca. "Bu cemaatin çoğu esnaf, nasıl kolayı var dersin. Bir gün oruç tut sonra

oh tüm günahlar affolsun. Bunlar halkı kandırırlar, sonrada bir gün oruç tutarlar” dedi.

Bir zamanlar bir Konya treni var. Bir gün bu trene bizde bindik. Binmek kolay fakat bu trenden inmek çok zordu. Bindik bu trene binmesine ama nasıl ineceğimizi bilmiyorduk. Eskişehir’e varınca babam kapıda durdu. “Önce biz ineceğiz ki sonra siz bineceksiniz. Biz inmezsek siz binemezsiniz.” dedi. Önce tüm yolcuları indirdi. Sonra diğer yolcuları bindirdi. Nerede bir sorun var ise üzerine giden bir insandı.

Bir günde yine çayhanede oturuyoruz. Garsonlar bir yerde toplanmışlar. Ne gelen var ne de giden. Baktık ki babam garsonların yanına gidiyor. “Beyler, sağ olun çok güzel bir muhabbetiniz var. Çay mı kahve mi istersiniz?” dedi ve önünü ilikledi. Garsonlar utandılar ve “Amca hemen geliyoruz.” dediler. İşte böyle enteresan bir şahsiyetti. Her konuda kendisinin çok şiiri vardır. Hatta ilk şiirini bana okutmuştur. 23 Nisan şiiri idi. Beş yaşında okuduğum bir şiirdi. Hala hatırlıyorum. Aslolan bu insanların kültür değerleriyle topluma ışık tutmalarıdır.

Gençler şimdilerde yaşlıları geçmişi merak etmiyor. Yaşlılarla gençlerin hayatına müdahale ediyor. Tabii onları anlamıyorlar. Çünkü aynı devirlerde yaşamıyorlar. Yaşlılarla gençler arasında çatışmalar çıkıyor. Bizim yaşımızın gençliği çok farklıydı. Şimdi ise daha farklı. Bir yaşlı kendi yaşıyla ilgili mutlaka boş konuşmaz. Hayat ile bazı şeylerde yaşlıları dinlemek lazım. Onun için üniversitelerin bu konuda seminerler, sempozyumlar düzenleyerek, doktora, master tezleri ve konuşmalar yoluyla bunları gençlere aktarmalıdır. Toplumun sorununu çözmek gerekiyor. Buradaki bir insanın sorunu Amerika’da ki bir insanın da sorunudur. Eskişehir’de iki defa kurultaylar topladık. İlk yaptığımızda 25 bildiri belediyeden, 30 bildiri vilayetten geldi. Biz de bu iki kurumu uzlaştırmaya çalıştık. Şehrin sorunlarını konuştuk. Üniversiteyle belediye ile Valilik ile. Bu tür kurultaylara Sivas’ın da ihtiyacı var. Eskiden bizim zamanımızda okul kapısı hayat kapılarına açılıyordu. Şimdi ise Üniversiteden çıkan gençler işsizliğe adım atıyor. Bu sorunları çözmemiz lazım. Bu insanların düşüncelerini sağlamamız lazım. Ben akademiye ilk başladığımda yaşlı bir hoca dersimize geldi. Bize “Bu okula niye geldiniz?” diye sordu. Önde oturan bir çocuğa “Kızım bu okula neden

geldin?” diye tekrarladı. Öğrenci dedi ki muhasebeci olacağım dedi. Herkes bir başka cevap verdi. Kimi muhasebeci olacağım, kimi bankacı olacağım dedi. “Hayır, bunlar için gelmediniz bu okula, bu okula derin düşünmeyi öğrenmeye geldiniz. Burada düşünmeyi öğrenirseniz o mesleklerin hepsini olursunuz zaten. Düşünmeyi öğrenemezseniz hiç bir şey olamazsınız.” dedi. Aslında gerçekten durum budur. Tüm okullar daha iyi düşünebilmek için vardır. Bu bakımdan bu tür kültür adamları bu yüzden önemlidir.

Geçmişin bilinmesi Şehrin kalkınmasında çok büyük değerdir. Çalışmalar toplum için yapılmaktadır. Raflarda kalması için değil. Üniversiteler şehrin sorunlarının içerisine girecekler ve hep birlikte bu sorunları çözeceklerdir. Sivas’ın çok şairleri, yazarları, kültür adamları var. Bunlar değerlendirilmeli. Mesela ben Sivas’ta bir kültürçü olsam Sivas Folkloru nasıl ortaya çıkmış bunu araştırırım.1940’larda Sivas’ta nasıl bir yaşam vardı, şimdiki durum ne? Geçmişte hangi atasözleri vardı, şuan hangileri kullanılıyor. Şuan Sivas’a birçok göç olmuş Sivaslılar da büyük şehirlere gitmişler. Yeni bir Kültür oluşmuş. Onun için bunun üzerine tezler hazırlanmalı. Derse gir dersten çık. Arada bir makale yaz. Bu şekilde gelişim olmaz. Üniversiteler şehrin içerisine girmeli. Kültürel değişimi yakından izleyecekler. Sivas’taki bir edebiyat öğretmeni Sivas’taki kültür adamlarını okutuyor mu derslerinde? Hâlbuki önce kendi İlimizin kültür adamlarını bilmeliyiz. İstanbul’dakini de okuyalım. Fakat kendi şehrimizdekini de bilelim.

Anadolu’da büyük bir beyin göçü var. Büyük şehirlere gidenler orada kalmışlar. Eskişehir bu yönden daha şanslı. Eskişehirli insanlar okumuş ve daha sonra Eskişehir’e geri dönmüşler. Bu yönden orası daha şanslı. Fakat Sivas için, İstanbul’da çok fazla Sivaslı var, geriye dönmemişler. Lafı daha fazla uzatmayayım. Babamdan dolayı biraz heyecanlandım kusuruma bakmayın. Biraz daha anlatmak söylemek istediklerim vardı ama şimdilik bununla yetinmek istiyorum.

Sabrınıza ve bu sempozyuma emeği geçenlere çok teşekkür ediyorum.

BENİM VEHBİ CEM AŞKUN'UM

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

77 yıllık ömrümde nice güzel insanla tanıştım; bu tanışmalar bana, günlük ağızla söylemek gerekirse, büyük keyifler verdi. Sadece keyif vermekle kalmadı, bilim ve sanat dünyasının kapılarını da açiverdi. O kapılardan öyle bir girişim oldu ki geri dönmem mümkün olmadı. Hani masallardaki üç şehzadenin küçüğüne düşen 'giden gelmez yol' var ya, benimki de öyle oluverdi. Kısacası bir girdik, pir girdik...

Şöyle, alanımızla ilgili birkaç adı hatırlatarak asıl konumuza giriverelim, ama sanat dünyasını da unutmayalım. Haşim Nezihî Okay'ı, rahmetli Prof. Dr. Harun Tolasa'nın nişan töreni için gittiğimiz Bandırma'da, 1962'nin bir yaz ikindisinde, bir kitapçı dükkânının önünde otururken tanıdım. Ahmet Tufan Şentürk'le, bir bilimsel toplantı için Konya'ya gelince tanışmıştık. Oyun yazarımız Sabahattin Engin'le de, Eskişehir'deki bir toplantıda görüşmüştük. Prof. Dr. Şükrü Elçin ile tanışmak için, Hacettepe Üniversitesinin merkez yerleşkesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü açtığı ilk günlerde buluşmuştuk. Hâsılı her tanışmanın bir izi kalmıştı bende. Ancak üniversite yıllarımın değerli hocalarımı ayrı bir bölüm olarak ele almalıyım, çünkü onlarla tanışmamız topluca oluvermişti.

Ancak yıllar sonra dostluklarımızı sürdürdüğümüz bazı kişilerle tanışmamızın yeri ve zamanını hatırlayamıyorum. Ayrıca sadece tanışıp da bir daha görüşemediğim büyüklerim de var, onları da unutmamamız gerekiyor. Phil. Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Sadi Yaver Ataman, Prof. Dr. Hikmet Tanyu, M. Şakir Ülkütaşır, Osman Attilâ, Ata Terzibaşı, vb.

Yazımızın konusu olan merhum Vehbi Cem Aşkun'un doğum tarihi ve yeri 11 Temmuz 1909 Sivas'tır. (Toygar 1976: 11) Bu tarihi İ. Ü. Nasrattınoğlu 28 Haziran 1909 olarak verir (1979: 3) Aşkun'un vefat tarihi ve yeri ise 08 Ocak 1979 Eskişehir'dir (Nasrattınoğlu 1979: 3)

Onunla olan tanışmamızın farklı bir hatırası vardır. Mutlaka hatırlanmalı ve yazılmalıdır. 1973 yılında Ankara'da, Cumhuriyetimizin ilanının 50. yılı şerefine büyük bir toplantı düzenlenmişti. Bu toplantı

aynı zamanda alanında düzenlenen ilk toplantı idi: *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri, 08-14 Ekim 1973*. Bu toplantıya üniversitelerden ve çeşitli kuruluşlardan pek çok bilgin ve araştırmacı katılmıştı. Bildiri sunanlar arasında yabancı bilginler de vardı. Ben ve iki genç arkadaşım Umay Günay ve Fikret Türkmen toplantının en genç üç üyesi idik. Onlarca bilgin arasında adlarını bildiğimiz fakat kendileriyle hiç karşılaşmadığımız pek çok kişi vardı. Dolayısıyla hepsiyle tanışmamız da mümkün olamamıştı. Bu kişilerden biri de merhum Vehbi Cem Aşkun idi. Hemen hatırlatayım, programda adı olduğu halde katılamayanlar da vardı. Acaba Sayın Aşkun bizzat katılmış mıydı? Evet. O bu büyük toplantıya katılmış ve bir bildiri sunmuştu Ancak toplantının devam ettiği günlerde, ben Ankara’da başka bir tatlı telaşenin içinde idim. Doktora tezim olan *Gümüşhane Masalları/Metin Toplama ve Tahlil* adlı çalışmam Ankara’da, toplantı salonumuza 20 dakikalık bir mesafede bulunan Sevinç Matbaası’nda basılıyordu. Her gün, toplantının bitimine doğru ayrılıyor, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerindeki matbaaya uğruyor, bir miktar çıktı alıyordum. O gece, kalmakta olduğum Yenimahalle beşinci duraktaki akrabamın evinde düzeltmeleri yapıyor, sabahleyin matbaaya teslim ediyordum. Böyle bir tatlı telaşe arasında bütün büyüklerimle birebir konuşmak mümkün olamıyordu. Ayrıca toplantıdan sonraki Sivrihisar, Bursa ve İstanbul gezilerine de katılamadığım için başka bir fırsatı daha kaçırmıştım. Ancak kendisiyle kısa bir ayaküstü tanışıp konuşmamız olmuştu. Kendilerine doktora tezimin hazırlanması aşamasında *Sivas Folkloru* adlı eserinin ilgili cildinden yararlandığımı söylediğimiz zaman memnun olmuştu.

Onun bildirisini sunmasıyla ilgili olarak bir dergideki şu program bilgisini ve basımını hatırlatmak istedim. İhsan Hınçer, “Aydın Olayları: I. Uluslararası Türk Folklor Semineri. 9 Ekim 1973, Vehbi Cem Aşkun, Edebî Folklorumuzda Boz Ayrın”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 15 (293), Aralık 1973, 6838-6841.

Bildiri kitabı: *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara 1974, 64-69. Aşkun, burada, ‘Emekli Edebiyatı Öğretmeni’ olarak yer alıyordu.

Boz ayran, Sivas, Tokat ve Kayseri illerimizde, bildiğimiz ayrana verilen addır. Bazı yerlerde ise *katık* diye de anılır. Tokat'ın Artova ilçesinin Çırdak köyüne kayıtlı olan rahmetli kayınpederim Mehmet Kâmil Gülel bize misafir olarak geldiğinde yemeklerde mutlaka ayran bulundururduk. O da *boz ayran* olarak adlandırırđı. Bardağındaki (belki ikinci veya üçüncü) ayran azalınca üzerine su eklememizi söyler ve arkasından da şu kafiyeli sözü eklerdi:

*Bizim ayran köpürür
Daha çok su götürür*

Aşkun'un yukarıda anılan bildirisinde iki boz ayran koşmasına yer verilmiştir. Develili Ruhsatî'den alınan bu koşmaların ikincisinin dördüncü ve beşinci dörtlüklerini aşağıya alıyoruz:

*Seni görenlerin yüreği yağlı,
Seni **görmeyenin** yüreği dağlı,
Kaymağın torunu, yağın öz oğlu,
Alçak mertebeyi yüce boz ayran.
(kitapta **görmeyenlerin**)*

*Ben neyleyim baklavayı büreği,
Sen soğudun ancak yanık yüreği,
Mevlâ eksik etme dinin direği,
Yanı sıra bir güzelce boz ayran. (Aşkun 1974: 67)*

Merhum Aşkun'un da yazdığı *Türk Folklor Araştırmaları* dergisi, her ay olmasa bile sık sık, *Bize Gelen Kitaplar* sütunu veya sayfasında kendilerine gönderiler kitap, dergi ve ayırıbasımları kısa bilgilerle tanıtırdı. İşte bu sütunlardan birinde şu bilgiler de yer alıyordu:

Vehbi Cem Aşkun: "Yerme ve Güldürüler". Halk Edebiyatında. İsteme adresi: Hamamyolu Caddesi, No. 123/14, Eskişehir, 20x13 boyunda, 90 sayfa, 5 lira. (Türk Folklor Araştırmaları, 15 (214), Ocak 1974, 6855)

O zamanlar *mektup* diye bir haberleşme aracı vardı. Adi posta ile gönderilenleri vardı, taahhütlü veya iadeli taahhütlü gönderileri vardı. Ücretleri de 15, 30 ve 45 kuruş idi. Benim merhum Aşkun'a gönderdiğim

mektubun tarihini hatırlamıyorum, ancak en geç o ayın içinde olmalıydı. Çünkü şubatın başında yurt dışına çıkacaktım.

Atatürk Üniversitesi'nde, Türk Halk Edebiyatı asistanı (araştırma görevlisi) olarak göreve başladıktan sonra *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde tanıtılan kitapların sahamla ilgili olanlarının yazarlarına birer mektup göndererek birer adet ödemeli olarak göndermelerini istiyordum. Sağ olsunlar, tamamına yakını ilgilendi ve ücretsiz olarak kitaplarından gönderdiler. Bazı adları hayırla anmak istiyorum: Hamit Zübeyr Koşay, Kemal Özer (Gönen), Hasan Tahsin Okutan (Şebinkarahisar), Badagözoğlu M. Saffet Devrim (dört komşu şehir), vb.

Vehbi Cem Aşkun da, yukarıda adını andığımız kitabını güzel bir ithaf cümlesiyle imzalayıp göndermişti. Kendilerine, bu inceliklerinden ötürü, duygularımı da dile getiren bir teşekkür mektubu göndermiştim. Bu kitap yayımlandığı tarihte (1974) kendileri 65 yaşlarında idi ve emekliliğinin üzerinden de beş yıl geçmişti. Kısacası o hâlâ yazmaya ve yayımlamaya devam ediyordu. Nitekim *Eskişehir ve Uluları* adlı kitabı ölümünden bir yıl önce, 1978 yılında yayımlanmıştı. İnanıyorum ki, terekesi arasında basılmaya hazır değilse bile, kısa zaman içinde tamamlanabilecek birkaç kitabı daha vardı. Bu konuda, ölümünden sonra bir yazı kaleme alan İrfan Ünver Nasrattınoğlu şöyle demektedir: “Vehbi Cem Aşkun’un birçok eseri yayımlanmıştır. Bunlardan saptayabildiklerimiz şunlardır:” Yazar burada kitapların 26’sının basım tarihi verilen, son ikisinin tarihi bulunmayan 28 kitabın listesini verdikten sonra şöyle devam etmektedir: “Ayrıca, Vehbi Cem’in baskıya hazır olan, ama yayımlamak olanağı bulamadığı eserleri de vardır. Bunlardan kimileri, *Şiirimizin Dünü ve Bugünü, Anadolu Basınında 45 Yıl ve Halk Ozanları* adlı kitaplarıdır.” (Nasrattınoğlu 1979: 3)

Aşkun, Atatürk’ün kurdurduğu Türk Dil Kurumu’nun 541 numaralı üyesi idi. Bu Kurum’la ilgili bazı bilgileri bir yakınının kaleminden aktarmak istiyoruz: *Vehbi Cem Aşkun Türk Dil Kurumu’nun eski üyelerindendi. Kurultaylarda Sözlük Yarkurulu’nda görev alırdı. Bu yarkurulun başkanlığını da yapmıştı.* (Güzelbey 1979: 18)

Ölümünden sonra Eskişehir Sanat Derneği, onun adına bir Vehbi Cem Aşkun Şiir Yarışması düzenlenmiştir. Buraya kabul edilecek

şiiirlerin öğretmenlerle ilgili olması gerekiyordu. Bu yarışmaların altıncısı 2015 yılında gerçekleştirilmiştir.

Acaba, o da halen geçerli olan modaaya ayak uydurarak takma adlar kullanmış mıdır? Evet, merhum Aşkun da böyle yapmış ve ayrı ayrı yayın organlarında üç takma ad kullanmıştır: *Ahmet Yılmaz, Çağatay, O. Tekin*. Yeri gelmişken küçük bir alıntıyla pek de bilinmeyen bir gerçeği aktarıverelim. *Kendisine (Cem) adını içten sevdiği arkadaşı Ebed Mahir Yalnız vermiş, o bunu önce bir takma ad olarak, sonra da tescil ettirerek öz ad olarak almıştır.*” (Yund 1979: 19)

Değişik kaynaklar onun asil bir jestine de yer verirler. Ben bu kaynaklardan birinden aldığım birkaç satırla konuyu hatırlatmak istiyorum.

Osman Attilâ'nun tüm kitaplarını Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa Kütüphanesi'ne bağışlaması, Vehbi Cem Hoca'yı son derece duygulandırmıştı. Nitekim o da, birkaç folklorik eser hariç, tüm kitaplarını Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'ne bağışlamak suretiyle, büyük bir kültür hizmetinde bulunmuştur. (Nasrattınoğlu 1979: 3)

Vehbi Cem Aşkun'un bazı şiirleri bestelenmeye uygun yapıdadır. Bunu fark eden bazı bestekârlarımız o şiirleri besteleme yoluna gitmişlerdir. Aşağıda ilk dörtlüğünü verdiğim şiiri de Sadettin Kaynak tarafından Nihâvend makamında bestelenmiştir.

*Ne dert kalır ne hüzin
Bir sudur akar zaman
Seni ilk gördüğüm gün
Dedim, ah, benim olsan*

Milli Eğitim Bakanlığı, aldığı bir kararla, önce orta öğretim öğrencileri, sonra da ilköğretim öğrencileri için yüzer kitaptan oluşan iki dizi kitabı tavsiye etmiştir. Aşkun'un *Çocuklara Şiirler* (1943) adlı eseri de ilköğretim öğrencilerine tavsiye edilen kitaplar arasında yer almıştır.

HATIRALARDAKİ AŞKUN

Öğrencilerin öğretmenleriyle, öğretmenlerin de öğrencileriyle ilgili olarak anlatılan yüzlerce değil binlerce hatıraları vardır. Şair, ‘Hatıralarımdır beni yaşatan.’ diyordu. İşte öğretmenleri yaşatanlar da öğrencilerinin hatıralarıdır. Aşağıda kahramanı Aşkun olan birkaç hatırayı sıralayacağız.

YARI ADAŞIM TAM ESERİM

Türk kültürüne değişik alanlarda hizmet eden Eflâton Cem Güney’in Sivas Sultanisi’nden öğrencisi olan Vehbi Cem Aşkun, hocasıyla ilgili bir hatırasını şöyle anlatmaktadır:

“Ben ilköğrenimimi Sivas sultanisinde yaptım. Bu okullar 12 sınıftı. İlk kısmı beşte biter, orta kısmı altıncı sınıfta başladılar. 1924-1925 yılında altıncı sınıfta idim ve Türkçe öğretmenim Eflâton Cem Güney’di. Bendeki kabiliyeti sezen ve üzerimde duran tek Hocam Eflâton Cem Güney’dir.

O, benim öğretmen okuluna girmemi bile istemiyordu. Ondan gizli olarak sultani ile ilgimi kestim. Fakat ne o benimle, ne de ben onunla ilgimizi kesmedik. İzmir öğretmen okulunu bitirip bir genç öğretmen olarak Samsun’da kendisini ziyaret ettiğim zaman, bir kıraathanede öğretmenlere: “İşte size çiçeği burnunda bir muallim” demişti.

Bana: “Sen benim hocalığımın müsveddelik zamanına geldin. Sana eserim diyemiyorum,” demişti. Ben de ona: “Ben aldığım feyzi inkâr etmiyorum. Bugünkü edebî zevkimin kaynağı sensin, senden başka bir edebiyat öğretmenim yoktur” dediğim zaman, hakkımda yazdığı bir yazıda: “Vehbi Cem yarı adaşım, tam eserimdir.” demişti. (Aşkun 1970: 6448)

OZAN ÖĞRETMEN

39 yıl önce Türkçe dersine yumuşak yüzlü, yumuşak sesli bir hoca girdi. Ozan olduğunu duymuştuk kendisinin. Öteki arkadaşlarımı bilmiyorum ama benim iyice ilgimi çekmişti, Vehbi Cem Aşkun... Sanıyorum verdiği ödevi en iyi yapan bendim sınıfta. O yüzden benim yazımı okutmuş, arkadaşlarıma dönerek hakkımda övücü sözler söylemişti.

İlişkımız böyle kuruldu onunla ve sürüp gitti. (Günay 1979: 9)

ÜÇ FOLKLORCU

Vehbi Cem Aşkun'u, Türk Dil Kurultaylarından, yazılarından tanıyordum. 1972 Kurultayında ise, o güne kadar uzaktan ve 'şahsen' olan bu tanıma yüz yüze oldu. O zaman Türk Dil Kurumu Kurultaylarının yapıldığı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin konferans salonunda, Rahmetli Hikmet Turhan Dağlıoğlu ile yan yana oturuyorduk. Bir aralık folklor üzerine söyleşirken sağında oturan Aşkun'u göstererek, 'Beyi tanıyor musunuz?' dedi. 'Şahsen tanıyorum.' yanıtını verince, 'Öyle ise iki folklorcuyu yüz yüze tanıştırayım.' sözlerini ekledi. (Güzelbey 1979: 18)

KAHVE HATIRI

Bursa'da Vehbi Bey'le aynı otelde kaldık. Ayağındaki küçük bir sakatlık ve biraz da yaşlılık nedeniyle sayın eşi ona yardımcı olarak gölgesi gibi yanından ayrılmıyordu. Otele yerleştikten sonra ziyaretine gittim. Kahve ikram etmek istedi. Bağışlamasını söyleyince, 'Bir kahvenin kırk yıl hatırı var' dedi, zile bastı.

Gaziantep'e döndüğüm zaman yolladığı bir kitap paketini masamın üzerinde buldum.

Türk Dili dergisinde ölüm haberini okuduğum zaman aklıma, öykülediğim olaylar, 'Bir kahvenin kırk yıl hatıra var' sözleri geldi. Kendi kendime, 'Koca Aşkun, sen de gittin, öyle mi?' dedim (Güzelbey 1979: 18)

Vehbi Cem Bey'i, *Sivas Folkloru* dergisinin kapağındaki fotoğrafıyla hatırlıyorum. Elbette başka fotoğrafları da vardır ama benim için daima o kapaktaki Aşkun hayattadır.

Eşlerinden ve çocuklarından söz etmiyorum, nasıl olsa bildiri sunanlar o konulara eğileceklerdir. Ama bir dostunun dediği gibi, kendisi hastanede yatarken 25 gün yanına uğramayan bir yakınından elbette söz etmemizi kendisi de istemezdi.

Güzel hatıralar, güzel eserler bırakıp gitti. Ölümünün üzerinden 47 yıl geçti ama biz onun eserlerinden hâlâ yararlanıyoruz. İki yıl önce, hocası Eflâatun Cem Güney ile ilgili kitabımı hazırlarken öğrenci Cem'in yayınlarından da yararlanmıştım. İkisinin de ruhu şâd olsun.

KAYNAKLAR

AŞKUN, Vehbi Cem (1972), “Jübilesi Nedeniyle Hocam Eflâtun Cem Güney”,

Türk Folklor Araştırmaları, 14 (279), Ekim, 6448-6449.

GÜNAY, Muhsin (1979), “Vehbi Cem”, *Sivas Folkloru*, 7 (72-73), Ocak-Şubat, 9.

GÜZELBEY, Cemil Cahit (1979), “Vehbi Cem Aşkun”, *Sivas Folkloru*, 7 (76-77), Mayıs - Haziran, 18.

NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver (1979), “Azrail Folklorcuların Üzerine Dolanıyor: SIVAS FOLKLORU dergisinin Sıvaslı Yazarı, 70 Yıllık Folklor Emekçisi VEHBİ CEM AŞKUN’u da yitirdik”, *Sivas Folkloru*, 7 (74), Mart, 3-5.

SAKAOĞLU, Saim (2014), *Eflatun Cem Güney*, 65, Konya.

TOYGAR, Kâmil (1976), “Sivas Folkloruna Emek Verenler: Vehbi Cem Aşkun”, *Sivas Folkloru*, 4 (41), Haziran, 11-13.23. Aşkun’un yayınlarının ta’a yakın listesi verilmiştir.

YUND, Kerim (1979), “Vehbi Cem Aşkun (1909-1979)”, *Sivas Folkloru*, 7 (74), Mart, 19.

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA
VEHBİ CEM AŞKUN SEMPOZYUMU**

**1.Oturum
Eflatun Cem Güney**

SİVAS HALK İNANIŞLARININ VEHBİ CEM AŞKUN'UN DÜŞÜNCE DÜNYASINDAKİ YERİ

Yrd. Doç. Dr. Münir CERRAHOĞLU*

GİRİŞ

Tarihi İpek yolu üzerinde kurulmuş, zamanın önemli bir konaklama ve ticaret merkezi olan Sivas, tarihi olduğu kadar kültürel açıdan da önemli şehirlerimizden biridir. İlk çağlardan itibaren birçok kavmin iskân tuttuğu bu kadim şehir tarih boyunca pek çok kültürle iç içe olmuş, kültürel açıdan olduğu kadar ticarî, iktisadî ve sosyal açıdan da bir kültür merkezi haline gelmiştir. Sivas, geçmişten günümüze ayakta kalmış pek çok tarihi yapıyla, çeşitli sanat eserleriyle, halk kültürü, folkloru, gelenek göreneklere ve halk edebiyatıyla oldukça zengin bir kültürel birikime sahiptir.

Sivas'ın önemli bir kültür merkezi haline gelmesinde zengin ve çeşitli bir kültürel mirasa¹ sahip olmasının yanı sıra bu kültürel mirası yaşadığı dönemin şartlarına uydurarak geliştirmesi, zenginleştirmesi ve kuşaklar arası aktarımı en iyi şekilde yapabilmesinin de önemli rolü vardır. Özellikle sözlü geleneğe varlığını sürdüren destan, masal, ninni, ağıt, halk inancı ve efsaneler gibi halk edebiyatı ürünlerinin günümüze kadar taşınmış olması bunun güzel bir örneğidir.

Dinî ve kitabî kabullerin yanı sıra doğruluğuna inanılan halk inanışları ve bunlara bağlı uygulamalar Sivas halkının hayatında ve yaşantısında tarih boyunca etkili olmuştur. Aşkun'un ifadesiyle Sivas halkı öteden beri adet ve ananelerine bağlıdır (Aşkun, 2006: 32). Sivas'ta halk arasında korku, sevinç ve çaresizlikten doğan bu inanışlar toplumun kültürel özellikleriyle örf, adet ve geleneklerle bütünleşmiş, folklorik bir uygulama haline gelmiştir.

Sivas halk kültürünün önemli zenginliklerinden olan halk inanışları değerli bilim adamları, uzmanlar ve meraklılar aracılığıyla kayıt altına alınmış, kendi dünya görüşü, hayat felsefesi etrafında bu inanışları yorumlayarak kalıcı eserler hâline dönüştürmüşlerdir. Böylece onlar yaşadıkları döneme dair toplumunun kimlik ve kişiliğinin belirleyicileri arasında yer alan halk inanışlarının korunması ve yaşatılmasında önemli katkıları olmuştur. Bu bağlamda yaşadığı toplumun halk inanışlarını kendi düşünce ve inanç dünyasına göre yorumlayan ve eserlerinde yer vermek suretiyle kalıcı hâle dönüştüren önemli isimlerden biri de Vehbi Cem Aşkun'dur.

* Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü Öğretim Üyesi/
munircerrah@hotmail.com

Âşıklar diyarı olarak bilinen Sivas pek çok şair, yazar, bilim adamı ve araştırmacı yetiştirmiş münbit bir şehirdir. Bu kadim şehrin halk kültürünü, tarihini, folklorunu, gelenek ve göreneklerinin, halk edebiyatını derlenmek suretiyle Sivas kültürüne emeği geçen araştırmacılardan biri de Vehbi Cem Aşkun'dur. Eğitimi, tarihçi, şair, yazar ve folklor araştırmacısı olan Aşkun çok sayıda eser yayımlamış ve "Sivas Folkloru I-II" eseriyle de Türk Folkloruna ve Sivas Folkloruna önemli hizmetleri olmuştur. Sivas'ın tabii, sanat ve kültür durumunu, folklorunu, adet ve inanmalarını, halk edebiyatını ve Sivas şairlerini konu ettiği bu eserinde Sivas halk inanışlarına ait önemli bilgiler vermiştir.

Aşkun, Sivas Folkloru I-II adlı çalışmasında Sivas halk inanışlarının çocukluğundan itibaren kendi hayatında bıraktığı izleri ve bu inanışlarla ilgili görüşlerini açıklamış, Sivas halk inanışlarını değişik başlıklar altında incelemiştir. Bu inanışlar arasında insan hayatına ilişkin gebelik, doğum, evlilik ve ölümle ilgili halk inanışları; hastalıkların tedavisinde kullanılan kocakarı ilaçları, halk hekimliği, sihir, büyü ve fal, türbe ve ziyaret yerleri, cin ve peri algısı, al karası, nazar, su ve ağaç gibi tabiat unsurlarına dair halk inanış örnekleri yer alır.

Bu bildiride bir milletin kimliğini tayin ederken bilimin kullandığı önemli unsurlardan biri olan halk inanışlarının Vehbi Cem Aşkun'un düşünce dünyasındaki yeri üzerinde durulacaktır.

1. Halk İnanışları ve Özellikleri

İnanç kelimesinin sözlükteki anlamı: 1. Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, 2. Birine duyulan güven, inanma duygusu, 3. İnanılan şey, görüş, öğretisi, 4. Tanrı'ya, bir dine inanma, itikat (Türkçe sözlük, 2011: 1186) tır. İnanç kelimesi ayrıca kişi veya toplum tarafından, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk kültürünün temel dinamikleri arasında yer alan halk inançları ve halk dinini kesin sınırlarla birbirinden ayırmak oldukça güçtür. "Halk inanışları üzerine söz söyleyenlerce kavramın Fransızca ve Almanca karşılıkları olan superstition ve Aberglaube kelimelerinin Türkçe'ye batıl i'tikad, batıl inanış, yanlış inanç, boş inanç, hurafe deyimleri ile çevrildiği görülür. Bu deyimler, bir yargı anlamı taşıdıkları için, yersiz kullanıldıkları zaman sakıncalı olur; bilim adamının konusu karşısında tarafsız olması, ön yargılardan kaçması kurallarına aykırı düşer" (Boratav, 1973: 8).

Bir toplumun kültür kaynağına ulaşabilmek için o toplumun dünya görüşünü, değer yargılarını, hayat felsefesini, yaşam biçimini ve özellikle de dinî inançları ile halk inanışlarını yakından tanımak gerekir. İlk insandan günümüze inanma hissi diğer toplumlarda olduğu gibi Türk

tarihinin de hemen her döneminde fertler için öncelikli ihtiyaçlardan biri olmuştur. Tarihin eski dönemlerinde doğadan ve doğal hadiselerden etkilenen Türk toplumu onları anlamlandırmaya çalışmış, aynı zamanda ruh dünyasında oluşan boşlukları da değişik varlıklara ve tanrılara ya da tek bir yaratıcıya, Allah'a inanarak doldurmaya çalışmıştır. Dinî inançların yanı sıra aslında dinde olmayan, bazıları dini kuralların farklı yorumlanması olarak kabul edebileceğimiz halk inanışları da Türk insanının inanç dünyasında yerini almıştır. Bu bağlamda insan hayatının geçiş dönemlerine ilişkin uygulamalar; ağaç, taş, toprak, ateş, su gibi “kült” haline getirilen unsurlar, bir takım olağanüstü varlıklar; ay, güneş, yıldız gibi gök cisimleri, yağmur, yıldırım ve şimşek çakması gibi tabiat hadiseleri, geçiş dönemlerine ilişkin uygulamaları ve bunlarla ilgili halk düşüncelerini içeren halk inanışları, dini inançlarla beraber varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.

İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsemiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır (Yardımcı, 1993: 279).

Bugün birçok kişinin “batıl” olarak adlandırdığı halk inançlarına kültürel düzeyi ne olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir. Örneğin; bugün yaygın olarak ağaçların yapraklarının geç dökülmesi sonucunda kışın geç geleceğine inanılır. Bunun gibi halk, birkaç örneğini gördüğü olaylar inanç haline getirerek onu yıllarca sürdürmektedir. Bu inançlar daha çok korktukları bir doğa olayı etrafında oluşmaktadır ve doğa olayını olağanüstü bir şekilde düşünmektedirler. Örneğin; yağmurlu havada eşğin üstünde oturulunca yıldırım düşeceği inancını oluşturarak günümüze kadar taşınmışlardır. Bu olayın bilimsel bir açıklaması olmasa bile, halk bu olaya birkaç kez tanık olmuşsa, eşğe yağmurlu havada oturmamak inanca dayalı bir davranış oluvermiştir. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inançlarında da dini, ahlaki duygulardan ve tecrübelerinden faydalanmıştır (Yardımcı, 1993: 321).

2. Vehbi Cem Aşkun'un Düşünce ve İnanç Dünyasında Sivas Halk İnanışlarının Yeri

Vehbi Cem Aşkun'a göre inanmak, inandırmak çok önemlidir. İnanan halk, bu yüksek meziyetinin karşılığını mutlaka görür. Hastalıklar bile telkinle, kuvvetli bir inanışla şifa bulur. İşte Anadolu halkı da öteden beri inandığı, ana ve babadan gelme bu ananelere gösterdiği saygıyla istediğine erişmekte gecikmiyor. İlk bakışta basit biraz da gülünç görünen

bu hâller, çok enteresandır. Yağmurun rüzgârın doğmasını inançlayan kuvvet, sanki canlı bir yaratıktır da yapılan dualardan müteessir olup, istenileni yapıyor sanılır. Şurası muhakkak ki inanmak ve inandırmak en büyük kuvvet, bunu yapabilenler daima istediklerine erişir, her felaketi önlerler. Ulusumuzun inandığına her türlü başarıyı göstermekte destek olması hep bu ananeleşmiş âdetlerin verdiği temiz bir itiyattır. Erkinlik savaşını yapan ve bugünkü kıvançlı günlere ulaşan yurt ve ulusumuzun, bu eşsiz kaynaklarını unutmayalım. Bunlar, iç varlığımızın temel taşlarıdır (Aşkun, 2006: 248).

2.1. Geçiş Dönemi Halk İnanışları

2.1.1. Gebelik Öncesi Halk İnanışları ve Uygulamalar

Aile kurma, evlilik, doğum olayı, neslin çoğalması insan hayatının evrensel bir ilkesidir. Evlilikle birlikte temeli atılan aile müessesinin en önemli amaçlarından biri de çocuk sahibi olma istek ve arzudur. Evlilik sonrası eşlerin soyunu devam ettirecek, aile ocağını tüttürecek bir çocuğa sahip olma isteği belirgin şekilde kendini gösterir. Çocuğun aile temelini sağlamlaştıracağı, neşe ve sevinç kaynağı olacağı düşüncesi bu istek ve arzunun oluşmasında belirleyici bir faktördür.

Hayatın başlangıcı olan doğum mutluluğun, sevincin, ümidin, yaşama arzusunun, geleceğe güvenle bakabilmenin kaynağıdır. İnsan hayatında yer alan geçiş dönemlerinin de ilkidir. Doğumla birlikte anne ve baba başta olmak üzere tüm aile bireylerinin, akrabaların, eş ve dostların da sevinç sebebidir. Çünkü doğan her çocuk neslin devamını sağlayacak, aile ocağını tüttürecek, akraba bağına kuvvetlendirecek ve dışarıya karşı da bir güç kaynağı olacaktır. “Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler” (Örnek 1995: 131).

Öte yandan doğum, kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba ve grup içindeki yerini sağlamlaştırır. Baba ise “evlât sahibi” olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında saygınlık kazanmış olur. Çünkü kısır kadın doğuramadığı için, yakınlarınca ne kadar küçümsenirse, erkek de aynı biçimde çevreden gelen baskının ve “erkek yerine konmamanın” toplumsal ve ruhsal ezikliğini duyar (Örnek 1995: 132).

Çiftler, modern tıptan bir sonuç alamadıkları durumlarda dinsel-büyüsel nitelikte olan yöntemlere, halk hekimlerine başvurur. Kısırlığın sebepleri, teşhisi ve tedavisi amacıyla günümüzde çiftler tedavi amacıyla doktora genellikle birlikte gider. Bununla birlikte Sivas'ta erkek egemenliği ön planda olup, kısırlığın daha çok kadından kaynaklandığı

düşüncesi hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle kısırlığı giderme ve çocuk sahibi olabilme adına gayret gösteren ve çözüm arayan tarafın da kadın olduğu bir gerçektir.

Vehbi Cem Aşkun'un tespitlerine göre Sivas'ta evlenen çiftlerin çocuk sahibi olabilmeleri için başvurulan yöntemler: Şifalı sulara gitmek, türbe ve yatır ziyaretlerinde bulunmak, muska yazdırmak, mübarek gün ve gecelerde namaz kılıp dua etmek, kırk Yasin-i şerif okutmak, evde bir hafıza hatim okutmak, 71000 çektirmek, kurşun döktürmek, falcıya baktırmak, büyü ve sihir yapan adamlara müracaat ederek tılsımları çözdürmek şeklindedir. Şifalı sular ve ziyaret yerleri arasında ise bazı yerlerin ön plana çıktığı görülür. Ahmet Turan Türbesi, Ali Ağa Değirmeni, Abdülvahap Gazi'deki kayalıklar, Camiikebir'deki Hızır Direği bunlardan bazılarıdır.

Aşkun çiftlerin çocuk olabilmeleri için başvurduğu diğer yöntemleri ise şöyle açıklar:

Dua ve niyazda bulunma: Perşembe geceleri Allah rızası için iki rekât namaz kılarak halikından çocuk istenirse çocuk olacağına inanılır (Aşkun, 2006: 72).

Muska yazdırma: Muhitin en keskin nefesli üfürükçüsünden nüshalar alınır. Bunlar tenekeden yapılmış üstünavi veyahut menşuri müsellesi şeklinde mahfazalara konur. Nushanın üzeri yedi kat muşambaya sarılır. Ağzı iyice lehimlenir ve boynuna asılır. Böyle yapılırsa çocuk olacağına inanılır (Aşkun 2006: 72).

Kurşun dökme: Kurşun döküldüğünde adam şeklinde kısımlar oluşursa çocuk olmasına alamet gösterilir. (Aşkun, 2006: 73-74).

Cami, tekke ve türbe ziyaretleri: Çocuğu olmayan veyahut durmayan anaları soğuk çermik civarında "Ahmet Turan"a götürürler. Tepenin üzerinde bulunan mezarın yanında kadın, eteklerinden at nalı çivisiyle kayaya çivilenir: "Bir at getirdim satarım/ Arkasından kulun takarım" sözleriyle kadın oynamaya başlar. Çiviler çok sıkı çakıldığı için entari yırtılır. Parçaları orada kalır. Kadın arkasına bakmadan oradan uzaklaşır. O gün üzerinde bulunan gömlek yıkanmadan bir yere saklanır. Aynı zamanda Ahmet Turan'a bir kurban da adanır. Çocuk doğarsa o gömlekten çocuğa çamaşır yapılır. Tekrar Ahmet Turan'a gidilerek kurban kesilir, çocuk erkekse adı Ahmet Turan" konur. Bundan da fayda hâsıl olmazsa yedi tekke gezdirilir (Aşkun, 2006: 72-73).

Abdülvahap Gazi'deki kayalıklarda yer alan Talih Mağarasına gidip dualar edilir ve kendilerini temsili olarak satarlarsa çocuklarının

olacağına inanılır (Aşkun, 2006: 73). Camiikebirin minare kapısından itibaren ikinci direği Hızır direğidir. Üzerinde de yazı vardır. Kadınlar Cuma günü sela vakti bu direği ziyaret eder ve dilekler dilerler. Sela verilirken minarenin altında otururlar (Aşkun, 2006: 74).

Yedi değirmen çarkından çıkan su: Yedi değirmenin çarkından çıkan su, her derde şifa olduğu için çocuksuz kadınlar buna da başvururlar. Bu su şu tarzda kullanılır: Ayın ilk çarşambasında gün doğmadan Ali Ağa değirmeninin ayağından, kalaylı bir bakraçla su alınır. Bakraç yere değmeden eve getirilir. İçerisinde kırk kaşık, kırk aşık konur. Yüksekçe bir yere asılır. Bahri Beylerin üzeri yazılı kılıncı suya batırılırsa şifa kudreti artar. Bu su ile yıkanmak her derde devadır. Bilhassa çocuk olması için birebirdir (Aşkun, 2006: 73).

Çocuk olması için alınan diğer önlemler: Kırk Yasin-i şerif okutmak, evde bir hafıza hatim okutmak, 71000 çektiirmek, kurşun döktürmek, falcıya baktırmak, büyü ve sihir yapan adamlara müracaat ederek tılsımları çözdürmek (Aşkun, 2006: 73).

Erkekler için alınan tedbirler: Koltuklarının altına “muska-nusha”lar dikilir. Cebine sarımsak, üzerlik konur. Kırk gün Camiikebirde sabah namazı kılanın her ne muradı varsa hâsıl olur. Binaanaleyh erkek bu surette namaza başlar (Aşkun, 2006: 74).

Hamilelik sürecinde yaşanan bir takım olumsuzluklar nedeniyle çocuğunu düşüren halk deyimiyle düşük yapan kadınlar için bir takım çarelere başvurulur. Aşkun, çocuğu durmayan kadınlarla ilgili inanış ve uygulamalar ise şu şekilde açıklar:

a) Kırk Mehmet adlı evden demir toplanır. Bundan bir saç ayağı yaptırılır. Çocuk doğduktan sonra, üç defa bu saç ayağının içinden geçirilir. Saç ayağı, 25-30 santimetre boyunda bir müsellesin reislerinden aynı tülde üçayağı ihtiva eden bir demirdir. Ocaklarda kullanılır. Bu, sureti mahsusadan yaptırılan saç ayağı, çocuğun doğduğu yerin tam altına gömülür. O da ikinci, üçüncü katta da olsa çocuğun doğduğu yerin şakuli istikametine isabet eden toprak kazılarak saç ayağı gömülür. Bazı arsalar hafredildiği zaman çıkan sacayakları bunlardı.

b) Yedi Mehmet adlı evden gümüş toplanır. Küpe yatırılır. Çocuk erkek olsun, kız olsun hemen kulağına takılır.

c) Çocuğu durmayan kadınlar kalbura doğurur. Dünya bir kalburdur. Çocuğun binası dünya gibi pek metin olur. Kalburun içine Kuran-ı Kerim, ekmek, tuz konarak çocuğun başına ilk su bundan dökülür. Ahmet Turan’a veyahut evvelce söylediğimiz tekkelere

gidilmişse derhal çocuğa bu evliyalarm adı verilir. Mesela: Ahmet Turan, Hubuyar, Hüseyin Rai, Abdulvehap gibi (Aşkun, 2006: 77).

Ayrıca Kırklar adı verilen mekâna götürülür. “Kırklar Çayırağzında bir yerdir. “Kamusi alâm”, kırk papazın burada bataklığa batarak öldüğünü yazıyor. Halk arasında, kırk kızın burada taş olduğu söylenir. Çocuğu durmayan kadınların nevezada ilk giydirdikleri gömlek yakası kırk kız tarafından yapılmış bir gömlektir ki, buradaki kırk kıza hürmetle buna tevessül edilmektedir” (Aşkun, 2006: 82).

2.1.2. Gebelik Dönemi Halk İnanışları (Aş Erme/ Aş Yerne ve Çocuğun Cinsiyeti)

Aşermek, anne adayının herhangi bir yiyeceği aşırı miktarda canının çekmesi anlamında kullanılır. Genellikle gebeliğin ilk aylarında ya da gebeliğin herhangi bir haftasında da görülebilen bu durum gebeliğin 3 ve 4. aylarında azalır veya biter nadiren daha ileri aylara kadar sürdüğü görülür. Aşerme sürecinde anne adayının canının çektiği yiyecek ve içecekler ile çocuğun cinsiyeti ve fiziksel özellikleri arasında bir bağ kurulur. Bu düşünce çerçevesinde bir takım halk inanışları gelişmiştir. Bunun en yaygını ise hamile kadın canının istediği şeyi yemezse çocuğunun bir organının eksik veya sakat olacağı şeklindedir. Ayrıca aşeren kadına istediğini vermek sevaplı bir davranış kabul edilir.

Aşkun’un tespitlerine göre gebelik döneminde aş yeren kadın ile ilgili şu hususlara dikkat edilmelidir: “Gebe kadın aşyererken iştihak duyduğu yemek istediği şey mutlaka yemelidir. Bu arzu kendisinden doğmamıştır. Yemek istediği şey bir ilham neticesidir. Çünkü gebe kadınların canının istediği şeyi melaikeler gökten indirmiştir. Verilmezse anasına ve çocuğuna zarar gelir. Çocuğun vücudunun ve hassasiyetinin bazılarının noksanlığı bundan mütevellittir. Gelinlerin canı bazen höllük, sabun, kül, kömür, kil, toprak gibi şeyler de isteyebilir. Onları da yemelidir. Böyle olmasında da bir hikmet vardır. Gebe kadınların yanında her ne yenirse o şeyden kadına vermek lazımdır, verilmezse doğacak çocuk şaşı olur” (Aşkun, 2006: 73). Çocuk ana rahmine düştüğü günlerde gelinlerin her hangi bir şeyi ayıplamasını, bilhassa alil ve azadan noksan çocuklara bakmasını, onların gülmesini katiyen men ederler (Aşkun, 2006: 75).

Hamilelik sırasında ailede en çok merak edilen konulardan biri de doğacak çocuğun cinsiyeti konusudur. Anne ve baba adayının doğacak çocuğun kız ya da erkek konusunda değişik beklentileri vardır. Evli çiftlerin kendi beklentilerinin yanı sıra aile büyüklerinin ve yakın akraba çevresinin de çocuğun cinsiyeti ile ilgili beklentileri ve arzuları olur.

“Aileden başlayarak topluma kadar genişleyen bu isteğin, gebe kadının üstündeki baskısı küçümsenemez. Bu bakımdan, geleceğin annesi doğuracağı çocuğun cinsiyetini etkileyeceğine inandığı bir takım inançlarla da yüklüdür” (Örnek 1995: 136).

Çocuğun doğmadan kız mı oğlan mı, olduğunu öğrenmek için bakıcılara başvurulur. Bakıcılar “deyra-daire” kurar. Tıktap tasının içerisine su kor ve bazı şeyler okuyarak cinleri davet eder. Cinlerin geldiğini izhar için bakıcı asabi ahtilacları andıran hareketler gösterir. Ve hayırdır: Çocuk oğlan veya kızdır (Aşkun, 2006: 76) .

Aşkun, aş yeren kadınının canının çektiği yiyeceklerin ya da yediklerinin doğacak çocuğun cinsiyetinin ve fiziksel özelliklerinin belirlemedeki inanışları ise şu sözlerle belirtir: “Aşyeriyen kadınların inhimak gösterdiği maddeler cinsine göre, çocuğun erkek veya kız olduğu tahmin edilir. Acı şeyler yiyorsa “oğlan”dır. Tatlıya düşkünse “kız”dır. Gebelik kadını güzelleşiyorsa çocuk oğlandır. Balık yerse çocuğun ağzı açık olurmuş. Camuz (manda) sütü, yoğurdu yiyen kadınlarda çocuğun doğma müddeti bir yıl sürermiş. Tavşan yer veya görürse doğacak çocuğun dudacağı yırık olur. Eğrilce günü iş görürse, kıra çıkmazsa doğacak çocuğun kolları ve bacakları eğri olur. Bunun için eğrilce günü toprağa fasulye ekerler. Bu suretle çocuğa gelecek eğrilik fasulyeye gelir. Ayrıca doğacak çocuğa don biçilmemelidir aksi takdirde çocuk ölü doğar (Aşkun, 2006: 76).

2.1.4. Doğum Sırası İle İlgili İnanışlar

Kadınların doğumunu kolaylaştırmak için doğum başladığında ya da az öncesinde bir takım önlemler alınır, bir takım uygulama ve pratiklere başvurulur. Aşkun’un tespitlerine göre doğumun kolay olması ile ilgili inanışlar, uygulama ve pratikler şunlardır: “Bahri beylerin kılıcı ağrı çeken kadının üzerine konursa çabuk doğar. Kocasının ayakkabısının ökçesine su konur ve hastaya içirilir. Yumurta yazdırılır kırılır. Paşa Efendi Zadelerde Hızır ibriği vardır. Bu kadının göbeğine konur. Bir yumurta, kırk böbrek üzerine batırılmış kırk iğne “kırklara” atılır. Gebe kadının kuşağı bir mandanın boynuna bağlanır. Manda yoğurdu yedirilir. Mandanın yuları kadının beline bağlanır. Kocasını ayağıyla karısının karnına hafifçe basar. Kocasının elinin battığı su içirilir. Enamlarda (ocaklı bir aile olsa gerek) mühürlü kâğıt vardır, onun suyu içirilir. Meryem ana eli suya batırılarak içirilir. Bu da enamlarda vardır. Bilhassa Ahmet Turan’a kurban adanır. Nefesi keskin şeyhlerin tecrübeli nüshaları getirilerek boynuna takılır. Efsuncu kadınlar getirilerek, hasta afsunlanır. Bunlardan başka fincan yazdırılır. Şeyh veyahut babası bir dergâhta

postnişin olanın evladı yazar. Suyu içirilir. Bir bekâr erkek ezan okur. Şemsizadelerin “Kâbe kuşağı” vardır. O, kadının beline bağlanır. Raziyaneye içirilir, afsunlanır. Yüksek bir yere “makada” çıkarılarak aşığıya atlatılır. Bir taraftan da höllük kızdırılır (Aşkun, 2006: 77).

Yine doğum sırası ile ilgili olarak kadın ebenin kucağında oturur. En yakın akrabadan birisi kulağına tekbir alır. Bir leğen ve içerisinde höllük vardır. Çocuk bunun içine doğar. Ebe göbeğini keser. Eşi çabuk düşmesi için kadına sarımsak, limon, soğan koklatır. Kına içirilir. Çocuk tuzlanır. Müjdeciler çocuğun babasına koşar. Doğan çocuk erkekse aileyi coşkun bir sevinç kaplar. Suyu hazırlanmıştır. Ebe ve yakınları çocuğu çimdendirirler. Burada dikkat edilecek bir nokta vardır. Çocuğun başından ilk defa su döküleceği zaman bir kevkir içine altın konur. Su, bunun üzerine konur. Böyle yapılırsa “birçok adam gelip geçeceği için” çocuğa göz değmez ve zengin olur, kırk basmaz, çocuğun doğduğu günden itibaren kırk gün sayılı günlerdir. Ehemmiyeti mahsusayı haizdir. “Çimdikten sonra” kundaklanır. Yüzüne hafif bir tül örtülür. Anasının koynuna yatırılır. Başına nazarlık bağlanır. Çocuğun ağzı açılmadan koynuna ekmek konarak ebenin kucağına verilir (Aşkun, 2006: 78).

2.1.5. Doğum Sonrası İle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Erkek evlat daha makbuldür. Kız doğduğu zaman akraba ve komşular ebeveyni teselli ederler. İlk çocuk erkek olursa “oğlan helvası” yapılarak akraba ve yakın komşulara gönderilir (Aşkun, 2006: 79). İlk çocuk anası loğusa yatağında en güzel elbiselerle süslenmiş olduğu halde yatar. Başında fes, üzerinde al krep, boynunda altıntop ve beşibirlikler, krebın üzerinde elmas çiçekler, kınalı elleri, parmaklarındaki müteaddit yüzüklerle süslenir. Loğusa kırk gün evin sultanıdır. Bir dediği iki olmaz (Aşkun, 2006: 79).

Önceden hazırlanan bohça yere serilir. Üst tarafına kol bezi, alt tarafına höllük bezi ile kazdırılmış höllük konur. Başına takyesi, gömleği ve işliği giydirilen çocuk üzerine yatırılır. Höllükten bir avuç alınarak nevdadin uylukları arasına konur. Muşamba ile üzeri örtülür. Evvela kol bezi ile üzerine kollar düzelterek çocuk sarılır. Sonra bohça ile kol ve ayaklar iyice örtülür. En nihayet şal ile sarılır. Diz kapakları hizasına sırmalı bir bağ ile bağlanır. Kundağın en süslü yeri başıdır. Gayet ince beyaz bir tülbent ile hafifçe bağlanır. Tül örtülür. Başına nazarlık ve altınlar dikilir (Aşkun, 2006: 79).

Ebede kundağı alarak sokağa çıkar. İlk defa canlı olarak neye tesadüf edildiğine dikkat eder. Hoca, gelin, memur, asker yahutta köpek,

kedi, deve, at ilahir. Bunlardan birisi muhakkak rastlayacaktır. Ona göre tahminler yapılacaktır. Mesela: Çocuk büyüdüğü zaman haşarılık, yaramazlık yaparsa “Ne olacak kundağının önüne it çıktı, kedi çıktı” derler. Ebe çocuğu doğruca “Kahiroğullarına” götürür. Çocuğun boynuna o aileden bir kadın ipliği bağlar. Para verilir. Bu iplik kendi kendine kopuncaya kadar kalır. Bazen çocuklar şişmanlar, iplik boğazına dar gelir. Nişasta, pudra sürerler, onu koparmazlar. Kundak Kahiroğullarından geldikten sonra ağzı açılır. Kuran-ı Kerim’in tozu, zemzem dolu bir fincana silkilerek çocuğun ağzına konur. Çocuk bundan sonra anasının memesini emer. Üç ezan sesi işitilmedikçe nezada meme verilmez (Aşkun, 2006: 79).

2.1.5.1. Alkarısı/ Alkarası İle İlgili İnanışlar: Albasması, alruhu ya da alkarası tasarımının ilk örneklerine eski Türk inanışlarında tesadüf edilir. Eski Türk ananelerine dair izlerde albasması inancı al, alabastı, albız, albış, abası olarak karşımıza çıkar. “Albastı, albas, albız, almıs denilen mevhum “ruh” hakkında bütün Türk kavimlerinde aynı inanmalar mevcuttur. Şüphesizdir ki bu inanma ve an’ane Türklerin Orta Asya’da birlikte yaşadıkları zamana aittir (İnan, 2000: 172).

Annenin gebelik döneminde, doğum sırasında yaşadığı bir takım korku ve sıkıntılar lohusalık döneminde kendini al basması, al ruhunun musallat olması ya da alkarasının onu rahatsız etmesi şeklinde ortaya çıkar. Halk arasında lohusanın ateşinin yükselmesi, vücudunda morarmaların oluşması, ağzının kuruması ya da köpürmesi, tırnak kararması albasmanın belirtileri olarak kabul edilir.

Vehbi Cem Aşkun’a göre zenci suratlı, kalın dudaklı, karmakarışık uzun saçlı, kazma dişli bir zebani olduğu düşünülen al karası evvela çocuğu, fırsat bulursa valideyi öldürür. Taarruz şu tarzdadır. “Ansızın lohusanın üzerine saldırır ve çöker. Kadın mecalsiz kalır. Bütün azası atalete duçar olur. Alkarasının gelmemesi için çörek otu yakılır. Kadının başına yorgan iğnesi sokulur. Çocuğun ve validesinin başına “Kur’an-ı Kerim” asılır. Bütün bu tedbirlerle birlikte kadını yalnız bırakmamak esastır (Aşkun, 2006: 80).

2.1.5.2. Kırkbasması: Kırk basmasına ve nazara uğramayla ilgili inanç halkımız arasında çok yaygındır. Bu nedenle daha çocuk doğar doğmaz çocuğu kırk baskınından ve nazardan korumak için bir sürü dinsel ve büyüsel içerikli önlemler alınmakta; zararlı dış etkilere yetişkinlerden daha açık olduğuna inanılan bebekler, çarpıcı ve öldürücü sayılan kırk baskınından ve nazardan uzak tutulmaya çalışılmaktadır (Örnek, 1979: 15).

Kırklı kadın ve bebeğin üstüne aynı dönemde kırklı olan kadın giremez ve birbiriyle karşılaştırılmaz. Eğer kırkında olan kadınlar birbirinin üzerine gelmiş, yani karşılaşmışlarsa birbirlerine sırt çevirmeleri ve çocuklarını değiştirmeleri gerekir. Aksi hâlde çocuk ve annesine “kırk baskını” olur. Kırk baskını, ölümlle sonuçlanabilecek bir hastalık hâli olarak kabul edilir.

Aşkun’a göre aynı ay içinde çocuk doğuran kadınların yekdiğerini ziyaret edemez. Çünkü kırk basar. Yani lohusayı ziyarete gelen kadının evdeki lohusaya ağırlığı basar ve çocuk zarar görür. Kırk gün geçmedikçe “kırkları çıkmadıkça” yekdiğerini ziyaret edemezler. Bunu iyi saymazlar (Aşkun, 2006: 80).

2.1.5.3. Nazar ve Nazarlık: Çocuğun kötü nazardan korunması için çocuğa nazarlık dikilir. Nazarlık “Bir kuş tırnağı, yedi delikli bir mavi boncuk, Kâbe hurmasının çekirdeğinden yapılmış nalın gümüş üzerine yazılmış bir maşallah tazı boncuğu ve bir nushadan müteşekkildir. Gönderilen altın hediyeler de çocuğun başına dikilir (Aşkun, 2006: 78).

Hepimiz hatırlarız. Çocukken biraz korktuk mu, hemen nerede korkulmuşsa, orada üç gün okutulur ve şerbet saçılırdı. Bu şerbet ağız tatlılığına devadır. Hele isabet-i ayn denilen “gözdeğmelere” en büyük çare okumaktır. “Avsunlanma” tabir edilen bu hâl pek mühimdir (Aşkun, 2006: 258).

2.1.5.4. Kırklama: Kırk günü dolduran anne ve bebeğin kirlerden arınması, sağlığına kavuşması amacıyla yapılan merasime “kırklama” adı verilir. “Kırk gün geçince kırkı bitti manasında çocuk ve anne yıkanmasına kırklama adı verilir. Lohusa kadının doğum sonrası gelen kanının az da olsa kırk gün devam etmesi bu süreyi belirler. Kırklama lohusa ile çocuğu, gebeliğin ve lohusalığın kirlerinden arıtma özelliği olan bir pratiktir. Kırkinci gün anne ve çocuğu arınma ve temizlenme amacıyla banyo ettirilir. “Çocuğun ilk yıkandığı su ayak değmeyecek bir yere dökülür. Kadın ve çocuk kızdırılmış höllüğe belenir” (Aşkun, 2006: 78).

2.1.5.6. Çocuk Eşiği/Göbeği: Çocuk doğduğunda yapılan ilk işlem göbek kesmektir. Doğumdan sonra çocuğun göbek bağı ve eşi çocuktan bir parça hatta çocuğun kendisi gözüyle bakıldığı için doğumdan sonra gelişi güzel bir yere atılmaz, temiz bir beze sarılarak ayak basılmayan bir yere gömülür ya da belirli bir yerde saklanır. Ayrıca göbeğin (eşin) toprağa gömülmesinin ya da saklanmasının dışında halk

inanışlarında eş ile çocuk arasında yazgısal ve büyüsel bir birliğin yaygınlığı kendini gösterir. Bu nedenle eş'in saklanıldığı ve gömüldüğü yerle ilişkin olarak çocuk büyüdüğünde onun kişiliğine, karakterine ve mesleğine tesir edeceği inancı vardır. Çocuğun göbeği (eşi) ile ilgili halk inanışları arasında en yaygın olanı çocuğun eğitimine ve gelecekteki mesleğiyle ilgilidir.

Aşkun'un tespitlerine göre Sivas folklorunda çocuğun göbeği (eşi) ile ilgili inanışlar şöyledir:

Çocuğun düşen göbeği ayak değmeyecek bir yere gömülür. Bazen yanlışlıkla dışarı atılan çocuklar çok gurbet hayatı çekmiş (Aşkun, 2006: 81). Eğer çocuğun sokağa atılan eşini köpek yerse çocuk büyüdüğünde hiçbir yerde duramaz ve daima gezer. Bundan kasıt çocuğun evden ayrılmaması ve çok gezmeyi sevmemesidir. Benim eşim hâlâ evdedir. Her halde bu kanaatten olacak ki, çok gezmeyi sevmem. Asıl en doğrusu suya vermekmiş (Aşkun, 2006: 82).

2.1.5.7. Ad koyma: Geçmişten günümüze Türk gelenek ve göreneklerinde çocuğa ad koyma, ad verme, ad takma işlemleri mühim bir yer tutar. Çocuğun karakter yönüyle sağlam, iyi nitelikli bir insan ve sosyal hayatta başarılı bir vatandaş olması için doğumu müteakip alınan tedbirlerden biri de ad verme ile ilgili olanıdır. Sivas halk inanışlarında çocuğa ad koymanın ayrı bir önemi olduğunu belirten Aşkun ad verme işlemini şöyle açıklar: “Nevzadın adı şu şekilde konur: Çocuğun babası, amcası yakın akrabalarından bir zat abdest alır. Çocuğun kulağına ezan okur. Konacak adı kulağına söyler” (Aşkun, 2006: 80).

Aşkun'un verdiği bilgilere göre Sivas Folkloru'nda ad verme ile ilgili inanışlar şöyledir: “Erkek veya kız olduğuna göre riayet edilmesi. Mecburi olan bazı adetler vardır. Dedesi yaşamayan nevzadın babası ailenin en büyük oğlu ise babasının adını koymak lazımdır. Anneler kocasının adını, hayatta en sevdiği, beraber ölmediği için her gün ah çektiği merhumun adını söylemez, çocuğun adı Hacı Dursun ise sadece Hacı, Abdurrahman Efendi ise sadece Efendi, Şevket Bey ise sadece Bey'dir (Aşkun, 2006: 80).

Yakında genç iken ölmüş bir evladın adını koymak lazım gelirse Adıgüzel'dir. Kız ise anadan büyük annesi yaşamıyorsa, onun adı konur. On beş yaşına kadar o kızın adı Hanım'dır. Arkadaşları da hakikiyle adını bilmezler. Rahmetli rahmana kavuşan muazzez ölülerin adını söylemek hürmetsizliktir. Bunlardan hiç biri yokta doğrudan doğruya ad lazım koymak geliyorsa, şayanı hürmet bir zata müracaat eder. O muhterem

şahsın tavsiyesi veçhile adı konur. Yakın akrabaların reyini almak da lazımdır. Yahut peder Kur'an-ı Kerim'i lalettayın açar. Ayeti kerimeden birisini okur. Tesadüf ettiği ilk kelimeden ilham alarak nevezada ismini söyler (Abdüşşükür gibi) (Aşkun, 2006: 80).

Hamilelik öncesinde Ahmet Turan'a veyahut evvelce söylediğimiz tekkelere gidilmişse derhal çocuğa bu evliyaların adı verilir. Mesela: Ahmet Turan, Hubuyar, Hüseyin Rai, Abdulvehap gibi (Aşkun, 2006: 77).

2.1.5.8. Diş Hediği: Hedik, buğdayın haşlanmışına verilen isimdir. Üzerine fındık, ceviz, şeker gibi şeylerde konarak tabak tabak komşulardan başlanarak bütün tanıdıklara dağıtılır. Çocuk tavuk ve civcivlerin içerisine oturtulur. Başına hedikten dökülür. Tavuklar yerler, başında kalanlar da bir ipe dizilerek dişleri çabuk çıksın diye başına asılır (Aşkun, 2006: 83).

2.1.5.9. İlk Yürüme: İlk yürümeye başlayan çocuk üç Cuma Yürük Şahin'e getirilir. Çocuk annenin önünde, omuzlarından tutularak zorla yürütülür. Ve mezarın etrafında daire çevrilir. Üçüncü Cuma helva pişirilir, oradaki fakirlere verilir. Bir kısmı da türbenin üzerine serçeler yesin diye, Şahin Baba'nın canı için atılır. Bu hal, daha ziyade yürüme çağını geçiren her hangi bir sebepten yürüyemeyerek "küt" adını alan çocuklara yapılır. Yoksa kendiliğinden vaktinde yürüyen çocuklar getirilmez (Aşkun, 2006: 83).

2.2. Düğün ve Evlilikle İlgili İnanışlar

Evlilik, Türk kültüründe sosyal hayatımıza yön veren zenginliklerden biri olup temeli kanunlarla belirlenir. Evlilik kurumu ve kurumun resmileştirildiği düğün törenleri insan hayatının geçiş dönemlerinden birini oluşturur. Evlilik iki insanın kendi gönül rızalarıyla aralarında anlaşıp genellikle ailelerinin onayını alarak kurdukları resmi ve kutsal bir müessesedir. "Evlenme, kadınla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir. Kızın veya erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uyarlanarak gerçekleştirilir. Evlenme, tören, töre, adet, gelenek, görenek ve inanma bakımından zengin bir tablo çizer" (Örnek, 1995: 185).

Sivas'ta düğün ve evlilikle ilgili inanış ve uygulamalar şöyledir:

Kız ana babaları kızlarını verecekleri adamın biraz yaşlıca olmasını kusur saymazlar. “Durup durup durmuşsa, ya askerden gelmiş ya karısı ölmüşse vermeli” derler (Aşkun, 2006: 34). “Anasına bak kızını, kenarına bak bezini al” derler (Aşkun, 2006: 36). Düğün gerdek gecesi öncesinde akşamüzeri mahdut insanlara “babacanı” veya “can görme” adı verilen bir ziyafet verilirse geçmişlerin ruhunun şad edildiğine inanılır. Düğünün son gecesi yatsı namazı için topluca güveyi de dâhil olduğu halde camiye gidilir. Camiden çıkınca önde meşale, arkada hocalar, güveyinin ve babasının arkadaşları, komşular ilahi okuyarak eve gelirler. Kapının önünde dua yapılır. Güveyi büyüklerinin ellerini öper. İçeri gireceği sırada arkadaşlarından birisi arkasına kuvvetlice bir yumruk vurur (Aşkun, 2006: 47)

Yeni gelinin kayın babasına ve kayın anasına uzun bir müddet hatta bir çocuk sahibi oluncaya kadar her hangi bir maksadını sözle değil işmarla konuşması yani “gelinlik etmesi” gerekir. Yeni gelinin her sabah erkenden kalkması, kayın babasının abdest suyunu dökmesi, evin içinde yaşmaklı dolaşması, kayınbabası ve kaynanasının karşısında el pençe divan durması, kaynanasını yıkaması, gerekir. Konuşması, gülmesi hoş karşılanmaz. Bunlara uyulmadığı takdirde namları her yerde anılan Sivas kaynanalarının “gelinin külünü göğe kaldıracağına” inanılır (Aşkun, 2006 48-49).

2.3. Fal ve Büyü İle İlgili İnanışlar

İyi ve kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girilen işlemlerin topuna birden büyü diyoruz. Bu anlam ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızcadaki “magic” kelimesinin bilim dilindeki kullanımını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan "kötü büyü", bir kişide karsına karşı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık sağlamak için yapılan "olumlu büyü" (muhabbet tılsımı) gibi (Boratav, 1973: 128).

Vehbi Cem Aşkun yaşadığı bazı deneyimlerden yola çıkarak falcılarla, fal ve büyü ile ilgili kanaatlerini şu sözlerle açıklar: Bakıcılar türlü türlüdür. Bir kısmı tırnağına, bir kısmı koluna, bir kısmı kitaba, bir kısmı da suya bakar. Hepsi de karşılardakini kendileriyle birlikte manyetizme etmek suretiyle birçok sözler söylerler. Bazen bunlar tesadüf de ederler. Zira bu tesadüfler toplana toplana bakıcılara, üfürükçülere olan inanı artırmıştır (Aşkun, 2006: 95).

Merzifon'dayken bir deli adama birkaç arkadaşı fala baktırdık. O adam koluna bakıyor, her adamdan da 10 kuruş alıyordu. Sırayla baktı. Arkadaşlardan birine: Senin başında bir kara bulut dolanıyor, dedi. Diğerine de sen de uzak, çok uzak bir yere gideceksin dedi. Bana da bir yazı yüzünden canın sıkılacak lakin sonu selamet. Ve iki yıl sonra da bir kalabalık yere gideceksin, sözlerini söyledi. Birinci arkadaşımız bir hafta sonra yeni aldığı maaşını bir kuruş harcamadan cebinden düşürdü. İkinci arkadaşı vekâlet Adana'nın uzak bir kazasına tayin etti. Bana gelince: O sene iki arkadaşım ile çıkardığım bir kitaptan dolayı birçok tenkitlerle karşılaştım. İçlerinde canımı sıkanlar pek çoktu. İki yıl sonra da asker olarak çok kalabalık bir şehir olan İstanbul'a gittim (Aşkun, 2006: 98).

İzmir'den ilk mektebi bitirip de Sivas'a geldiğim sene başıma dehşetli bir ağrı oldu. Doktorların verdikleri ilaçlar nihayet bir yatım saat kadar tesirini gösteriyor, amansız ağrı tekrar yine eskisi gibi başlıyordu. Bu hal karşısında doktorlar röntgen yaptırmamı tavsiye ettiler. Nihayet evden bir de hocaya baktıralım dediler. Ben böyle şeylere inanmadığım için aldırmadım. Onlar gitmiş fal baktırmış, muska almışlar. Birini benden habersiz suya karıştırmış içirmişler, birini de bin bir rica ile yeleşimin üst cebine koydular. Hastalık derhal geçti (Aşkun, 2006: 98). Eğer düşmanları tarafından birine sihir, büyü yapılmışta içini sıkıyorsa "yel kitabı" okunur (Aşkun, 2006: 92).

2.4. Tabiatüstü Varlıklarla İlgili İnanışlar (Melek, Cin ve Peri)

Halk geleneğinde, birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkilerini belirten esrarlı yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı bazı şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler bile vardır. Onlar insan tek başına olduğu zaman, çeşitli kılıklarda kendini gösterir. Bu varlıkları adlandırmak için genellikle "cin" kelimesi kullanılır (Borotav, 1973: 74).

Vehbi Cem Aşkun Sivas'ta insanların hayatını etkileyen, inançlarla yakından bağlantılı, olağanüstü niteliklere ve gizli güçlere sahip oldukları kabul edilen ancak ne oldukları pek bilinmeyen varlıklara yönelik inanışların olduğunu kaydeder. Aşkun, Melek, Cin ve Peri olarak adlandırılan bu olağanüstü varlıklarla ilgili ve bu varlıkların bulunduğu mekânlarla ilgili halk inanışlarından örnekler verir. Cinler ise bu varlıklar arasında en çok ismi zikredilendir.

Bebeklerin verdiği ilk tepkilerden bazılarının melekle ilişkilerini belirten Aşkun çocuğun ilk anlarında kalpte bir şiir

heyecanı uyandıran tebessümlerini örnek verir, çocuğu meleklerin güldürdüğüne inanıldığını belirtir (Aşkun, 2006: 81).

Aşkun, Cin ve perilerle ilgili halk inanışlarına ise şu örnekleri verir:

Çocukların geçirdiği bazı asabi rahatsızlıkları da cinlerin tasallutuna hamleler. “Çocuk oynatılıyor” diye okunur. Efsunlanır ve nüshalar takarlar (Aşkun, 2006: 81). Sara hastalığı tamamen cin, peri işidir. Ecinnisi gâvur olursa hasta buhranlı anında gâvurca konuşur. Böyle hastalara yapılacak tedavi, bir cindara gidip cinlerini bağlatmaktır (Aşkun, 2006: 258).

Kaynar suyu ansızın yere dökmek, bir gelin için gayet tehlikelidir. Yerdeki cinlerin kanatları kavurur. Onlar kadına musallat olur ve çocuğu olmaz. Kaynar suları yere dökmek zarureti hâsıl olursa “ya settar” yahut “destur” demek lazımdır (Aşkun 2006: 72).

Gelinlerin etrafında yedi cin dolaşır. Bunların şerrinden korunmak için çayır ağzından “Kırklar” denilen yerde, “burada kırk kız dikiş dikerken ecinni taifesi tarafından kaybedilmiştir”. Yine bu civardaki “tek mezar” da “yedi evliyaya” ya okutmak faydalıdır (Aşkun, 2006: 75).

Geceleri sokaklarda gezilmez. Çünkü möhürlenmiştir. Esasen boş da değildir. Gündüz bizim olan sokaklar geceleri ecinnilerindir. Hele çöplükler hiç boş değildir. Onun için geceleri destursuz yere basılmaz (Aşkun, 2006: 92).

Medeniyet ileri gittikçe insanlar hayali olmaktan kurtularak daha realist oluyor. Artık Cine, Periye inanan kalmamıştır. Hele hamamlardan Kurşunlu Hamamı ecinli bakımından çok meşhurdur. “Bir gelin elinin kınası, ayağının nalını ile bu hamamda kaybolmuş. Duvarda uzun yıllar yalnız sırma saçları görülmüştür.” Daha buna benzer birçok efsaneler, hikâyeler vardır. Çocukluğumuzda heyecanla dinler, rüyamızda cinler tarafından da kovalanırdık (Aşkun, 2006: 258).

2.5. Halk Hekimliği İle İlgili İnanışlar

İnsanoğlunun doğa ile arasındaki bağı güçlü kılmak, çözümlenemeyen olaylar karşısında bir çare üretmek için fiziksel ve manevi olarak kişilere uygulanan tedavi yöntemlerine Halk Hekimliği denilmektedir. Halk hekimliği, günümüzde imkânların sınırlı olması ya da ümitlerin tükendiği anda başvurulan bir yöntemdir. Modern tıbbın; “Bizim yapacağımız bir şey kalmadı.” demesiyle tükenen ümitler, halk hekimliği ile birlikte yeniden canlanır (Alptekin, 2010: 5- 19).

Aşkun yine yaşadığı bir olayla ilgili olarak halk hekimliği ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder: Bu gün hâlâ doktorlardan evvel, kocakarı ilaçlarına başvuran yüzlerce insan vardır. Hatta insanlardan birçoğu, hem doktora bakınır, hem de kocakarı ilaçlarından ayrılamaz. Bununla beraber kocakarı ilaçları da pek boş değildir. Güzel incelenirse muhakkak ki, tıbbımız için, mesut sonuçlar elde edilir. Hele halk arasında halk doktorları enteresan bir konudur. Bunları tanımak, bunlarla görüşmek bir fen adamını bazı pratik bilgilerden haberdar eder umundayım. Çünkü bunların doktorluğu, bir ananeye tabidir. Babadan oğula geçer. Bilhassa göz üzerine çok enteresan çalışmalarına şahit olduğumuz şahıslar vardır. Bazen doktorların açmadığı bir gözü, bu halk doktorları açıyorlar. Ben anneannemin gözlerini daha evvel böyle çok methedilen böyle bir doktora gösterdim. Adamcağız, bu gözün açılmasına imkân yoktur, vakti geçmiş, az çok görürken elime geçseydi açardım, dedi. Bu kuru yaşlıca bir halk doktoru idi. “Göz damarları kapalı, cereyan gelmiyor” diyen zatın muayenesinden sonra mütehasıs göz doktorlarına gösterdim. Onlar da buna “glokom” hastalığı, açılmasına imkân yok dediler. Şu teşhisteki benzerlik bu halk doktorlarının hiç de boş olmadıklarını gösteriyor (Aşkun, 2006: 259).

Bazı hastalık ve tedavilerine ilişkin halk hekimliği ve uygulamalar şöyledir: “Vücuttaki ağrılar “yel kitabı” okunarak, sülük ve hacamat vurdurarak geçirilmeye çalışılır. Yüreğin kılımı alsın diye yemlik yenilir. Baharda ilk gök gürültüsünü işitince belini beke verir. Yani bir sert yere yaslanır. Zira bu işi yapmazsa yılına kadar bel ağrısından kurtulamaz. Yer teprenmesinde insanlar bulunduğu yerden pek kalkmak istemez, çünkü yeline uğrar (Aşkun, 2006: 92).

Aşkun’un tespitlerine göre Sivas halkının, halk hekimliği için müracaat ettiği, şifa bulma ümidiyle gittiği kutsal mekânlar, türbeler şunlardır:

Sarılık: Şehir içindedir. Ciltte sarılık hâsıl eden hastalığa şifa verdiği için, hastalığın adına izafeten “sarılık” denmiştir. Hasta buranın tekeşini tarafından avsunlanır (okunur) devletli ziyaret edilir. Hastayla beraber avsunlanan kayısı kurusundan her gün bir tane aç karnına yer. Ve bu surette hastalıktan kurtulur. Ve her kim sarılık olursa muhakkak buraya götürülür. (Aşkun, 2006: 93)

Bun Baba: Yapılacak büyük işleri olanlar, darda sıkıntıda, bunda kalıp bunalanlar, hep “Bun Baba”ya giderler. Akşamüzeri hava kararırken gidilir. Yolda konuşulmaz, konuşanların sözlerine dikkat edilir. Ve ondan kendi işinin olup olmayacağına dair bir fikir edinir. Ve

en son gidişinde dileğinin kabul olması için bir mum dikilir. (Aşkun, 2006: 93)

Karacalar: Çocuk için ve azadan sakat olanlarla, sarası bulunanlar götürülür. Orada okunur, hastanın sakat kısmı devletlinin yanındaki çukura sarkıtılır. İcap ederse kurban kesilir. (Aşkun, 2006: 93)

Çeltek: Karacalar gibi bu da şehir dışındaki köylerden biridir. Ağır hastaları, felce uğrayanları götürürler. Orada okutur, şifalı suyundan yıkarlar. Sara hastasının gömleği oradaki suyun içine atılır, eğer dibine çökerse hasta ölür artık ondan umudu kesmek lazımdır. Yok dibine çökmezde yüzünde kalırsa iyidir. Hasta kurtulur. Buraya uzakça olduğu için ekseri bir gece yatar ertesi gün gelirler (Aşkun, 2006: 93).

Abdulvahap Gazi: Şehrin kenarında ve bir kayanın üzerindedir. Okunulur, huysuzluk yapan küçük çocuklar götürülür. Orada kırk kızın yattığı “kırk kızlar” namında bir mezar vardır. Orası ziyaret edilir. Yanı başlarındaki taşla, taş sürerek yapışan taştan muradın yerine geleceğine inanılır (Aşkun, 2006: 93).

Ahmet Turan: Muhtelif vesilelerle ziyaret edilen ve soğuk çermikte bulunan bu zatta, halk maneviyatında büyük yer almıştır. Çocuk için gidilir.

Hızır Direği: Uluanak (Camiikebir) Cami vaktiyle istasyon civarındaki Gazhane denilen mevkie yapılacakmış. Fakat bir türlü muvaffak olamamışlar. Caminin yapılması için icap eden malzeme gündüz akşama kadar Gazhaneye taşınmış, sabahleyin kalktıklarında aynı malzemenin caminin bu günkü yerinde olduğunu görmüşler. Ve aynı hal 40 gün devam etmiştir. Nihayet ihtiyar bir zat peyda oluyor. Caminin Gazhaneye değil hali hazır yerine yapılmasını söylüyor. Ve nasıl yapılacağını izah ediyor. Sonra gözden kayboluyor. Bunun üzerine derhal ihtiyarın dileğini yerine getiriyorlar. Ve o zatın da Hızır olduğuna kani olarak caminin ilk direğini onun görüldüğü yere dikiyorlar. Adeta Hızır direği diyorlar. Halk Hızır direğinin dibinde oturmak ister. Çünkü buraya nur yağdığını bizzat gördüklerini söyleyenler çoktur. Özellikle de bayanların inanı fazladır (Aşkun, 2006: 23)

Bir gün Hızır direğinin dibinde gayri meşru bir çocuk bırakılmış. Bunun üzerine direğin dibinden büyük bir su çıkmış. Ve ne yapmışlarsa suyu kesememişler. Sonuçta 40 yapağı yün tıkamak suretiyle durdurmağa muvaffak olmuşlar (Aşkun, 2006: 24).

2.6. Günlerle İlgili İnanışlar

Haftanın yedi günü ayrılmış her birine kendine mahsus vasıflar isnad edilmiştir. Eskiden hafta başı Cumartesi idi. Birçok kadınlar bu günü kendilerine iyi saymazlar. O gün bir iş görürlerse muhakkak bir belaya uğrarlar. Salı Salihlerin günüdür. Çarşambanın kudsiyeti büyüktür. Hele ayın ilk çarşambası büsbütün başkadır. Perşembe mübarek gündür... Bunlar Anadolu'muzda hemen hemen genel inanmalardır. Her yerde birbirinden farklı ve muhtelif şekillerde yaşamaktadır. Mamafih bunlar bu gün artık tamamen bırakılmış, batıl zihniyetler; kafalardan silinmiştir. Hele haftanın pazartesiinden başlaması bu zihniyeti kökünden yıkmıştır (Aşkun, 2006: 94).

Sivas folklorunda düğün günleri ile ilgili inanmalara ve uygulamalara ait bazı tespitler şöyledir: “Pazartesi sabahı çeyiz odası açılır. Salı günü çalgıcı tutulur. O gün akşam düğün evinde eğlenilir. Salı sabahı çeyiz yazılır. Salı günü Gelin hamama götürülür. Çarşamba güveyi hamama gider. Gelin Perşembe götürülür (Aşkun, 2006: 41-45).

Kadir gecesi bütün ağaçlar secdeye varırlar. O gün akşam ezanından bir ağacın kible tarafına gelen dallarından birine delikli gümüş paralardan bir tane bağlanır ve sabahleyin gün doğmadan, tam namaz vakti çıkarılarak o para oradan alınır da erkeklerin kesesine dikilirse çok iyi olur. O para kesenin dibinde durdukça katiyen erkeğin cebindeki paranın bereketi eksilmez (Aşkun, 2006: 250)

SONUÇ

Sivas halk kültürünün önemli zenginliklerinden olan halk inanışları günümüzde halk kabullerinde ve sözlü geleneğinde varlığını sürdürmekle birlikte değerli bilim adamları ve uzmanlar ve meraklılar aracılığıyla kayıt altına alınmış, bu inanışlar kendi dünya görüşü, hayat felsefesi bağlamında bu inanışları kalıcı hâle dönüştürmüşlerdir. Yaşadıkları döneme dair toplumunun kimlik ve kişiliğinin belirleyicileri arasında yer alan halkın dil, kültür, duygu, düşünce ve beğenisiyle şekillenen bu inanışları korunmasında ve yaşatılmasında önemli katkılar sağlamıştır. Sivas halk inanışlarını kendi düşünce ve inanç dünyasına göre eserlerinde yer veren önemli isimlerden biri de Vehbi Cem Aşkun'dur.

Aşkun, Sivas Folkloru I-II adlı çalışmasında Sivas halk inanışları ile ilgili görüşlerini kendi yaşantısından örnekler vererek açıklamış, söz konusu inanışlarını değişik başlıklarla incelemiştir. Bu inanışlar arasında insan hayatına ilişkin gebelik, doğum, evlilik ve ölüm; hastalıkların

tedavisinde kullanılan kocakarı ilaçları, halk hekimliği, sihir, büyü ve fal, türbe ve ziyaret yerleri, cin ve peri algısı, al karası, nazar, su ve ağaç vb. inanış örneklerini görmek mümkündür.

Sivas halkının varlıklara, tabiat olaylarına ve insan hayatının geçiş dönemlerine ilişkin halk inanışlarını tespit eden Aşkun'un düşünce ve inanç dünyasının şekillendiren unsurlar arasında hiç şüphesiz bu inanışların önemli tesirleri görülür. Tabiatüstü varlıklarla ilgili olarak "Çocukluğumuzda heyecanla dinler, rüyamızda cinler tarafından da kovalanırdık", "Sara hastalığı tamamen cin, peri işidir. Ecinnisi gâvur olursa hasta buhranlı anında gâvurca konuşur. Böyle hastalara yapılacak tedavi, bir cindara gidip cinlerini bağlatmaktır", "Kaynar suyu ansızın yere dökmek, bir gelin için gayet tehlikelidir. Yerdeki cinlerin kanatları kavurur. Onlar kadına musallat olur ve çocuğu olmaz. Kaynar suları yere dökmek zarureti hâsıl olursa "ya settar "yahut "destur" demek lazımdır", "Gelinlerin etrafında yedi cin dolaşır. Bunların şerrinden korunmak için çayır ağzından "Kırklar" denilen yerde, "Burada kırk kız dikiş dikerken ecinni taifesi tarafından kaybedilmiştir", "Geceleri sokaklarda gezilmez. Çünkü möhürlenmiştir. Esasen boş da değildir. Gündüz bizim olan sokaklar geceleri ecinnilerindir" sözleri ile açıklamıştır. Fal baktırdıktan sonra falcının dediği şekilde bazı olumsuzlukların başına geldiğini anlatan Aşkun, halk hekimliğine ilişkin düşünce ve inançlarını ise "kocakarı ilaçları da pek boş değildir. Güzel incelenirse muhakkak ki, tıbbımız için, mesut sonuçlar elde edilir" sözleri ile açıklar ve bazı halk inanışları ve uygulamalarında bir fayda ve hikmet görür. Ancak tabiatüstü varlıklara ilişkin inanışlarını "Medeniyet ileri gittikçe insanlar hayali olmaktan kurtularak daha realist oluyor. Artık Cine, Periye inanan kalmamıştır"; günlerle ilgili inanışlar da ise "Mamafih bunlar bu gün artık tamamen bırakılmış, batıl zihniyetler; kafalardan silinmiştir. Hele haftanın pazartesinden başlaması bu zihniyeti kökünden yıkmıştır" sözleri ile de bazı halk inanışlarını batıl zihniyet, batıl inanış olarak yorumlamaktan da kaçınmaz.

KAYNAKLAR

Alptekin, Ali Berat. Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği, Milli Folklor Dergisi. Ankara: Geleneksel Yayıncılık. Yıl: 2010, c.11.

Aşkun, Vehbi Cem. Sivas Folkloru I-II, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, BMS Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., Sivas, 2006

Boratav, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973

İnan, Abdulkadir. Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. 2000

Örnek, Sedat Veyis. Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1979

Örnek, Sedat Veyis, Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995

Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 2011

Yardımcı, Mehmet. Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Açıkgöz Yayınları, Malatya, 1993

VEHBI CEM AŞKUN'UN ŞİİRLERİNDE DEĞER AKTARIMI: “ÇOCUKLARA ŞİİRLER”

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN*

Vehbi Cem Aşkun, I. Dünya savaşı öncesi, Türkiye'nin kültür merkezlerinden birinde, Sivas'ta doğar. Öğrenim hayatına burada başlayan Vehbi Cem Aşkun, Sivas lisesi ve Sivas Öğretmen Okulu'nu tamamlayarak Cumhuriyet döneminin ilk nesil öğretmenleri arasına katılır.

Savaşlardan çıkan Türk toplumu, bilgi aktarımında etkili olan yetişmiş insan kaybını yaşamış, toplumu aydınlatacak, bilgilendirecek kesimden mahrum kalmıştır. Böyle bir ortamda öğretmen olarak memuriyet hayatına başlayan Aşkun şiirlerini, *Atsız Kitap* (1931), *Ulusal Duyuşlar*(1936), *Çocuklara Şiirler*. (1942), *Yayladan Sesler* (1943), *Göller Musikisi* (1949), *Fetih Destanı* (1955) ve *Geçmiş Günler* (1960) adlı kitaplarda toplamıştır. Aşkun, öğretmenlik mesleğini seçerken bir toplumun geleceğinin kurulmasında yeni neslin önemini şuurlandıran bir şahsiyettir. Dolayısıyla mesleği olan öğretmenlik hayatına 1937-1938 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü'nü bitirinceye kadar çocuklarla devam eden Aşkun, toplumda mensubiyet bilinci oluşturma, aydınlanma ve çocukların şahsiyet kazanmaları konularındaki hassasiyetinden kaynaklanan duygularla çocuklara yönelik şiirler kaleme almıştır.

Vehbi Cem Aşkun'un çocuklara hitabeden şiirlerinde birinci planda değer aktarımı yer almaktadır. Şiirlerinde temel insanî değerleri benimsemiş bireylerin yetişmesi yönünde temalara öncelik verilmiştir. Özellikle yurt, tabiat sevgisi ile Türklük duygusunu işleyen şiirler ve bu duygunun yerleşmesi için kutlanan özel günlerle (bayramlar) ilgili şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirler aynı zamanda çocukların dil ve zihni gelişimlerine yönelik yapılan çalışmalara yardımcı olması bakımından dikkate değerdir.

Avrupa'da başlayan milletleşme hareketleri ve bu paralelde gelişen millî edebiyat anlayışı, batı medeniyeti dairesine girme azminde olan Türkiye'yi de etkileyecektir. Tanzimat döneminden itibaren başlayan sosyal yapıdaki düzenlemeler, fikir ve edebiyat alanını da etkilemiştir. Fransa ve İngiltere'de devlet yönetiminde bir model olarak tartışılmaya başladıktan sonra İsveç ve Finlandiya'da dil-toplum ve vatan ilişkisinden hareketle bir millet bilinci oluşmuştur. İsveç ve Finlandiya örneğinin dışında çok uluslu devletlerin (Fransa ve İngiltere) bir vatanda

* G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, ayucel@gazi.edu.tr

yaşama iradeleri devletin merkezi otoritesinde tecelli ediyordu. Osmanlı Devleti çatısı altında yaşayan toplumlar milliyet kavramını dil ile ifade edince Türk aydınları da Türk milliyetçiliği fikrini işlemeye, toplumu bu düşünce etrafından toplamaya gayret ettiler. Ziya Gökalp'ın ortak duygular etrafında toplanılması düşüncesi ma'şeri vicdan kavramıyla açıklanırken, Türk milliyetçiliği düşüncesinde dil veya etnik farklılığa bakılmaksızın yaşanan kültürel alan itibariyle kabul gördü. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Fuad Köprülü, Mehmet Emin, Rıza Tevfik, Ali Canip gibi isimlerin dışında Genç Kalemler hareketi ile Türk Derneği'nin kurulması ve daha sonra Türk Ocağı ve yayın organı olan Türk Yurdu bu fikrî alt yapıyı besleyen kaynaklardı. Çarlık dönemi Rusya politikaları ve Türkiye'ye gelen Türk aydınlarının Türkçü/Turancı düşünceleri Türkiye'de Türkçülük düşüncesini besler.²

Fikrî yapı olarak yukarıda kısaca bahsettiğimiz fikir hareketlerinden beslenen Aşkun, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecini yaşaması münasebetiyle de siyasî bir istikrarsızlığın yaşandığı döneme şahit olmuş ve dolayısıyla bu gidişattan etkilenmiştir. "Osmanlı'dan Türkiye'ye geçiş sürecinde, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Osmanlı Devleti'nin yaşama mücadelesi, tartışılan ve siyasî bir çıkar yol olarak vaaz edilen Türkiye'deki fikir akımları, şüphesiz kendi döneminde yaşayan insanları kuşatacaktır. Kişi, ister devletin merkezî konumunda bulunan bir alanda; ister taşrada yaşasın, onun bu fikir akımlarından azade olması, sahibi olduğu devlet sisteminin dağılması karşısında kayıtsız kalması mümkün değildir" (Çetin,2015:35-).

Vehbi Cem Aşkun, 20. Yüzyılın başında köklü bir kültür merkezi olma yapısını koruyan Sivas'ta doğup büyümesi, babasının memuriyeti münasebetiyle şehrin aydın kesiminin fertleriyle birlikte olmasını da sağlamıştır. Zira Sivas'ın köklü ailelerinden olan Şâir Fazlullah Moral'ın kızıyla evlenmesi de buna işaret etmektedir. Fazlullah Moral (1876/1942), dönemin ileri gelenlerinden, Osmanlı döneminde çeşitli memuriyetlerde bulunduktan sonra Sivas'a gelir ve burada öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulunur. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) Sivas delegesi olarak katılır. Erzurum Kongresinin yapıldığı tarihte Vehbi Cem Aşkun henüz on yaşındadır. Vehbi Cem Bey'in, O'nun kızı Edibe Hanım'la evlenmesi, ailelerin yakinen

² Daha geniş bilgi için bkz. Rıza FİLİZOK, Millî Edebiyat Dönemini Hazırlayan Tarihi ve Kültürel Olgulara Genel Bir Bakış <http://www.ege-edebiyat.org/docs/529.pdf>; TANPINAR, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1910; SARINAY, Yusuf, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, Ankara 2004.

tanışıklığına işaret etmektedir. Bu tanışıklık Fazlullah Moral'in sohbetlerinde bulunmuş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Ayrıca Vehbi Cem Aşkun'un Sivas'ta öğrenim gördüğü okullarda öğretmen olarak görev yapan Fazlullah Moral'dan (Aslanoğlu,2006:330-331) da etkilenmiş olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. O'nun Atatürk ve Atatürk'ün şahsında Türkçülük düşüncesine bağlı olmasının sebepleri şüphesiz sadece bunlarla açıklanamaz. O dönem Sivas ve çevresinde halk arasında da aynı duygular yaşamaktadır. Fazlullah Moral'ın;

“Hiç görmedi sa‘âdet millet hükûmetinden
Cumhuriyet güzeldir Kur‘ân olursa düstûr
Et Fazlî ‘arz-ı tebrîk târîh-i cevher ile
Gâzî Kemâl Paşa oldı re‘îs-i cumhur”
(Aslanoğlu,2006:331)

mısraları aydın kesimin duygularını dillendirirken, Fahimî'nin;

Başvekâletde seza-yı 'akl-ı fetânet cevheri
Hazret-i Paşa-yı İsmet koymuş erlikde seri
Sayenizde iş bu mük-i milletde çokdur eseri
Mustafa Gazi Kemal çok yaşayıp sağ olasın”
(Çetin,1995:33-35)

mısraları Sivas'ta bir kasabalı şâirin duygularına tercüman olmaktadır.

Ahlak

Erol Güngör'e göre ahlak, örf ve âdetlerin toplamıdır. Bir toplumun ayakta kalması için ortak davranış kalıpları geliştirmesi ve bu kalıplara süreklilik kazandırması gerekmektedir. Çünkü örf ve adetler, bir diğer deyişle ahlâkî normlar, bir toplumun temelini oluşturan ihtiyaçları beslemektedir.(Güngör,2010:95). Normlar, değerler, toplumun bütün kabuller dünyası, onun evreni algılayışı ve hayatına tatbikini getirir ki, bu da kültürdür. Dolayısıyla kültürel yapı ile ortak/standart davranışlar manzumesi olan ahlak kuralları birbirini tamamlayan ayrılmaz parçalardır. Ahlak kuralları, toplumun hayatî sorunlarını çözmek amacıyla kabul edilip(Güngör,2006:76), toplumun mensup olduğu inanç sistemiyle beslenmektedir.

Türk toplumun ahlak sistemi, İslamiyet'ten önceki dönem, mensubu olduğu medeniyet dairesinin kazandırdığı kültürel kodlar ile İslamiyet'in getirdiği değerlerle beslenen unsurlardan oluşmaktadır. Bu husus Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş düşüncesinde, olan fikri alt yapıyı Fevzi Çakmak İcra Hükümeti'nin Mârif Vekâleti Bütçesi'nin

takdim konuşmasında Dr. Rıza Nur, Türkiye Devleti'nin kültürünün Türk –İslam kültürü olduğunu ifade etmesi açıklamaktadır (Çetin.2010:18).

Vehbi Cem Aşkun'un ahlak anlayışı, Türk kültürünün İslamiyet'le mecz olunmuş bir yapı olduğu yönündedir. O, Ayet ve Hadisler Işığında Ahlâk Sohbetleri adlı eserinin önsözünde; "... Millet olarak her bakımdan üstün bir milletiz. Biz puta tapmış bir millet değiliz. İslamlığı kılıç zoruyla değil, kendi rızamızla kabul etmişizdir. Çünkü tek Tanrı'ya iman en eski din geleneğidir" (Aşkun,1964:4) ifadesiyle inançla sarmalanmış ahlakın kaynağına da atıfta bulunur. İslamiyet, toplum tarafından anlaşıldığı zaman ahlaken yükselecektir. Bunun için de; "Yetkililer kutsal kitabımızı Müslüman Türk halkına çeşitli vasıtalarla tanıtmalıdır(Aşkun,1964:8). Dinî bilgiler konusunda yazıları ve yukarıda zikrettiğimiz bir de kitabı olan Aşkun, dinî vaaz eden şiirler kaleme almamakla birlikte, dinî coşkunluğu oluşturabilecek ve iman gücüyle yapılabilecek işler olduğunu İstanbul'un fethini anlatan uzun epik şiiriyle vermeye çalışır:

"İçeride kiliseler çalarken ölüm çanı
Hücum borusu vurdu, oynadı Türk'ün kanı.

Padişahın muhteşem sancağı göklerde;
Allah Allah sesleri gökleri titretir.

...

En kutsal rahmetini
Ona vermişken kader
Tanrı'nın cennetini
Muştuluyor Peygamber (Aşkun 2012:39,41)

Vatan Sevgisi-Hürriyet ve İnsan Hürriyeti

"Manevi değerlerin ve bu değerleri ortaya koyan kıymet hükümlerinin genellikle dinler tarafından getirdiği sosyolojide kabul edilmiş bulunmaktadır. Çünkü insan hakları, demokrasi, eşitlik, adalet ve hürriyet kavramları ve bunları hedef tutan değer hükümleri dinî mahiyette olmak üzere ortaya konulmuşlardır" (Kurtkan,1984:21). Türk toplumunun yapısında var olan bu değer hükümleri, toplumun inanç sistemiyle de/İslamiyet'le çatışmazlar. Toplumun sosyal yapısı ve sosyal yapının ahlak kurallarını belirleyen inanç yapısı, ahenkli bir bütün oluştururlar.

Hürriyet kavramı, sadece Vehbi Cem Aşkun'un yaşadığı dönem ile öncesi dönemde var olan bir kavram değildir. Hürriyet, kişi veya toplumun hayatındaki serbestlik değildir. Aynı zamanda düşünce

hürriyettir. Düşünce hürriyeti günümüz demokrasilerinde modern toplumların olmazsa olmazlarındandır.

Türk düşüncesinde vatan, sıradan bir toprak parçası değildir. Siyasallaşmış, uğruna mücadele edilmiş, kan dökülmüş, yaşamaya ve yaşatmaya değer kutsal alandır. Vatan denilen kutsal alan içinde ancak hür olunabilir. Hür bir vatan üzerinde yaşayan toplumlar, kendi idarî sistemlerini oluşturur ve hayatlarını sürdürürler. Dolayısıyla vatan, devlet ve hürriyet birbirinden ayrılmaz unsurlardır. Göktürkler “İduk Ötüken/kutsal Ötüken” olan topraklar vatan kılındığı için kutsal addedilmiştir. Vatan bu kutsallığından dolayı korunmalıdır (Kafesoğlu,1995:194).

Vehbi Cem Aşkun;

Fedâ bu can sana vatan,
Güzel yurdum, şirin ana.
Akdeniz’i mezar yapan,
Bizdik daha dün düşmana... (Aşkun,1961:17)

Mısralarında, toprağı vatan kılmanın bedelinin can olduğu ve bunun da ödendiği anlatılmaktadır.

Vatan tek başına bir şey ifade etmez. Vatanın bağımsız, vatan üzerinde yaşayan insanların hür olması gerek. İnsan hürriyeti vatani, vatan toprağını da hür kılar. Aşkun, hür bir vatan üzerinde tabiatın bile hür olduğunu vurgular. Hür vatanda, hürriyeti yaşayan insanın duygusu tabiata yansır:

Yaylanın utkundan eksilmez duman,
Dağların üstünde kartaldır insan,
Yaylada mertlik var, yaylada inan,
Akar güldür güldür suyu yaylanın. (Aşkun 1943:9)

Vatan Türk’e müjdelenmiştir. İstanbul’un fethi, “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur.” hadisi ile haber verilmiş ve 1453’te Türk’e nasip olmuştur. İstanbul’un fethi tarihte yeni bir başlangıç, millet hayatında bir değişim, medenî tekâmül, milletlerarası platformda Türk’ün lider olma hâlidir.

Vehbi Cem Aşkun, İstanbul’un fethinin manevî kaynağını burada tekrarlanan hadise bağlar;

Felenimel'emirü, buyurdu emiruha;
Letüftehanneldir o, yakın cemalullahâ.
Her gönülde bir iman, bu peygamber müjdesi;
Bu mukaddes ateşle çıktı yola nicesi.

Vatanda hür yaşamak azminde olan Türk milleti, taşkın bir sel misali karanlıkları yırtıp hürriyet meş'alesini yakar:

Bir sel gibi taşarak gecelerden çıktı Türk
Özgürlüğü uğruna her engeli yıktı Türk
(Aşkun,1961:13)

Hürriyet mücadelesinin başladığı yer Sivas'tır. Kızılırmak kurtuluşun türküsünü çağırır, dalga dalga tüm coşkunluğuyla Anadolu'ya yayar;

Karanlık ufuklardan bugün söktü nur şafak

Kurtuluş türküsünü çağırdı Kızılırmak (Aşkun,1961:13)

Vatan toprakları üzerinde hür yaşamak, insan düşüncesinin de hür olması anlamlarını taşımaktadır. İnsan hürriyeti ise toplumun birlik idealini taşımasıyla mümkündür. Zira birlik ancak dayanışma ile olur ve milli dayanışmayı başarabilen Türk milleti tarih içinde varlığını devam ettirebilmiştir. Namık Kemal'in "didar-ı hürriyet/hürriyet perisi" diye vasıflandırdığı duygu, Türk milletinin hürriyet aşkının esiri olmasına yol açar ve hür yaşamak tutku haline gelir. Vehbi Cem Aşkun'un; "Hür doğdum, hürriyetin yolunda gitsin canım" mısraı hürriyet tutkunu birinin bu yolda canını feda etme arzusudur.

Alnı açık yüzü ak, kalbi duru tertemiz,
Hür doğduk hür yaşarız, en erkek bir milletiz
(Aşkun,2002:65)

Vatanın güzelliklerini kimi zaman bir yayla tasviri, "Billur gözesinden iç kana kana/Yaylamız beşiktir yiğit doğana", kimi zaman bir şehir özlemini dile getiren, "Hasretini çekerken senin kaç yıl Ankara/ Taşını toprağını bilsen nasıl özledim", bazen kaybedilip kazanılan bir vatan parçası, Hatay'ı anlatırken "Hasretin en büyük derdimiz oldu/ Yıllarca yasını tuttuk ağladık", bazen de coşkun akan nehirlerle yazılan, "Celali Zihnî sende/Ruhsatî Vehbî bende/Aşkî ara sevende/Eğlen Çoruh, dur Çoruh" veya ""Saçların dal dal olmuş/Bakışların al olmuş/Dilin şeker bal olmuş/ Sevmeli Kızılırmak" mısralarıyla bütün vatani tasvir eder;

“Türk’ün toprağında Türk’tür yaşayan
Bağlı birbirine burda her yurttaş,
Bizde değil ayrı ülkü taşıyan,
Yanıma gerçek bil, Türksün arkadaş(Aşkun,1962:62)

mısralarıyla Türklük ve Türkiye’nin birbirinin mütemmimi olduğunu vurgular.

Vatan üzerinde hâkimiyet ve bağımsızlığın ifadesi bayraktır. Bayrağa saygı, toplumun verdiği bağımsızlık mücadelesine saygıdır.

Aşkun;

Üstünde göklerin en güzel süsü
Gölgende ünlü bir ulus duruyor
Bağrında Türklüğün onur ülküsü
Coşkun bir şölenle her an duruyor.

Önünde eğilmek en kutsal bir hak,
Üstünsün, güzelsin, şanlısın bayrak.(Aşkun,1962:15)

mısralarında bayrağa duyulan saygının, bayrağın gölgesinde toplanan bir ulusa duyulan saygı olduğunu ifade etmektedir.

Cumhuriyet/ Demokrasi:

Türk siyasi tarihinde devletin/ilin yönetim erkin Tanrı tarafından kutu kılınmış han/hakan’a verilmiştir. Hakan’ın yanında hatun da bulunmaktadır ki bu toplumda kadın-erkek eşitliği ve daha da önemlisi insanî hakkın bir ifadesiydi. Bir başka önemli husus, iktidarda bulunan hakanın yılda bir kez malını yağmaya vermesi, idarecisi olduğu toplumla ekonomik anlamda eşit olduğuna işaret eder. Dede Korkut anlatılarında Bayındır Han’la Karacuk Çoban adlarının anılması buna işaret eder. Bu ipuçları Türk toplumunda, siyasî anlamda demokratik bir yapının olduğuna işaret eder. Demokrasi ile insan hakları da birbirleriyle paralel yürüyen değerlerdir.

İnsan hakkı, toplumun her ferdi bir tutma anlayışı, fertler arasında ayırım yapmama, herkese eşit davranma iradesidir. Türk milletinin insana verdiği değer, onlar arasında ayırım yapmaya mani olur. Dolayısıyla toplumsal birlik doğar ve Aşkun’un mısralarında ifade edilir:

Ülke bütün, ülkede her gönül bir, ruh bütün,
Temeli bu birliğe dayanıyor Türklüğün. (Aşkun,2012:92)

Cumhuriyet, halkın kendi kendini yönetme esasına dayanan yönetim biçimi olmanın yanında yeni bir kuruluşun, devletin yeniden

düzenlenmesinin, yeniliklerin ifadesidir. Osmanlı'dan yeni Türkiye'ye geçişte toplumsal yenilenmenin ifadesidir.

Aşkun'a göre Cumhuriyet, ölmüş ruhun yeniden hayat bulması, tutsaklık zincirinin kırılma ifadesidir.

“Biz ki ölmüş bir ruhtuk yeniden cana geldik”, “Bir kükreyişte kırdık, bir hamlede yükseldik” mısraları Cumhuriyet duygusunun ifadeleridir.

Okul

Okullar birer eğitim kurumu olmak münasebetiyle sadece bilgi veren yerler değildir. Okullar, Cumhuriyetin getirdiği yeniliklerle donatılmış, yeni bir dünya algısı ve bu paralelde değerlerin öğretildiği, çocuklara bunların davranış olarak aktarıldığı kurumlardır. Onun için değer aktarımında okulun önemini işaret eder Vehbi Cem Aşkun. Özellikle öğretmenlik yaptığı dönemlerde tarım ve hayvancılık üzerine kurulu bir ekonomik yapı içinde okullaşma oranı düşük olduğu da dikkate alınırsa Aşkun'un bu hassasiyeti daha da önem kazanır:

Bulunmaz senden güzel,
Adın dünyaya bedel,
Sende saklı her emel,
Yaşa okulum yaşa.

Vatanı sen öğrettin
Ülküyü sen yeşerttin
Küçüktüm büyük ettin
Yaşa okulum yaşa (Aşkun,2002:13)

Çalışkanlık

Çalışkanlık, kişinin kendisi ve içinde yaşadığı topluma faydalı olmak için gösterdiği gayret, harcadığı enerjidir. Kişinin hayatının devamlılığını sağlayabilmek için kendisi ve toplum için hizmet ve ürün üretmesi, üretime emeğiyle katkı sağlaması olarak da ifade edilebilen çalışmak insan hayatında sıradan bir davranıştır. “Çalışma, modern dünyada sağladığı gelir yönüyle, ekonomik ve psiko-sosyal faydaları ile bireyin yaşamında vazgeçilmez öneme sahip bir olgudur. Özellikle birey için çalışmak, sadece bir gelir elde etmenin ötesinde, statü oluşturmak, kimlik duygusu geliştirmek ve saygınlık ögesi olarak önemli bir yere sahiptir” (Soysal,2004:2,9).

Türk kültürünün önemli manevi değerlerinden biri olan çalışkanlık, kişi ve fert olarak tarih boyunca müşahhas örneklerle gözlemlenebilmektedir. Türkistan coğrafyasının Türkiye sahasına kadar Türk beldelerinin tamamında görülen mimarî eserler, insanî ilişkiler, yaratılan medeniyetin ürünü olmak münasebetiyle önemlidir.

Çalışkanlık ve çalışmak sadece insanın kendine faydalı olma hâli değil, mensubu olduğu topluma faydalı olabilmek, toplum uğruna zihnî ve bedenî fedakârlıkta bulunmaktır (Kurtkan,1984:105).

Türk toplumu, 20. Yüzyılın başında Dünya tarihinde rastlanmayan uzun ömürlü bir devletin kaybının psikolojik travmasını yaşamaktadır. Toplumu derinden sarsan bu kayıp ve arkasından gelen yıkımın onarılma istek, inanç ve azmi yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin dağılma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna şahitlik eden, yaşadığı çevre itibariyle de Türk toplumunu çok iyi tanıyan Vehbi Cem Aşkun, toplumun iradesiyle Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kurulup Ziya Gökalp'ın ifadesiyle Türk toplumunun ma'şeri vicdanının ifadesi olan Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü olması gereğini bilmektedir. Devletin güçlü olması, Dünya devletleri arasında saygınlığının olmasını sağlayacaktır. Bunun için de toplumda her ferdin gayret etmesi, çalışması gerekir. Böylece ekonomik kalkınmışlık sağlanacak, toplumun refah düzeyi yükselecektir.

Vehbi Cem Aşkun, toplum olarak yaşadıklarını hatırlatır, bütün olumsuzluklara rağmen yeise kapılmadıklarını ifade ederek yaşanan günü er meydanı olarak tasvir edip, günün çalışma günü olduğunu söyler.

Ne günler geçirdik, biz neler gördük,
Hiçbir kez acıya verdik mi boyun?
Gerçekten yığittir korku bilmez Türk,
Er meydanındasın arkadaş soyun

Aynı şiiirde çalışmanın gerekliliği ve toplumun kendi üretimine sahip çıkmasını öğütler:

Azıcık emek ver, bir parça yorul,
Çoğalt tezgahları üresin işler.
Çalışsın yaşlı, genç, kız, erkek ve dul,
İşlendikçe her iş artar, genişler.

...

Yerli gey, yerliye alışsın başın,
Anca böyle güler karın, kardaşın.
Kabaymış kötüymüş deyip irdeme,
Kazanan yad değil kendi yurddaşın. (Aşkun
1943:37)

Çalışmanın, çalışıp üretmenin medeni tekâmül olduğunu,
medeni tekâmülün sanayileşme ile olacağını bilincinde olan Vehbi Cem
Aşkun;

Fabrikayla doluyor bak,
Yurdun bugün tüm dört yanı!
Genlik buldu köşe bucak,
Attık yurttan her yabancı!

...
Yürüyene yol dayanmaz,
İşledikçe artar gücün!
Sevin bugün ne yapsan az,
Harca buna tüm var gücün! (Aşkun,2012:101)

Vehbi Cem Aşkun, Türk toplumunun tarım ekonomisi üzerine
kurulu bir ekonomik sistemi yaşadığını bilir ve Türkiye'nin en fazla
ürettiği tarım bitkisi buğdayı çocuklara anlatır. Türk köylüsünün birinci
derece besin kaynağı ve gelir kalemi olan buğday sevimli hale getirilerek
buğday yetiştiricisi çiftçi ve buğdayın yetiştirme serüveni teatral bir tarzda
verilir:

Kırların güneşiyim,
Tarlaların çiçeği
Yıldızların eşiyim!
Başaklardan kanadım,
Cici Buğday
Melek adım!

...
Düştü köylü,
Orak tırpan
Tasasına
Yığın, harman,
Düğün neyse, (Aşkun,2012:119)

Vehbi Cem Aşkun'un doğup büyüdüğü Sivas, önemli eğitim ve
kültür merkezlerinden biridir. Şehir kültürünün yaşandığı bu beldede,
şehrin gereği olan aydın/ entelektüel bir kesimin varlığı söz konusudur.
Vehbi Cem Aşkun böyle bir çevrede yetişmiş olmakla fikrî yapı itibarıyla

yerli ve millî malzemedan beslenmiştir. Aile ve aile çevresinin sosyal statüsü, eğitim hayatı, kayınpederi olan Fazlullah Moral'ın muhtemel tesiriyle fikrî olgunluğa erişmiştir. Öğretmen olması münasebetiyle de dönemin diğer aydın ve öğretmenleri gibi toplumun sahip olduğu değerleri, birinci derecede hedef kitlesi olan öğrenci grubuna aktarmaya gayret etmiştir. O, çocuklara yönelik şiirlerinde çocukların milli ve manevi değerlere bağlanması, yaşadıkları hayatın değerli kılınması, şiir vasıtasıyla onlardaki estetik değerlerin edinilip yükseltilmesini işler. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini, kurucu iradenin fikrî yapısını, Türk milletinin özelliklerini Atatürk'ün şahsında ifade eder ve bunları adeta bir ritüel haline getirir.

O, içinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik durumunu yakından gözler, bilir ve şiirlerinde işler. Toplumsal ayrışmalara sebep olan bütün unsurların göz ardı edilmesi gereğine işaret edip, Türk ana çatısı altında yaşanmasının gereğini vurgular.

Türk tarihinden örnekler veren Vehbi Cem Aşkun, hem yazılarında hem şiirlerinde geçmişten geleceğe köprü kurar. Toplumun geçmiş, an ve gelecekle ilgili tasavvurlarını yazı ve şiirlerinin konusu yapar.

Atsız Kitap, Ulusal Duyuşlar, Çocuklara Şiirler, Yayladan Sesler, Göllerin Musikisi, Fetih Destanı, Geçmiş Günler, Ölümsüz Atamız adlı şiir kitapları; Atatürk Köyünde Bir Uçak Günü, Öksüz Yusuf, Kader, Oğuz Destanı adlı roman, hikâye, hatırat ve tiyatro eserleri ile Merzifon Şairleri, Sivas Folkloru, Emrah, Sivas Kongresi, Âşık Ruhsatî, Sivas Şairleri, Terzi Baba ve Erzincan Şairleri, Sivas Sultanı Kadı Burhanettin, Halk Edebiyatında Yerme ve Güldürüler adlı inceleme ve araştırma kitapları Vehbi Cem Aşkun'un bilgi temelleri, bilgi derleme ve üretme yöntemleri ile bilgiyi çeşitli yollarla yayma faaliyetleri hakkında bir fikir vermektedir.

KAYNAKLAR

- ASLANOĞLU, İbrahim (2006), Sivas Meşhurları-I-, Sivas.
- AŞKUN, Vehbi Cem (1943), Yayladan Sesler - Vatanî sŞiirler – Sivas.
- AŞKUN, Vehbi Cem (1961), Fetih Destanı, Eskişehir.
- AŞKUN, Vehbi Cem (1963), Ölümsüz Atamız-Deyişler-, Eskişehir.
- AŞKUN, Vehbi Cem (1964), Âyet ve Hadisler Işığında Ahlâk Sohbetleri, Eskişehir.
- AŞKUN, Vehbi Cem (2012), Çocuklara Şiirler, Ankara.
- ÇETİN, İsmet (1995), Fahimî'nin Cumhuriyet ve Bektaşılık İle İlgili Şiirleri, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 2, 33-35.
- ÇETİN, İsmet (2010), Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminin Tarihî Gelişimi, Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri, Ankara, 9-30.
- ÇETİN, İsmet (2015), Eflatun Cem Güney'in Çalışmalarının Fikrî Yapısı, Masal Babası Eflatun Cem Güney Sempozyumu Bildirileri-I-, Sivas, 35-44.
- ERDOĞAN, Talip (2014) Vehbi Cem Aşkun'un Şiiri (Yapı, Tema ve Anlatım), Ankara (G.Ü. Sos.Bil. Enst. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- FİLİZOK, Rıza, Millî Edebiyat Dönemini Hazırlayan Tarihî ve Kültürel Olgulara Genel Bir Bakış, <http://www.ege-edebiyat.org/docs/529.pdf>
- GÜNGÖR, Erol (2006), Türk Kültürü ve Milliyetçilik, İstanbul.
- GÜNGÖR, Erol (2010), Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk, İstanbul.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1995), Türk Milli Kültürü, İstanbul.
- KURTKAN, Âmiran (1984) Türk Milletinin Manevi Değerleri, İstanbul.
- SARINAY, Yusuf (2004), Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, Ankara.
- SOYSAL, Abdullah, Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf>
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (2010), XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul

VEHBI CEM AŞKUN'UN "SİVAS KONGRESİ" İSİMLİ ESERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet Necip GÜNAYDIN³

GİRİŞ

Vehbi Cem AŞKUN, Sivas'ın yetiştirdiği eğitimci, şair, yazar ve folklor araştırmacısıdır. 28 Haziran 1909'da Sivas'ta doğdu. 8 Ocak 1979'da Eskişehir'de vefat etti.

İlk ve Orta eğitimini Sivas'ta, Erkek Öğretmen Okulu'nu İzmir'de bitirdi (1929-30). Yedi yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nden mezun oldu (1937). Sivas ve Erzincan'da Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra, 1953 yılın Sivas'tan ayrılarak Eskişehir'e yerleşti. Emekli oluncaya kadar Eskişehir Anadolu Lisesi'nde görev yaptı.

"Sivas Kongresi" isimli eserinin ilk baskısı 1945'te Sivas Kamil Matbaası'nda; ikinci baskısı ise 1963'te İnkılap ve Aka Kitabevleri tarafından Tan Gazetesi ve Matbaası'nda yayımlandı.

Vehbi Cem Aşkun Türkçe öğretmenidir. Tarih disiplini, metodolojisi konusunda eğitim almadığı aşikar. Buna rağmen Sivas Milli Mücadele tarihi, Sivas Kongresi anlatımına ilk tuğlayı koyan isimdir. Konuyla ilgilenen yazarların, araştırmacıların ilk başvurduğu eserlerden biri de bu kitaptır.

Vehbi Cem Aşkun, son derece yürekten, samimi olarak bu esere emek vermiş, dönemin şahitlerine mektuplar yazarak anılarına talip olmuş, Sivas'ta o günlere şahit olan insanları dinlemiş, bu sayede bizlere değerli bilgilerin ulaşmasına büyük katkılar sağlamıştır.

Araştırmacılar Vehbi Cem Aşkun'un iki baskı yapan söz konusu kitabından yararlanırken çok dikkatli olmalıdır. İktibas edilen anılarda ciddi bilgi hataları bulunmaktadır. Kitapta yer alan bilgiler, bu konudaki ilmi eserlerle karşılaştırmadan kullanılmamalıdır. Sivas'ta görüştüğü şahısların anıları son derece önem taşımaktadır.

Vehbi Cem Aşkun, konu ile ilgili kaynakları eserinde bizlere tanıtmış ve bu kaynaklardan yararlanmamıza yardımcı olmuştur.

³C.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü Okutmanı C.Ü. Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

“Sivas Kongresi” kitabının 1945/1963 baskı yıllarında henüz Sivas kongresi tutanakları yayımlanmamıştı. Mazhar Müfit Kansu’nun anıları ise birinci baskıdan sonra bir gazetede 1948’de tefrika edilmeye başlanmış, Türk Tarih Kurumu tarafından ise 1966’da yayımlanmıştır.

On yaşında Sivas Kongresi dönemine, on - on üç yaşlarında Türk İstiklal Savaşı’na, gençlik yaşlarında ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş yıllarına şahitlik yapmış olan Vehbi Cem Aşkun, şüphesiz yaşadıkları zor yılların tesiri altında eserini yazmaya çalışmıştır. O dönemlerin söylem biçimi ve duygusal yaklaşımları eserlerinde kendisini hissettirmektedir.

Ön söz’ün sonuna attığı tarihten eserini ne zaman tamamladığını ve o sırada hangi işle meşgul olduğu anlaşılıyor:

“18. VII. 1944 / Sivas Ortaokulu Türkçe Öğretmeni / Vehbi Cem AŞKUN”

KİTABIN DIŞ TENKİDİ VE DEĞERLENDİRMESİ

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, Kamil Matbaası, Sivas, 1945, Birinci baskı.

Kurşun dökme tekniği ile Entertip denilen baskı yöntemi kullanılarak basılan kitap, ciddi baskı hataları ile dolu olup, dizgi o dönemin tekniğini yansıtmaktadır. 204 sayfa olan kitabın kapağı karton olup Üstte kırmızı renk kullanılarak “Sivas kongresi” yazısı altında bir çizgi altında “VEHBİ CEM AŞKUN”, onun altında ise renklendirilmiş Atatürk ve Kongre binası fotoğraflarına yer verilmiştir.(Atatürk’ün boy fotoğrafı, Rauf Orbay ile birlikte, kongre binası önünde çektilen resimden kesilerek kullanıldığı anlaşılmaktadır) Bu resimler bir kâğıda basılarak kitap kapağına yapıştırılmıştır. Arka kapak boşdur. Kitabın sayfaları tel zımba ile tespit edilmiştir. Kitabın bölüm başlıkları ve ara başlıklar kendi içlerinde farklı puntolar kullanılarak yazılmıştır. Kâğıt kalitesi 1945 için kalitelidir diyebiliriz. Kitap, 71 yaşında olmasına rağmen fiziki olarak formunu korumakla birlikte, harflerde zaman zaman silinmeler gözlenmektedir.

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 1963, Yeni Vesikalar İlavesiyle İkinci Baskı.

Kitap kapağında zemin rengi olarak turuncu kullanılmış olup, ön kapakta üstte VEHBİ CEM AŞKUN, altında SİVAS KONGRESİ, onun altında “Yeni Vesikalar İlavesiyle İKİNCİ BASKI” yazısına yer verilmiştir. Yazıların altında Sivas Kongresi

döneminde çekilen toplu fotoğrafa yer verilmiştir. En altta ise yayıncı kuruluşun künyesi yer almaktadır. Bu baskı 191 sayfadan oluşmuştur. Kitabın arka kapağında yayınevının neşredilmiş kitapları, yazarları ve kitap fiyatlarına yer verilmiştir. Bu baskıdaki başlıklarda aynı harf büyüklüğü kullanılmıştır. Kâğıt kalitesi birinci baskıdan daha düşüktür.

Her iki baskıda da konu başlıkları zaman zaman sayfa başına getirilmemiştir. Kitaplar dönemlerinin yayın tekniğini yansıması bakımından dikkat çekicidir.

KİTABIN İÇ TENKİDİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Sivas Kongresi'nin Önemi, Eseri Yazılış Amacı, Nasıl Bir Yöntem İzlendiği

Vehbi Cem Aşkun, eserinin birinci baskısına yazdığı ön söz'de hemen her şehrin milli bir günü olduğu, bu günlerin genellikle bir kurtuluş yıldönümü olduğunu; Sivas için ise 4 Eylül'ün bir kurtuluş günü değil, Türk milli varlığının her türlü düşmana karşı şuurlu bir hamlesi olduğunu ifade eder. Çünkü sivas Timur'dan beri işgal görmemişti. Sivas Kongresi yazarımıza göre "Türk milli birliğine dayanan, ulusumuzun kanındaki asaleti ve ruhundaki temizliği gösteren canlı bir vesikadır", "4 Eylül, en müşkül şartlar içerisinde Türk halkının el ele verip, bir ülkü ve bir inanla hareketinin misilsiz bir ifadesidir.", "Sivas'ın bu büyük günü, bir kurtuluş bayramından çok farklıdır. Çünkü bunda yalnız bir şehrin kurtuluşu değil, bütün Türk vatanının ve Türk ulusunun kurtuluşu bahis mevzuudur. Bu bakımdan 4 Eylül'ün önemi büyük ve şümüllüdür."

Kitabın Yazılış Amacı

Vehbi Cem Aşkun, işte bu önemli ve tarihe mal olmuş günün yüksek değerini belirtmek maksadıyla bu eseri kaleme aldığını belirtmektedir. Zira yazarımıza göre yeni nesil bugünün mana ve önemini şuurla bilmiyor. Sivas Kongresi denilince kulaktan dolma bilgilerle yarım yamalak bir bilginin basit heyecanını duyuyor. Atatürk'ün ne muhteşem bir şahsiyet olduğunu 4 Eylül'ün önemli tarihinden de öğrenmenin mümkün olduğu kitabın yazılış amaçları arasında ifade edilmektedir.

Vehbi Cem Aşkun, kitabının ön sözünün son paragrafında eseri yazış amacını şu cümleler ile dile getirmektedir:

"25. Yıldönümünü idrak ettiğimiz Dört Eylül'ün üstün değerini şu küçük çalışmamla eğer yansıtabilir ve genç ruhlarda o günün kutsal heyecanını uyandırıp biraz tarihsel bilgilerini derinleştirebilirim en büyük sevinci duyacağım. Zaten bu eser gençlerde o tarihsel günün

heyecanını uyandırmak ve bir de o günü yaşayanların hatıralarını canlandırmak gibi iki asli düşüncenin mahsulüdür.

Eser Yazılırken Takip Edilen Yol ve Yöntem

V. Cem Aşkun, eseri yazarken takip ettiği yolun (metodun-yöntemin), sadece o günleri yaşayanların hatıralarını sıralamaktan ibaret olduğunu, bu hatıraların aralarını da yerine göre işleyerek olaylar arasındaki bağı temin etmeye çalıştığını belirtmektedir.

Nedense bazı büyüklerimizin hatıralarını vermediklerinden şikayetçi olarak, görülen eksiklik ve kusurlar olursa bunların bağışlanmasını rica eder. Çünkü elinde ne varsa onları sunduğunu belirtir. Mamafih görülen eksiklikler üzerinde yapılacak tenkit ve irşatların da muhterem olduğunu, eserin ikinci baskısını yapmak zarureti hasıl olursa, yapılan tenkitlerin gözden uzak tutulmayacaklarını sözlerine ekler.

Kitapta Anılarına Başvurulan Kişiler ve Eserleri

1.M. K. Atatürk, Nutuk (1. Baskı, s.10-14, 18-19, 35, 38-39, 42, 45, 85-87, 105-107,112-119, 125-127, 129-131, 171,172)

2.Reşit Paşa'nın Hatıraları-(Neşreden Cevdet R. Yularkıran-1939) (1. Baskı, s.21-25, 26-34, 37-38,39-42,42-45, 60-61, 67-68, 87-89, 94-98, 102-103, 107, 109, 128-129, 154.)

3.Cevat Abbas Gürer'in Hatıraları(1. Baskı, s.14-17.)

4.Rasim Başara'nın sözlü Hatıraları(1. Baskı, s.19-21, 46-49 (Tasvir-i Efkar)61-63, 108-109)

5.Vehbi Cem Aşkun- Kendi Hatıraları(1. Baskı, s.53-55)

6.Rıfat Akman'ın(Postane Muharebe Memuru- V.C. Aşkun'a bizzat anlattıklarından) (1. Baskı, s.55-60, 94, 108-109, 120-121, 2. Baskı s.92.)

7.Necip Ali Küçüka (Ulus Gazetesi- 10.11.1939 'da yayımlanan hatıraları) (1. Baskı, s. 122-125)

8.İbrahim Bey'in Hatıraları (Sivaslı- Emekli Yüzbaşı)(1. Baskı, s. 104)

9.Bahri Tatlıoğlu'nun yazılı olarak anlattıkları (1. Baskı, s. 138-142) (Sivas kongresi Yozgat Delegesi)

10.Selahattin Ulusalerk'in Anıları (Ulus Gazetesi) (1. Baskı,s.175-176)

11.Fazlullah Moral'in Hatıraları (TİTEA'ya bağışlanan hatıralar)(1. Baskı, s.63-67, 73-82, 84-85, 88-93, 103-104)

12.Mazhar Müfit Kansu, “Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber” (1966 ilk baskı.), (Sadece 1963 2. Baskıda bu anılara yer verilmiştir. (s.89-91, 100-106, 109-113, 120-122, 126-128, 135-138, 142-145.)

(Mazhar Müfit Kansu, adı geçen anılarını 4 mart 1948’den başlayarak son Telgraf gazetesinde yayımladı. 1963’te Türk Tarih Kurumu basılmasına karar verdi. Son Telgraf gazetesinden alınan izinle 1966’da ilk baskısı yapıldı. Yani “Sivas Kongresi”nin 1945 baskısı yapıldığında bu anılar henüz yayımlanmamıştı.)

13.Zeki Soydemir'in Hatıraları-(1. Baskı, s. 181-188)(V. C. Aşkun’a gönderdiği mektuptaki anılar)

14. Abdulkadir Sarısözen (1. Baskı,s.159-160; 2. Baskı,164-165), (Ulus Gazetesi, 14.IX.1941)

15. Şevki Öztan (Sivas Posta Müdürü, Sivas Kongresi döneminde muharebe memuru)- (1. Baskı, s.166-168.)

16.İbrahim Süreyya Yiğit (10 Kasım 1954 tarihli dünya Gazetesi’nde yayımlanan “Çardak boğazında Bir Gece” isimli anısı), (2. Baskı, s. 43-45.)

17.Cevat Dursunoğlu (“Milli Mücadele Erzurum Kongresi” isimli kitabın yazarı. VŞMHMC kurucularından ve Erzurum kongresi Delegesi), (2. Baskı, s. 59-61, 65-66.)

18. Ali Fuat Cebesoy (Milli Mücadele Hatıraları), (2. Baskı, s.22-23, 113.)

19.Kazım Karabekir (İstiklal Harbimizin Esasları s. 94.), (2. Baskı, s. 145-146)

20. Naşid Uluğ- (1. Baskı, s. 160-161.)(14.9.1941 tarihli Ulus Gazetesi’nde yer alan yazısından)

Vehbi Cem Aşkun, Kendi Anılarına da Yer Vermektedir

(“Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Sivas” Başlığı Altında. 1. Baskı, S.53-56)

“Birinci Cihan Harbi’nde çocuktum.(10 yaşında/1909-1919) Fakat çekilen sıkıntıları hatırlıyorum. Namuskâr insanlar sefaletin en acısını çekmiş, birçok kimseler ellerindeki, avuçlarındaki servetlerini

eritmiş, on paraya muhtaç bir hale gelmiştir. Vicdanını suyistimal edenlerse birer harp zengini olarak ortaya çıkmışlardır. Bununla beraber o savaşın zenginlerinden bu ikinci savaşında sürünenler pek çoktur.”

“Ben bir memur çocuğu idim. Babamı asker ettiler. Ambarların üzerinde memur olduğu halde o sayısız, hesapsız, kitapsız eşyadan en ufak bir parçayı bile evimize getirmedi. Bu yüzden memurlara mukadder olan harp sıkıntısını çektik.”

“En çok aklımda kalan sabahtan akşama kadar ekmekçi furunları önünde gerçek çamurdan farksız bir somunu almak için bekleyipte alamadan evlerimize dönmemizdir. Bereket patatese, derhal onun yerini bu gıda maddesi ile giderir bu suretle aç yatmaktan kurtulurduk. O harbin en fena tarafı, bir kısım ahali acısından ölürken, diğer bir kısım ahali de bolluk içindeydi.”

“Sivas, Erzurum ve havalisinden gelen muhacirlerle bir ana, baba günüydü. İlerleyen düşman karşısında, bunlara sahil halkı da önemli miktarda ekleniyordu. Trabzon halkından birçoğu Sivas'taydı. Bu yurt çocukları Sivas'a sığınırken, biz de sığınacak yerler tasarlıyorduk. Bu yüzden birçoğları iç Anadolu'ya hicrete başlamıştı. Hatta biz de hazırlanıyorduk.”

“Bu bir şaşkınlık alametidir. Türk ruhu daima büyük olaylar karşısında evvela böyle bir şaşkınlık devresi geçirir. Nitekim bu kısa anı müteakip tarihin ve şanına yakışanı yaptı. Onu bu eserin başından sonuna kadar anlatacağız.”

“O günlere ait acı bir hatıram da: bir gün babamın yemekte, bize üç vilayet veriyorlar. Diğer topraklarımız düşmanlar tarafından bölüşülecektir, haberi idi. Az, çok aydın olan ailemiz bu halin büyüklüğünü ve o nisbette de acılığını hissetmiş olduğundan kaşıklarımız elimizde kalmış; geç vakte kadar sıkıntıdan uyuyamamıştık. Dün anlayamadığım bu hareketin, Sevr'in tatbikinden ibaret doğduğunu bu gün öğrenmiş bulunuyorum. Nitekim pek az sonra batı Anadolumuzun işgalini duymuş, her gün acı bir haberle yüreklerimizden vurulmağa başlamıştık.”

“O zamanlar memleketin asayışı da pek bozuktu. Bunu Vali Reşit Paşa'nın hatırasında vuzuhla görüyoruz. Memleket baştanbaşa eşkıya yatağıydı. İnsan şehrin dışına çıkamaz hale gelmişti. Sivasın bir parça dışına çıkmak, derhal soyguna uğramaktı. İki de bir (Dombalakta, Söğütlü Han'da, şurda, burda) adam soyulduğunu duyar, bayağı bir korku hissederdik. Kimse canından, malından emin değildi.”

“Bu hususta benim bilgilerim nihayet bir çocuğun görüşünden ibaret olduğu için, sözü o günün daha müdriklerine bırakmayı tercih ediyorum. Yalnız bu vesileyle üzüldüğüm bir noktayı da belirtmeden geçemeyeceğim: girdiğim iş, bir yurt ve ulus işi idi. O günü yaşayan hemşehrilerime müteaddit ricalarda bulundum. Fakat sadra şifa bir cevap alamadım. Nedense bildiklerini esirgediler. Bu husuta en büyük yardımı sayın hemşehrimiz rahmetli Rasim Başara’dan gördüm.

Vehbi Cem Aşkun, yukarıdaki çocukluk anılarına ek olarak (2. Baskı, s. 106’da) Mazhar müfid Kansu’nun anılarından aktardığı Atatürk ve Heyet-i Temsiliye’nin 2 Eylül akşamı Sivas’ta karşılanmalarını anlattığı kısmın ardından, o günü kendisinin nasıl yaşadığını anlatmaktadır:

“Rahmetli Mazhar Müfid’in şu hatırası karşısında ben de o günü aynen yaşadım. Henüz on yaşında olan ben de bir mütecessis çocuk safiyetile bu parlak karşılayışa katılmış, olan bitenleri ancak uzaktan seyredebilmişim. Zira o mahşer’i kalabalığın arasına sokulabilecek kadar ne kuvvete, ne de cesarete sahiptim. O günün çocuğu, aradan yıllar geçtikten sonra bu mutlu günleri konu edinebileceğini aklına getirmemişti...”

Kitabın 1945 Baskısı Hakkında Rauf Orbay’ın Görüşleri ve Vehbi Cem Aşkun’un Cevabı

V. Cem Aşkun, Sivas Kongresi isimli 1945 baskılı kitabını Rauf Orbay’a sunmuş ama ikinci baskı için kendisinden faydalanamadığını ancak aşağıdaki mektubu lütfettiğinden 1963’te yayımlanan ikinci baskı’nın 7. Sayfasında söz etmekte ve söz konusu mektuba yer vermektedir(2. Baskı, s.7)

İstanbul. 25.11.48

Azizim Bay Cem Aşkun,

20.11.1948 tarihli mektubunuzu aldım. Daha evvel “Sivas Kongresi” adlı risalenizi de almış ve okumuştum. Yazılarınızla benim bildiklerim arasında mühim ayrılıklar vardır. Fakat bu gün bunları yazmak zamanı değildir. Milli kurtuluş savaşına uzaktan ve yakından katılanların hepsine yetecek kadar iftihar payı vardır. En büyük pay da vatan ve milleti kurtarmak için canlarını siper ve feda ederek bugünleri bizlere yaşatan aziz şehitlerimize aittir. Bizlere düşen de onları daima şükran, hayır ve hayranlıkla yadettir.

Arzunuzu yerine getiremediğimden müteessirim. Gözlerinizden öperim.

H. Rauf Orbay

Vehbi Cem Aşkun, Rauf Orbay'ın mektubunu (1963, 2. Baskı) şu cümlelerle değerlendirmiştir(2. Baskı, s.8):

“Şu kısa, veciz mektuplarıyla yüksek hizmetlerini perdeliyerek büyük bir tevazu göstermişlerdir. Bu ikinci baskıyı hazırlarken de yine bir mektupla tasdi ederek, hiç değilse sayın arkadaşları ve milli mücadele tarihimizin değerli simalarından emekli general Ali fuat Cebesoy'un, kendilerine ait hatıralarına ilave edecekleri noktaların bulunup, bulunmadığını sordum. Buna da sükûtle mukabele ettiler. Sayın Orbay, Sivas kongresinde ve birinci B.M.M.de Sivas'ı temsil ettikleri için yüce şahıslarına karşı saygı ve sevgimiz büyüktür. Kendilerini iki defa taciz edişimin cesaretini de bu yüksek ilgiden almaktaydım. Bununla beraber inkılap tarihimizin Rauf Orbay gibi yaşıyan kahramanlarına uzun ömürler, birçoğu toprak olan hatıra sahiplerine de Tanrı'dan rahmet diler, manevi huzurlarında saygıyla eğilir, nur içinde yatsınlar derim.

15. Eylül. 1954

Eskişehir

VEHBİ CEM AŞKUN”

(Rauf Orbay, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün daveti üzerine 19 Ocak 1944 günü Londra'dan Ankara'ya döndü.1 Mart 1962- 21 Şubat 1963 tarihleri arasında 4 cilt, 52 sayı yayımlanmış olan “Yakın Tarihimiz” isimli dergide “Rauf Orbay'ın Hatıraları” başlığı altında, her hafta birkaç sayfada olmak üzere 52 hafta boyunca yayımlandı. Sivas Kongresi Dönemi anıları 82-209. Sayfalar arasında 29-33. Sayılarda yer almıştır.

1948 yılında yazdığı mektuba Vehbi Cem eserinin 1963 tarihli ikinci baskısında 1954 yılında hazırladığı cevaba yer vermiştir. Cevap 1954, kitabın baskısı 1963'tür. Rauf Orbay'ın Hatıralarının Sivas kongresi dönemi ise 1962 yılı Ağustos- Eylül aylarında yayımlanmıştır. Demek ki eser 1954'te yayına hazırlanmış ancak 1963'te neşredilebilmiştir. Vehbi Cem, söz konusu dergide yayımlanan “Rauf Orbay'ın Hatıraları”ndan haberdar olamadığı anlaşılmaktadır. Aksi takdirde küçük bir not düşmesi beklenirdi.)

Türk Tarih Kurumu Kitabın İkinci Baskısını Yapmayı Reddetti

Vehbi Cem “Sivas kongresi” isimli kitabının Türk Tarih kurumu tarafından yeni bir baskısının yapılması için başvurmuş ancak Türk Tarih Kurumu Yeniçağ Kolu Başkanı Prof. Şinasi Altındağ: “Milli mücadele tarihimizin önemli bir safhasına taalluk etmesi bakımından neşri Yakın tarihimiz için çok faydalı olacağı mülahaza edilen bu eserin, hariçte ilk baskıları yapılan eserlerin kurum tarafından ikinci defa bastırılması hakkında verilmiş olan prensip kararına uyularak, maalesef Türk Tarih kurumunca tab ve neşrine imkan görülmemiştir.2.V.1958/130”cevabını yazılı olarak vermiştir.

Vehbi Cem, bu cevabi yazıya ilişkin olarak: “Kitabının Tarih kurumu tarafından bastırılmasını değil, incelenmesini istemiş olduğum için yukarıdaki belgeyi en yetkili bir kurumumuzun naçiz çalışmamızı değerlendirmiş olması bakımından sunuyoruz” notunu düşmüştür.

Fazlullah Moral’in Hatıraları

V. C. Aşkun, Kayınpederi Fazlullah Moral’in hatıralarında yer alan Erzurum kongresine katılan delegelerin isimlerine ve temsil ettiği yerlere 1945 baskısında yer verirken, ikinci baskıda bu listeye yer vermemiştir. Bu listede Fazlullah Bey Sivas vilayeti delegelerinden üç isme yer vermemiştir: Divriği Delegeşi Hayrullah (Seyhan), Koyulhisar Delegeşi Çadircızade Ali, Niksar Delegeşi Mehmet Şeref. (Sivas vilayeti o tarihte Sivas merkez sancağı ‘Nefs-i Sivas’, Tokat, Amasya ve Şarkî Karahisar ‘Şebinkarahisar’ sancaklarından oluşuyordu.)

(Fazlullah moral’in Hatıraları ile bu eser vasıtasıyla tanıştık. Vehbi Cem Aşkun, bu anıları Şevket Süreyya Aydemir aracılığı ile Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivine vermiş olduğunu arşiv kayıtlarında bizzat okuduk. El yazması olan bu hatıraların dijital kopyasını arşiv’den alarak,2002’de “Erzurum kongresine Katılan Sivas vilayeti Delegeleri” isimli kitabımızda değerlendirdik. 2. Baskıda anıları kendi el yazması ve yeni Türk harfleri ile birlikte yayımlamayı planlıyoruz.)

Vehbi Cem Aşkun: “Dört Eylül Dergisi” nin kendi idaresinde çıktığından, derginin 5. sayısındaki M.Kemal’in anlatımına “Sivas kongresi” kitabında da aynen yer verdiğiinden söz etmektedir. (s. 112)

ŞEVKİ ÖZTAN'IN ANILARI

(1.Baskı, s. 166-168) anılarına yer verilen Sivas Posta müdürü, Sivas kongresi döneminde muharebe memuru olan Şevki Öztan'ın anılarında yer alan şu ifade kayda değerdir: “**Şimdiki inkılap müzesi kapusundan girilince alt kat sol taraf odalardan birine telgraf makineleri kurulmuş, muharebe bu odada yapılıyordu.**”

Ziya Gökalp'in Şiiri: “Ali Kemal'e”

(1. Baskı, s.131-137) Kongrenin sona ermesi ile Sivas Valiliğine 10 maddelik beyanname, bir dilekçe ve Heyet-i Temsiliye'nin yeni şekli verildi. Beyannamenin gördüğü muamele (resmi sevk ve işlemler) Polis Müdüriyetinin 13 Eylül 335 tarihinde Kısmî Adli Reisi Fahri Bey tarafından yapılan işlemde sonra, valiliğe sevk yapılmış olup, ayrıntılı olarak, yazışma örneklerine kitapta yer verilmiştir.

(1.Baskı, s. 35-36) “Atatürk Sivas'ta” başlıklı kısmın 26 Haziran 1919 günü “Akşama doğru Dahiliye Nazırı Ali Kemal'in vazifeden el çektiği haberi duyuluyor” cümlesi ile başlayan paragrafın bittiği yere, 2. Baskıda Ziya Gökalp tarafından Mütareke döneminde yazdığı “Ali Kemal'e” isimli şiir eklenmiştir.

Rıfat Akman'ın Anılarından

(1.Baskı, s.56) Rıfat Akman'ın anılarının ilk paragrafında yer alan: “ 30 Teşrinisani 334 talihi harp aleyhimize neticelenmiş ve mütareke yapılmıştı...” cümlesindeki “30 Teşrinisani 334” ün doğrusu “30 Teşrinievvel 1334” olarak düzeltilmelidir. (*Teşrin-i Evvel: Ekim; Teşrin-i Sani :Kasım*)

(1.Baskı, s.58) Rıfat Akman'ın anılarından kayda değer cümleler: “ Atatürk'ün o günlerde (27 Haziran 1919) Sivas'a deldiğini biz daire paydosunda hükümet Konağı önüne geldiğimizde öğrendik. Halen İnzibat komutanlığı olan binanın önünde emre müheyya otomobiller duruyordu.” ,“ O zaman ki Sivas Valisi Reşit Paşa, kırılmış top sakallı, uzun boylu, elyevm (bugün) parti binası olan yerde otururdu. Bayanı hanım geçkin olmasına rağmen güzelce, zayıf, orta boylu ve gözlüklü bir bayandı.”,

(1. Baskı, s.56)“ O zamanlar burada 3. Kolordu vardı. Kumandanı Miralay “Çolak” (Selahattin Bey) namıyla maruf kısa boylu, zayıfça bir zattı. Hatta kulağının sağır olduğunu söylerlerdi. Geceleri gezip, sivil olarak araştırmalar yaptığını da işittim. Biz telgrafçılar ve postacılar bu zattan çok korkardık...”

Şevket Süreyya Yiğit- Çardak Boğazı'nda Bir Gece

(1.Baskı, s. 68) “Erzurum kongresi” başlıklı kısmın ilk cümlesi olan “ Atatürk, bir haftalık meşakkatli bir otomobil yolculuğundan sonra 3 Temmuz 1919 günü ahali ve askerın samimi tezahüratı içinde Erzurum'a muvasalat ediyor” cümlesinin devamında (2.Baskı, s.43-45'te) İbrahim Süreyya Yiğit'in (Dünya Gazetesi'nin 10 Kasım 1954 tarihli sayısında “Çardak boğazında bir gece” başlıklı anısı) bir hatırasına yer verilmiştir.

Bruno Sorunu ve Sivas Kadısı Hasbi Efendiye Telgraf Çekilmesi

2. Baskı s.97'de “Kongre Hazırlıkları” başlığı altına 1. Baskıda yer almayan bilgiler aktarılmıştır: Vali Reşit Paşa ve Rasim Bey'in(Başara) Fransız Binbaşısı Bruno'nun tehditleri karşısında kongrenin Sivas'ta yapılmaması isteklerine karşı Atatürk tarafından gerekli cevabın verildiği hatırlatıldıktan sonra Atatürk tarafından (Sivas Eski Vali Vekili) Sivas Kadısı Hasbi Efendiye makine başında yapılan açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamanın sonunda:

“Sivas halkının beyhude yere endişeye düşürülmesine sebep vermek şayan-ı esef bir hata olur. Milleti dalâlette bırakmamak lazımdır. Bu sebeple zâtı fâzılanelerince Sivaslıları irşad ve tenvir ile, Sivas Kongresi'nin millet ve vatan hakkında yapacağı tesiri izah ve bu suretle halkın beyhude yere tevehhüme duçar olmamalarını temin buyurulmasını hassaten rica eyler ve arzı hürmet ederiz. Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal” denilmektedir.

Bahri Tathoğlu'nun Anıları

(1.Baskı, s.138-142) Sivas kongresi Yozgat Delegatesi Bahri Tathoğlu, Vehbi Cem Aşkun'un talebi üzerine bilgi paylaşımında bulunmuştur. Bu bilgiler arasında Sivas kongresi delege listesinde 28 isme yer verilmiş (s. 138-139), Paşanın maiyyet erkanı olarak Refik Saydam, Süreyya (Yiğit) ve Recep Peker gösterilmiştir. Burada geçen Recep Peker değil Recep Zühtü olması lazım gelmektedir. Ayrıca maiyyet erkanı oldukça fazla isimden oluşmaktaydı (Yaverler: Cevat Abbas, Muzaffer, Nurettin Ataker, Hüsrev Gerede, Ali, Çavuş vb.) Bahri Bey ayrıca şu önemli konuya değinmektedir:

“ Sivas Kongresi azaları adıyla mektep kitaplarında ve bazı tarih sayfalarında görülen grup halindeki resim Sivas Kongresi'nin hakıyık azalarını tamamen ihtiva etmemektedir. Bu fotoğrafta kongreyle alakaları olmıyan bazı zevat ve bir de Paşanın bir kısım maiyyeti erkânı yer almış bulunmaktadır. Sivas kongresi azalarının toplu bir halde fotoğraf

aldırmadıklarını sarahaten hatırlamaktayım. Heyeti Temsiliyenin sonradan grup halinde fotoğraf aldırıldığını duydum. Fakat aslını göremedim, eserinizde bu mühüm noktanın tebarüz ettirilmesi faydalı olacaktır kanaatindeyim.”

(y.n. Bahri Tatlıoğlu'nun Vehbi Cem Aşkun'a gönderdiği notlar arasında yer alan “Heyeti Temsiliye Azaları” başlığı altında M. Kemal, Rauf Bey, Hakkı Behiç, Hüsrev Sami, Ömer Mümtaz, Rüstem Bey, Kara Vasıf Bey isimlerine yer verilmiş bulunmaktadır. Bu tespit ilmen son derece yanlıştır. Erzurum Kongresi'nde belirlenen dokuz isme Sivas Kongresi sürerken oturumlara katılan Refet Bey eklenmiş, Sivas Kongresi sonunda ise bu on isme batı illerini temsilen 6 isim daha eklenmiştir. Rüstem Bey, Heyeti Temsiliye azası değil, istişare kurulu üyesidir. Sivas'ta seçilmiş isimler kastedilmiş ise doğrusu şu isimlerden oluşmalıydı: Refet(Bele), **Kara Vasıf** (Karakol), Mazhar Müfit (Kansu), **Ömer Mümtaz** (Tanbi), **Hüsrev Sami** (Kızıldoğan), **Hakkı Behiç** (Bayiç), Ratıpzade Mustafa. (Dört isim doğru, üçü hatalıdır.

1.Baskı, s.138-139'da Bahri Tatlıoğlu'nun 28 isimden oluşan Sivas Kongresi Azalarına yer veren Vehbi Cem Aşkun, (2. Baskı, s.148-149'da) Bahri Tatlıcıoğlu (Tatlıoğlu olacak), Mazhar Müfit Kansu ve Mehmet Akif'e (Mehmet Arif olacak) ait üç listeyi inceleyerek oluşturduğu ve 34 isimden oluşan (kendi ifadesiyle) tam listeyi yayımlamıştır. Bu listenin altına Birinci baskıdakine göre daha uzunca bir yorum eklemiştir. Beş Heyeti Temsiliye üyesinin(M. Kemal, Rauf, Raif Hoca, Şeyh Fevzi ve Bekir Sami) Doğu illerini temsilen katıldıklarını, Rauf ve Bekir Sami beylerin Heyeti Temsiliye üyeliğine Sivas vilayetini temsilen seçildikleri ve diğer değerlendirmeleri ilmi bir niteliktedir.

Vehbi Cem Aşkun'un Heyeti Temsiliye Listesi

(2. Baskı s. 149) Vehbi Cem Aşkun “Kongrenin sonunda temsil heyetine seçilenler” başlığı altında 11 isme yer vermiştir. Erzurum kongresi tarafından seçilen ve Doğu illerini temsilen Sivas Kongresi'ne katılan beş isme (M. Kemal, Rauf, Raif Hoca, Şeyh Fevzi ve Bekir Sami) ilaveten Sivas Kongresi tarafından seçilen altı isme yer vermiştir. Listede Refet Bele ve Sivas kongresine katılmayan Trabzon Vilayetinden İzzet ve Servet beyler ile Mutki Aşireti Reisi Musa ve Bitlis Eski Mebusu Sadullah Beylerin isimlerine yer verilmemiştir. Özetle Erzurum kongresinde seçilen dokuz isme, kongre sürerken Refet Bele, kongre sonunda seçilen altı isimle birlikte Heyeti Temsiliye üye sayısı 16'ya

ulaşmıştır. Kağıt üzerinde böyle görülmekle birlikte Sivas Kongresi'ne katılmayan dört isim fiiliyatta ortada yoklardı.

Bahri Bey notlarında “Manda Meselesi” başlığı altında sadece dört satırlık bir değerlendirmeye yer vermiştir. (s.141) Halbuki Kongrenin iki gününü meşgul eden en önemli tartışmaya şahit olan bir kişi daha detaylı yazmalıydı. (Kitabın 2. Baskı, s.135-145’de “Manda Sorunu” başlığı altında, Mazhar müfit Kansu’nun anılarından yararlanılarak geniş yer verilmiştir. Özellikle Mazhar Müfit’in anılarında yer alan Hikmet Boran’ın Mustafa Kemal Paşa ile konuşmasına yer verilmesi ilgi çekici olmuştur.)

Refet Bele Değil Ali Fuat Cebesoy
Anadolu MHC Değil Şarki Anadolu MHC

“Tahallüf Meselesi” başlığı altında ise İttihatçılığı reddettikleri yemin konusundan söz eden B. Tathioğlu: “Kongre Refet Bey’i (Paşa) İzmir havalisinde mukavemet teşkilatını kurmağa memur ettikten sonra...” cümlesindeki Refet Bey değil, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa olmalıydı. Batı Cephesi Kuvayı milliyeye Genel komutanlığına Ali Fuat Paşa atanmıştır. Refet Bey, Ankara’da iken isyanları önlemeye dönük görevlerde bulunmuştur. (s.141) Bahri Bey, aynı sayfada “Anadolu MHC “ARMHC”namıyla genişletilmiştir” derken; Anadolu MHC yerine “Şarki Anadolu MHC” demeliydi.y.n.)

Sivas Kongresi’nde Yapılan Yemin

Siyasi Partilere Karşı Tepki ve Namık Kemal’in Şiiri

1.Baskı, s.127’de kongre günleri tek tek ele alınırken yedinci gün Erzurum Kongresi kararlarında yapılan değişikliklerle ilgili kararlar alındığı ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kurulduğu belirtilmişti. Yedinci gün anlatımının hemen peşine 2. Baskı, s.179’da Vehbi Cem Aşkun: **“Yalnız burada teberrüken arz etmek isterim ki, milletimiz yukarıdaki yemin ile tarihi nizamnamenin birinci maddesinde de zikredildiği gibi (Tüzük 1. Md.: Mevcut milli cemiyetler ARMHC adı altında birleştirilmiştir. İş bu milli cemiyet her türlü fırka (parti) cereyanlarından âridir) partilerimize büyük bir ders vermektedir. Halkımızın o zaman ki partilerden çok bıktığı, âdeta onlardan bir bulaşıcı hastalıktan korkar gibi kaçtığı bir realitedir. Bunu büyük vatan şairi Namık Kemal şu güzel mısraıyla dile getirmemiş midir?**

*Memleket bitti, yine bitmedi hâlâ sen-ü ben
Bize bu hal ile, bizden büyük olmaz düşman”*

İfadelerini eklemiştir. (1. Baskıda bu anlatıma yer verilmemiştir)

Kazım Karabekir’in Sivas Kongresi Görüşü ve Vehbi Cem Aşkun’un Cevabı

2. Baskı, s. 145-146’da Kazım Karabekir’in (İstiklal Harbimizin Esasları, s.94.) “ Erzurum kongresi arzu ettiğimiz bir nüveyi hazırlamış bulunuyordu. Ayrıca bunu Sivas’ta teyit fazla idi. Sivas askeri ve mülkü erkânının da Erzurum Kongresi kararı mevcut iken Sivas Kongresi’ne gerek olmadığını beyan ettikleri” sözlerine karşı Vehbi Cem Aşkun (2. Baskı s. 146’da):

“Sayın Karabekir’in lüzumsuzluğuna kani buldukları Sivas kongresi hakkında, ben de bir Sivashlı olarak derim ki: 4 Eylül ne bir şehrin kurtuluşu, ne de milli bir bayramın tarihidir. O, bütün bir milletin hürriyet ve istiklali uğrunda ayaklandığı günlerin kararlarını taşıyan, azimli bir hareketin ifadesidir.

Bu büyük, bu milli davada Sivas’ın payı, sadece bu harekete sahne olmaktan ibarettir.

Eğer bugünkü mutlu varlığımızın kısa bir tarihini çizmek icabederse, 4 Eylül inkılap hareketlerimizin belkemiğini teşkil eder. Bu bakımdan tarihi, Anadolumuzun kuruluşuyla başlayan Sivas, milli mücadeledeki bu rolüyle şüphesiz ki, bir inkılap şehridir. Her yıl bu mutlu günün yıldönümünde Sivashlılar, geçmiş yılların o müstesna heyecanını yüreklerinde birer defa daha duyar ve bahtiyar olurlar. (Dünya Gazetesi, S. 544, 4 Eylül 1953, s. 2. “Sivas Kongresi’nin 34. Yıldönümü”)

Duygusal sözleriyle cevap vermeye çalışmıştır.

(Bilimlik olarak Sivas Kongresi’nin milli bir kongre olarak toplanması, tüm milli cemiyetlerin birleştirilmesi gerekliliğini, Erzurum Kongresi’nin sadece Altı doğu vilayeti, Trabzon vilayeti ve Erzincan ve Canik bağımsız sancakları (Müstakil liva) temsilen toplandığını, dolayısıyla yerel, bölgesel bir kongre olduğunu açıklaması daha ikna edici olurdu. y.n.)

Kitabın İki Baskısındaki “27 Haziran” Anlatım Farkları

Kitabın birinci baskısında Rasim Başara, Dr. İbrahim Tali ve Kemal (Doğan) beylerin önceden istihbarat amaçlı Sivas’a gelişlerini, 27 Haziran 1919 günü ise M. Kemal Paşa ve

arkadaşlarının Sivas'a gelişlerini ve Paşa'nın Sivas ileri gelenleri toplantıya çağırma görevini kendisine verdiğini anlattıktan sonra, M.Kemal Paşa'nın Sivas ileri gelenlerine yaptığı konuşmayı tırnak içinde aktarmış bulunmaktaydı.(1.Baskı, s.47-49)

Vehbi Cem Aşkun, Kitabının ikinci baskısında "Rasim Başara'nın Tasvir-i Efkar'da yayımlanan anılarını aynen veriyorum" dedikten sonra, sadece M. Kemal Paşa'nın Sivas ileri gelenlerine (VŞMHC yöneticilerine) yaptığı konuşmaya yer vermiştir.

Vehbi Cem Aşkun'un Kitabında Ali Galip

1. 27 Haziran 1919 döneminde M. Kemal Paşa'nın Sivas'a gelişi sırasında Ali Galip'in tutuklama girişimleri ve M. Kemal ile görüşmeleri Nutuk'tan, Vali Reşit Paşa'nın ve Rasim Başara'nın hatıralarından yapılan iktibasla anlatmıştır (s.28-49)
2. "Ali Galip Yine sahnede" başlığı altında İstanbul Hükümeti tarafından Sivas kongresini basarak dağıtma ve M. Kemal'i tutuklayarak İstanbul'a sevk etmekle görevlendirilmesi, topladığı silahlı aşiret gücü, İngiliz binbaşısı Novil ile olan ilişkileri ve bu girişimin önlenmesi için alınan tedbirler ve Halep'e kaçmaları Nutuk ve Vali Reşit Paşa'nın Hatıralarından anlatılmıştır.(s.145-154)
3. "Ali Galip'in Akıbeti" başlığı altında ise Ali Galip'in Yeniden topladığı kuvvetler ve İstanbul hükümeti'nden aldığı paralar ile Ankara'ya hareket edeceği sırada Sevr antlaşması'nın açıklanması üzerine pişmanlık duyarak bu girişimden vaz geçmesi, Ankara'ya gelerek kendisine maaş bağlanması talebi karşısında 150'likler listesine dahil edilerek Romanya'ya gönderilmesi Bahri Tatlıoğlu'nun anılarından aktarılmıştır. (S.178-180)

İrade-İ Milliye Gazetesi

"Atatürk İhtilalinin İlk Gazetesi İrade-i milliye" başlığı altında Rasim Başara, Selahattin Ulusalerk, Abdulkadir Sarısözen, Naşid Uluğ, Rifat Akman'ın anılarından alıntılarla anlatılmakta olup bu bölümün devamına İrade-i milliye gazetesinden: "**Hareket-i milliye en muazzam Hareket-i Medeniyedir**" başlıklı yazı eklenmiştir. Bu yazı imzasızdır. Ama Atatürk'ün kaleminden çıkmasa da kafasından çıktığı Vehbi cem tarafından vurgulanmıştır.(s.154-164)

Vilayet Basımevi Müdürü Abdulkadir Sarısözen, İrade-i milliye ve basımevi çalışanlarından bahsettiği anısında (1. Baskı, s. 159): "Klişe yaptırılmayınca 36 punto nesih harflerle "İrade-i milliye" adı yazıldı.

Gazetenin şekil ve sütunlarının vaziyeti sermürettip Mahmut Efendi'nin eseridir. Vilayet matbaası eski vali Muammer Bey merhumun matbaa olarak yaptırdığı bir bina idi. Ambarımızda epeyce iyi cinsten kağıt vardı. Matbaa binası, aynı zamanda Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin de merkezi ve bir fikir yuvası idi.

Şeyh Recep Olayı Anlatımı

2. Baskı, s.173'te “çirkin Bir Olay” başlığı altında “Şeyh Recep Olayı”na 1. Baskı, s.172'dekine göre daha geniş yer verilmiş, olaya sebep olan isimlere de yer verilmiştir.

Sivas'ta Komutanlar Toplantısı

16 Kasım 1919'da Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa gibi komutanların özel olarak sivas'a davet edilerek Meclis'in İstanbul'da açılacak olması, Milli Teşkilatın korunması meselesi, Paris Konferansı'nın olası kararlarına karşı hareket tarzı tartışıldı.

Bu toplantı 16- 29 Kasım 1919 günlerinde Sivas'ta yapılmış, başlıca kolordu komutanları davet edilmiş, ciddi katılım sağlanmış ve önemli tarihi kararlar alınmıştır. (y.n.)

18 Aralık 1919 günü Heyeti Temsiliye'nin Sivas'tan ayrılışı Nutuk'tan, Selahattin Ulusalark ve Reşit Paşa'nın anılarından alıntılarla anlatılmıştır. (s.174-176)

Yenihan Ayaklanması ve Devrim Şehitleri

Sivas Kongresi döneminde Sivas 3. Kolordu Kurmay Başkanlığı yapmış olan Zeki (Soydemir) Sivas'a dair hatıralarını zayii ettiği ancak söz konusu ayaklanma hakkındaki notlarını Vehbi Cem Aşkun ile paylaşmış ve kitapta yayınlanmış bulunmaktadır. Özetle şu bilgiler paylaşılmıştır:

1920 içinde TBMM'nin açılması ile birlikte yurt çapında isyanlar çıkarılmış, milli hareket boğulmak istenmişti. Bu ayaklanmalardan birisi de Yenihan (Yıldızeli) ayaklanmasıdır. Tokat- Sivas yolunun kesmek üzere bulunan asilere karşı Tokat'ta bulunan kolordu komutanı Sivas'tan malzeme, doktor, baytar, makineli tüfek ve cephane istedi. Yüzbaşı Galip komutasında Doktor Daniş Bey, bir baytar, bir müfreze, gedikli Çavuş Şevketin kullandığı işe yarar tek kamyonla yola çıkarıldı. Kafile, Yıldızhan'dan geçip, Menteşe değirmeni denilen köprüye yaklaşmış iken asilerin elebaşısı Kara Mustafa ve adamları tarafından kamyon sarıldı. Yüzbaşı galip doktor ve Baytarı yıldızhan'a göndererek çatışmaya girişti. Kahramanca vuruşan Yüzbaşı Galip Bey şehit edildikten sonra Yıldızhan'a gelen asiler genç Dr. Daniş Bey'i de şehit ettiler. Ankara'da

olayı duyan Atatürk, Cemil Cahit (Toydemir) komutasındaki askeri birlikleri asiler üzerine göndererek perişan olmalarını sağladı yakalanan Kara Mustafa ve diğer elebaşı meşhur Çöllo yakalanarak yargılandılar ve eski Belediye binası karşısında idam edildiler. Gönderdiği anıların sonuna Zeki Bey şunları yazmıştır(s.181-189):

Ankara; 23.VI. 1944

Erzurum Mebusu

Zeki Soydemir

Dr. Daniş'in Fotoğrafi Ve Şehitlerin İsimlerinin İki Caddeye Verilmesi

Dr. Daniş Bey'in resmi, Sivas Askeri Hastanesinde asılıyken Vehbi Cem Bey, bu resmi kopyalamış ancak kitabının 1963'te yayımlanan 2. Baskısının 185. Sayfasında yer verebilmiştir. Yine 2. Baskıda bu konuda bir not düşülmüştür "2. Baskı, s.190): "... Rahmi Günay, Belediye Başkanlığı zamanında iki caddeye bu milli mücadele kahramanlarının adlarını vermiştir. Bu kadirbilirlikten ötürü teşekkürü bir borç bilirim. Vehbi Cem Aşkun"(İsimlerinin verildiği eski Numune Hastanesi önünden geçen bu caddelere sonradan Rahmi Günay Caddesi adı verilmiştir.)

Kongre Kurağı(Binası)Bir Hatıra

Derviş Devirmiş, Sivas Lisesini ziyarete gelen birisine Atatürk'ün hizmetinde iken babasının kendisini sık sık ziyareti üzerine Atatürk ile aralarında geçen görüşmeyi anlatır. Bu anekdot ulus Gazetesi'nin 19.11.1936 tarihli sayısında yayımlanır. V. Cem Aşkun ise bu anıya "Kongre Kurağı Bir Hatıra" başlığı altında yer vermiştir (s. 191-192)

Sivas Kongresi'nde Bayanlarımız

Kitabının birinci baskısında (1945) Sivas Kongresinin kadınlarına yer vermediği için bazı bayan okuyucuları tarafından haklı olarak eleştirildiğini belirten Aşkun, rahmetli annesinin Kız numune mektebindeki toplantılara gittiğinde kendisinin kardeşi Hakkı ile ilgilendiğine değinir. Bir aralık kongreye katılanlar hakkında kötü haberler yayılınca o günlere ait evrakın ailesi tarafından yakıldığını belirtir. Sivaslı vatansever kadınların faaliyetleri hakkında kısa bilgiler verir. (2. Baskı-1963-S. 189)(Sivaslı kadınların kurduğu Anadolu Kadınları müdafaa-i Vatan Cemiyeti hakkında bugün çok geniş hatta tüm bilgilere sahibiz. Bu bilgileri bize kazandıran Prof.Dr.Bekir Sıtkı Baykal'ı saygıyla anıyoruz.)

KRONOLOJİ ÇİZELGESİ

Kitabın 1963 2. Baskısında “Kronoloji Çizelgesine” yer verilmiştir. ”Atatürk’ün İstanbul’dan Çıkıp, Ankara’ya Varana Kadar Geçen Önemli Olayların Tarihleri” başlığı altında. (s.190-191)

KİTAP’TA YER ALAN FOTOĞRAFLAR HAKKINDA;

1945 Birinci Baskı sonundaki sayfalar fotoğraflara ayrılmıştır. Vehbi Cem Aşkun, Kongre binası önünde çekilmiş toplu resmin alt yazısında “Kongre Esnasında Atatürk, Maiyeti, Kongre Azalarından Bazıları” yazarak doğru bir belirleme yapmıştır. Kitabın üzerinden 71 yıl geçmiş olmasına rağmen resmi ve özel yayınlarda bu resmin altına hâlâ “Sivas Kongresi Delegeleri” yazılması düşündürücüdür. Bu resimler arasında “Vilayet Makamına Verilen Tarihi dilekçe” ve “Heyeti Temsiliyenin Vilayet Makamına Verdiği Beyanname” nin kopyası son derece önemlidir. Son sayfada ise Fazlullah Moral ve Rasim Başara’nın fotoğraflarına yer verilmiştir.

1963 İkinci baskıda fotoğraflar kitabın içine, ilgili sayfalara serpiştirilmiş olup, toplu resmin altına “Sivas İleri Gelenleri” sözü de eklenmiştir. (Kadı Hasbi Efendi ve Arap Şeyhi)

Vehbi Cem Aşkun, 1945’te Yayımlanan “Sivas Kongresi” İsimli Kitabının Birinci Baskısını Şu Cümlelerle Bitirir:

“İşte Sivas kongresine ait bugün için saptıyabildiklerim bunlardan ibarettir. Şu küçük çalışmamla devrim tarihimize ufak bir hizmette bulunabildimse kendimi bahtiyar sayacağım.

Sivas: 6-II- 1945

Vehbi Cem AŞKUN”

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, Kamil Matbaası, **1. Baskı**, Sivas, 1945.

(Kitapta “içindekiler”e yer verilmediğinden tarafımızdan aşağıya çıkarılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM (Atatürk’ün 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkıp, Sivas’tan Erzurum’a Geçişine Kadar)I.I. Önsöz-5

I.2. 1919 yılında Anavatanın genel durumu- 10

1.3. Samsun’a çıkış- 14

1.4. Sivas’a geliş- 17

1.5. Ali Galip- 28

1.6. Atatürk Sivas'ta- 35

İKİNCİ BÖLÜM (Erzurum Kongresi'nden, Sivas Dört Eylül kongresine kadar)

2.1. Birinci Cihan Savaşından Sonra Sivas-53

2.3. Erzurum kongresine Gidecek Murahhasların Seçimi ve Yola Çıkış-60

2.4. Erzurum Kongresi-68

2.5. Kongrenin Açılması ve Çalışmaları- 73

2.6. Erzurum kongresi ve Sivas- 87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Sivas kongresi, kongrenin açılışı ve kapanışı, İrade-i milliye gazetesi, Ankara'ya gidiş

3.1. Kongre Hazırlıkları- 101

3.2. Atatürk Sivas yolunda- 105

3.3. Atatürk Sivas'ta- 107

3.4. Sivas Kongresi açılıyor- 111

3.5. Sivas İnkılap Tarihimizin Misilsiz Günlerini Yaşıyor- 119

3.6. Ali Galip yine sahnede- 145

3.7. İstanbul Hükümetiyle Münasebet Kesiliyor- 149

3.8. Heyeti temsiliye iş başında- 152

3.9. Atatürk ihtilalinin ilk gazetesi İrade-i milliye- 154

3.10. Ferid Paşa Kükûmeti düşüyor- 165

3.11. Heyeti Temsiliye Sivastan ayrılıyor- 174

3.12. Mustafa Kemal Atatürk Sivas'tan ayrılıyor- 175

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Ali Galip'in akıbeti, Yenihan ayaklanması, kongre binası ve bir hatıra)

4.1. Ali Galip'in akıbeti- 178

4.2. Yenihan ayaklanması ve devrim şehitleri- 181

4.3. Kongre kurağı ve bir hatıra- 190

FOTOĞRAFLAR-193-204.

Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, İnkılap ve Aka Yay., 2.

Baskı, İstanbul, 1963

(Kitapta “içindekiler”e yer verilmediğinden tarafımızdan aşağıya çıkarılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM (Atatürk’ün 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkıp Sivas’tan Erzurum’a geçişine kadar)

- 1.1. 1919 Yılında Anavatanın Genel Durumu- 11
- 1.2. Atatürk’ün İstanbuldan Ayrılışı- 13
- 1.3. Samsun’a Çıkış- 19
- 1.4. Sivas’a Geliş- 24
- 1.5. Sivas’ın durumu- 24
- 1.6. Ali Galip- 30
- 1.7. Atatürk Sivas’da- 34
- 1.8. Atatürk Erzurum Yolunda- 43

İKİNCİ BÖLÜM (Erzurum Kongresi’nden, Sivas Kongresine Kadar)

- 2.1. Birinci Cihan Savaşından sonra Sivas- 49
- 2.2. Erzurum Kongresi İçin Delege Seçimi- 53
- 2.3. Erzurum kongresi- 59
- 2.4. Atatürk Erzurum’da- 61
- 2.5. Sivas Delegeleri Erzurum’da- 64
- 2.6. Erzurum kongresi, Açılış ve Çalışmaları- 65
- 2.7. Erzurum kongresi ve Sivas- 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Sivas kongresi, hazırlıkları, açılışı, görüşmeler, heyet-i temsiliye ve bu arada geçen olaylar, kongrenin kapanışı, irade-i milliye gazetesi ve Heyet-i temsiliyenin Sivas’tan ayrılışı)

- 3.1. Kongre Hazırlıkları- 97
- 3.2. Atatürk Sivas Yollarında- 100
- 3.3. Atatürk Sivas'ta- 106
- 3.4. Sivas Kongresi Açılıyor- 109
- 3.5. Sivas İnkılap Tarihimizin Misilsiz günlerini Yaşıyor- 120
- 3.6. Tarihi Nizamname- 130
- 3.7. Manda Konusu-135
- 3.8. Kongre Üyeleri ve Temsil Heyeti- 146
- 3.9. Ali Galip yine Sahnede- 155
- 3.10. İstanbul Hükümetile Münasebet Kesiliyor- 158
- 3.11. Heyet-i Temsiliye İşbaşında- 159
- 3.12. Atatürk İhtilalinin İlk Gazetesi İrade-i milliye- 161
- 3.13. Ferit Paşa Hükümeti Düşüyor- 168
- 3.14. Çirkin bir Olay- 173
- 3.15. Heyet-i Temsiliye Sivas'tan Ayrılıyor- 174
- 3.16. Mustafa Kemal Atatürk Sivas'tan Ayrılıyor- 175

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Ali Galip'in akıbeti, Yenihan ayaklanması, kongre binası ve bir hatıra...)

- 4.1. Ali Galip'in Akıbeti- 181
- 4.2. Yenihan Ayaklanması ve Devrim Şehitleri- 182
- 4.3. Kongre Binası ve Bir Hatıra- 188
- 4.4. Sivas Kongresi'nde Bayanlarımız- 189

KRONOLOJİ ÇİZELGESİ

Sivas'ın yetiştirdiği değerli eğitimci, şair, yazar, folklor araştırmacısı Vehbi Cem Aşkun'u vefatının 37. Yıldönümünde rahmetle ve minnetle anıyoruz.

VEHBİ CEM AŞKUN'UN SİVAS FOLKLORU DERGİSİNDEKİ YAZILARI

Hünkâr Kayhan ÖZDEMİR⁴

GİRİŞ

Sivas Folkloru Dergisi 1973 yılından 1979 yılına kadar her ay düzenli olarak toplam 78 sayı çıkartılmıştır. Çeşitli yazarlar ve araştırmacılar farklı konularda yazmış oldukları konularla dergiye katkıda bulunmuşlardır. Hiç kuşku yok ki katkıda bulunan isimlerden biri de Vehbi Cem AŞKUN'dur.

Sivas Folkloru Dergisinde farklı konuları ele alan AŞKUN on iki sayıda yazılarına yer vermiştir. Derginin altı sayısında edebi konulardan bahsetmiş, özellikle geçmiş dönem edebiyatından farklı konuları ele almıştır. Bu yazılarıyla edebi birçok konu üzerine vurgu yapan AŞKUN konulardaki eksiklikleri, benzerlikleri ve farklılıkları gözler önüne sermiştir. Bu yazıları anılarından ve o tarihte yaşanan gelişmelerle harmanlayarak aktarmıştır. Diğer iki yazısının birinde Sivas'ta köy ve şehir yaşantısını yazın ve kışın yapılan hazırlıkları, uzun kış gecelerindeki akşam oturmalarını anlatırken diğer yazısında Afyon ilindeki evlenme âdetlerinin diğer bölgelerle olan benzerliklerini ve farklılıklarını gözler önüne sermiştir. Vehbi Cem AŞKUN son yazısına derginin 53. sayısında yer verirken ilk yazdığı Anıların Işığında Âşık Veysel başlıklı yazı ise derginin 7. sayısında yer almıştır.

ANILARIN IŞIĞINDA ÂŞIK VEYSEL

Vehbi Cem AŞKUN, Âşık Veysel ile Sivas Halkevlerinde uzun yıllar zaman geçirmiştir. Âşık Veysel'in o zamanlar ünü pek yaygın değildir. Âşık, Vehbi Cem gibi çevresindeki insanlarca desteklenmiştir. AŞKUN, Merzifon'da görevli olduğu zaman Ahmet Kutsi TECER Veysel'in tanınması amacıyla ilk adımı atmış ve Sivas'ta düzenlediği âşıklar bayramında Veysel'i sahneye çıkartıp, yurt genelinde tanınmasına vesile olmuştur. Âşık Veysel çok fehimli bir adamdır, yanında onun gözü kulağı olan kişi çamurlu yere basarken âşık orayı hissedip, kuru yere basarmış. AŞKUN, Eskişehir'de görev yaparken yanına ziyarete gitmişler ve evdeki radyonun yeşil olduğunu bilmıştır. Vehbi Cem, 1941'de Halkevinde otururken Âşık yanına gelir ve başından geçen canını çok sıkı bir olayı anlatır. Olay şudur: Âşık, Anadolu

⁴ Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı

gezisinde Tarsus'a da uğramış burada çalıp söylemişlerdir. Halkevi bunun karşılığında Veysel'e bir miktar para vermiş cebine koyup akşam otele gitmiştir. Veysel'in bir tedbiriymiş konserlerinden aldığı parayı yanında taşımaz hemen bankaya yatırmış sabahleyin o parayı bankaya vermek üzere cüzdanını çıkarmış. Veysel : “Cüzdanı açtım bir de ne göreyim içinde Kolombiya'nın makbuzundan başka bir şey yoktur. Benden bir ter boşaldı durumu polise bildirdik aradılar, taradılar sonunda bakalım paran var mıydı yok muydu dediler.” der.

Vehbi Cem AŞKUN'un Eskişehir'de görev yaptığı 1959 yılının Şubat ayında Aşığın devamlı yanında olan çoğu insanın tanımadığı küçük Veysel'le okula AŞKUN'un ziyaretine gitmişlerdir. Vehbi Cem, kendisini ziyaret etmelerinden duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra eve gitmişlerdir. Akşam ise Âşık, Öğretmenler Derneğinde bir konser vermiştir. İstanbul'da genç doktorlar Veysel'in gözlerini açmak istediklerini söylemişler ancak Veysel kabul etmemiştir. Nedenini ise şöyle açıklar: “Benim içimde küçük bir dünyam var onu dağıtamam dünyayı görüp de ne yapacağım gözlerimin açılmasını istemem.” der. Eskişehir o sıralarda çok kritik günler geçirmektedir. Özellikle Londra kazasında kaybolan ve Eskişehir'de çok sevilen rahmetli Kemal ZEYTİNOĞLU'nun cenaze töreni hazırlıkları aşığın konser tertibine engel olmuştur. Bir gün Maarif Kolejinde bir gün de Seyitgazi'de konser vermiştir. Veysel, kökü geçmişin derinliklerinde bulunan ve halk bilgimizin sınırları içinde kalan geleneksel edebiyatımızın son büyük değerlerindedir. Onun kişiliğinde geçmişin geleneksel halk deyişinin izleri bulunmaz. O, aydın toplantılarında bulunmuş kalem ozanlarının deyişlerine kulak vermiş ve bu sayede halk şiirimizde yeni bir çıkırın öncüsü olmuştur. Sevgilisine bile kişiliğindeki vakarı gösterir ve ona “Bendeki aşk olmasa eğlenecek köşk bulaman, bu yüzden güzelliğin on para etmez” diyecek kadar vakurdur. Eğer fikirlerde ayrılık olmasa koyunun kurtla gezeceğini söylemektedir. Vehbi Cem AŞKUN, Veysel'in gözlerinin görmemesini bir mutluluk olarak bildiğini ve bundan bir sıkıntı duymadığını çok zeki, ağırbaşlı bir âşık olduğunu, hiçbir şekilde sanatını bir kazanç vasıtası yapmadığını, hiçbir âşıkla tartışmaya girmeden sanatını icra ettiğini belirtmektedir.

50 YILIN ÖNEMLİ FOLKLOR ÜRÜNLERİ

Folklor 1973'lü yıllarda memleketimizin çok yeni bir çalışmasıdır. O yıllarda gerçek bir Halk Bilgisi Derneği kurulmuş ve bir de rehber yayınlanmışsa da bundan kamuoyu habersizdir. Vehbi Cem AŞKUN, Sivas Kongresi adlı kitabının birinci cildini yayımladığı zaman

Kamil Kitabevine gelen bir müşteri Sivas hakkında bir kitap istemiş kendisine Sivas Folkloru kitabını uzatmışlar müşteri “Bu da neymiş ben Sivas hakkında bir kitap istiyorum.” der. Bunun üzerine Vehbi Cem AŞKUN, Sivas Folkloru kitabının ikinci cildinde folklor hakkında daha fazla bilgi verme gereksinimi duymuştur.

GELENEKSEL HALK DEYİŞİMİZİN ZAFERİ

Geleneksel edebiyatımızın şiir türü yüzyıllar boyu Türk ruhunun ve Türk toplumunun dili olmuştur. Türk atalarının Orta Asya’da tek şiir türü koşmalar, türküler ve ağıtlar; koşuk ve sagu gibi adlar altında söylenmektedir. Zamanla toplum düzenindeki gelişmeler şehir, kasaba ve köy ayrımının doğmasına yol açmıştır. Vehbi Cem AŞKUN, bir zaman iki arkadaşıyla köy gezilerine çıkmıştır. Sivas’a yakın bir köyde konaklar ve yaptığı sohbetler sonucu halk edebiyatının köylerdeki aşıkların dilinde, sazında kaldığını medrese görmüşlerin, şehirde yaşayanların edebiyatının adının divan olduğunu belirtmektedir.

13. yüzyıldan itibaren Türk halk deyişimiz iki koldan yürümeye başlamıştır. Anadolu’muzdaki divan şairleri halk deyişimizin etkisinden kurtulamamış bir yanda gazel, kaside diğer yanda türkü, koşma ve ninniler yazmışlardır. Milli akım edebiyatımızda başlayan Türkçülük akımı aruzun yerine geleneksel şiirimizin ölçüsünü koymak suretiyle divan şiir geleneğini edebiyat tarihlerinin konusu yapmıştır. Konuşma dili ile yazı dili arasındaki uçurum Atatürk’ün önderliğinde kurulan Türk Dil Kurumu sayesinde kapatılırken, Türk Tarih Kurumu milli tarihimizi gün ışığına çıkarmıştır. Yaşayan ve özünü batıdan alan şiirimiz dil ve eda bakımından geleneksel edebiyatımızın şiir türü etkisindedir. Vehbi Cem AŞKUN, bu ve benzeri durumların yüzyıllar sonra Geleneksel Türk Deyişinin bir zaferi olduğunu savunmaktadır.

EDEBİ FOLKLORUMUZDA BOZ AYRAN

Geleneğin kökü geçmişin derinliklerindedir. Orta Asya’dan günümüze süregelmiştir. Aşıkların sazında ve sözünde yaşayan edebiyat bizim geleneksel edebiyatımızdır. İslamiyet’in kabulü ile folklorumuza yeni bir görenek girmiştir bu da Tekke Edebiyatıdır. Tema din, şekilse geleneksel halk deyişimindeki ölçülerdir. Bu edebiyatın ustaları başta Yunus Emre olmak üzere dergâhlarda yaşamışlar, tasavvuf düşüncesinin edebi türünü işlemişlerdir. Yine İslamiyet’in kabulü ile doğan bir edebiyat vardır ki adı Divan Edebiyatıdır. Bu edebiyat türü daha çok aydınlara seslenen ve medrese eğitimi görmüş insanların edebiyatı niteliğindedir.

Divan Edebiyatı zamanla geleneksel edebiyatımızdan etkilenirken, geleneksel edebiyatımızın ozanları da bu edebiyattan etkilenmişlerdir. Divan şiirinde mey vardır geleneksel edebiyatımızın yapıtlarında ise mey değil ayran vardır. 1974'lü yıllarda Türk halkının yakın zamanlara kadar şerbeti, limonatayı bir de ayrandan özgesini bilmezmiş gazoz dahi bilinmezmiş o dönemde gazozun tadına bakmayan çok sayıda insan mevcut imiş. Nişan ve mevlit törenlerinin içkisi güllü ve ballı şerbetler iken ayran Türk halkının milli içeceği niteliğindedir. Vehbi Cem AŞKUN, Boz Ayranın âşık edebiyatında önemli bir yerinin olduğunu vurgular ve Sivas'ın ünlü Halk ve saz ozanlarından Âşık Ruhsati ile ilgili şu olaydan bahseder. Âşık Ruhsati, Türkmen kızı Meryem'le evlenir ve bir yuva sahibi olmak ister. Deliktaş'ta kendine ait bir arsaya ev yapmaya başlar aşığın aynı zamanda duvarcı ustalığı vardır ırgadı ise sevgili eşi Meryem'dir. Mevsim yaz olduğundan sıcak basar âşık dinlenmek için bir gölgeye çekilir ve "ah şimdi bir tas ayran olsa" der. Fakat aşığın ne bir çift öküzü ne de bir tek ineği vardır. Meryem'den istediği suyu içtikten sonra sazını alır ve ayrana olan özlemini dile getirir.

MANİ VE HOYRAT

Vehbi Cem AŞKUN, edebiyatın gerçek ruhunu teşkil eden ezgiler olduğunu ancak şekle bakılarak yanlış yargıya varıldığını belirtmektedir. Koşma dışında edebiyat türlerinin gerek ölçü bakımından gerekse şekil bakımından bir ayrılık taşımadığını bir destanın, türkünün, maninin, divanın, semainin ve taşlamanın aynı şekil içinde dile getirilebileceğini bunları ayıranın kafiye ve dizeler değil tamamen ezgiler olduğunu yazmıştır. Hoyratların ise Güney Doğu Anadolu'ya has bir uzun hava olduğunu mani ile ezgi bakımından hiçbir benzerliği olmadığını, aynı şekilde hoyratlar ve maniler arasında şekil bakımından da benzerlik bulunmadığını vurgulamaktadır.

YAZMA, CÖNK VE SIĞIRDILI

Zaman zaman yazma, cönk ve sığırdili üzerinde görüşmeler, konuşmalar hatta tartışmalar olmuş ve Vehbi Cem AŞKUN bu konuda bilgi verme gereksinimi duymuştur.

Yazma: Matbaanın memleketimize girmediği yıllarda elle hattatlar tarafından yazılan yazılardır. Özellikle dini konularda pek çok yazma eser vardır. Vehbi Cem AŞKUN, elindeki yazma eserleri Milli Kütüphaneye vermiştir. Bunlar Kur'an tefsirleri, mesnevi şerif ve Battalgazi Destanından oluşan yazma eserlerdir. Feridun UZLUK'un altı yüzyıl önce eliyle yazmış olduğu yazmayı ise Hıfzısıhha Enstitüsüne

vermiştir. Bunun dışında ve tamamen şiirle ilgili defterler vardır ki bunların adı ise cönk'tür. Bunların blok not defterleri gibi tepeden açılmışlarına ise şekline bakılarak sığırdili denmiştir. Eski zamanlardaki halk ozanlarımızın çoğu okuma yazma bilmez, bilenleri de bunları bir defterde toplamazmış, ozanları dinleyen meraklılar not eder ve böylece cönkler meydana gelirmiş. Matbaanın Anadolu'ya çok geç girmesiyle ortaya çıkan eski eserlerin kaynağı bu yazmalar ve cönklerdir.

HALKEVİNDE BİR ÂŞIK SOHBETİ

Sivas'ın bol âşıklar yetiştiren ilçelerinden biri Şarkışla'dır. Bu küçük ilçe eski yeni birçok âşığın yurdu yuvasıdır. Kusuri gibi kusursuz, Serdari gibi doğru özlü ve doğru sözlü, Âşık Veysel ve Ali İzzet gibi âşıkları yetiştirmiştir. Bu yazının konusu Ali İzzet'tir. Ali İzzet, 1975 yılının mart ayında on sekizinci Sivas Halkevinde güzel bir sohbet yapmıştır. Havanın soğuk ve sisli olması kalabalık olan sohbetin daha da kalabalık olmasına engel olmuştur. Bu güzel gecede Pir Sultan'dan, Emrah'tan, Karacaoğlan'dan, Kul Mustafa'dan, Köroğlu'dan güzel eserler çalınıp söylenmiştir.

AFYONKARAHİSAR'DA EVLENME TÖRELERİ

Vehbi Cem AŞKUN, 1976 yılı için son yıllarda folklor konusuna eğilen gençlerin çabalarını sevindirici bulmakta, bunlardan Afyon'da doğup büyüyen ve yaptığı çalışmalarla Afyon folkloruna katkıda bulunan İrfan Ünver NASRATTINOĞLU'nun Afyon Evlenme Gelenekleri adlı kitabından bahsetmektedir. Vehbi Cem AŞKUN, genç araştırmacının bu çalışmasını incelemiş ve aşağı yukarı Sivas evlenme geleneğinin bir benzerini gördüğünü ifade etmiştir. Evlenmek doğal bir gelenektir ve Allah emridir. Evlenme geleneği yurdun her yanında pek az değişikliklerle aynı olup önce gezme, dünür düşme, söz kesme, nişan ve nikâh arkasından düğün hazırlıkları gelir. Başlık, oğlan evinin kız babasına bir yardımıdır. Son zamanlarda kız babaları başlığın gerçek amacının kaybolmasına neden olmuştur.

Kız tarafı yoksulsa oğlan tarafı her iki tarafında masrafını karşılar buna ise "iki başını görme" denir. Düğüne çeyiz yazma ile başlanır onu hamam, kına gecesi ve gelin alma törenleri izler. Nişanla nikâhın arası uzarsa oğlan evi bayramlarda kızın kurbanına kadar her çeşit bayram armağanları göndermek zorundadır. İrfan Ünver kitabında bunları çok güzel anlatmıştır. Eskiden haftanın sonu cuma başı ise cumartesi imiş düğüne hafta başında başlanır ve her günün ayrı bir önemi vardır. Kına çarşamba yakılır, perşembe ise gelin alma günüdür. Genç araştırmacı

bunları kitabında yazmıştır. Vehbi Cem AŞKUN, yazısının sonunda İrfan Ünver NASRATTINOĞLU' nu kutlamış ve çok verimli çalıştığını vurgulamıştır.

SİVAS'TA EV GÖRME

Sivas kışı uzun, yazı kısa süren bir şehirdir. Soğuğa sorulmuş aslın nerelidir? “Erzurumluyum ama ekser vaktimi Sivas'ta geçiririm.” demiş. Sivas'ta o yıllarda kışın uzunluğu herkesi korkutur, yaz gelir gelmez herkes ilk iş olarak kışlık odununu almış. Vaktinde odununu, kömürünü almayan kışın yakacaksınız kalırmış. Yaz ilerledikçe patlıcan, biber, fasulye, kabak gibi sebzeler kurutulurken etler de yazdan alınarak güneşi bol yerlerde kurutulmuş.

Yaz işlerini halleden insanlar şifa bulmak için çadırlarını alıp, sıcak ve soğuk çermiğe gider ve burada kırk gün kalırlarmış. İnsanların bir kısmı ise köylere gider burada zaman geçirirlermiş. Harman zamanı ise insanlar bir yıllık buğday, arpa, bulgur ve yarma gibi yiyeceklerini temin ederler ve değirmenlerin başına çadırlar kurarlarmış. Buğdaylar yunur, bulgurlar kaynatılır ve yunan buğdaylar kurutularak değirmende öğütülmüş buna “unluk tutma” denir. Güz başladığı zaman ise kıyma, pastırma, sucuk işleri başlar diğer taraftan pezük turşuları vurulur. Bu turşu pancarın sapından yapılır. Sivas'ta pezük turşusu meşhurdur, suyu baya limonata gibidir bulgur pilavıyla iyi gider ve bu turşusunun mıhlaması da yapılırmış.

Unluk eve getirildikten sonra kuskus yapılır. Büyük bir leğenin içine bulgur konulur, üzerine yumurta serpilip, hafif de un döküldükten sonra elle karıştırılır ve saçma büyüklüğünde kuskuslar meydana getirilir. Bu kuskuslar suda haşlanıp süzöldükten sonra pilav gibi yağ yakılıp üzerine dökülür ve çok nefis bir yemek olurmuş. Erişte ve kadayıf da yapılırmış erişte yumurtalı su ile hamur haline getirilirken kadayıf un, süt ve yumurta ile karıştırılarak yapılırmış. Yaz başlar başlamaz tüm bu hazırlıklar yapılır kışa rahat girilir kışa mahsus “ tışlık” denen çift pencereyi yer odalarında oturulmuş. Bazı ahır sahipleri sıcak olsun diye ahırların üstüne odalar yaparlarmış. Bu mevsimde kadınların belli başlı işi ise çorap örmekmiş. Sivas'ın meşhur çorapları hep bu mevsimde dokunurmuş.

GELENEKSEL EDEBİYATIMIZIN ÖZELLİKLERİ VE YENİ BİR HALK OZANIMIZ

Geleneksel edebiyatımızın şiir türünde iki özelliği vardır: Din içi dediğimiz tekke şiiri ve din dışı dediğimiz âşık deyişleridir. Sazı ve sözü

olana âşık denirken ne sazı ne de sesi olana ise Halk Ozanı denir. Vehbi Cem AŞKUN, 1976 yılında yazdığı bu yazısında yakın yıllarda ölen büyük değer Veysel ŞATIROĞLU'nun âşık olduğunu yazmıştır. Çünkü Veysel'in hem sazı hem de sesi vardır. Veysel'e kadar gelen halk ve saz ozanlarına ilişkin pek çok deyiş vardır. Veysel, belleğindekiyle kalem şairlerinin deyişlerini harmanlayarak yepyeni bir halk deyişinin doğmasını sağlamıştır. Veysel'den sonra güçlü bir âşık da Ali İzzet'tir. Ali İzzet dönemin en büyük âşıklarındandır. Âşık Dursun Cevlani ile şehir şehir gezip, radyolarda seslerini duyururlarmış. Bir de Talibi COŞKUN vardır, Talibinin ne sesi ne de sazı vardır ancak deyişleri sağlamdır. Talibinin deyişleri de kendinden öncekiler de yoktur.

Tekke şiirinde ise ozanlar Yunus Emre gibi Allah âşıklarıdır. İlahilerinde, semailerinde hep Allah'tan, Peygamberden söz ederler. Bunların sesi ve sazı söz konusu değildir. Yapıtları başkaları tarafından bestelenir. Vehbi Cem AŞKUN, bir de Gürünlü Âşık Sefil Gülhani adı ile deyişlerde bulunan Mehmet KARGI'dan bahseder. Kargı Emniyet Genel Müdürlüğünde polis memurudur. Kitabında namazdan, abdestten, Allah'tan ve dinden söz etmektedir. AŞKUN, KARGI'nın deyişlerinin çok uzun olduğunu ve saz ozanlarımızı taklit ettiğini vurgulamaktadır. Güzellemelerinin olmadığını, topluma eğilmediğini, din konularını din adamlarına bırakması gerektiğini, halk ozanına yakışır şekilde yazması gerektiğini, sözlerinden incinmemesi gerektiğini, hemşerisi olmasa bu kadar zahmete katlanamayacağını söylemektedir.

TALİHSİZ OZANIMIZ TALİBİ GARİP ÖLDÜ

Sivas'ın Tonus Köyü'nde 1900'de doğan Talibi çağdaş halk ozanlarının en güçlülerindedir. İri yapılı bir pehlivandır, geçirdiği kaza sonucu bastonla yürümek zorunda kalmıştır. 1938 yılında Behçet Kemal ÇAĞLAR'ın yardımıyla deyişleri halkevleri merkezince para karşılığı alınmıştır. Ona bu parayı Sivas Valiliğine yolluyoruz oradan al tarlanla, çiftinle uğraş ayda bir de deyişini Ülkü dergisine yolla karşılığında on lira verilecek denmiştir. Talibi, bu parayı çiftçilikte kullanmak yerine Ankara'da "Ankara Destanı" isimli bir destan bastırıp sokaklarda satmaya başlamıştır. Ülkü Dergisi, bu durum karşısında bu olanağı bir daha sağlamamıştır. O, ozanlığı geçim aracı haline sokmuştur. Ölümünden sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Prof Dr. Ahmet Edip UYSAL son Milli Folklor Enstitüsünün İstanbul Kongresi'nde Talibi Coşkun adına fotoğraflarla bildiri sunmuştur. Vehbi Cem AŞKUN, bu kadirbilirlik karşısında Sivashlı olarak sayın bilim adamına saygılarını ve şükranlarını sunmakta, bu

hareketi kendilerinin yapması gerektiğini, ölümünü dahi gazeteden öğrendiğini söylemektedir.

Talihsizliğini her vesilede dile getiren Talibi COŞKUN gerçekten talihsizmiş. Adı göklere çıkartılan nice âşıktan geri olmadığı halde onu ne arayan ne de soran olmuştur. AŞKUN, Talibi COŞKUN'un sesinin ve sazının olmamasına karşın deyişlerinin çok sağlam olduğunu “ Halk Edebiyatında Yerme ve Güldürüler” adlı kitabında bu deyişlere yer verdiğini belirtmiştir. 1932 yılında Ahmet Kutsi TECER tarafından düzenlenen Âşık Veysel'in de katıldığı Halk Şairleri Bayramında Talibi COŞKUN da yer almıştır. AŞKUN, Talibi hakkında son olarak “Garip öldün garip gömüldün zaman senin de hakkını verecektir.” der ve sözlerini tamamlar.

ÜLKÜTAŞIR VE BİR KADIRBİLİRLİK ÖRNEĞİ

Şakir ÜLKÜTAŞIR, Vehbi Cem AŞKUN'un 30 yıllık dostu olduğu gibi kayın pederinin de Maraş'tan arkadaşıdır. Yaşının fazlaca ilerlemesine ve sağlık sorunları yaşamasına rağmen bir arı gibi çalışmış ve Türk Folklorunun her dalında eser vermiş durumdadır. Her yönüyle Türk Milli Kültürüne büyük hizmeti geçmiş bir bilim ve fikir adamıdır. Bir batılı yazar, bir kişi hakkında ne söyleyecekseniz sağlığında söyleyin öldükten sonraki sözlerinizi o bilemez demiştir. Bu nedenle Sivas folkloru çok yerinde bir kadirbilirlik örneği sergilemiş ve Şakir ÜLKÜTAŞIR'ı hayatta iken kaleme almıştır. AŞKUN, bu konuda hizmet eden herkesi şükranla kutlamış ve Sivas folklorunun bu yerinde hareketinin kendisini sevindirdiğini ifade etmiştir.

SONUÇ

Vehbi Cem AŞKUN, Sivas Folkloru dergisindeki farklı konularda yazmış olduğu yazılarla dergiye katkıda bulunmuştur. Ağırlıklı olarak edebi konularda yazılarına yer veren AŞKUN, anılarından bahsederek o günlerin gözümüzde canlanmasına yardımcı olmuştur. Âşık Veysel, Talibi COŞKUN, Ali İzzet gibi âşıklardan bahsedip, edebiyatımızın ve folklorumuzun geçmişten 1970'li yıllara kadar ki olan gelişimini ve değişimini ortaya koymuştur. Yazılan bu yazılarla ülkemiz edebiyatına ve folkloruna katkılar yapılırken özellikle Sivas ili adına önemli konulardan ve değerli isimlerden bahsedilerek önemli bilgiler, anılar ve sentezler sunulmuştur.

Teknolojinin hayatımıza bu denli etki ettiği son dönemlerde Vehbi Cem AŞKUN'un Sivas Folkloru dergisinde yazmış olduğu yazılarda görüyoruz ki kültürümüz ve geleneklerimiz en azından 1970'li

yıllara kadar kendisini koruyabilmiştir. Ancak günümüzde Sivas' ta Ev Görme başlıklı konudaki Sivas ilinde yapılan yaz ve kış hazırlıklarından, akşam oturmalarından, Afyonkarahisar'daki evlenme adetlerinde karşımıza çıkan birçok pratikten uzaklaşıldığının tespitinde bulunmak o kadar da zor olmasa gerek. Aynı şekilde teknolojinin bir diğer etkisi ise o dönemdeki âşık ve ozanların artık yetişmediği günümüz halk müziği sanatçılarının büyük oranda bu dönemde ve öncesinde ortaya çıkmış eserleri harmanlayarak kendi tarzlarında seslendirip önümüze sunmalarıdır. İnsanların gelenekten uzaklaşması yeni eserler üretememesi ve geçmiş dönem ürünleri üzerinde birtakım değişiklikler yaparak ortaya koyması teknolojinin ve beraberinde getirdiği modern hayatın şartları ilgi ve alakayı bambaşka yönlere çekmiş, neticesinde eski uygulamalardan ciddi anlamda kopmalar başlarken üretim toplumu olmaktan ziyade tüketim toplumu konumuna düşülmüştür.

KAYNAKLAR

- Sivas Folkloru Dergisi: 7.Sayı, Emek Matbaa, Ağustos 1973, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 11.Sayı, Emek Matbaa, Aralık 1973, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 14.Sayı, Emek Matbaa, Mart 1974, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 16.Sayı, Emek Matbaa, Mayıs 1974, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 27.Sayı, Matbaa 81 Tesisleri, Nisan 1975, İstanbul.
Sivas Folkloru Dergisi: 33.Sayı, Emek Matbaa, Ekim 1975, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 36.Sayı, Osmanlı Matbaası, Ocak 1976, İstanbul.
Sivas Folkloru Dergisi: 37.Sayı, Osmanlı Matbaası, Şubat 1976, İstanbul.
Sivas Folkloru Dergisi: 39.Sayı, Emek Matbaa, Nisan 1976, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 40.Sayı, Emek Matbaa, Mayıs 1976, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 43.Sayı, Emek Matbaa, Ağustos 1976, Sivas.
Sivas Folkloru Dergisi: 53.Sayı, Emek Matbaa, Haziran 1977, Sivas.

ARŞİVİMDE VE HAFIZAMDA VEHBİ CEM AŞKUN'LA İLGİLİ NOTLAR

Nail TAN*

GİRİŞ

Sivaslı Türkçe, edebiyat öğretmeni, halk kültürü araştırmacısı Vehbi Cem Aşkun (11 Temmuz 1909-7 Ocak 1979), tanıma bahtıyarlığına erdiğim değerli meslektaşlarımdan biriydi.

Onunla ilk tanışmam gıyabında ilkokul yıllarında, Kastamonu Merkez Abdülhakhamit İlkokulunda (1948-1953) olmuştu. İlkokul hayat bilgisi kitaplarında ve bu dersi destekleyen dergilerde şiirleri sıkça yer almaktaydı. Her üniteye uygun; kısa, ezberlenmesi kolay, hece ölçüsüyle yazılmış, çocuk dil hazinesi çerçevesinde şiirleri vardı. Göl İlköğretmen Okulunda (1953-1959) beşinci sınıf öğrencisi olunca (1957-1958), o yılların modasına uyarak şiir defteri tutmaya başlamıştık. Beğendiğimiz şiirleri kitaplardan, antolojilerden bir defterde topluyorduk (Resim 1). Şiir defterime, Vehbi Cem Aşkun Sempozyumu dolayısıyla göz gezdirdiğimde dört şiirinin yer aldığına şahit oldum: *Güzel Okul Günaydın* (s. 12), *Cumhuriyet* (s. 15), *19 Mayıs* (s. 48) ve *Sağlık* (s. 153). Bu şiirlerden ilki şöyledir (Resim 2):

Sevinelim gülelim,
Açıldı okulumuz.
Yollara dökülelim,
Küçük büyük, erkek kız.

Gezdik dört ay: Haziran,
Temmuz, ağustos, eylül.
Kalk gidelim hazırlan,
El çırp kardeş; sevin, gül.

Çektin bizi kendine
Günleri saydın saydın.
Kavuştuk işte yine,
Güzel okul günaydın!

MEB Millî Folklor Enstitüsünde 15 Aralık 1970 tarihinde Müdür Yardımcısı ve Araştırmacı olarak göreve başladığım zaman, en zevkli görevlerimden biri de; kitaplardan, dergilerden tanıdığım şair, yazar ve halk bilimcilerden hayatta olanlarla yüz yüze gelmekti. Vehbi Cem Aşkun'un Eskişehir'e yerleştiğini dostu Mehmet Şakir Ülkütaşır'dan (1894-1981) öğrenmiştim. İkisi de Türk Dil Kurumunun (TDK) üyesiydi. *Türk Dili* dergisinde yazıları yayımlanıyordu. Bu ilişki dolayısıyla

*KTB (E) HAGEM Genel Müdürü, Halk Bilimci

bildirimizde önce Vehbi Cem Aşkun'un TDK'yle ilgili çalışmaları üzerinde duracağız.

Vehbi Cem Aşkun ve Türk Dil Kurumu (TDK)

Aşkun, TDK'nin eski üyelerinden biriydi. 21 Haziran 1946 tarihinde 541 numarayla üyeliğe kabul edilmişti (Resim 3). Üye kayıt defterinde mesleği öğretmen ve ikametgâh yeri Eskişehir gösterilmiştir. Oysa, hayat hikâyesine göre 1946 yılında Sivas Ortaokulu ve İlköğretmen Okulunda Türkçe, edebiyat dersleri vermektedir. Demek ki, Eskişehir sonradan yazılmıştır.

Oğlu Prof. Dr. İnal Cem Aşkun da TDK'nin 974 numaralı üyesidir.

Aşkun, TDK'nin aylık yayın organı *Türk Dili* dergisinde şiir, inceleme, öykü türlerindeki eserleriyle yer aldı. Bir de kitap tanıtması yaptı. *Türk Dili*'ndeki şiir ve yazılarını şöyle sıralayabiliriz:

A. Şiir:

Yaylaya Övgü; C XV, S 177, 6/1966, s. 606.

Yıkılan Dünyam; C XXI, S 220, 1/1970, s. 281.

B. Hikâye/Öykü:

Bir Türkmen Hikâyesi; C IV, S 44, 5/1955, s. 502-503.

C. İnceleme:

Kerküt Hoyratları/Büyük Hafız Molla Mehmetoğlu Sabir; C II, S 15, 12/1952, s. 177-178.

Şeyh Galip'e Dair; C IV, S 40, 1/1955, s. 230-234.

Dadaloğlu; C IV, S 42, 3/1955, s. 565-567.

Ercişli Emrah Üzerine Bir Konuşma; C IV, S 45, 6/1955, s. 571-572.

Pir Sultan Abdal; C IV, S 47, 8/1955, s. 673-680.

Kusurî; C V, S 49, 10/1955, s. 25-30.

Agâhî; C IV, S 53, 2/1956, s. 300-305.

Mur Ali Baba Kimdir?; C V, S 58, 7/1956, s. 634-636.

Türk Dil Bayramımız; C XIX, S 206, 11/1968, s. 167-168.

Ç. Kitap Tanıtma:

Benden İçeri (B. K. Çağlar'ın kitabı); C XVI, S 190, 7/1967, s. 825-827.

Ölüm haberi *Türk Dili*'nin C XXXIX, S 329, 2/1979 sayısında (s. 140) fotoğraflı olarak yayımlandı.

Aşkun, TDK'nin çalışmalarına yürekten bağlıydı. 1952-1959 yılları arasındaki ikinci söz derleme seferberliğine katılmış; Sivas, Kahramanmaraş, Şanlıurfa ve Tokat illerinden derlediği sözlere ait 300 fişi TDK'ye göndermişti. 1959 yılında tamamladığı *Halk Edebiyatında Yerme ve Güldürme* adlı araştırması kitaplıkta 113 numarayla yayımlanmamış etütler arasında bulunmaktadır. Bu çalışmayı gözden geçirerek 1973 yılında *Halk Edebiyatında Yerme ve Güldürüler* adıyla bastırmıştır.

Sağlığı elverdiği sürece TDK'nin Ankara'daki Kurultaylarına katılıyordu. 14. Türk Dil Kurultayı'nın topladığı 7 Temmuz 1974 tarihinde İrfan Ünver Nasrattınoğlu ile birlikte DTCF'ye gittik, TDK üyesi halk bilimcileri ziyaret ettik. Fakülte binası önünde çektiğimiz fotoğrafta Vehbi Cem Aşkun'dan başka kimler yoktu ki... (Resim 4): Soldan sağa; Hikmet Dizdaroğlu, M. Âdil Özder, Kâzım Yedekçioğlu, Kerim Yund, Ali Rıza Önder, M. Fahrettin Kırzıoğlu, İhsan Hınçer, Haşim Nezihî Okay, Tahir Kutsi Makal, Feyzi Halıcı, oturanlar; Nail Tan, Özcan Seyhan, Nejat Birdoğan, İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Cemil Cahit Güzelbey. O tarihte, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanıydım. Halk bilimcilerle görüşmek, çalışmalarından yararlanmak görevlerim arasındaydı.

Vehbi Cem Aşkun ve Millî Folklor Enstitüsü (MFE), Millî Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD)

Aşkun'la yüz yüze ilk tanışmamız 1972 yılında Ankara'da olmuştu. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Millî Folklor Enstitüsü Müdürlüğü olarak 3-15 Temmuz 1972 tarihleri arasında Ankara İlköğretmen Okulunda halk kültürü ürünleri derlemeye hevesli ilk ve orta dereceli okul öğretmenleri için bir Folklor Ürünleri Derleyicisi Yetiştirme Kursu açmıştık. O tarihte Enstitü Müdür Vekiliydim. Müsteşarımız Mehmet Önder'in onayıyla kursta Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı, Mehmet Şakir Ülkütaşır, Vehbi Cem Aşkun, Zümrüt Erk ve benim ders vermemiz kararlaştırılmıştı. Katılımcılar, kurstan çok memnun kalmış olacaklar ki, bir pano hazırlayıp fotoğrafını çektiler birer adet edindiler (Resim 5, 6). Kurs sırasında bir ara Rahmetli Aşkun'u Enstitüye götürdüm. Ayağının birinden rahatsızdı. Bastonla güçlükle yürüyordu. Folklor Uzmanlık Kitaplığımı ve fakir hâlini görünce kendi kitaplarını ve bazı dergi koleksiyonlarını bağışlayacağını söyledi. Eskişehir'den gönderdi.

İkinci karşılaşmamız MFE'nin 8-14 Ekim 1973 tarihleri arasında Ankara'da düzenlediği I. Uluslararası Türk Folklor Semineri sırasında

oldu diyebilirim. Misafirler çoktu. Kendisini tam hatırlamıyorum. Çünkü, en kalabalık grup resminde görünmüyor. Ancak, seminerin ertesi yıl yayımlanan kitabında; "Edebî Folklorumuzda Boz Ayran" başlıklı bildirisi yer almaktadır (MİFAD 1974: 64-68). Bu seminer, Türkiye'de halk bilimi alanında ilk bilimsel toplantıdır.

MİFAD'ın İstanbul Galatasaray Lisesinde (beş salonlu uygun bina bulunamadığından) 23-30 Haziran 1975 tarihleri arasında düzenlediği I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'ne bir halk seyirlik oyunu olan *Komşu Bacı*'yı anlatan ve halk seyirlik oyunlarının önemini belirten bir bildiri ile katılmıştı (MİFAD 1977: III/101-106).

MİFAD Başkanı olarak her yıl Eskişehir'de 6-8 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen Yunus Emre'yi anma törenlerine, etkinliklerine katılıyordum. Eskişehir'de ayrıca Nasreddin Hoca ve Seyit Battal Gazi konusunda da toplantılar düzenleniyor, *Eskişehir Anma Günleri Dergisi* yayımlanıyordu. Bu toplantılardan çoğuna Vehbi Cem Aşkun da katılıp konuşma yapıyordu. 7-9 Mayıs 1977 tarihleri arasında Eskişehir'de Vali Münir Güney'in döneminde İl Genel Meclisi Salonunda bir Yunus Emre Semineri düzenlenmişti: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Müdürlüğü, Kültür Müdürlüğü ve Turizm Tanıtma Derneğinin iş birliğiyle düzenlenen bu seminerde ben ve Vehbi Cem Aşkun da birer konuşma yapmıştık. Ön sırada, birlikte otururken çekilmiş fotoğrafımızı, İrfan Ünver Nasrattınoğlu arşivinden bulup gönderdi (Resim 7). Bu toplantı sırasında, evine bir grup halk bilimciyle gidip ziyarette de bulunduk. MİFAD Folklor Uzmanlık Kitaplığı için yine bazı kitap ve dergileri armağan etmişti. Bu ziyarette, oğlu Ömer Cem de vardı. Dr. Müjgan Cunbur, Güven Tanyeri ve İrfan Ünver'i de hatırlıyorum.

Aşkun'u son görüşüm, 6-8 Mayıs 1978 Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri dolayısıyla Eskişehir'e gittiğimde oldu. Hasta olduğunu ve Devlet Hastanesinde yattığını öğrenince İl Turizm ve Tanıtma Müdürü Güven Tanyeri organizesiyle manevi ağabeyim, şair Orhan Şaik Gökyay, İrfan Ünver Nasrattınoğlu ve ben (birkaç kişi daha vardı) ziyaretine gittik. Galiba 8 Mayıs 1978 günüydü. Odasına girdiğimizde hâlsiz, bezgin vaziyette yatağında yatıyordu. Bizi görünce; bakışları canlandı, yüzüne tebessüm geldi. "Bana yaşama gücünü verdiniz. Allah sizden razı olsun!" dedi. Hatıra fotoğrafı çektirdik (Resim 8). Doktorun uyarısı üzerine yanında 15-20 dakika kalıp ayrıldık. Oğlu Ömer Cem de bu ziyarette hazır bulunmuştu.

Ömrünün son yıllarında dahi çalışma azmini kaybetmemiştir. *Eskişehir ve Uluları* (1978) bu yılların ürünüdür. Oğlu, Prof. Dr. İnal Cem Aşkun yayımlamıştır.

7 Ocak 1979 tarihinde vefatını İl Turizm ve Tanıtma Müdürü Güven Tanyeri'den öğrendim (Resim 9). Cenaze törenine ne yazık ki gidemedim. *Hisar* dergisinde "Vehbi Cem Aşkun'un Ölümü Üzerine" başlıklı yazımda Türk halk kültürüne, halk bilimine hizmetlerini, kaybindan duyduğum üzüntüyü dile getirmeye çalıştım (Tan 1979: 22-23).

SONUÇ

Vehbi Cem Aşkun; Halkevleri, Türk Dil Kurumu, MEB Millî Folklor Enstitüsü ve Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi ile Eskişehir Kültür, Turizm ve Tanıtma Müdürlüklerinin halk kültürü/halk bilimi çalışmalarında sürekli görev almış; sevecen, babacan tavrıyla sevgi ve saygımızı ebediyen kazanmayı bilmiştir. Kendisini yüz yüze tanıdığım, konuşmalarını dinleme ve sohbet etme şansını yakaladığım için çok bahtiyarım. Hatırası önünde saygıyla eğiliyor, mekânı cennet olsun diyorum.

KAYNAKLAR

Koz, M. Sabri; "Sivas Folkloruna Emek Verenlerden..." *Hayat Ağacı*, S 25, 2014, s. 6-7.

MİFAD (1974); *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara, 453 s. MİFAD Yayınları: 9.

(1977); *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara, C III, 433 s. MİFAD Yayınları: 20.

Tan, Nail (1979); "Vehbi Cem Aşkun'un Ölümü Üzerine", *Hisar*, S 257, 2/1979, s. 22-23.

Resim 1

Resim 2

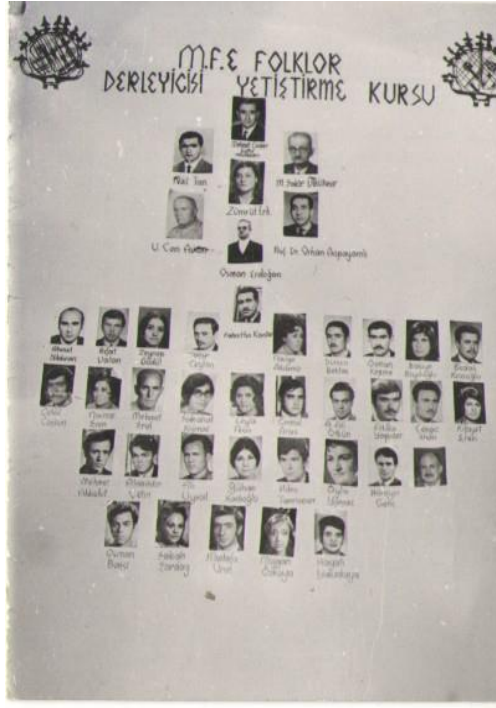
Resim 3

340	Mektuba Eyyubî				4.11.1946	Yatığı etmiştir 16.11.1953.
341	Vehbi Cem Akşun	öğretmen	İstiklal		21.11.1946	

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9 (M. Sabri Koz Arşivi)

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA
VEHBİ CEM AŞKUN
SEMPOZYUMU**

**2.OTURUM
Ahmet Kutsi Tecer**

SİVAS FOLKLORU KİTABI'NDAKİ DOĞUM VE SONRASI PRATİKLERİNİN DİĞER YÖRELERDEKİ UYGULAMALARLA BENZER YÖNLERİ

Doç. Dr. Bülent ARI*

GİRİŞ

İnsan hayatı doğum, evlilik ve ölüm olmak üzere üç ana aşamadan oluşur. Hayatın bu üç ana aşamasından biri ve hayatın başlangıcı olan doğum, her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da önem verilen bir geçiş dönemidir; aynı zamanda bu geçiş dönemi pek çok inanış ve uygulama ile kendisini ifade eder.

Bu çalışmada Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Folkloru Kitabı'ndaki doğum ve doğum sonrası ile ilgili pratikler, Anadolu'nun diğer bölgelerindeki uygulamalarla;

Doğum Esnası: Doğum hazırlığı, göbek kesme-çocuğun eşi,

Doğum Sonrası: Loğusa bakımı, al basması, kırk basması, beşik kertme, ad koyma, yürüyemeyen çocuk, ilk diş, sünnet... şeklinde bir karşılaştırmaya tabi tutulmuş ve benzerlikler ortaya çıkarılarak bir değerlendirmeye gidilmiştir.

1. DOĞUM ESNASI

1.1 Doğum Hazırlığı

Doğumun şekli, kim tarafından yaptırılacağı, doğumla, ilgili yiyecek, araç ve gereçlerin alınması hazırlık aşamasını oluşturur.

Anadolu'da yapılan başlıca hazırlıkları sıralayacak olursak, şu uygulamalarla karşılaşırız:

Ankara ve Tokat'ta Havva Ana, Meryem ya da Fadime ana denilen bir bitkinin suyu hamile kadınına içirilir. Bu işlem doğumu kolaylaştırmak için yapılır; bu bitki büzülmüş ve içe doğru kıvrılmış bir bitkidir. Suya konulunca genişler, bitki açıldıkça doğumun da kolaylaşacağına inanılır (Başçetinçelik 2009:68).

Tekirdağ'da doğum esnasında çamaşırlar ters ise yüzü çevrilir; elbiselerin düğmeleri açılır, örgülü saçlar çözülür. Böylece doğumun rahat olacağına inanılır (Artun, 1998:4).

* Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Antakya /Hatay

Tunceli ve çevresinde doğum güçlüğü çeken kadınları rahatlatmak için evin eşğinde at kişnetilir, silah sıkılır; böylece annenin doğumu zorlaştıran şeylerden kurtulacağına inanılır. (Kalafat,2001:90).

Kırıkhan'da doğumu kolaylaştırmak için Hac'dan getirilen Fatma Ana çiçeği veya böğürtlen suyu hamile kadına içirilir (Köseler, 2008:38).

Osmaniye'de ise doğumu kolaylaştırmak için bebeğe hazırlanan elbiselerin üzerine lastik geçirilmezmiş; Tüm kilitli kapılar açılmış (Teke, 2005:63).

Yine Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Folkloru'nda da doğumu kolaylaştırmak ve eşin çabuk düşmesini sağlamak için hamile kadına sarımsak, limon ve soğan koklatıldığı görülür (Aşkun, 1940:112).

1.2. Göbek Kesme-Çocuğun Eşi

Çocuk doğduktan sonra yapılan ilk işlem anne ile çocuk arasındaki bağı, yani göbek bağı kesmektir. Anadolu'nun pek çok yöresinde göbek kesme ile ilgili başlıca uygulamalarda göbeğin kesildikten sonra muhafaza edildiği ve bir süre sonra cami veya okul bahçesine gömüldüğünü, böylece o yerlerin özelliklerinin çocuğa geçeceğine inanılır.

Anadolu'nun genelinde çocuğun göbek kordonu her iki taraftan dörder parmak bırakılarak kesilir ve çocuğun tarafında kalan bölüm yorgan ipliği ile sıkıca bağlanır. Bu şekilde göbeğin üç gün içinde düştüğü görülmektedir. Hastane ortamında plastik kıstırgacın son dönemlerde daha sık kullanıldığı, ancak bu şekilde göbeğin on gün zarfında düştüğü ifade edilmektedir (Teke, 2005:71).

Adana çevresinde çocuk hareketli olsun, tez yürüsün diye göbeği kesmeden önce eşten çocuğa doğru kan akıtılır (Başçetinçelik, 2009:71). Samsun'da bebekler dünyaya geldikten sonra göbekleri tekbirle kesilir. Göbek kesiminden sonra yıkama, tuzlama işi gerçekleştirilir.

Anadolu'da tuzlama işlemi çocuğun teri kokmasını ve pişik olmasını diye gerçekleştirilir. Tuzlama işleminin ardından yıkama suyuna kına, bal, şeker, altın gibi nesnelere atılır (Başçetinçelik, 2009:71).

Sivas Folkloru Kitabı'na baktığımızda da göbek kesme işleminin makasla gerçekleştirilip sağlam bir iplikle bağlandığını görürüz. Yukarıda Anadolu'nun diğer yörelerinde gördüğümüz üzere bu işlem tekbir alınarak yapılır. Yine eşin kolay düşmesi için kına; çocuğun

teri kokmasın ve pişik olmasın diye de tuzlama işlemi gerçekleştirilir (Aşkun, 1940:112)

2. DOĞUM SONRASI

2.1. Loğusa Bakımı

Anadolu'da doğum yapan yeni annenin sağlığına, yeme-içmesine; çevreden gelecek kötülöklere karşı korunmasına önem verilir. Sütü bol olsun diye özel kürler uygulanır. Örneğin Posof'ta üçüncü günün ardından loğusa ve çocuk nane suyuyla yıkanır. İstanbul'da loğusa yer yatağına yatırılır; yatak el işleriyle süslenir. Zile'de ziyaretçiler doğumdan bir hafta sonra kabul edilir. Adana ve çevresinde doğumdan sonra kaynar kaynatılır; bu içecek gelenlere ikram edildiği gibi, geline de güç toplaması için içirilir (Başçetinçelik, 1998:61,82).

Sivas Folkloru Kitabı'nda ifade edildiğine göre loğusa yatağına en güzel elbiselerini giymiş halde yatar. Başında fes, üzerinde al krep; boynunda altın top ve beşibirlikler; krebin üzerinde elmas çiçekler vardır, elleri kınalı, parmakları ise gösterişli yüzüklerle bezelidir. Kısacası, loğusa 40 gün evinin sultanıdır. Yine Sivas Folkloru Kitabı'nda Vehbi Cem Aşkun'un ifadesine göre oğlan evlat daha makbul sayıldığından, ilk çocuk erkek olursa gelenlere, komşu ve yakın akrabalar "oğlan helvası" ikram edilir (Aşkun, 1940:116).

2.2. Al Basması

Halk kültüründe al karısı denilen olağan dışı bir varlığın loğusayı rahatsız ettiğine inanılır. Al karısının neden olduğu olaya da al basması adı verilir. Al'ın kırmızı renkten hoşlanmadığı ve erkek olan odaya girmediğine inanılır (Soylu, 1975:7264).

Anadolu'da al karısı üzerine anlatılan efsaneler vardır. Bunlardan birisine göre hanımı yeni doğum yapan bir adam, al karısını karısının ciğerini sökerken yakalar, iğneyi göğsüne saplar. Bu olay üzerine insan şekline dönen al karısı, o aileye yedi yıl hizmet eder (Şimşek, 1990:536).

Yine Al, Kars çevresinde evden birinin kılığında, Gaziantep'te ise iri kıyım bir kadın olarak nitelenir. Elinden pabucu alınıp tövbelettirilir ise kimseye dokunmayacağına inanılır (Güzelbey, 1982:26).

Güney Bölgesi Türkmenlerinde ise loğusaları al basmasın diye Ocaklının başına giydiği terliğin loğusa yastığının altına konulduğu veya evin kapısına bir orak, yatağın altına çift demiri ve odada sarı süpürge bulundurma adetinin bulunduğu görülür (Yalgın, 1993:27).

Aşkun'un Sivas Folkloru Kitabı'nda ise al basması olayını gerçekleştiren varlık, al karısı denilen ve dişi olduğu kabul edilen bir

cindir. Zenci suratlı, kalın dudaklı, karmakarışık uzun saçlı, bir dudağı yerde bir dudağı gökte; dişleri kazma gibi olan korkunç bir mahluktur. Bu varlığın ilk kırk gün içerisinde hamile kadına görüldüğü düşünülüşünden ilk kırk gün loğusa dışarı çıkarılmaz ve birisi başında bekler. Çünkü bu varlığın loğusanın üzerine ansızın saldırıp öldüreceğı düşünülür. Bu varlığı uzak tutmak için loğusanın başına yorgan iğnesi sokulur (Aşkun, 1940: 116).

2.3. Kırk Basması

Loğusa ve çocuğunun kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bu yüzden Anadolu'nun farklı yörelerinde ilk kırk gün içerisinde çocukları hastalıklardan, nazar ve kötü etkilerden korumak amacıyla çeşitli önlemler alınır. Örneğin çocuğun bezi dışarıya asılmaz. Diğer kırkı çıkan kadınlar ve çocuklarla karşılaşmaları engellenir; engellenemezse karşılaşma durumunda iğne değiştirirler (Artun, 1998:10). Yine bu süreçte mümkün olduğu oranda çocuğun kırkı çıkıncaya kadar yüzü, yakınlarından başkasına gösterilmez (Öztelli, 1952:506).

Anadolu'da kırk basmasının belirtileri çocuğun zayıf, cansız olması, renginin sararması, emdiğini sarı renkte kusması olarak görülür (Sevindik, 1996:237).

Sivas Folkloru Kitabı'nda Aşkun'un ifade ettiğine göre yine Anadolu'nun farklı yörelerinde olduğu gibi Sivas'ta da aynı ay içerisinde çocuk doğuran kadınların birbirlerini ziyaret etmesi uygun görülmez. Çünkü loğusayı ziyarete giden loğusa kadının ağırlık basacağı ve evdeki çocuğun zarar göreceğine inanılır (Aşkun, 1940: 117).

2.4. Beşik Kertme

Beşik kertme, çoğunlukla aynı gün doğan, ayrı cinsten iki çocuğun aileleri tarafından evliliklerinin güvenceye alınması olgusudur (Balaman, 2002: 41).

Burada belirleyici olan ailelerin birbiri ile yakın ilişkide bulunmasıdır.

Beşik kertme yoluyla evliliğe ilk kaynak olarak Dede Korkut Hikâyeleri'nde rastlamaktayız. Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek bir birlerine daha doğmadan beşik kertme ile nişanlanmışlardır (Gönen, 2006: 66).

Aşkun'un ifadesine göre Sivas'ta bu tür nişanlanma çoğunlukla akraba arasında gerçekleşir. Verilen karşılıklı nişan hediyeleri çocukların

beşiklerine asılır. Aşkun, bu şekildeki evliliklerin yörede azımsanmayacak sayıda olduğunu ifade etmektedir (Aşkun, 1940: 118).

2.5. Ad Koyma

Ad koyma çocuğa verilen adın onun kişiliğini ve ruh durumunu etkilediğine inanıldığı için Anadolu'da önem verilen bir törendir.

Çoğunlukla Anadolu'da çocuğun göbeği kesilirken göbek adı, birkaç gün sonra da asıl adı verilir. Anadolu'da ad koyma ile ilgili uygulamalara baktığımızda şunları görürüz:

Genellikle Cuma günü ad koymanın iyi olacağına inanılır; örneğin Zile'de sela ile Cuma namazı arası, davet edilen hoca çocuğun kulağına adını söyler. Bafra'da ve Tokat'ta Salı günleri çocuklara ad verilmez (Başçetinçelik, 2009:116).

Ezan okunmadan adı konulan çocuğun, kabirde sorulan sorulara cevap veremeyeceğine inanılır. Ad konulurken ya din büyüklerinin ya da aile büyüklerinin adları konulması önemsenir (Diker, 1982:119).

Anadolu'nun farklı yörelerinde çocuğu yaşamayan aileler, çocuk sahibi olduktan sonra çocuğu sokağa ya da cami önüne bırakır; oradan komşulardan birisi alır. Ana, baba çocuğu onlardan satın alır. Çocuğun cinsiyeti erkek ise adı Satılmış, kız ise Satı konulur; böylece kötü ruhları çocuklarının kendilerinin olmadığına inandırmış olurlar (Artan, 1973:6724), (Boratav, 2000:89).

Sivas Folkloru Kitabı'nda da yine ebe çocuğun göbeğini keserken bir göbek adı verir, üç gün sonra da asıl adı konulur. Ad vermek önemli bir olaydır. Adı alan kişinin o adı hakkıyla taşıması beklenir.

Sivas'ta genellikle dede veya ninelerinin birinin adı ya da aile çevresinden sevilen birinin adı konulur. Eğer, bu dede ya da ninenin eşi ölmüşse sağ olan eş, torununun adı olsa da ona ismiyle hitap etmez; bey ya da hanım, der. Çünkü merhum ya da merhumenin yerini doldurmak mümkün değildir. Bunun yanı sıra Anadolu' nun farklı yörelerinde olduğu gibi din büyüklerinden ya da Kur'an-ı Kerim'den bir isim de konulabilir (Aşkun, 1940: 119)

2.6. Yürüyemeyen Çocuklar

Anadolu'da vaktinde yürümeyen çocuklar için çeşitli bitkisel uygulamalar ya da dinsel-büyüsel işlemler yapılır.

Antakya'da yürümeyen çocuk her gün türbeye götürülür, mezar etrafında elinden tutularak yürütülür (Cereboğlu, 1975:7318).

Siirt'te yürümesi geciken çocuk Şeyh Musa türbesine götürülür (Taşpınar, 2006:81).

İstanbul, Zile, Konya, Adana ve Mersin Tahtacılarında ise yürümeyen çocuklara köstek kesme uygulanır. Bu çocuğun yürümesini engelleyen bağın kesilmesine dayanan bir çeşit taklit büyüdür (Başçetinçelik, 200:132).

Aşkun'un Sivas Folkloru kitabında ise zamanında yürüyemeyen çocukların Köse Deresi sokağındaki "Yürük Şahin" türbesine üç Cuma götürüldükleri ve annelerinin bu çocukları omuzlarından tutarak zorla yürütüp türbeyi tavaf ettirdikleri ifade edilir.

Bunun yanısıra üçüncü Cuma çocuklar türbeyi tavaf ettirildikten sonra; annelerinin pişirip getirdikleri helvalarının bir kısmını fakir fukarayı dağıttıkları; geri kalan kısmını ise türbede yatan mübarek zatın canı için-serçeler yesin diye- türbenin üzerine saçtıkları ifade edilmektedir (Aşkun, 1940:123).

2.7. İlk Diş

Anadolu'nun farklı yörelerinde çocuğun ilk dişinin çıkması sırasında uygulanan çeşitli pratikler vardır.

Anadolu'da değişik yörelerde genellikle ilk dişin çıkmasını kutlamak amacıyla yere bir yaygı konur, onun üzerine makas, Kur'an ve altın konulur. Çocuk bunlardan hangisini seçerse gelecekteki mesleği hakkında yorum yapılır (Boratav, 1984:155).

Adana ve çevresinde yaygın olan geleneğe göre çocuğun dişini ilk gören ona bir hediye alır. Osmaniye, Antakya ve Adana çevresinde ise çocuğun ilk saçını kesen kişiye hediye alınır (Başçetinçelik, 2009:137.)

Hatay çevresinde ve Anadolu'nun pek çok yerinde dişi ilk gören hediye alır ve buğday hediği çocuğun ilk dişi çıktığında kaynatılır ve dağıtılır. Hediği yiyenler çocuğa hediyeler verirler (Köseler, 2008:55).

Aşkun'un ifadesine göre Sivas'ta da doğup büyümeye başlayan çocuğun ilk büyük sıkıntısı diş çıkarmadır. Bunun için her gün çocuğun ağzı yoklanır. İlk çıkan diş, babaya müjdelendir ve müjdelik alınır.

Çocuğun dişinin çıktığını herkese duyurmak için ise, ocağa diş hediği kazanı konulur. Buğday, hedik haline geldikten sonra üzerine fındık, ceviz, şeker v.b. konularak tabak tabak komşulardan başlanılarak bütün tanıklara dağıtılır. Bu esnada çocuk, tavuk ve civcivlerin arasına oturtulur. Başına hedik dökülür; tavuk ve civcivler dökülen hedikleri yerler. Çocuğun başında kalan dökülmeyen hedikler ise bir ipe dizilerek

çocuğun diğer dişleri de çabuk çıksın diye çocuğun başına asılır (Aşkun, 1940: 122).

2.8 Sünnet

Sünnet geleneksel kültürde erkek çocuğunun doğumdan sonra yaşadığı önemli geçiş dönemlerinden birisidir. Anadolu'da sünnet, yaptırımını güçlü bir gelenektir; bu nedenle de sünnet olmakta gecikmiş delikanlılar kınanır ve ayıplanır (Örnek, 1995:170).

Anadolu'nun pek çok yöresinde erkek çocuğun sünneti ailenin ilk mürüvveti olarak algılanır. Sünnet günü özel yemeklerden oluşan ziyafetler verilir. Anadolu'da çocukları sünnet çağına gelen aileler, -ekseriyetle- bir kirve bulurlar. Kirve sünnet esnasında çocuğu kucağında tutan kişidir. Bu gelenek Edirne'den İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bolu, Ankara, Kırşehir, Nevşehir üzerinden Toroslara uzanan bölgede ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görülen bir gelenektir. Kirvelik, bir akraba ilişkisi gibi algılanır. Aynı zamanda Anadolu'nun bir çok yöresinde kirve, sünnet düğünü esnasında düğün masraflarının bir kısmını da karşılar (Taşpınar, 2006: 82).

Sünnet bazılarında göre dinî bir gerek olmasının yanı sıra, sağlık açısından da önemli bir durum olarak algılanır. Anadolu'da değişik yörelerde çalgılı bir düğün ya da mevlit ile sünnet düğünü yapılır. Sünnet olan çocuk, Müslüman Türk toplumunda toplumun yetişkin bir bireyi olarak algılanmaya ve kabul görmeye başlanır.

Sivas Folkloru Kitabı'na göre Sivas'ta her erkek çocuğun sünnet edilmesi dinin gereği olarak düşünülür ve sünnet törenine bu yüzden çok önem verilir. Sünnet olacak çocuk iyice süslenir; annesinin çeyizinde getirdiği altın, elmas gibi kıymetli ziynet eşyası, fesi etrafına dizilir. Üzerine bir entari onun üzerine yelek ve ceket giydirilerek saz eşliğinde hamama götürülür. Hamamdan gelindiğinde sünnetçi hazır. Kirvesi çocuğu tutar ve sünnet gerçekleşir. Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi Sivas'ta da kirvelik çok önemli bir gelenektir. Kirve yakın bir akraba gibi düşünülür ve nikah düşmez. Aynı zamanda sünnette en önemli hediye de çocuğu kirvesi tarafından verilir (Aşkun, 1940: 124).

Sivas'ta da diğer yörelerde olduğu gibi düğün evi için özel aşçılar tutulur. Davetliler lezzetli yemeklerin ikram edildiği sofralara otururlar. Sazlı sözlü eğlenceler iki gün devam eder. Ziyarete gelenler ise yanlarında saat v.b. hediyeler ya da selelerin içerisinde sünnet şekeri getirirler. (Aşkun, 1940: 124)

SONUÇ

*Sivas Folkloru Kitabı ve Anadolu'daki diğer yörelerdeki uygulamalarda doğumu kolaylaştırmak için birtakım bitki ve meyvelerin (limon, Meryem Ana bitkisi...) kullanılması benzer uygulamalardandır.

*Sivas'ta ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde göbek kesmeden sonra tuz kullanılması, çocuğun derisinin sertleşmesi ve terinin kokmaması için yapılan bir ortak uygulamadır.

*Gerek Sivas Folkloru Kitabı'nda gerekse Anadolu'daki diğer yörelerdeki uygulamalarda loğusanın doğum sonrası ilk kırk günde bakımına dikkat edildiği ve yalnız bırakılmadığı görülmektedir.

*Al karısı ve al basması olayını gerçekleştiren varlığın al karısı adıyla anılan korkunç bir yaratık olduğu inancı diğer yörelerde olduğu gibi Sivas'ta da kabul gören yaygın bir inanıştır. Bu varlıktan loğusanın korunması için bıçak, makas, iğne gibi aletlerin loğusanın başucuna konulmasının demir kültürüyle bir ilgisi olmalıdır.

*Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Folkloru Kitabı'nda ve diğer yörelerde kırkı çıkmamış iki çocuğun birbirleriyle karşılaşması istenmeyen bir durumdur. Bebekleri bu durumda kırk basacağı ve hastalanacaklarına inanılır.

*Beşik kertmesi geleneği diğer yörelerde olduğu gibi Sivas'ta da görülen bir gelenektir. Ve Anadolu'daki bu uygulamanın ilk örneği Dede Korkut Kitabı'ndaki Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek Boyu'nda karşımıza çıkar.

*Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Sivas'ta da yeni doğan bebeğe nine, dede, aile büyüğü ya da din büyüğü, dini adların konulması ortak bir uygulama olarak dikkatimizi çekmektedir.

*Sivas Folkloru Kitabı'ndan edindiğimiz izlenime göre, Sivas'ta da diğer yörelerde olduğu üzere yürüyemeyen ya da yürümesi gecikmiş çocukların türbelere götürülmeleri, karşımıza çıkan benzer uygulamalardandır.

*Çocuğun ilk dişinin çıkmasından sonra yapılan diş hediği pratiği de Anadolu'nun diğer bölgeleriyle benzerlik gösteren bir başka uygulamadır.

*Diğer yörelerde olduğu gibi, Sivas'ta da her erkek çocuğun sünnet olması dinin gereği bir uygulama olarak önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra Anadolu'nun diğer yörelerinde olduğu gibi Sivas'ta da kirvelik geleneği, çok önemli bir gelenektir. Kirve yakın bir akraba gibi

düşünülür ve kirve olan ailelerin çocuklarına nikah düşmeyeceğine inanılır.

KAYNAKLAR

- Artan, Gündüz (1973). *“Tire’de Çocuklarla İlgili İnanışlar,” TFA, 5.Cilt İstanbul.*
- Artun, Erman (1998). *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*, Tekirdağ Genç İşadamları ve Yöneticileri Drn. Yay., Tekirdağ.
- Aşkun, Vehbi Cem (1940). *Sivas Folkloru*, Sivas Halkevi Neşriyatı, Sivas.
- Balaman, Ali Rıza (1982). *Evlilik Akrabalık Türleri-Sosyal Antropolojik Yaklaşımlar*, İzmir.
- Başçetinçelik, Ayşe (2009). *Adana Halk Kültüründe Doğum Evlenme Ölüm*, Altınkoza Yay., Adana.
- Boratav, P. Naili (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yay. İstanbul.
- Boratav, P. Naili (2000). *Halk Edebiyatı Dersleri*, (Yay. Haz. M.Sabri Koz) K.B. Yay.İstanbul.
- Cereboğlu, Enise (1975). *“Konuşamayan ve Yürüyemeyen Çocuklara Uygulanan Pratikler”*, T. F. A. 16. Cilt, İstanbul.
- Diker, Tülin (1982). *“Hatay’da Adet, Gelenek, Görenek ve İnanmalar” Hatay’da Eğitim ve Kültür, Orkide Ofset Basımevi, Ankara.*
- Gönen, Sinan (2006). *“Dede Korkut Hikayeleri’nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri”*, Milli Folklor, Yıl:18, Sayı 69, Ankara.
- Güzelbey; C. Cahit (1982). *“Gaziantep’te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar”*, TFA, Ankara.
- Kalafat, Yaşar (2001). *Türk Dünyası Halk İnançları*, Türk Ocakları Trabzon Şb. Yay., Trabzon.
- Köseler, Sait (2008). *Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Ç.Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Örnek, S. Veyis (1995). *Türk Halk Bilimi*, K.B. Yay. Ankara.
- Öztelli, Cahit (1952). *“Zile’de Doğum ve Adetleri”*, TFA C.2, S.30, Ankara.
- Sevindik, Hüseyin (1996). *“Akçaören ve Yeşilöz (Nevşehir) Köylerindeki Doğum Geleneğinin Halkbilimsel Açısından İncelenmesi”*, I. Türk Halk Kül. Arş. Sonuçları Semp. Bil., KB Yay., Ankara.

- Soylu, Sıtkı (1975). **Al Basması, Kırk Basması ve Kırktan Çıkma**, T. F. A. 16. Cilt, İstanbul.
- Şimşek, Esmâ (1990). “Çukurova’da Anlatılan Al Karısı Efsanelerinin Türk Efsaneleri içerisindeki Yeri”, **I. Uluslar arası Karacaoğlan ve Çukurova Kültürü Semp.** 21- 23 Kasım, Adana.
- Taşpınar, İbrahim (2006). **Siirt İli Çevresi Yaygın Halk İnanışları**, Fırat Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Teke, Elif (2005). **Osmaniye’de Doğumla ilgili İnanç ve Uygulamalar**, Gaziantep Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- Yalgın, A. Rıza (1993). **Cenup’ta Türkmen Oymakları 1**, K. B.Yay., Ankara.

SİVAS HALKEVİ ÇALIŞMALARINDA VEHBE CEM AŞKUN'UN YERİ

Yrd. Doç. Dr. Burhan KAÇAR*

11 Temmuz 1909'da Sivas'ta doğan Vehbi Cem, Sivas Mektûbi Kalemî Sermüsevvi Ömer Lütî Efendi ile ev hanımı Nuriye Mehmet'in oğludur. İlköğrenimini Sivas'ta yapan Vehbi Cem, Sivas Öğretmen Okulu'nda başladığı orta öğrenimini 1929-1930 ders yılında İzmir Öğretmen Okulu'nda tamamladı. Merzifon İrfan Okuluna atandı. Yedi yıl ilköğretim öğretmenliğinden sonra Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirerek Türkçe öğretmeni oldu. Sırasıyla Sivas Ortaokulu ve Sivas İlk Öğretmen okulu Türkçe ve Edebiyat Öğretmenliği (1938-1950), Erzincan Lisesi Edebiyat Öğretmenliği (1950-1953), Eskişehir Atatürk Lisesi (1953-1969) görevlerinde bulundu. 1969'da emekli olup Eskişehir'e yerleşti. İlk defa evlenen Vehbi Cem'in merhum Edibe Aşkun ile evliliğinden Oğuz Tekin, İnal Cem ve Ömer Cem adlı üç oğlu olmuştur.

Merzifon'a tayin edilince ilk işi Merzifon şairlerini araştırmak olmuştur. Merzifon Halkevi'nin Tavşan Dergisini önceleri arkadaşı Cevdet Demiray'la sonra yalnız olarak 1938 yılına kadar idare eden Vehbi Cem, bir yandan da Bafra Halkevi'nin Altın Yaprak Dergisi'nin yazı kurulunda görev almıştır. Bu dergide ve Samsun Halkevi'nin !9 Mayıs Dergisinde araştırmalarını ve şiirlerini yayınlamıştır.

Halkevleri ilk olarak 19 Şubat 1932'de "14" il merkezinde açılmış, bunu 24 Haziran 1932 tarihinde açılan "20" halkevi takip etmiştir. Sivas Halkevi 1931'de açılan her iki grup Halkevi arasında yer almakla birlikte, Sivas'ta Halkevi açılış hazırlıklarının 1932'de başladığı görülmektedir. Yapılan hazırlıklar kapsamında 1932'de üye kayıtları yapılmaya başlanmış ve ildeki memurların birçoğu Sivas Halkevi'ne üye olmuşlardır (Sivas Halkevlerinde Faaliyet, Sivas Gazetesi, 15.8-1932).

Bundan sonraki süreçte şube açılabilmesi için gerekli olan asgari üye kaydına uyan şubelerin komite seçimleri yapılmıştır. Sivas Halkevinin açılışı 24 Şubat 1933'te saat 15:00'da büyük bir kalabalığın huzurunda yapılmıştır.

Halkevi binaları, halkevlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyet göstermeleri için çok önem arz etmekteydi. Nitekim bir yerde halkevi açılabilmesi için; en az iki yüz kişi alabilecek bir salona, bir

* Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

kütüphaneye, iki çalışma odasına ve açık havada jimnastik yapmaya müsait bir avluya sahip bir binanın, açılacak olan halkevine tahsis edilmesi gerekiyordu (CHP, Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.3). Halkevinin sıkıntıları arasında mevcut halkevi binasının yetersiz olması vardı. Sivas Halkevi uzun yıllar Selçuk Ortaokulu olan ve daha sonra yıkılan ahşap binada açılmıştı.

Bu bina özellikle büyük bir konferans salonu ve tiyatro sahnesi olmaması nedeniyle, halkevinin çalışmasını aksatmaktaydı. 1936'da Elektrik Birliği'nin de halkevi binasına gelmesiyle, mekan daha da daralmıştı (Elektrik Birliği Halkevine nakletti, Sivas Gazetesi 30.5-1936).

1937'de Sivas valisi Nazmi Toker'in Girişimleri ile Halkevinin arka bahçesi düzenlenmiş ve halkın havadar bir yerde oturmasını temin etmek amacıyla hizmete sunulmuştu. Bina yetersizdi. 1938'de Nazmi Toker'in çabalarıyla; bin kişilik bir halkevinin yapılmasına, eski halkevi binasının Belediye binası olarak kullanılmasına karar verilmişti ("Halkevinin Parkı", Kızılırmak, 25 Eylül 1937). Ayrıca yeni halkevi binasının yapılması için CHP'nin Sivas'ta bulunan emlakının satılması ve buradan elde edilen gelire halkevi için gerekli olan arsaların istimlak edilmesi kararlaştırılmış ve tüm bu işlemler 1938 yılında gerçekleştirilmişti (Büyük Halkevi yapılıyor, Sivas Postası, 4 Mart 1938).

1938 yılında halkevi binasının yapılacağı yerdeki binaların bir kısmı yıkılmış ve arsa yeni bina yapına hazır hale getirilmiştir (Yeni Halkevi binası 10 Şubat 1939). Halkevi yapımına ilişkin bu kadar hazırlık yapılmasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ağır ekonomik buhran halkevi inşaatına başlanmamasının en önemli sebebi olmuştur. Ayrıca kullanılan bina da 1939'daki Erzincan depreminde ağır hasar görmüştür. Vehbi Cem Aşkun 1941 yılında Sivas Postası'nda yer alan bir yazısında Sivas Halkevi'nin bina yoksunluğuna rağmen çalışmalarına yoğun bir şekilde devam ettiğini, deprem nedeniyle zarar gören halkevinde yapılan geniş çaplı tadilatlarla halkevine güzel bir sahne ve salon ile birlikte komite ve idare odaları da yapıldığını ve artık bina sıkıntısı çekmeyeceğini belirtmiştir (Aşkun, Sivas Postası, 2 Ekim 1941).

Bugün dünyanın birçok ülkesinde "Sivil Toplum Kuruluşları" buldukları ülkelerin, toplumların bilgilendirilmesinde, değişiminde, gelişiminde ve dönüştürülmesinde ciddi paya sahiptirler. Hatta ülkelerinin diğer ülkelerle olan ilişkilerinin yürütülmesinde yol göstericidirler. Ülkelerin gelecekle ilgili planlarının oluşmasında belirleyici etkiye sahiptirler. Türk Ocakları, Halkevleri gibi...

Bu çerçevede kurulmuş halkevlerinden biri de 1933 yılında Sivas'ta kurulan Sivas Halkevi idi. Anadolu'nun en eski şehirlerinden birisi olan Sivas'ta halkın büyük bir kısmı köylerde yaşamaktaydı. Bu yüzden değişime, eğitime, dönüşüme ve bilgilendirmeye ihtiyaç vardı. Bu idealleri gerçekleştirmek amacıyla kurulan Sivas Halkevi kurucuları büyük özveri göstererek Sivas'ın modernleşmesinde önemli görevler üstlenmiştir.

1934, 1935, 1937 yıllarında komiteler seçilmiş, 1939 yılına gelindiğinde birkaç şube aktif olarak çalışmaktaydı. 1939'da şube komiteleri yenilenmiş ve şube çalışmalarını aksatan eleman eksikliği giderilerek halkevi yeni bir çalışma programıyla çalışmalarına başlamıştır (Kızılırmak, 15 Birinci Kanun 1939). Bu şubeler Dil ve Edebiyat Şubesi (Kızılırmak 1939) Temsil Şubesi (Sivas Gazetesi, 2.5-1939), Kütüphane ve Yayın Şubesi (4 Eylül, Y.4 S.4-20; 1 Temmuz 1939, s.16). Bu şubenin komite üyelerinden biri de Vehbi Cem Aşkun'du. 1947'de yapılan seçimlerde Dil ve Edebiyat komitesine seçilmiş, Halkevi başkanı Nüşet Çubukçu başkanlığında yapılan toplantıda komite başkanlığına getirilmiştir. 1949 yılında yapılan seçimler muhtemelen son seçimlerdir (Ülke, 15 Nisan 1949).

Halkevlerinin "Dil ve Edebiyat Şubesi'nin başlıca çalışmalarından" biri de Dil ve Edebiyat çalışmalarıdır. Çıkarılmış olduğu dergi ve gazetede zengin bir yazarın kadrosunu oluşturmuştur. Aynı zamanda üyelerinin yapmış olduğu araştırmalarını devrin imkânları nispetinde yayına dönüştürmeyi başarmıştır.

Sivas Halkevi tarafından kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan ve zaman içinde unutulmaya yüz tutan masal, bilmece vd. folklor ürünleri kayıt altına alınmış, Orta Yayla ve 4 Eylül dergilerinde yayımlanmıştır. Sivas halk kültürüne en önemli hizmeti halkevinin en faal üyelerinden en fazla yazısı yayınlanan Vehbi Cem Aşkun'dur. Vehbi Cem Aşkun'un "Sivas Şairleri" ve iki ciltlik "Sivas Folkloru" bir baskısı yapılan bu eser Aşkun'un Sivas'a bir başka hizmetidir (4 Eylül, Y.8, S.50, 28 Şubat 1942 s. 9).

Diğer taraftan halkın genel kültür bilgisine yönelik sosyal ve kültürel içerikli çok farklı konularda konferanslar verildiğini söyleyebiliriz. Dil ve Edebiyat Şubeleri ilim, sanat ve edebiyat sahalarında Türk büyüklerini anmak maksadıyla bu değerlere saygı duyduğunu, güvenmek amacıyla törenler ve toplantılar düzenlemekle görevliydi (CHP, Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.78).

Adına 27 Aralık 1941’de Halkevi konferans salonunda başta Tümgeneral Cevat Ayalp olmak üzere birçok kişinin katıldığı programda lise öğrencilerinin sunduğu “ İstiklal Marşı”, “Çanakkale Şehitlerine” ve “Küfe” şiirleri okunmuş, programın sonunda ise Vehbi Cem Aşkun tarafından Mehmet Akif’in manzum bir eseri okunmuştur (Sivas Postası 29 Aralık 1941, 5 Ocak 1942).

1939 Erzincan depremine 4 Eylül Dergisi’nde geniş yer verilmiştir. Derginin 27. sayısının büyük bir kısmında depreme ilişkin değerlendirmeler ve bu acı karşısında duyulan üzüntüyü anlatan şiirler yakılmıştır. Vehbi Cem Aşkun “Ağıt” adlı şiirinde depremin Sivas’ta yaşanan acılarını;

Soğuk bir yandan, açlık bir yandan
Hem maldan olduk ah, hem aziz candan
Hala mı haber yok söyler Sivas’tan
Tanrım pek daraldık bir sahip gönder

Sivas’ın yolları çok mu, ırak mı?
Bu karda tipide daha durak mı?
Göz göre göre bağ soğuktan böyle donak mı?
Tanrım pek daraldık bir sahip gönder

İfadeleriyle dile getiriyordu (4 Eylül, Y.6, S.11-12; Son Kanun 1940, s.3).

Ülke nüfusunun 3/4’lük kısmının köylerde yaşadığı gerçeğinden hareketle kurulan köycülük şubesi tarafından 1934, 1935, 1936, 1937,1938 vs. yıllarda köylere gidilerek konferanslar verilmiş, söz konusu köy gezilerine ait izlenimler yerel dergilerde yayınlanmıştır. Vehbi Cem Aşkun “Çelebiler Köyü” gezisine ilişkin yazısında bu köye gitmedeki amaçlarının nüfus sayımı, sağlık ve hükümetin uygulamış olduğu politikalar hakkında köylüyü bilgilendirmek olduğunu ifade etmiştir. Bu köyde Sivas şairlerine ait derlemede bulunan Aşkun, köyün en önemli problemini ise, bir nevi ağalık düzeninin hala devam etmesi olarak ifade etmiştir (4 Eylül S.27-43 31 Mayıs 1941, s.13-16). Yine Vehbi Cem Aşkun tarafından bu yıl içinde yapılan köy gezilerinden Borozit, Aydoğmuş, Himmetfakı, Çallı ve Serpincik köylerine yapılan gezilere ilişkin izlenimler 4 Eylül Dergisi’nde “Sivas Köylerinde Bir Halkevi Gezisi” başlığı altında bir yazı dizisi şeklinde yayınlanmıştır (Aydoğmuş 4 Eylül, S.20-36, Y.6, 30 1. teşrin 1940, s.4-6; Borozit, 4 Eylül, S.22-38 30 1. Kanun 1940, S.12-13; Himmetfakı 4 Eylül, S.23-39,

30.2. Kanun,1941 S.3-4; Çallı, Serpincik, 4 Eylül; S.24-40, 28 Şubat 1941, S.11-12)

Sivas Halkevi'nde ilk kez 1934 yılında yapılan halkevlerinin kuruluş yıl dönümünün kutlama programında Vehbi Cem Aşkun tarafından "Halkevi şiiirinin okunması gerçekleştirilmiştir.

Sivas Halkevi'nin yazar kadrosu oldukça geniş olup bu yazarların tamamı aynı zamanda halkevlerinin şube çalışmalarına katılan aktif üyelerden ve halkevi yöneticilerinden oluşmaktadır. Dergide başyazarlık uygulaması olmayıp gelen yazılar içerisinden en uygun bulunanı derginin en başında yayınlanmaktadır (4 Eylül, Y.4, S.50; 28 Şubat 1942, S.15). Dergide en fazla yazı 7 makale ile Vehbi Cem Aşkun'a aitti.

Dergide en fazla dikkati çeken yazılar arasında, bazı yayınlara ve yazarlara yönelik yapılan eleştiriler gelmektedir. Vehbi Cem Aşkun, Hüseyin Nihal Atsız arasındaki eleştiriler buna örnek verilebilir.

Vehbi Cem Aşkun tarafından Atsız'ın "İçimizdeki Şeytanlar" adlı eseri tahlil edilerek, Atsız, romantik milliyetçilikle adab-ı muaşeret kurallarına uymamakla ve Falih Rıfkı ile Afet İnan'ı hiç hak etmedikleri bir üslupla eleştirmekle itham edilmiştir (Yılmaz, 4 Eylül, S.18-34; 30 Ağustos 1940, S.13-14). Aşkun'un bu eleştirisine Atsız, Bozkurt Gazetesinde yayınlanan "Şahane Bir Türkçe Öğretmeni" başlıklı bir yazıyla cevap vermiş ve bu yazıda Aşkun'u cehaletle, Türk olmamakla, komünist ruhlu olmakla ve ulusçuluk hakkında yanlış değerlendirmede bulunmakla eleştirmiştir (4 Eylül, S.21-37, Y.6, 30.2. teşrin 1940, s.12). Bunun üzerine Aşkun bu eleştirilere cevaben "Atsız'ın Bir Hezeyan-amesi Daha" başlıklı uzunca bir yazı kaleme almış ve Atsız'ın eleştirilerine teker teker cevap vermiştir. Aşkun, yine aynı sayıda Atsız'a yönelik "Öğüt" ve "Türklüğüme Saldırana!" başlıklı iki şiir kaleme almıştır. Aşkun, Atsız'ın eleştirilerine şu şekilde karşılık vermiştir: (4 Eylül, S.21-37, Y.6, 2. teşrin 1940, s.14).

Suyum temiz bir sudur Orta Asya'dan gelir
Çerkez değil, ben Türküm bunu Sivas'ım bilir
İsmetin ardındayım, Atatürk'ün yolunda
Gözüm yoktur dünyanın faşistinde solunda
Çizmiş güneş gibi yolumu Altıok

Bundan üstün bir dava, bildiğim bir ülkü yok
Türküm bir çağlayanım, yalnız durgun akarım
Türklüğüme el süren her varlığı yakarım
Anadan doğma Türküm içim inan hız dolu;

Türklüğümü ispata yetmez mi Anadolu
Bu menfi ruhla gel sen durma, terk-i diyar et;
İstersen daha kolay, akrepse intihar et
Bu hizmetin emin ol daha büyük olacak
Hiç değilse matbuat küfürden kurtulacak
Fikir öşür değildir, zorbalıkla alınmaz
Türkün mukadderatı oğlum böyle çalınmaz
Türk olan erkek olur hakikatı bürümez
İt ulurken sanma ki, kervan yürümez
Bir Türke Türk değil demek bir hıyanettir
Bu Türklüğe işlenen en büyük cinayettir

Sonuç olarak Vehbi Cem Aşkun için diyebiliriz ki hece vezniyle yazılmış Atatürk'le Atatürk, vatan, millet, o ile sevgisi, çocuklara güzel ahlak veren şiirleri çoktur. Manzum, piyes, hikâye ve roman denemeleri de yapmış, bastırmıştır.

1. Vehbi Cem Aşkun, Sivas Folkloru, Sivas Halkevi, Dil, Tarih, Edebiyat kolu. S.6, Kamil Matbaası 1941.

Sivas folklorunun zenginliğinden bu yönde daha önce hiçbir derli toplu inceleme yapılmadığından, bu eseri kaleme aldığından bahsetmektedir.

2. Vehbi Cem Aşkun, Sivas Folkloru C.II, Sivas Halkevi Neşriyatından No:9 Kamil Matbaası, Sivas, 1943.

Aşkun, kitabının önsözünde yapılan tenkitlere değinmiş, tenkit edilen hususun zaman darlığından ve baskıdan kaynaklanan hatalardan oluştuğunu, fakat bunların noksanlık sayılmayacağını ifade etmiştir.

3. Vehbi Cem Aşkun, Büyük Halk ve Saz Şairi Emrah Seçme Şiirler, Kamil Matbaası, Sivas, 1942.

Emrah'ın eserleri şu başlıklar altında incelenmiştir: Aruzlu Deyişleri, Heceli Deyişleri, Sofiyane Deyişleri, Bir Hatıra, Emrah'la Sofu Hoca, İki Emrah ve Selvihan Hikâyesi.

4. Vehbi Cem Aşkun, Sivaslı Halk Şairleri, Sivas Halkevi Yayını No:13, Kamil Matbaası, Sivas, 1948.

Kitap dört ana bölümden oluşmuştur. İlk üç bölüm Halvetî, Kadirî, Nakşibendî tarikatına mensup olanlar ve tarikata mensup olmayanlar olarak tasnif edilmiştir.

5. Vehbi Cem Aşkun, Piri Baba, Kamil Basımevi, Sivas, 1947.

Merzifon'un hayatındaki önemi ve Piri Baba ile ilgili bilgiler verilmiştir.

6. Vehbi Cem Aşkun, Yayladan Sesler, Vatani Şiirler, Sivas, 1941.
7. Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, Sivas Kamil Matbaası, Sivas, 1945.

VEHbİ CEM AŞKUN'UN YAYLA DERGİSİ'NDEKİ YAZI ve ŞİİRLERİ

Kadir PÜRLÜ*

Giriş

A. Yayla Dergisi

Yayla Dergisi, Vehbi Cem Aşkun tarafından Sivas'ta yayınlanmış önemli bir kaynaktır. İl sayısı 1 ikincikânun (1 Ocak) 1944 yılında yayınlanan derginin dış kapağındaki isminin altında "Yaylalıların Kalbi ve Sesidir", kapak içindeki künyesinde ise "15 Günlük Türk ve Türkçü Sanat ve Kültür Dergisidir" ibaresi yer almaktadır. Sahibi: Yayın ve Yazı İşleri Müdürü Vehbi Cem Aşkun olarak kaydedilmiş olan derginin İdare Müdürü Neşet Nafiz Dumanlıoğlu, idare yeri ise Sivas'ta faaliyet gösteren Kâmil Matbaasıdır. Üçüncü sayıdan itibaren derginin idare müdürü yazan kısmının kaldırıldığı bu bölümde sadece "Sahibi: Yayın ve Yazı İşleri Müdürü Vehbi Cem Aşkun" bilgisinin kaldığı görülmektedir.

Sivas Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi demirbaşına kayıtlı olan elimizdeki koleksiyon 1. Sayıyla (1 Ocak 1944) başlayıp 45. Sayıda (Ekim 1946) sona ermektedir. Derginin sayılarının tek tek incelenmesi sonucunda, 1 Ocak 1944 tarihinden başlayarak 1 Ocak 1945 yılında yayınlanan 22-23-24. sayılara kadar "15 Günlük Türk ve Türkçü Sanat ve Kültür Dergisidir" söylemini kullandığı ve her ayın 1. ve 15. günlerinde 15 günlük dergi olarak yayımlandığı tespit edilmiştir. Ancak bu süre içerisinde derginin 15 Ağustos 1944 tarihinden 1 Kasım 1944 tarihine kadar yaklaşık 5 sayıya tekabül eden bir zaman diliminde yayınına ara verdiği görülmektedir.

Derginin 1 Şubat 1945 tarihinde yayınlanan 25. Sayısında "15 Günlük Türk ve Türkçü Sanat ve Kültür Dergisidir" söyleminin künyeden kaldırıldığı, yerine "Aylık Sanat ve Kültür Dergisidir" ibaresinin konulduğu ve sayfa sayısını 12'den 16'ya çıkarıldığı görülmektedir. Bu sayıyla birlikte aylık dergi şeklinde yayınlanan Yayla Dergisi, 1945 yılının Temmuz-Ağustos ve Kasım-Aralık aylarını birleştirmesinin dışında her ay sürekli olarak yayınlanmak suretiyle 45. Sayısına (Ekim 1946) kadar yayın hayatını sürdürmüştür.

Ön kapakta yer alan dergi adı "Yayla" ile hemen altında yer alan "Yaylalıların Kalbi ve Sesidir" ibarelerinin Nisan 1946'da yayınlanan 39.

* KTB Kültür ve Turizm Uzmanı

Sayıyla birlikte aynı puntolarda ve kırmızı renkte basıldığı ve bu tasarımın son sayı olan 45. Sayıya kadar sürdürüldüğü görülmektedir.

Özet olarak ifade etmek gerekirse, 1 Ocak 1944 tarihinden 1 Ekim 1946 tarihine kadar 2 yıl 10 ay yayın hayatını sürdürmüş olan Yayla dergisi, Sivas'ın Kültür tarihi içinde önemli bir yere sahip olup, sosyo-kültürel konulara ışık tutmuş çok değerli bir kaynaktır.

B. Vehbi Cem Aşkun'un Yayla Dergisindeki Yazı ve Şiirleri

1. Yazıları:

Halk Edebiyatı/ YAYLA ŞAİRLERİ

Vehbi Cem Aşkun bu kısa yazısında öncelikle “Yayla” tabirini açıklamış ve onunla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yayla yüzyıllardan beri Türk varlığının canlı bir gözesi olmuştur. Üstünden gelip geçen nesillerin Türk kahramanlık tarihindeki başarıları birer yiğitlik destanı halinde tarihlere geçmiştir.

Yaylanın sadece bir kahramanlar ocağı olmayıp, kültür hayatımızda da önemli bir varlık olduğunu unutmuyalım. Bunu yayla üstünde incelemeler yapan fikir iyeleri pek güzel görebilirler.” (Yayla 1/4)

Onun bu ifadelerinden “Yayla” rumuzuyla Sivas'ı kastettiğini anlamak mümkündür. Yazının devamında Âşık Ruhsatî'ye yer vermiş ve onun “Yaylalar” redifli şiirini yayınlamıştır. Bundan sonra derginin bu sütununda yer vereceği yazılarının gerekçelerini ise şöyle açıklamaktadır:

“Ben bu sütunlarda yaylamızın dünkü ve bugünkü değerlerini dile getirmeğe çalışacağım. Bu münasebetle ilk olarak (Ruhsatî) yi sunuyorum. Basınımızda ve edebiyat severlerimizin kalemlerinde hayli konukluk yapan bu şair, yaylanın içli bir âşıkıdır. Bütün kalbiyle yaylayı ve yaylanın güv havasını ezgilerine sokmuş, bütün Yaylalıların kalbi ve dili olmuştur.” (Yayla 1/4)

Yazının devamında Âşık Ruhsatî'nin “Yine bahar geldi bülbül sesinden/ Sadâ verip seslendi mi yaylalar” mısralarıyla başlayan şiirinin dört kıtası yer almaktadır.

BİR ANARŞİSTE CEVAP

Reha Oğuz Türkkân'ın çıkarmış olduğu “Kızıl Faaliyet” adlı broşürde, Vehbi Cem Aşkun'u komünistlik ve Çerkezlikle suçladığı iddia edilerek yazının ona bir cevap olarak kaleme alındığı anlaşılıyor. Bu iddialardan çok rahatsızlık duyan Aşkun şunları yazıyor:

“Son yıllarda henüz ne kültürel, ne de edebi karakterleri meçhulümüz bulunan birkaç kişi bir Türkçülük davasıdır tutturdular. Kendi kendilerine bir Türkçülük taslıyarak memleket aydınları arasına nifak sokmağa çalışıyorlar. ...

Bunlardan henüz hiçbirisini tanımıyorum. Onların da beni tanımadıklarına şüphe yoktur. Böyle olduğu halde (kızıl faaliyet) adlı saçma sapan bir broşürde dil uzatmaktan sıkılmıyorlar. Aşağı yukarı bütün memleket aydınlarını lekelemeye çalışan bu broşürde bana da (çerkeslik ve komünistlik) isnadında bulunuyorlar. Aynı hezeyanı bundan birkaç yıl önce yiyen bir arkadaşlarına gereken cevabı vermiştim. Bu itibarla Reha Oğuz Türkkânada (Yayladan sesler) de çıkan o cevapları okumasını tavsiye ederim.

Binanaleyh yapılan isnadın kıymetsizliği ve kuru bir iftiradan ibaret olduğu açık bir hakikattir. Türklük benim ezeli, ebedi malım onu benden hiçbir kimse alamaz. Diğer meseleye gelince, bunu da şimdiye kadar olan neşriyatım pek güzel hangi yolun yolcusu olduğumu göstermiştir. Onun için üzerinde durmayı bile zait bulurum.

Ve siz Türklüğü ve Türkçülüğü istismara kalkan anarşistleri iyi tanıdık. Oğlum bunlar iş değil. Siz gerçek Türkseniz, Türklüğe böyle hizmet olmaz. Çalışın, Türk yükseltecek eserler verin. Sana da ilk ve son sözüm Türküm başlıklı şiirim olacaktır. İyi oku ve herkese ulu orta saldırma. Bizim Türklüğümüzden şüphemiz olmadığı için bangır bangır bağırmak ihtiyacını duymuyoruz. İnsan üstündeki bir eşyasını ey ahali işte bu benimdir işitin, duyun diye bağıramadığı gibi, biz de bağıramayız. Çünkü malımızdan şüphemiz yoktur. Soyumuz sopumuz ortada, Türkoğlu Türküm. (Yayla 2/2)

Broşür çıkararak insanları eleştirme yolunu icat ettiği iddiasıyla Nihal Atsız'ı da uzun cümlelerle eleştiren Vehbi Cem Aşkun'un, yazısının hemen yanındaki sayfada aşağıdaki şiiri yayınlamış olması da katmerli cevap olsa gerek.

TÜRKÜM

(Türklüğe saldıran'lara)

*Soyum temiz bir sudur, orta asyadan gelir,
Çerkes değil ben TÜRKÜM, bunu Sivasım bilir.
İsmet'in ardındayım, Atatürk'ün yolunda,
Gözüm yoktur dünyanın Faşistinde, Solunda.*

*Çizmiş gerçek yolumu güneş gibi Altıok,
Bundan üstün bir dava, bildiğim bir ülkü yok*

*Türküm, bir çağlayanım, yalnız durgun akarım,
Türklüğüme el süren her varlığı yakarım*

*Anadan doğma Türküm, içim inan hız dolu
Türklüğümü isbata yetmez mi ANADOLU? (Yayla 2/3)*

Yayla Şairleri/ ŞEMSI AZİZ

Şemseddin Sivasî hakkında kısaca bilgi vererek "Hû" redifli şiirini yayınlayan yazar onun hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

"Bu bilgin şair 30 kadar esere malik büyük bir mutasavvıftur. Halvetiye tarikatının Şemsiye kolunu kurmuş, zamanın sevgi ve saygısını kazanmış, bir yayla bilginidir. Hayat ve şahsiyeti hakkında henüz basılmıyan (sivas şairleri) adlı eserimizin birinci cildinde epeyce bilgi vardır.

Şimdilik yaylamızın bu bilgin şairini, güzel bir ilahileriyle sunuyorum. XVI ıncı yüzyıl, divan edebiyatımızın en parlak, fakat o nisbette de dil bakımından çok ağıdalı bir devri olmasına rağmen, bizim şairimizin üslup ve ifadesi gayet sadedir. Bu üstün varlığını bu küçük parçasında da anlamak mümkündür. Katıksız Türk olan yayla şairleri, Türk dilinin en güzel eserini vermişlerdir. Onlarla bütün Türklük öğünebilir." (Yayla 2/4)

*Şemsi bu sırları duyu bilenler,
Bu yol ârifindir eyu bilenler,
Canını, başını koyu bilenler,
Küllü muradına erer hû deyu. (Yayla 2/4)*

TÜRKÇÜ ŞAİRİMİZ

Ünlü şairimiz Mehmet Emin Yurdakul'la ilgili kaleme almış olduğu bu yazıda onun kişiliği ve sanatı hakkında bilgi vererek bit takım yorumlar yapmıştır. İşte onlardan birkaç örnek:

Ulusal şiirimizin babası, Türk edebiyatının önemli bir şahsiyeti olan, Milli şairimiz Mehmet Emin Yurdakul, özlü bir halk çocuğu idi. Onunla bugünkü Türk şiiri çok şeyler kazanmıştır. Türkçe konuşup, Türkçe yazmanın bir kusur sayıldığı zamanlarda Türk dilinin erkek sesini tek başına duyurmağa çalışmıştır. Zaten milli şairimizin büyüklüğü de bundan gelmektedir.

Sevimli simasına ayrıca bir güzellik veren ve çenesinde toplanan ak sakalıyla Türk edebiyatının cidden eli öpülmeğe layık ustalarındandı. Aydın yüzü kadar, aynen bir de yüreğe malik bulunan Türkçü şairimiz Yayla'nın çok yakınından tanıdığı sanatçımızdır. Bundan 30 küsur yıl evvel Sivas'ta valiliği vardır. Sivashılar onu (Türkücü vali) diye anarlar.

Türk sazı, bahtiyar ölülerindedir. Çünkü yaşlı gününde ağladığı yurdunun, şu mesut günlerinde de doya doya güldü. Namık Kemal gibi gözlerini arkada bırakmadı. (Yayla 3/3)

Yayla şairleri/ NURİ SİVASİ

Sivashlı meşhur şair Nuri Sivasî hakkında kısa bilgi verilerek onun "... bu meydana" redifli şiiri yayınlanmıştır. Ünlü şair hakkında şu bilgileri verir:

XVII inci yüzyılda yaşayan bu kıymetli şair de (Şemseddin Sivasî) evladındadır. 30 kadar eseri olduğu söylenen bu şair, bir taraftan softiyane şiirler yazarken, bir yandan da en güzel mani ve türküler yazmıştır. Bu yüzden (Tokatlı Nuri) ile karıştırılmış, bazı eserleri ona maledilmiştir. İstanbul'da ölen bu yayla şairi, İstanbul'da da çok iyi tesirler bırakmıştır.

Semadan sırrı tevhidi

Duyan gelsin bu meydana.

Derununda bugün Hakkı

Duyan gelsin bu meydana.

...

Gönül maksudunu buldu

Cihan envarıyla doldu

Bugün NURİ imam oldu

Uyan gelsin bu meydana. (Yayla 6/4)

BÜYÜK SANATÇI, Hüseyin Rahmi Gürpınar

Ünlü romancımız Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ölümü üzerine kaleme aldığı yazıda şu duygularına yer veriyor:

Sanat hayatımız büyük bir değerini daha kaybetti. 1874 yılında İstanbul'da doğan ve (80) yıl ömür süren büyük ve değerli sanatçımız Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı 9.III.1944 Perşembe günü kaybettik.

60 yıl memleketin sanat hayatında adı bir bayrak gibi dalgalanan ve her yıl birkaç eserle edebiyatımızı donatan bu usta sanatçımız cidden bir pınar kadar veluttu. Yıllarca bu sanat pınarından en güzel eserler aktı. Türk halkı sanat aşkıyla yanan bağırını bu bitmez pınarın bol sularıyla serinletti.

Gürpınar daima konularını hayatın yaşanan olaylarından seçti. O, her ne kadar hayal sanatından da uzaklaşmamışsa da, yerlilik meziyetinden de ayrılmamıştır. Zaten hayalin girmediği yerde sanat da olamaz.

Gerçek sanat, hayattan alınan, hayatiyeti olan sanattır. Böyle eserler hem kendilerini ve hem de yaratıcılarını ebedi kılarlar. İşte Hüseyin Rahmi bu bahtiyarlardandır.

Hayatında dünya evine girmedi. O, aile saadetini kuran çocuk zevkini sayısız eserlerinden aldı. Bir sanatçı için de bundan büyük saadet olamaz. Bu itibarla Hüseyin Rahmi'yi meyvesiz ağaca benzetemeyiz. Çünkü edebiyatımıza (60) dan fazla çocuk verdi. Bunlar, ustamızın adını sonrasızlaştırmağa yeter varlıklardır. (Yayla 7/3)

BİZİM TÜRKÇÜLÜĞÜMÜZ, 10/3,11, TÜRKÇÜLÜK

Birkaç yıldan beri Türkçülük ülküsü etrafında hayli yazılar yazılmağa, dergiler çıkarılmağa başlandı. Bunların güddükleri erge ne olursa olsun, Türk gençliğini bu konulara karşı uyanık bulundurması bakımından sevindiricidir. Yalnız telkinler iyi yapılamadığı için, genç ruhlarda müsbet bir etki yerine, menfi bir heyecan uyandırdı. Bu fikir, bir inan halinde kafa ve gönüllere girmesi gerekirken, tersine kini körüklüyen, yersiz isnatlarla aydınlar arasına bir nifak sokar manzarası gösterdi. Bu hal, kendiliğinden üç fikir akıntısına yol açtı, işte müfrit sağ ve sol zihniyet sahipleriyle, mutediller bu üç hareketin doğurduğu fikir akıntılarının bayraktarlığını yapmak yolunu tutanlardır. Bilhassa iki müfrit yolun bayraktarları bayağı bir düşünce savaşına girdiler. Okul sıralarından beri ulusal duygularla dolup taşan gençlik, sağ temayüle daha

fazla ilgi duydu. Bundan faydalanmayı fırsat bilenler, nihayet son Ankara olayına sebep oldular.

Bu memlekette daima her kötülük, fikir ayrılıklarından doğmuştur. Bunu İttihat ve İtilaf gibi hareketlerde çok gördük. Erzurum kongresinde bugünkü mesut durumumuzun temelleri atılırken, ilk toplantıda söz alan hatipleri, ittihatçı, itilafçı diye dinlemek istemiyenler, ancak şu tek ruhta birleştirildiler: Türk erkinliğini ve Türk egemenliğini doğuran (kuvayı milliye ruhu)...

Memleketin doğusuyla, batısı Sivas kongresinde yine bu ruhla birleştirildi. 23 Nisan, bu hareketlerin doğurduğu ulusal birliğin ilk tecellisidir.

Büyük ve zahmetli çalışmaların ürünü bulunan Cumhuriyet, Atatürk'ün Türk gençliğine kutsal bir armağanı olduğunu tekrara sanmam ki lüzum bulunsun. Ulusal birliği bozacak ve parti programlarının dışına çıkacak her hareket bu kutsal armağana ihanet olduğunu unutmamalıdır.

Bizim Türkçülüğümüz parti prensiplerine göre, yurt bilgisi derslerinde okutulmakta ve etraflıca anlatılmaktadır. İnkılap dersleri de yüksek öğretim gençliğine gereken bilgiyi vermektedir.

Ziya Gökalp, bu davayı eline aldığı zaman, hükümetin adı (Osmanlı) idi. Türk her yerde hakarete uğruyor, Türk köylüsü Türklük adına kabalığın, geriliğin timsali sayılıyordu. Bunu önlemek kastiyle açılan Türk ocakları hep Türklük ülküsünün, Osmanlılık ideolojisine karşı açılmış fikir karargahlarıydı. Şurasını itiraf edelim ki bu hareketlerin hiç birisi ebedi Şef Ata'nın açtığı ve yarattığı çığırın yarısı kadar bile müessir olamadı.

Hükümetimizin adı, (Türkiye Cumhuriyeti) dir. Ulusumuz her yerde (Türk) adıyla anılmaktadır. Binanaleyh, Ziya Gökalp'ın endişesinden, onun ıstıraplarından çok uzağız.

Ata'mızın kutsal armağanı Yaylada doğdu, yaylanın başşehrinde gelişti güzelleşti, ve arslan gibi bir delikanlı oldu. Ona zarar verecek her hareket evvela onun korucusu Türk gençliği tarafından kırılmalıdır. Bizim Türk ve Türkçülüğümüz her türlü bozguncu ve dağıtıcı zihniyetlerden uzak, Türk ulusal menfaatlarını koruyan ve Ulusal birliğimizi sağlayan esaslara dayanmaktadır. Sınırlarımız gibi, ruh ve kafalarımızı da Türk olmuyan Türk ulusal varlığına aykırı bulunan her türlü idhal mali fikirlere kapalı bulunduralım. Yayla gençlikten bu ruhun ifadesini bekler ve yalnız bu sesi duyurur..

19 MAYIS, 11/3-5, 19 MAYIS, GENÇLİK

İnkılâp tarihimizin bu önemli günü, bir hız ve inan kaynağıdır. Her taraftan sarılan ve en ağır bir muahadenin insafsız maddelerine kurban edilerek, dünya haritasından silinmiye çalışılan Türklük, ilk ayaklanmayı bugün yaptı. Yaşadığını ve ölmezliğini bugün gösterdi. Bu ulusal hareketi doğuran eşsiz Ata, bir kurtuluş yalvacı olarak Karadenizden Samsuna, Anadolunun mübarek topraklarına çıktı..

Dudaklarında inkılâp türküsü, gözlerinde sonsuz inanından kopup gelen bitmez bir enerjinin ışıkları yanmaktaydı. O, kendinden, ulusundan, bu mesut günlerin doğacağından çok emindi.

Türklük büyük bir felaketin, amansız kıskacında başbuğunu bekliyordu. Az zamanda yığınlar ayaklandı, kinler bilendi, büyük bir ihtilal ordusu sınırlardan taşmaya yer yer zafer sesleri duyulmaya başladı. 19 Mayısla, 4 Eylül arasında, anayurdun doğusuyla, batısı bir tek ülküde ve bir tek ruhta birleştirildi.

İşte bu birleşmiş ruhların doğurduğu zaferler inkılâp tarihimizi renk renk, yiğitlik destanlarıyla süsledi. Bu birbirini takibeden başarılar da kurtuluş tarihimizi yarattı. Onun için 19 Mayıs bugünkü ulusal tarihimizin başı, erkinlik ve özgünlüğümüzün müşahhas bir diyemidir.

19 Mayısın büyük ve ebedi dehası, eserinin koruyucusu Türk gençliğine 19 Mayısı bir gençlik ve spor bayramı olarak bağışladı. Bundan kasıt Cumhuriyetçi Türk nesillerini Kemalizmin büyük ve yaratıcı varlığına bağlamaktır. Bütün memleket gençliğini tek bir yürek, tek bir duygu halinde yurt ve ulus menfaatlarına dayanan işleri başarmakta bu emsalsiz günden hız ve güven alacaklardır.

Sağlam dimağ, sağlam vücutta bulunur diyen dedelerimiz, şüphesiz ki en müsbet realiteyi ifade etmişlerdir. Sıksa, zayıf bir gençlik daima ölüme mahkumdur. Cumhuriyeti ve Türk maarifini en üstün mertebeye ulaştıracaklar, imanı gibi, sağlıkları da yerinde olanlardır. Bu itibarla bütün memleket gençliğinin sağlam, imanlı yetişmesini istemek yurt ve ulus adına ulusal bir ödevdir.

Bizi bu üstün günlere ulaştıran Ata'nın kutsal ruhunu sonsuz bir huzur içinde bulundurmak için, bütün gençliğin bir kuvvayı milliye ruhuyla yetişmesini istemek, yetişkinler için en kutsal dilektir. Bunu yerine getirecek gençliğin hiçbir zaman Kemalizm ülküsünden ayrılmayıp sağ ve sol cereyanlara kapılmaması gerekir. Bu memleket bu ferahlı günleri elde etmek için çok yoruldu, çok eziyetler çekti. Erkinlik ve özgünlüğüne kavuşmak için hiç bir fedakârlıktan çekinmedi. Şimdi

inkılâpçı Türk gençliğine düşen ödev, 19 Mayıs gibi yakın tarihimizin müstesna bir gününe layık olduğunu gösterip, ana prensiplerin geniş milliyetçilik duygusuyla beslenüp, büyümesidir.

Atatürk'ün manevi varlığından hız alan bayrakta 19 Mayıs ruhu dile gelmiştir. Bu ruh, bir iman halinde bütün memleketi içine alırken, Türk gençliği ulvi heyecanların en yükseğini duymaktadır. Çünkü bu bayrak, Atatürk'ten, Milli Şef'e gitmektedir. Giden bayrak değil, 19 Mayıs ruhu, götüren de Cumhuriyetin ebedi bekçileridir.

Sınırlardan kalkan topraklar, güvenin, inanın canlı bir ifadesi olarak koşturulup, Başbuğa ulaştırılmaktadır. Bu topraklara karışıp koşan heyecanlar da, Türk varlığının genç ruhlarda beliren müsbet tecellileridir.

1919 Mayısının engin ruhu, 1944 yılının 19 Mayısında ulusal bir inan halinde Milli Şef'imizin yüksek hitabelerinde cana geldi. Bütün memleket en büyüğünün sesinde vicdanının sesini duydu. Ulusal heyecan yeni bir 19 Mayıs duygusuyla ayaklandı.

19 Mayıs, 19 Mayısın özgün gençliğinden yurt ve ulus menfaatlarını bozacak her türlü hareketi, ulusal ülkünün verdiği ruh bütünlüğünde eriterek, Altı okun çizdiği aydın yolda daima iyiye, güzele doğru ilerlemenin üstün değerini belirtme kudretini istemektedir.

SUZİ, 12/4, AHMED SUZİ, HAYATI KİŞLİĞİ KISACA, “Demedim mi” Redifli Şiiri

XVIII inci yüzyılın ortalarında doğan ve XIX uncu yüzyılın başlarında '76) yaşında dünyamıza gözlerini yuman, bu büyük şair de, Şemseddin Sivasî oğullarındandır. Ömrü boyunca dünya evine girmiyen bu gerçek kamil mürşidlerden olarak şairimiz, Halvetî tarikatının post nişinidir. Dini lirizmin en müstesna eserlerini ilahileriyle sunmuş halk üzerinde haklı bir sevgi ve saygı uyandırmıştır. Bu yüzden birçok hayranları çocuklarının adını (Suzi) koymaktan kendilerini alamamışlardır. Divanı basılmıştır. Hayat ve şahsiyetine ait bilgiyi (Sivas şairleri) adlı eserimizin birinci cildinde bol metinlerle bulacaksınız. Ben burada yalnız çok meşhur bir ilahisiyle iktifa edeceğim:

Demedim mi, demedim mi,
Sana canım demedim mi,
Gönül mürği yuvasından
Uçar bir gün demedim mi?

Canım derviş, gözüm derviş,
Çalış maksuduna eriş,
Bu gafletle baş olmaz iş,
Geçer fırsat demedim mi?

Nedir bu dünyanın işi,
Terket beyhude teşvişi,
Eli kazmalı bir kişi,
Kazan kabrin demedim mi?

Sana derim behey sofi,
Ki yoktur sen de Hak havfi,
Ecel celladı bir seyfi,
Çalar bir gün demedim mi?

Ölüm demez yiğit, koca
Gelür bir gün, ya bir gece,
Kefen elinde bir hoca,
Soyar seni demedim mi?

Bu dünya fanidir fani,
Senden önde gelen hani
İmamlar giydiğin donı,
Soyar tenden demedim mi?

Yatma gafil etme kıyam,
Ölüm zikrin eyle müdam,
Yakasız gömlekler imam
Biçer bir gün demedim mi?

Göçeriz dünyadan şaha,
Varırız kabre çün tenha,
Gelin münkir, nekir baba,
Sorar sual demedim mi?

Demedim mi, demedim mi,
Sana canım demedim mi
Gönül mürği yuvasından
Uçar Suzi demedim mi?

EMRAH, 13/2,10, -Değerli Edip Bay Sadettin Nüzhet Ergun’a cevaben yazılmış, EMRAH

-Değerli Edip Bay Sadettin Nüzhet Ergun’a

Meşhur saz şairlerinden (Emrah) hakkında küçük bir eser neşrettim. Aradan iki yıl geçmesine rağmen uyandırdığı ilgilinin kesilmeyen devamı sevindiricidir. Yapılan tenkitlerin çoğunu gördüm. Bir kısmı methiyeden ibaret, bir kısmı da eserin ihtiva ettiği mananın çok dışında olmakla beraber, üzerlerinde durmuya değer tarafları da yoktur. İnsan bir eseri eline alırken, sadece yazılanı değil, biraz yazanı okuması gerektir. Bu itibarla mazı münekkidler henüz beni tanımıyorlar. Mamafih bir daha eser hazırlarken eğer imkan bulabilirsem, o üstadları da haberdar ederim, üzülmesinler...

(Emrah) hakkında en son tenkidi değerli edip Sadeddin Nüzhet Ergun (Türk Şairleri)nde yaptılar. Şahsan, çok ve güzel çalışan bu meslektaşımın hayranıyım. Ömrüm okuyup yazmakla geçiren bir adam sıfatıyla, üstadın üstün çalışmalarını yakınen görmüş kadar biliyor ve takdir ediyorum. Onun içindir ki, tenkitlerini de memnuniyetle karşıladım. Ve bu münasebetle ben de fikirlerimi açıklamak arzusundan kendimi alamadım. Müsadeleriyle tenkidlerine madde madde cevap vereceğim:

1-Ercişli Emrah’a ait parçalarla, Erzurumlu Emrah’a ait parçaların karışmasında mücerred bir fikir serdetmedim. Sadece karıştırıldığını söylemek istedim. Eğer buyurduğunuz şekilde bir tetkike girişse idim, kitabın hacmi çok genişliyecekti ki, buna da o gün için imkan yoktu. Mamafih madem ki o parçaları ayırmamı söylüyorsunuz. Onu bu makalenizdeki parçalardan da seçebilirim. Ercişli Emraha ait parçalar “No.4, 6, 11, 16” parçalar Erzurumlu Emrahındır. Siz bunu nasıl ki elinizdeki yazmalara bakarak bunların doğru olmadığına kani oluyunuz. Nitekim bundan evvel aynı şair üzerinde daha geniş ve bol metinlerle bir eser neşreden hocam; eflatun Cem Güney’de bu parçaları eserine almış bu suretle hangi Emrah’a ait olduğunu göstermiştir.

2-Evet Emraha olan aşırı sevgimden belki biraz mübalağa yaparak fazla medhiyede bulunmuş olabilirim. Fakat bu hal, hiç de usta bir saz şairi için fazla olmasa gerek. Sonra yazdıklarımı bir daha gözden geçirdim, böyle bir fikre tesadüf edemedim. Sadece Emrah’ın divan şairlerini de bildiğini, Karacaoğlanla, Yunus Emre’nin tesirinde kaldığını

ve zaten aşıkların birbirini yetiştirmekte olduklarını söylemişim. Bunlar da yanlış bir hüküm sayılmaz sanırım.

İndi hükme gelince: Bundan da üzüntü duymadım. Zira ilmi mütalaa ancak üniversite profesör ve doçentlerine yakışır. Benim gibi, iş bilginlere malzeme hazırlamaktan ibaret bir Türkçe hocasının herhalde bu bakımdan kusuru aranmaz zannederim. Sayın meslekdaşım bunda da layık olmadığımız bir teveccüh göstermişler. Çünkü hiçbir tetkikimizde büyük iddialara girmiş değilim.

3-Ever Emrah'ın basılmış divanını görmedim. Onun hatalarını kesin olarak şahsen göstermeğe salahiyetli değilim. Çünkü elimde onun kendi kaleminden çıkmış bir eseri yoktur. Basılmış divanı da yine kendinin destinden çıkmamış olsa gerek. Bu itibarla ben elimdeki cönklerle bakarak bir parçanın muhtelif şekiller arzemesinden ve bilhassa (Dasitani Uhrevi)sindeki müstesna kudretinden cesaret alarak, Emrah'ın kusursuzluğunu ileri sürdüm. Nitekim bu müstesna eser hocam Eflatun Cem Güney'in eserinde ayrı ayrı koşmalar halinde gösterilmiştir. Eğer tamamını elime geçirmeseydim aynı hataya belki ben de düşecektim. Mamafih madem ki benden daha çok Emrah üzerine çalıştığınızı ve hatalarını tesbit ettiğinizi ileri sürüyorsunuz, bana olabilir demekten başka söz düşmüyor. Yalnız şurasını sayın edip de teslim ederler ki, bu adamın eserleri dilden dile dolaşa dolaşa hayli değişikliğe uğramıştır. Onun için kestirip atmak doğru olmasa kanaatındayım. Burada ikimizin de kusuru var. O tenkitte, ben medihte biraz ileri gitmişiz.

4-(Sofî müselles der, içer şarabı) mısraını ben (müsellestir) okumuş ve ona göre mütalaa yürütmüştüm. Bunda kusurumu kabul eder, evvela hocam Eflatun Cem beyden özür diler, Sadettin Nüzhet dostuma da teşekkür ederim. Ancak, bendeki cönklerde hep (mütelezziz)dir. Eğer birisinde aynı (müsellese) rastlasaydım her halde üzerinde böyle durmazdım. Onun için ben de mutalamı elimdeki yazmalara göre müdafaa ettim.

5-Gazellerin yanlışlığına gelince. Bunda benim bir gûnâ kusurum yoktur. Ne bulmuşsam öylece dercettim. Her halde çok (20) yıldan beri mısralar karalıyan yazar sıfatıyla onların kusurunu görece kadar vezin, kafiye bilgim vardır. Fakat bu üzerlerinde işler onları vezin ve kafiye sokarsam memnun kalır mıydınız? Şüphesiz hayır. Siz de, ben de bulunduğumuzu olduğu gibi neşredelim. Hangisinin doğru olup olmadığını ondan sonra araştırırsak daha isabet hareket etmiş oluruz sanıyorum. Binanaleyh kitabımdaki metinlerin baştan başa hatalı olduğu hakkındaki mütalaanızı beğenmedim ve reddederim. İşte bunun için ben,

Emrah hakkındaki geniş tetkikimi sonraya bırakıyorum demiştim. Bunu anlamıyan bazı gençler bana hücum ediyor ve bu fikrimi beğenmiyorlar. Sivas Folkloru ile, bunun arasında tetkik bakımından çok fark vardır. Ondaki adet ve ananeler malumdur. Derlenmesinde müşkilat bunun kadar değildir. Eğer acele etseydim, Sadeddin Nüzhet Ergun'un fikrinden faydalanamayacak, birçok hatalara düşmüş olacaktık. Onun için halk edebiyatıyla uğraşanlara sabırlı çalışma tavsiyesinde bulunurum.

Arkadaşımızın Emrah'a mutavassıt bir şair hükmünü vermesine taraftar değilim. XIX uncu yüzyılın bu üstat aşığı aşağı yukarı Anadolunun önemli bir alanına şöhret salmış halk arasında sevgi ve saygı uyandırmış bir şairdir. Onu Sivas ve çevresinde tanımayan şehirli ve köylü yoktur. Hala dillerde dolaşan koşmaları tazeliğini muhafaza etmektedir. Binanaleyh hükmü bizden evvel halk vermiş bulunuyor. Onun için sayın meslekdaşımın zem de benim de medih de pek ileri gitmemiz henüz mevsimsizdir. Bu hükmü onun bütün eserlerini yazma cönklerden derleyip, aynı olupta başka başka şekiller gösteren eserlerini iyice inceledikten sonra, son sözümüzü söylüyelim. Aksi takdirde yoktan yere aziz şairin ruhunu muazzep etmiş oluruz. Yalnız şurasını vazıhan söylüeyebilirim ki, ben Sivastan Emrah'ın bütün eserlerini derlemiş bulunuyorum. Tokattan da haylı parçalarını eldettim. Son neşrettiğim kitaptaki parçalar kamilen Sivas'a aittir. Kimseden bir satır almadım. Eflatun Cem Güney'in derlemelerinden aldım dediklerim de onun derlemelerine saygı göstermiş olmamdan ibarettir. Yoksa hiçbirini oradan aynen kitabıma geçirmiş değilim. Bu eser, Emrah hakkında çalışanların mütalaalarını öğrenmek ergesiyle çıkarıldı. Gaye tahassul ettiğin için memnun ve ilgi gösterenlere de müteşekkürüm.

YAYLAMIZIN BÜYÜK KAYBI, 14/3, Divriğili Ünlü İşadamı Nuri Demirağ'ın kardeşi Naci demirağ'ın ölümü üzerine kaleme alınmış.

Dünya fani, ölüm mukadderdir. Yalnız ebedilik dediğimiz, ölümsüzlük, yalan ve gerçek diye vasıflandırılan bu iki alem arasında yaşayan tek varlıktır. Hatta buna bir merhale de diyebiliriz...

Her insan da canlı yaratıklar gibi doğar, büyür, ölür. Bu bir tabiat kanunudur ki, henüz değişmiş değildir. Bu itibarla doğanın ölümü değil, yaşaması matluptur. Bu da ancak bir insanın sosyete içerisindeki müsbet çalışmalarına ve o sosyeteyi teşkil edenlerin kalbini kazanmalarına bağlıdır. Kim ki, sosyetenin gelişmesine çalışmış, iyi ve müsbet eserlerle adını ölümsüzleştirmişse, o mukadder ölümün pençesinden kurtulmuş,

ebediliğın sırrına ermiştir. Artık onun için ölüm değil, yaşamak mukadderdir.

İnsanlar cesetleriyle değil, kafalarıyla yaşarlar. Ruhsuz, hissiz, şuursuz bir ceset neye yarar. Duymuyan yürek, bir et parçasından başka nedir?. İnsan duyan bir yüreğe, işliyen bir kafaya malik buldukça yaşar. Yoksa bir insanla, herhangi bir hayvanın hayatında bariz bir fark bulunmasa gerek. Zira hayvan da yer, içer, büyür ve ölür. İnsan isie bunların üstünde duyar, düşünür, yaratır. En büyük meziyeti, tanrıya yaklaşan bir yaratma kabiliyetine sahip oluşudur...

İşte yaylamızın asil ve temiz çocuğu, Naci Demirağ, bu bakımdan ölümsüzler arasına karışan bir kayıptır. Onun bu vakitsiz gidişi, haklı olarak uzak, yakın herkesi müteessir etti. Şurasını itiraf edelim ki, en büyük acıyı onun doğup, büyüdüğü yerlerin ahalisi duymuştur. Zira eserleri ve hizmetleri her an karşımızdadır. Ölümü haberi, okullarını iyi derecede bitiren yayla çocuklarının en bahtiyar günlerinde duyulmuş, acı ile, sevincin arasında ezilen körpe ruhlar, haylı heyecan duymuştur. Dünyada bu tezat ruh haleti kadar öldürücü kuvvet tasarlanamaz...

Hamiyetin, yurt ve ulus severliğin en üstün derecesini asil nefsinde toplamış bulunan Demirağ, her bunalana uzanan şifalı bir eldi. Onun kaybıyla Sivas çok şeyler kaybetti. Bu yaz, yolunu bekleyenler, hayal inkisarının ve talihsizliğin en acı darbesine uğradılar. O, servetini yurt ve ulus işlerine terketmiş bir bahtiyardı. Fazilet, zeka, bilgi gibi üç büyük meziyeti nefsinde topluyan bir zengin, çok az bulunur. Bu bakımdan kaybımız büyük, acımız tesellisizdir.

Yayla şairleri, ŞEHİD MEMDUH, 15/4, Şair Feyzullah Memduh hakkında...

Yayla, Anadolunun havası ve suyu kadar mert çocuklarının ilk ve son beşiğidir. Gönlü yurd ve ulus sevgisiyle dolup, taşan Yaylalılar, sadece aşk ve istiraplarını değil, aşırı yurt sevgilerini de ifade etmişlerdir. Diğerlerinde ne kadar samimi iseler, bunda da o kadar içtendirler.

İşte gönlü yurt ve ulus sevgisiyle dolup, taşan yayla çocuklarından müstesna bir örnek: Feyzullah Memduh...

Sivasta doğmuş, Sivasta büyümüş, nihayet Sivas idadisinde, Şarkî Karahisarda tarih öğretmenliği yapmıştır. Kendisini yakından tanıyan talebesi şiir vadisindeki üstün kudretini muhtelif hatıralarla her zaman anmaktadırlar.

Yurduna aşık, ulusuna tutkun şairimiz, yurt ve ulus yolunda ölmeyi ülkü edinmiştir. Nihayet bu aşırı sevgisi, onu asil dileğine erdirmekte gecikmiyor.

“Beni, seve seve, sevine sevine harbe atan düşünce ve duygularımı işte size parça parça gönderiyorum” diyen şair şimdi sunacağım güzel ve son şiiriyle müstesna kudretini göstermekte ve aşırı vatan muhabbetini ne temiz, ne içten ve tatlı anlatmaktadır.

Yaylamızın bu vatan ışığı Kafkas cephesinde şehid düşmüştür. Onun için (Şehid Memduh) diyorum. Zira atıldığı ve karıştığı savaşın manasını müdrik bir kahramandır.

CUMHURİYET KÜLTÜRÜ, 16-17/ 3, Cumhuriyetin Kuruluşunun 22. Yılı nedeniyle önu öven ve öne çıkaran fikirlerden oluşuyor.

Cumhuriyetimiz yirmi iki yaşına bastı. Arkada bıraktığımız yılların her türlü gelişimden mahrum öksüzlüğünü, bu yirmi iki yıl içinde sosyal bünyemizden çıkarmış bulunuyoruz.

Cumhuriyet, Türk rönesansının gerçek tarihi ve yaratıcısıdır. 1923 yılına kadar hareket namına yerinde sayan kültürümüz, en müsbet yolu, bu kutsal tarihten sonra ve onunla beraber kazanmıştır. O güne kadar, Tanzimattan beri sadece arıyan ulusumuz, o günden sonra yaratıcı dehasının geleceğe bakan hamlesini, milli şuura dayanan amaca yöneltmiştir.

Artık hiçbir yabancı kültürün etkisini istemiyoruz. Biz ancak, bize benzeriz öğüdü, tamamen içimize işlemiş, yaratıcılık vasfımızın tek ışınağı olmuştur. Gelecekte kesin olarak umutluyuz. Cumhuriyet ruhu, cumhuriyet kültürünün gerçek ürünlerine gebedir.

Türk ulusu, bugünkü kadar kültür ihtiyakını duymamış, bugünkü kadar kültürün bir ihtiyaç olduğunu bağırمامıştır. Bu kelimeleri hiçte ulu orta söylemiyorum; bu hepimizce bilinen yakın bir müşahadenin mahsuludur. Yurt içinde bir yerden, diğer bir yere yapılan gezilerde tren yollarımızı süslüyen köylerimizin asil ve yiğit çocukları “gazete, gazete” diye bağırıyorlar. Bu hareket, Türk ve Cumhuriyetçi köylümüzün okuma ihtiyacını gösteren canlı bir vesikadır.

Cumhuriyetten önce kabalığın geriliğın örneklüğini yapan ve her türlü gelişimden mahrum bırakılan köylümüz, bu mesut duruma yalnız cumhuriyetimizin aydın kültüründen aldığı feyizle ulaşmıştır.

Kültürsüz insanların topluluğundan, daha büyük ve sonsuz bir sosyetenin kurulamayacağını çok iyi bilen rejimimiz, bütün ferdlерinin cumhuriyet kültüründen faydalanmasını gaye edinmiştir. İşte ilk öğretim davamızın ruhu bu asil ve gerekli amaçta toplanmaktadır.

Yirmi iki yıl içinde, unutulmuş Türk varlığını bu kadar geliştiren, ona yirmi yüz yılın başarısını bağışlıyan cumhuriyetimize ve onun eşsiz bânisi Ebedi Atamızla, kurucusu ve koruyucusu Milli Şef'imize minnet ve şükranlar.

ATATÜRK, 18-19/4, 11, 10 kısım Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü üzerine

10- İkinciteşrin, Türk ulusunun ulusal yas günüdür. Artık Ebedi Atamız, yaşayan ölülerin de çok üstüne çıkmış, tamamen ilahileşmiştir. Bu hal, hergün biraz daha kutsallaşmakta ve böylece gelecek nesillerin taze gönüllerinde bambaşka bir ışık kudretini göstermektedir...

Meteler, Atillalar bugünün yaşayan Türkleri arasında nasıl ki, insan kudret ve zekasının çok üstünde birer şahsiyet iseler, Atamız da, gelecek nesillerin ibdai muhayyilesinde ilahi bir kudret ve kahramanlık senbolü halinde yaşıyacaktır. Yarının büyük sanatçısı onu destanlarına konu, hikaye ve romanları ise tek yaratma kaynağı yapacaklardır. Yaratıcı Türk muhayyilesi tunea ve taşta verdiği şekillerle, bu insan kudretinin çok üstünde gördüğü tanrısal varlığı ifadeye çalışacaktır.

Bugün için bize sadece ağlamak, Onun eşsiz varlığının vakıtsız ayrılışına yanmak düşüyor. Bu itibarla bütün duyduklarımız aşırı sevgimizin ve dinmiyen ıstırabımızın perişan diyemleridir. Onun gözleriyle, eserlerinin ne çetin şartlar içerisinde yemiş verdiğini görenler, esasen bundan başka bir şey yapamazlar.

Atatürk, Türk ulusunun tek ülküsü ve tek ışınağıdır. Yüzyılların her türlü gelişimden mahrum sıkıntılarını Onun ışığında eritti. Birinci cihan harbinin yokettiğı bu memlekette görülen her varlık. Onun, Cumhuriyetin doğurduğu her yeni hareket, Kemalizmin malıdır. Bugün bütün bir ulusun bağılandığı tek varlık İnönü de, Onun bize bıraktığı en yakın dostu ve İnkilâp arkadaşıdır. İnönünde Türk'ün makûs talebini yenen bu buazzam deha, Lozandan sonra Türk ulusunun her hareketiyle kalbini kazanmış tek simadır...

Her yıl ebedi Ata'nın ilahi adını anarken, Ona sağlığında verdiğimiz sözün de yıl dönümü anıyor, büyük andımızı, bir daha yenilemiş bulunuyoruz. O, Ey Yükselen Yeni Nesil, İstikbal Sızsınız..

demisti. Evet, istikbal bütün güzellikleriyle yetişen Türk nesillerinindir. Ona en büyük sevgi ve saygımız eserine olan sadakat ve inanımızdır. Memalist  lk , ileri Türk sosyetesinin biricik  lk südür.  nk  kurtuluşumuzu, erkinlik ve  zgenliğimizi borçlu bulunduğumuz bu  lk , yarınki yüksek varlığımızın da biricik yalvacıdır...

Atatürk adı, her Türk' n gönlünde ve kafasında yaşattığı tek kahramandır. Tanrısına raptı kalbetmiş bir mümin, nereye baksa cemelullahı görür. Bizde Türk topraklarında nereye baksak Ata'yı ve Onun eşsiz inkil plar kaynağı kafasını, bir Arslan yelesi halinde alev alev yanan saçlarını görüyor, ulusal bir vecd içinde istikbale daha çok emniyetle bakıyoruz...

YURTTAN SESLER, 20-21/ 3, Yurttan Sesler Korosu, Batı Müziği, Klasik Türk Müziği ve Halk M ziğimiz hakkında yorumlar.

Sesimiz ve yüreğimiz, biricik radyomuz her vesileyle, her türlü ruh ve kafa ihtiyaçlarımızı karşılamağa  alışıyor. Bazan güzel konuşan bir hatibi, bazan olgun fikirli bir düşünürü, bazan da gönül açıcı bir sanat konuşmasını zevkle dinliyoruz. Hele gazetesi, günün siyasal, sosyal ekonomik konuları üzerindeki ince görüş ve sezişleri bulunmaz birer kıymet ifade etmektedir. Bunların yanında evin saati tamamen bir bilgi ve eğlence hazinesidir.

Bu bir yığın çalışmalar yanında, hepimizi yakından ilgilendiren ve bu çalışmaların çok üstünde yer alan müzik programları da üzerlerinde durulmağa değer.

şurasını itiraf edelim ki, birçoğumuz henüz batı müziğinin zengin güzelliklerine yabancıyız. Bu biraz da kulaklarımızın kusurudur.  nk  bu muazzam sanat eserlerine karşı ilgimiz zayıftır. Her sabah radyosunu a an ve meşhur batı müzisyenlerinin hafif ezgilerini dinliyen bir insan, mutlaka batı müziğini sevecek, ondaki yüksek sanat kudretini sezmekte gecikmeyecektir.

Batının bu üstün sanat eserleri karşısında içimizi serin tutan klasik Türk müziği ile, fasıl müziği de anılmıya layık iseler de Yurttan seslerin yerini hiçbiri dolduramıyor. Bu sesler tanrısal bir hava içinde bütün Anadolu yaylasını kuşatıyor. Güzel Anadolumuz yaylası, ovası ve aşılmaz dağları, sık ormanları, güzel denizleriyle gözlerimizde ve gönüllerimizde dile geliyor.

Hele, Karadenizin sazına aşık Sarırecebi, büyük bir saz ve söz anlayışıyla gönüllerimizi heyecana getiriyor. Karadenizin bu saz ustası,

Yaylanın ince duyumlu, temiz sesli Haceriyle buluşunca büsbütün gönülleri sarıyor ve kendilerine çekiyorlar. Ne yazık ki, bu buluşma pek az oluyor.

Yurttan sesler, yurdun gerçek sesi ve yüreğidir. Bütün yurda, yurdun sesini duyuranları saygıyla anarken bu asil hareketin yarınki Türk müziğine kaynaklık yapacak kadar bol ve çeşitli zenginlikler göstermesini dileriz.

BÜYÜK ŞAİR MEHMET AKİF, 22-23-24/3-4, Mehmet Akif Ersoy'un ölüm yıldönümü nedeniyle yazılmış.

Edebiyatımızın gerçek burçlarından birisi de şüphesiz ki, Büyük şair Mehmet Akif'tir. O, İstiklal Marşı ve Çanakkale şehitleri'le bu burcun şeref doruğunda kalmak bahtiyarlığına ermiş bir sanatçımızdır. Onu anmak, istiklal ve Çanakkale şehitlerini anmak demektir. Zira bu iki eserinde büyük şair Türk maaşeri ruhunun asil ifadesini dile getirmiştir. Bu itibarla çok haklı olarak kendisine istiklal marşı ve Çanakkale şehitleri şairi demekteyiz.

Bununla beraber şairimiz hiçbir zaman yalnız bu iki eseriyle anılmayacaktır. Onun safahatı adını ebedileştirmeye yeter özlüktedir. Bu husustaki bilgiyi ancak bu muazzam eseri safha safha incelemekle elde edebiliriz. Bunu da şu sütunlarda imkan olmadığı için sadece hayatını anlatarak ve bu arada bazı parçalarını da okuyarak sözlerimi sonuçlandıracağım:

Mehmet Akif 1873 de İstanbulda doğdu. Babası ulemadan Mehmet Tahir efendidir. Fatih medresesi müderrislerindendi. Anası Buharalıdır. İlk tahsilini babasından, medrese ve camilerde yaptı. Onun için Arapça ve Fursçe dillerine vukufu fazla idi. Şairin dine olan bağlantısından bu tahsilin çok tesiri vardır. Şair bu tahsil devresinden sonra idadiye girerek orta tahsilini de yaptı. Yüksek tahsile ise, baytarî âli okulunda devam etti. Hayata baytar olarak atıldı. Hükümet bayraktarlığı ve baytar müdürlüğü vazifelerinde bulundu. Fakat bu memuriyet hayatı çok sürmedi ve günün birinde ayrılarak serbest hayata karıştı. Sebilürreşat ve sıratılmüstakim dergilerini çıkardı.

Fransızca'yı da öğrenmişti. Bilhassa (Lamartin)i çok beğenirdi. Bu hal onun batı edebiyatına da vukufunu göstermektedir. Binanaleyh Mehmet Akif'e mutaassıp bir mümin nazarıyla bakamayız. O, heyecanlı bir şairdi. Tevfik Fikrete yaptığı hücumları bile sonradan eserlerinden

çıkarması, Onun hiçte sanıldığı gibi bir din adamı olmadığını ifade etmektedir.

Birinci Büyük Millet meclisinde mebusu. Bir aralık memleketi terkederek Mısıra gitti. Bu tamamen kendi arzusuyla bir gidiş olduğundan bir müddet sonra döndü:

Viranelerin yasçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazanımda bu cennet gibi yurdu.
Gül devrini bilseydim onun, bülbül olurum,
Yarab beni evvel getireydin ne olurdu.

Yurt özlemini duyan, bu yurduna aşık sanatçımız hakıykatene cennete dönen yurdunun güzelliklerini dile getiremeden hastahaneye düştü.

Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyulayı da er, geç silecektir.
Rahmetle anılmaktadır amma ebediyet,
Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir.

28-XII-1937 de toprakta gezen gölgeye, toprak çekildiğini duymakla çok üzüldük. Fakat hiçbirşey yapamadık. Onun yurd özlemini duyan yüreği yurdun güzellikleriyle dolup taşarken birden bire duruverdi. Bu acı bütün yurda yayıldı. İstiklal Marşının gerçek havası içinde ebediyet karıştı.

Şu serilmiş gölgeme imrenmedeyim,
Ne saadet, hani? Ondan bile mahrumum ben.
Daha yıllarca eminim ki hayatın yükünü
Dizlerim titriyerek çekmeğe mahkumum ben
Çözde artık yükümün kördüğüm olmuş bağını
Bana çok görme ilahi bir avuç toprağını.

Bağ çözüldü ve şair özlediği toprağa girdi. Fakat sandığı gibi sessiz yaşayışı adını ve kendini unutturmadı. Erkinlik savaşımızın yarattığı özgün topraklarımızda her vesileyle istiklalimizi haykırırken, Onun büyük şairini de anıyor ve unuttuğımızı yüce ruhuna sunuyoruz.

MİLLİ ŞEFİMİZ BÜYÜK İNÖNÜ, 25/2-3, İsmet İnönü'nün Sivas'ta geçen çocukluk yıllarıyla ilgili.

Bir şehri değerlendiren, ona tarihsel diyebileceğimiz önemi verdiren göğsünü süsleyen ve her biri bir ayrı devrin ürünü bulunan

eserlerdir. Bu bakımdan büyük bir önemi olan Sivas'ın büyük bir Selçuk şehri olduğuna şüphe yoktur. Zira mevcut eserler en canlı vesikalarımızdır.

Tarihin bu canlı anıtları yanında bir de Sivas'ın ayrı bir mutlu talihi vardır. Bunlar da Sivas'a ayrı bir güzellik vererek adını ebedileştirmektedir.

İşte milli Şef'imiz, Büyük İnönü'nün burada geçen çocukluğu bu mutluluktan biridir.

Zaman zaman birçok aydınlarımız bizden bu mutlu talih eserinin canlı hatıralarını, Sayın Cumhurbaşkanı'mızın okuyup, oturdukları binaları sormaktadırlar. Bu içten bir arzunun sorularını herkese ayrı ayrı cevaplandırmak işinin zorluğunu göz önüne alarak, şu özel sayıyı meydana getirmiş bulunuyoruz. Bu suretle hem Yayla'nın Milli Şef'ine olan büyük inan ve sevgisini dile getirmek, hem de tarihin malı sayılan bir hatırayı nisyandan kurtarmaktır. Bilhassa bu hareketimizin en canlı vesikasını taşıyan ve büyük İnönü'müzün hocalığını yapmış, yurt kültürüne 65 yıl gibi uzun bir hizmet görmüş olan sayın hocamız Abdi Kalfa'nın hatıraları her bakımdan kıymetlidir. Eğer bu işi biraz daha evvel yapmış olsaydık, şimdi toprak olan ve o günleri Sevgili Şef'imizle bir sırada geçirenlerin kıymetli hatıralarından da faydalanmış bulunacaktık.

Büyük adamların çocukluk hatıraları, yarının büyüklerini hazırlaması ve onların bugünden tanınması bakımından da çok önemlidir. Bir çocuk, bütün halile geleceğin umudu ve bir ulusun da gerçek güvenidir. Binaenaleyh yarınki Türk nesilleri için, örnek büyüklerimizin çocukluk hatıraları bulunmaz birer kaynaktır. Dudaklarını buralara dokunduranlar, geleceğe daha emniyet ve cesaretle sarılabilirler.

Büyüklik yaşla kayıtlı değildir. O, içindeki cevheri mini mini iken de gösterir ve etrafındakilere bunu telkin eder. Nitekim Milli Şef'miz de bunu evinden başlayarak okula ve yakınlarına hissettirmişlerdir.

Küçük İsmet'i elinden tutup okullara yerleştiren sayın babası, oğlunun büyük bir adam olacağına inanmıştır. Onun için daima öğretmenlerine çocuğuyla meşgul olmalarını, onun kurmay olacağını, binaenaleyh üzerinde fazla işlemlerinin gerektiğini söylemektedir.

Emektar hocamız Abdi Kalfa anlatıyor: Bir gün kahvede hep asker olan rüşdüye hocaları oturuyorduk. İçeriye giren müstantik Reşit

Bey, doğru yanımıza geldi. O günlerde henüz okula kaydedilmiş oğlundan bahisle:

Aziz Hocalar, sizden bir istirahatım var: Bizim İsmet'in kulakları biraz ağır işittir. Malatya'da düşme neticesinde hafif bir arıza husule geldi, onun için lütfen ön sıralardan birine oturtun. Hem ben onu erkani harp (Kurmay) yapacağım dedi.

Hay hay baş üstüne dedik ve arzusunu yerine getirdik. Arkadaşlarının en küçüğü, fakat en zeki ve çalışkanıydı, diyen Hocamız, bunu yapılarında da kuvvetlendirmektedirler.

Bu itibarla Sivas'ın Milli Şef'e karşı büyük ve asil bir sempatisi vardır. Onu her yıl aramızda görmek, içimize sonsuz bir sevinç ve ferahlık vermektedir. Bütün isteğimiz başkanlığı altında uzun ve mutlu yıllar yaşamaktır.

HALKEVLERİ VE HALKODALARI, 26/3, Halkevleri ve halkodaları hk.

Cumhuriyet kültürü, devrim kültürüdür. Bu ama bilginin gerçek gözeleri ise, kuşkusuz, halkevleri ve halkodalarıdır. Bu yapılarda ulusal birlik en güzel ve inanlı yankısını bulmaktadır.

Duymak ve düşünmek yaratıcılığının ana vasıflarıdır. Duyan ve düşünen her insan, içinde bulunduğu derneğin faydalı bir unsurudur. Bu itibarla hepimiz yurd ve ulus içinde kişisel çalışmalarımızı, kamusal bir amaca yöneltmek zorundayız. Bu bakımdan halkevleri ve halkodaları duyan ve düşünen insanlar için bulunmaz bir çalışma alanıdır.

Ben şahsan, Halkevleri açıldığı günden beri kendimi bu kültür yuvalarından uzak tutamıyorum. Nereye gitsem, nerde bulunsam mutlak bu kültür yapılarından görevlenirim. Nitekim Sivas'a geldiğimde de ilk işim halkevine girmek oldu. Zaten bu yuvaların en görünen ve müsbet tarafı, çalışanı bağına basmasıdır. Ben on beş yılı dolduran meslek hayatımda yapmadığım çarpışmayı bu yapılarda yapmış ve bu zevkli uğraşımardan da bir an olsun kötümserliğe düşmemiştim.

Halkevleri halka sokulmanın ve halk içinde tanınmanın en güzel yoludur. Çalışan ve çalışmasını bilen her aydın, bu kültür çatıları altında sevilir ve sayılır. Halk hiçbir zaman çalışanı unutmaz. Onu çeşit vesilelerle destekler, besler, büyütür. Bu itibarla aydınlarımız halkevleriyle, halkodalarını birer çalışma alanı bilsin, bu kültür gözelerinden faydalanmayı ülkü edinsinler.

Halkevleri ve halkodaları şehirden başlayarak en uzak köylerimize kadar sokulmuştur. Her aydın kapasitesine göre saltık bir iş bulur ve faydalı olur. Yeter ki içinde çalışma sevgisi ve aşk halinde belirsin. Bu yuvalar aynı zamanda ulusal birliğin en kuvvetli organıdır. Sevinçlerimizi olduğu kadar acılarımızı da buralarda birbirimize anlatır, gerçek şifayı yine birbirimize ancak buralarda sunabiliriz. Havası bozuk kahveler, birer oyun ve dedikodu yerlerinden başka nedir. Oysaki bu kültür gözeleri, baştanbaşa bilginin, erdemin dayanışmanın düşüncede, duyguda ilerleyüp, gelişmenin biricik ve misilsiz evleri ve odalarıdır.

Yurt ve ulus sevgisiyle coşup taşan yüreklerimizin kültüre, inana susuyan dudaklarını bu ülkü kaynaklarına dayıyalım, içimizi olduğu kadar, kafamızı da serinleten çeşitli bilgilerinden faydalanalım. Yaşayan her aydının en büyük vazifesi, yurt ve ulusunu yüceltecek bir çalışma yoluna girip, müsbet ürünlerini sunmak suretiyle adını sonsuzlaştırmasıdır. Bunun da en güzel alanı, Halkevi ve Halkodalarıdır.

SİVAS, 27/3-4, Şehrin iklimi ve kültür yapısı hakkında... Özellikle basın hayatı hakkında verilen bilgiler çok kıymetli.

Anadolumuzun bu eski ve tarihsel şehri daima soğuğu ve manzarasının yoksulluğuyla görmüyenler üzerinde kötü bir etki uyandırmaktadır. Oysaki bu, tamamen yanlış ve gerçek olmaktan çok uzaktır. Bunu Sivas'ı görenler derhal anlar ve duyduklarının doğru bulunmadığını öğrenirler.

Sivas kuşkusuz ki, bir yayla şehridir. Havası da tamamen bir yayla havasıdır. Yazın en sıcaklarında bile sıkıntı duymaz, hele gecelerini serin bir limonata gibi bütün ruhunuzla içersiniz.

Sivas'ın dağları çıplaktır. Bilhassa kuzey yeli hiçbir engele çarpmadan şehrin içini yalar. Bağ ve bahçe gibi iklim üzerinde etki uyandıracak tabii süs ve örtülerden de nasipsiz bulunan Sivas, ister istemez hava akıntılarının etkisiyle soğuktur. Bununla beraber, duyulduğu kadar da soğuk değildir. Yılın en çok şubat ayında ve o da pek devamlı olmuyan soğukları vardır ki, o da mevsim icabı olduğundan çok görülmez sanırım.

Sivas, geleceğin her bakımdan sevilen bir şehri olacaktır. Bunu tomurcuk çalışmaların filiz verdiği günlerde göreceğiz. Her şeyden evvel bir ihtilal ve inkılap şehri olan sivas, biraz da Atatürk ve İnönü gibi

şefler'in zengin hatıralarıyla dolup taşmakta, adını ebedileştirecek değerleri üzerinde taşıması bakımından önemleridir. Bunlarla her Sivasslı öğünç duymaktadır.

Sivas öteden beri bir kültür şehridir. Sinesini süslüyen okullar ve üstünlüğünün canlı şahitleridir. Halkı da henüz milli gelenek ve göreneklerinden sıyrılmış değildir. Düğünü, doğumu, sevinci, kederi ile her vakıt kendine has varlıklarını dile getirmektedir.

Sivasta şimdiye kadar bir çokta gazete ve dergi çıkmıştır. Bunlara pek yakında yazılmış bulunacak (sivas) hakkındaki eserde etraflı bilgi verilecekse de, burada da kısaca olsun adlarını saymadan geçemeyeceğim. Sivas, en eski bir **vilayet** gazetesidir. Şimdi çıkmıyor. **Kızılırmak**, 1909 da Sivas Milletvekili Kamil Kitapçı tarafından çıkarılan ve hala yayınlanmakta olan ilk özgür gazetedir. **Dilek**, Vali Haydar Bey zamanında Manisa Milletvekili Rıdvan Nafiz Edgüer tarafından çıkarılan ilk dergidir. **Birlik**, muallimler birliği tarafından yayınlanmıştır. **Duygu ve düşünce**, Maarif emini Abdullatif beyin eseridir. **Ortayayla**, **Dörteylül**, halkevinin çıkardığı dergilerdir. **Adım**, Amerika'da kaybolan Şazi'nin eseridir. **Görüş**, **Halka Doğru** Ahmet Kutsi Tecer tarafından çıkarılmıştır. **Kepenek**, **Sivas Postası**, haftalık gazetelerdir. Nihayet bugün de **Kızılırmak**, siyasi bir halk gazetesi **Yayla** da bir sanat ve kültür dergisi olarak Sivas'ın sesini duyurmaktadırlar.

İşte Sivas tarihteki çeşitli olaylara sahne olmakla kalmamış, bunun yanında sanat ve fikir hayatımıza da büyük hizmetlerde bulunmuştur. Hele Sivas şairleri, büsbütün ayrı ve birer başlıbaşına değer taşımaktadırlar. Ne yazık ki 16 sayfalık bir dergi de bunlardan bahse imkân yoktur. Altı yıllık bir çalışma sonucunda derleyip, toplayabildiğim bu kıymetleri yakında yayınlıyabilirsek, Sivas'ı bu bakımdan da inceleme imkânlarına sahip bulunacaksınız.

Sivas, tarihi, folkloru, suyu ve havasıyla sevilen bir şehirdir. Onu, Cumhuriyetimizin feyizli eli layık olduğu bayındır duruma sokacaktır. Biraz evvel de dediğim gibi, Sivas pek yakında yepyeni bir çehre ile tam bir inkılap şehri olarak Türk halkının aşırı sevgi ve saygısını üzerine çekecektir.

ŞİİR VAİZLERİ, 28/2-3, Şiir tenkitçileriyle ilgili

(Şiir nedir, anlamak isteyenler, dedikodusunu yapan, geveze ve acezeden değil bizzat şair olandan onu sormalı; şair kimdir, tanımak isteyenler şiirin zevkini tatmağa alışarak kendisini şair yapmağa

çalışmalı ve kendine benzeyenleri seçmelidir.)

Hasan Ali Yücel

Son günlerde edebiyat dünyamızı uğraştıran problemlerden birisi de, şiirdir. Bazı münakkit geçinen ve henüz hiçbir fikri olmuyan yazarlar bu konuyla fazla meşgul görünmektedirler. Hemen hemen bu zatların hepsi de şiirin ne olduğunu bilemedikleri gibi, ne demek istediklerini de anlamak pek güçtür. Bu şiir vaizleri, henüz bir türlü anlayamadık şiirden ne istiyorlar. Şiirin tarifi olmaz derler, tarife ve anlatmaya kalkarlar. Hayatında bir mısra yazamamış olanların şiir vaizliğini yapması kadar bilmem ki fikirsizlik olur mu?

Şiirin ne olduğunu mütefakkir Eğitim bakanımız sayın Hasan Ali Yücel ne güzel anlatıyorlar. Yazımın başına aldığım bu gerçek düşünceyi, malum şiir vaizlerine sunuyorum. Okusunda ona göre hareket etsinler. Zira fikirleri gençleri şaşırtmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Kimi bilgin, kimi Fransızca öğretmeni olan bu zatların büyük bir hatası daha var: Memleket edebiyatını İstanbulda çıkan bir, iki dergide arıyor ve oralarda şiirleri çıkan bir, iki istidaddan bekliyorlar. Dikkat ediyorum, ağızlarında dolaşan, henüz kendilerine bir çığır açamamış, hala aramakta bulunan gençlerdir. Madem ki, okumuyor ve memleket edebiyatını da etüd etmemişsiniz, o halde ya sükût edin, yahut da ulu orta konuşmayın.

Düşünce gibi merdivenlerden
İniyor sessiz, beyaz bir etek..
(Duldur) uyanan kuşlardan erken.

Onun duvaktır gün ensesinde,
Fecir, saçına örülmüş ipek..
Mana durgundur tatlı sesinde.

(Dul) başlığını taşıyan şu mısraların sahibi (Fehmi Arman) henüz tanınmamış bir gençtir. (Taşan dergisinin bir sayısında ve bir sütun sonuna sığınmış bulunan bu mısralar elbette adları ağızlarda geveleyenlerden daha umut vericidir. Yalnız bütün kusuru, yukardaki bahsettiğim şiir vaizleri tarafından daima okunan ve görülen bir dergi de çıkmamış olmasıdır. Bizde öteden beri Anadolu basınına karşı bir antipati vardır. O okunmadığı gibi İstanbul ve Ankara gazeteleri tarafından da duyurulması için iki satırlık söz esirgenir.

Son şiir vaizlerinin başı meşhur Keziban'ın babası mı, yavuklusu mu, henüz hısımlık derecesini bilemediğimiz Ataç'tır. Son günlerde bir

de yeni üslup edindi. Ne yalan söylüyeyim ben bu meslektaşımın yeni üslûbunu, Hüseyin Rahmi merhumun, (Ben deli miyim) romanındaki bahsettiği ve çok güzel belirttiği yaşlı bayana benzetiyorum. İnsan hakikaten kırkıdan sonra hayli değişiyor. Bittabi bu bir aramadır, umarızki üstat meslektaşım dünyasını değiştirmeden ve çabucak gerçek üslûbunu bulur. Demek ki o daha şimdiye kadar bir üslup sahibi olmamışmış. O halde henüz üslûbu teşekkül etmemiş bir yazarın şiir kürsüsünde yeri olmasa gerek. Zira, o kürsü yılların eleğinden geçmiş sanat, vadisinde hayli aşınmış ustaların yeridir.

Suat Kamal Yetgin'e gelince: Bu genç bilginin şiir ve sanat hakkındaki fikirlerinin en üstününü (sanat felsefesi) adlı eserinden okumalı.

Şiir, duyulan, şair de, duyurandır. Kim bu işi yapabilirse, şairdir ve yazdığına da şiir diyebiliriz. Diğer şekil kısmına gelince: üzerinde durmaya bile değmez. Aruz yazar, hece yazar, serbest yazar, fakat sanatçı hangi kalıpta olursa olsun, bir pırlanta gibi seçilmekte gecikmez binaenaleyh, hece şiirler macuncu yavesidir. Arzu şiirler geriliktir, serbest şiirler, zevksizliktir gibi sözler boştur. Yenilik ne şekilde, ne de garaiptedir, yenilik özde, ruhtadır. Şimdiye kadar yüzlerce hece ve aruz şiirler yazıldı. Hangisi birbirinin aynıdır. Zaten birbirine benzeyenler mutlaka biri diğerinin etkisi altında kalanlardır. Ömer Bedreddin, Kemaleddin Kamu hece yazdıkları halden, için seviliyorlar. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, aruz yazdıkları halde neden üstün sayılan şairlerdir. Kullandıkları vezinlerde ne olağan üstülük var? Üstünlük onların kalıplarında değil malum kalıplara soktukları ruhtadır.

Bu sayın şiir vaizlerinin bir hatası daha var: Şiir sadece iç hayatımızın iyi veya kötü tarafını belirten yazılardır. Milli, vatani duyguların dile getirilmesi şiir değildir. Öyle eserlerden bir mısra bile okumayı zevksizlik veya sanat dışı bir görüş sayarlar.

Netice itibariyle gerek dış gerek iç dünyamızı olsun, konu edinen ve içimizde temiz ve asil bir heyecan uyandırabilen yazılar şiirdir. Sözlerimi yine Hasan Ali Yücel'in güzel bir cümlesiyle bitiriyorum: (Şiir, insanlığın öz suyudur.)

TOPRAK BAYRAMIMIZ, 29/2, 17 Haziran Toprak Bayramı nedeniyle aleme alınan yazıda, toprağın önemi ve Toprak Kanunu işlenmiş.

(Türkiyenin sahibi hakikisi ve efendisi, hakıyki müstasil olan köylüdür.)
ATATÜRK

Haziranın on yedisi, yalnız Türk köylüsünün değil, toprağa bağlı her Türk'ün toprağa bağlı her Türk'ün bayramıdır.

Toprak ve köylü, birbirinden ayrılmıyan bir bütündür. Topraksız köylü olmayacağı gibi köylüsüz toprak da bir değer taşımaz. Toprak, insanlığın mayasıdır. Bütün insanların türemesini sağlayan Adem ve Havva efsanesinin bu iki kahramanı da topraktan yaratılmışlardır. Bu itibarla toprağın insanlık için değeri pek büyük ve önemlidir.

Türk köylüsünün şimdiye kadar belli başlı dertlerinden en büyüğü topraktı. Vaktiyle birkaç ailenin sevdiği ve dilediği bir yerde kurduğu köy, zamanla genişliyerek bugünkü duruma ulaşmıştır. Bir taraftan çoğalan aileler, diğer taraftan ev ev bölünen bu ailelerin artan nüfusu geçim işini güçleştirmiştir. Zira bu artan insan sayısı karşısında faydalanılan toprak aynıdır. Bu yüzden çok haklı olarak köylü topraksızlıktan şikayete başlamıştır.

İşte toprak kanunu bu zaruri ihtiyaçtan doğmuştur. Bu suretle Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetlerinin başardığı işler içerisinde en önemlilerinden büyük bir dava da düzenlenmiş bulunuyor. Bu bakımdan Milli Şef İnönümüzle, Sarcaoğlu hükûmetine minnet ve şükranlarımızı sunmakla bahtiyarlık duyuyoruz.

Bu tarihsel kanunun ana hatları üzerinde durarak, bu hususta biraz toprakla ilgili okurlarımızı aydınlatmak istiyorum:

Toprak dağıtımı bazı toprak sahiplerini yersiz endişeye düşürmüştür. Bu hususta kanunun bu önemli maddesini yazacak, topraksız çiftçilere hangi toprakların dağıtılacağını belirtelim:

1-Devletin kendi mülkü olan veya kimseye ait olmayup, onun hüküm ve tasarrufu altında bulunan topraklar.

Böyle topraklar köylümüzün daima dikkatini çekmektedir. Köylerimizi dolaşırken, köylüler arazilerinin darlığını yana yakıla anlatırken, şu karşıdaki köyün toprakları devletindir. Fakat felan adam ekip biçiyor. Şu bize bir dağıtsalar diye iç çekerlerdi. Şu yukarıdaki sözler bu kabil tarlaların dağıtımını ifade etmektedir.

2-Köylerin orta malı olup, ihtiyaçtan fazla görülen kısımlar.

3-Sahipsiz arazi.

Böyle arazi de çoktur. Herkes ekip biçer fakat kimse tapusunu gösteremez. Hatta böyle tarlalar gözü açıklar tarafından tapusuz ondan ona da satılmaktadır.

4-Devletçe kurutulan bataklıklardan kazanılan arazi.

Bilhassa bu çok mühimdir. Hem köy sıtmadan kurtulur, hem de köylü arazi sahibi olur.

5-Göllerin kurumasından ve ırmakların doldurulmasından elde edilecek topraklar.

6-Kamulaştırılacak olan vakıf arazi, özel idarelerin ve belediyelerin kamu hizmetlerinde kullanılmıyan toprakları, kanun yürürlüğe girdikten sonra işletilmeyüp boş bırakılan topraklar.

7-Fertlerin elinde bulunan toprakların beş bin dönümden fazla olan kısmı

Bu son maddeye aldığım kısım kamulaştırılması gereken topraklardır ki, bu da bölgelere ayrılmıştır:

1-Geniş topraklı bölgeler: Buralarda beşbin dönümden fazlası.

2-Dar topraklı bölgelerde iki bin dönümden fazlası.

Bu dağıtımda da, dağıtılan arazinin üç misli yine sahibinde kalacaktır. Mesela arazisinin 300 dönümü dağıtılan bir toprak sahibine bunun üç misli olan 900 dönüm bırakılmış bulunacaktır. Bu itibarla telaşa lüzum yoktur.

Birçoklarının sandığı gibi bu kanun ne toprak hürriyetini zedeler, ne de kişisel özgürlüğü tehlikeye düşürür. Bu doğrudan doğruya köylümüzü toprağa bağlayan, yurdun ekilmedik ir yer bırakılmamasını sağlayan hayatı kıymetli yüksek bir kanundur. Yine bu kanun ferd elinde bulunan topraklara teşmil edilen dağıtma kısımlara en az tatbiki sağlanacak kısımlardır. Zira bizde sahipsiz ve ortamalı, kurutulacak bataklık ve göl gibi yerler daha çoktur. Hele devlet elinde bulunan topraklar oldukça mühimdir. Bu bakımdan kanunun tatbiki kolay, sağlayacağı fayda ölçüsüzdür.

Burada asıl mesele, köylümüzün kendini bütün varlığıyla toprağa vermesidir. Komşu ulusların uçakla tarlaya buğday ektiğini duyup duyururken, bizim hala avuç avuç önlüğümüze koyduğumuz ve temamen tesadüfe terk ettiğimiz tohum saçma hiçbir zaman zirai kalkınmamızı

onaramaz. Yine birçok köylülerimiz arazilerini ortakçılara bırakarak şehirlere yerleşmek hevesindeler, bunlar da lüzumsuz ve sakat bir özentidir. Köylü köye yakışır, köyü şehire değil, şehiri köye götürelim.

FERYADÎ, 30/4-6, 15, Deli Derviş Feryadi hakkında bilgiler yer alıyor.

Sivas ve çevresi halk ve saz şairleri bakımından çok zengindir. Şimdiye kadar eserleri bilinen ve üzerinde durulanları pek azdır. Bunları zaman zaman buldukça sunmayı ve bu suretle tanıtıp halk edebiyatımıza yeni yeni kıymetler eklemeyi bir ödev bildiğimiz için araştırmalarımıza devam ediyoruz. Bu çalışmaların mutlu bir ürünü olan (Feryadi)yi, ondan sonra da daha başkalarını konu edineceğim.

Bu seçkin şair hakkında henüz etraflı bilgiye sahip değiliz. Yalnız doğup, büyüdüğü köyün aydın bir çocuğu olup, Hafıkde yargıç bulunan sayın arkadaşım, (Nureddin Ertürk'ten) edindiğimiz bilgiye göre, Zara'nın (Zovallı) köyündendir. Aslen Divrik'in (Gânut) köyünden olup bilahare Zara'nın (Zovallı köyü)ne nakleden babası bu köye yerleştikten sonra (Feryadî) doğmuştur. Asıl adı (Yusuf)tur. Hatta ilk zamanlarda (Kul Yusuf) adını kullanmışsa da bu biraz üzerinde durmağa değer. Zira (Pir Sultan Abdal) bir koşmasında böyle bir şairden saygıyla bahseder:

Çıktım göz yüzünde sökün eyledim,
Bunda Kul Yusuf'u görmeğe geldim.
Eğildim türaba yüzümü sürdüm,
Hakkın divanına durmağa geldim.

Pir Sultan XVI inci yüzyılda yaşamış bir şairdir. Halbuki (Feryadî) XIX zuncu yüzyılda yaşamıştır. Bu hususta (Taşpınar) dergisinin (2) inci sayısında (Eflatun Cem Güney) şu sözleri söylüyor: “Âşık Ruhsatî özlü bir saz şairidir. Feryadî hocası. Kusurî ustası, Meslekî çırağı, Minhacî de oğludur. “Ruhsatî 19 uncu yüzyılda yaşamıştır. Buna göre (Feryadî'nin de) bu yüzyılda yaşaması gerekiyor. Yalnız burada bir noktaya işaret etmek isterim: Ruhsatî bir koşmasında birçok âşıkları sayarken (Feryadî)den hiç bahsetmemiştir:

Âşık ömer gelmiş çok yazmış ebyat,
Kâmili dünyada almamış murat.
Nizam oğlu, Dertli çok kılmış feryat,
Bekayı bulan var sen nolacaksın.

Âşık garip sazın asmış duvara,
Kerem yana yana dönmüş fenere,
Kusurinin göze benzer pınara
Enalhak diyen var sen nolacaksın.

Kusurî'den bahsettiği halde (Feryadî)den bahsetmiyor. Bununla beraber bir nokta daha önemlidir: Ruhsatî sünni bir şairdir. Halbuki (Feryadî) Bektaşidir. Bu iki zümre arasında ananevi bir düşmanlık vardır. Bektaşî şairleri, Sünnileri, Sünnilerde Bektaşî şairlerini sevmezler. Onun için Feryadî'nin, Ruhsatî'ye hocalığı biraz akla uygun gelmiyor. Gerçi (Feryadî) Pir Sultan gibi bir dava adamı değildir. Onu bütün sünniler severler. Çünkü Bektaşilik adet ve ananelerine pek girmez. Şimdilik onun yaşadığı tarihi ileriki araştırmalarımızın sonucuna bakarak eserlerine geçelim:

Feryadî, (Deli Devriş) mahlasınıda kullanmış ve sazda çok ileri giderek saza (Deli devriş perdesi) diye bir de perde eklenmiştir. Bu perde Sivas çevresi sazcularınca meşhurdur. Bu itibarla gerçekten kuvvetli bir saz ustası, söz ehli bir halk sanatçısıdır.

-1-

Bugün gam yükünün tüccarı geldi,
Çekemem bu derdi bölek seninle.
Kasevet gönlümün gamın alırsın,
Çekemem bu derdi bölek seninle.

Kasavet gönlümün kervanı oldum,
Ermedim lokmana çaresiz kaldım,
Medet senden deyüp kapuna geldim,
Çekemem bu derdi bölek seninle.

Gerçek âşık gafletinden uyanır,
Koca Muhammedin nurun boyanır,
Anca bu yareye Eyyub dayanır,
Çekemem bu derdi bölek seninle.

Seherde okunur Allahı ekber,
Görünce titredi o babı Hayber,
Salman'ın carına yetişsin Hayder,
Çekemem bu derdi bölek seninle.

Gazel düştü bahçemize güz oldu,
Geçti birçok zaman ömür tez oldu,
FERYADÎ'nin yareleri göz oldu,
Çekemem bu derdi bölek seninle.

-2-

Bir derd ehli bulam derdimi yanam,
Derdimi kimlere söyleyim dağlar.
Varup yad ellere Sırım vermeden,
Çıkam tenhalarda ağlayım dağlar.

Çeşmelerin akar akar durulur,
Yel urdukça dumanlarım ayrılır,
Hangi dala elim atsam kırılır,
Kemend atup kolum bağlayım dağlar.

Dünyada bulamadım kendime ruşen,
Akıl baştan gitti gönül perişan,
Bir derd ehli bulam derdim bölüşem,
Derdimi sizlere söyleyim dağlar.

Derviş FERYADîdir şimdi nişanım,
Ecel yollarında daim koşanım,
Vallah doğduğuma ben de pişmanım,
Felek güldürmedi neyleyim dağlar.

-3-

İdiris terzilik icad etmeden,
Geçti endazeden boyumuz bizim.
Enka yaratmayız kafa gitmeden,
Binbir çile çeker soyumuz bizim.

Kapı değişe bizim yerimiz,
Münkir kırk yıl yusa gitmez kırımiz,
Hayata pak eder bizim pirimiz
Murdar ölmekte kârımız bizim.

Bir sıramız var başı fesliyiz,
Cümle çarıklıyız yoktur meylimiz,
Güruhu Nacidir bizim aslımız,
Münkire karışmaz soyumuz bizim.

Dünya bize zıندان, münkire cennet,
Külli men aleyha buyurdu isbat,
Kimsenin hakkında etmeyiz gaybet,
Bağlı rızaya pâyımız bizim.

Feryadî âlemde bire bağılıyız,
Birde ikrarımız pire bağılıyız,
Nurı Ahmet nurı vara bağılıyız,
Bir derya bulunmaz soyumuz bizim.

Bu üçüncü parçanın çok hatalı olduğuna kaniim. Yalnız derlemeye sadakat gösterdiğim için üzerinde işlemedim umarım ki incelemelerimin sonunda edineceğim yeni yeni parçalar bu eksikliği tamamlayacaktır.

-4-

Bu kadar cevreyleme aziz sultanım,
Ya ne olur insafa gel bazı bazı,
Halime rahimsin ruhu revanım,
Bana keremler kıl bazı bazı.
Sen ârifsin ne didiğin bilirsin,

**ÖLÜMÜNÜN 37. YILINDA
VEHBİ CEM AŞKUN
SEMPOZYUMU**

**3.Oturum
Muzaffer Sarısözen**

**GÜNÜMÜZ SİVAS HALK KÜLTÜRÜ ÇALIŞMALARINDAN
VEHİ CEM AŞKUN'A (1909–1975) BAKMAK VEYA
SİVAS HALK İNANÇLARI
ÇALIŞMALARINDA DEVAMLILIK**

Yaşar KALAFAT*

Giriş

Biz bu çalışmamızda Halk kültürü çalışmaları özelinde, halk inançlarını öncelikli bir değerlendirme yapmak isterken, Sivas'ı Vehbi Cem Aşkun'dan (1909-1979) hareketle merkeze aldık. Bu münasebetle, Sivas halk kültürü çalışmaları faaliyetlerine yer ve destek veren Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas Valiliği, Sivas Belediye Başkanlığı, Sivas Sosyal Hizmetler Vakfı gibi kurumlara, onların **Hayat Ağacı, Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas Folkloru, Türk Folkloru, 4 Eylül, Yayla** gibi yayın organlarına, Sivas halk kültürü çalışmalarına geçmişte ve günümüzde bayraktarlık yapan **Muzaffer Sarısözen, Eflatun Cem Güney, Ahmet Kutsi Tecer, İbrahim Aslanoğlu, Müjgân Üçer, Sabri Koz, Doğan Kaya, Kutlu Özen, Şeref Poyraz, Nazım Hikmet Polat, Mehmet Varış-“Kitapevi-Sivas Kitaplığı Dizisi”, Hüseyin Özer (Âşık Veysel Kültür Derneği), İbrahim Olcayto** gibi isimlerin bu hizmetteki önemli yerlerine kısaca değinip Sivas halk inançları çalışmalarındaki devamlılık konusuna geçtik. Bu münasebetle **aşermek/yeriklemek, Al Ruh, Ruhlara Saçı ve Koku, sahiplenmek-sahipli olmak, bağlamak-bağlanmış olmak, basmak-basılmak** gibi inançlar üzerinde kısa açıklamalarla durduk.

METİN

Sivas kültür hayatının bilhassa halk kültürü alanında derinleşme ve devamlılık arz edebilme bakımından iki büyük şansı olmuştur. Bunlardan birisi Sivas'ta Valilik, Belediye Başkanlığı, Üniversite ve resmi olmayan kültür merkezleri hep uyum içerisinde olmuş, hizmet dayanışmasında yarış içerisinde bulunmuşlardır. Diğeri ise Sivas'ın yetiştirdiği farklı alanlardaki kültür araştırmacısı ve icracısı, nerede ve hangi konumda olurlarla olsunlar Sivaslılıktan kopmamışlardır. Ayrıca Sivas, iç Anadolu yollarının kavşağında, çok göç, bilhassa Kuzey ve Güney Kafkasya Türk kültür coğrafyasından çok göç almış bir şehirdir. Sivas Üniversitesi kurulmadan evvel de Sivas'ta halk kültürü çalışılıyordu ve Sivas halk kültürü sadece Sivas'ta temsil edilmiyordu. Bu kadronun içerisinde sonradan yetişenlerle birlikte, **Pir Sultan Abdal,**

Âşık Veysel, Cahit Külebi Muzaffer Sarısözen, Eflatun Cem Güney, Ahmet Kutsi Tecer, İbrahim Aslanoğlu, Müjgân Üçer, Sabri Koz, Doğan Kaya, Kutlu Özen, Şeref Poyraz, Nazım Hikmet Polat, Mehmet Varış, İbrahim Olcayto, Hüseyin Özer, Erdoğan Alkan gibi isimlerin yanısıra **Vehpi Cem Aşkun** da vardı.

Bu kadronun süreli yayınları arasında Halk Evleri döneminin **4 Eylül** ve **Yayla** dergileri, İbrahim Aslanoğlu'nun **Sivas Folkloru** ve **Türk Folkloru** dergileri, **Halk Kültürü**, **Dost Dost** dergisi, **Hayat Ağacı** ve **Türklük Bilimi** dergileri vardır.

Bizim bu çalışma ile muradımız Sivas halk kültürü bibliyografyasını çıkarmak değildir. Biz daha ziyade halk inanç kültürü çalışmaları üzerinde durmaya çalışıyoruz. Sivas ili Folklor Bibliyografyası konusunun Doğan Kaya ve İbrahim Aslanoğlu tarafından, farklı çalışmalarla, **Türk Folkloru Dergisi**'nde ele alındığı bilinmektedir. **Sivas 1000 Temel Eser** dizisinin ise bir kısmı birleşik olmak üzere 22 kitap çalışmasının olduğu da bilinmektedir. Kitapevi'nin 6-7 kitaplık **Sivas Kitapları Dizisi** de bu kapsamda anılmalıdır.

Bunlardan bazıları; **Selçuklu Döneminde Sivas**,¹ Saliha Çulcuoğlu'nun **Divriği Yöresinin Kıyafetleri Takı ve Aksesuarlar**, isimli olanlardır. Bildirimizin kaynaklarından olan, Vehbi Cem Aşkun'un **Sivas Folkloru I-II**, isimli eseri de bu seriden ikinci kez basılmıştır².

Bizim evvelce bizzat yaptığımız Sivas halk kültürü çalışmalarımız; **“Sivas Yöresi Türk Halk Kültüründe Türbeler Etrafında Oluşmuş İnançlar”**³ **“Sivas Yöresi Örnekleri ile Türk Halk İnançlarında Aşermek/Yeriklemek”**⁴, **“Osmanlıdan Günümüze Sivas Alevilerinde Kurt Kültü”**⁵, **“Mitoloji-Tasavvuf İlişkilendirmesinde Âşık Veysel'de Toprak”**⁶, **“Fatma Ana**

¹ **Selçuklu Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri 29 Eylül-01 Ekim 2005**,

² Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006

³ Serap Taşdemir-Yaşar Kalafat, “Sivas Yöresi Türk Halk Kültüründe Türbeler Etrafında Oluşmuş İnançlar-Diyanet İşleri Başkanlığı Arşiv Kayıtlarına Göre- **Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu Bildirileri (15-17 Mayıs 2003, Sivas)** Editör Şeref Boyraz, Sivas Valiliği Yayınları, Sivas, 2003, s. 493-505

⁴ Yaşar Kalafat, “Sivas Yöresi Örnekleri İle Türk Halk İnançlarında Aşermek/Yeriklemek”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Aralık 2001, S. 10, s.169-172

⁵ Yaşar Kalafat, “Osmanlı'dan Günümüze Sivas Alevilerinde Kurt Kültü”, **Osmanlı Döneminde Sivas Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri (21-25 Mayıs, 2007)** Sivas, Sivas Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayını., Sivas 2007, s. 67-77

⁶ Yaşar Kalafat, “Mitoloji-Tasavvuf İlişkilendirmesinde Âşık Veysel'de Toprak”, **Dünya Ozanı Âşık Veysel, Sempozyumu, (24-25 Mayıs 2015, Sivas)**, Atatürk Kültür Merkezi-Sivas Valiliği

Kültünden Gök Tanrı İnanç Sistemine”⁷, Türkülerin Dili İle Karşılaştırmalı Halk İnanmaları”⁸ gibi olanlardır.

Sivas İl Kültür Müdürlüğü’nün düzenlediği ve bunlardan bizim beşine katıldığımız kültür şölenleri arasında; **“Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu”** (29 Eylül-01 Ekim 2005, Sivas), **“Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu”** (21-27 Mayıs 2007, Sivas), **“Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu”**, (27-30 Ekim 2008, Sivas), **“Kültürümüzde Türkü”**, (22-25 Ekim 2005, Sivas), **“Ölümünün 50 Yılında Muzaffer Sarısözen”**, (18-20 Kasım 2013, Sivas), **“Masal Babası Eflatun Cem Güney”**, (6-7- Haziran 2014, Sivas), **“Dünya Ozanı Âşık Veysel”** (24-25 Mayıs 2015, Sivas) isimli olanlar vardır.

Sivas halk kültürü çalışmalarında Sivas’ta yapılan kültür şölenlerinin önemli bir yeri vardır. **“Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri”⁹** isimli eserde açıklanan kültür şöleninde verilen bildirilerle, bir noktada bizim yapmak istediğimiz, 2003 tarihi itibarıyla ve Vehbi Cem Aşkun’un ölümünden 34 yıl sonra yapılmıştır.

Bildirilerde yer alan konular büyük ölçüde halk kültürünün cönk, şiir, şairler, müzik, müzik aletleri, âşık, mahlas, türkü, mani, gibi sözlü kültürün belirli alanları ile ilgili idi. Kutlu Özen’in, **“Sivas İlindeki Folklor Araştırmaları (1927-2002)”** isimli bildirisinde konu dört bölüm halinde ele alınıp ayrıntı açıklamalar yapılmıştı.¹⁰ Bu yapısı itibarıyla anılan bildiri, çalışmamıza çok yardımcı oldu. Bu kültür şöleni çalışmasında yer alan **“Bir İletişim Aracı Olarak Sivas’ta Mezar Taşı Sözleri”¹¹** çalışması halk inançlarının mitolojik boyutundan ziyade sofistik boyutu ile ilgili idi. Bu konu Sivas’ta yapılan lisans ve lisansüstü

⁷ Yaşar Kalafat, Fatma Ana Kültünden Gök Tanrı İnanç Sistemine”, **Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri Cilt: II**, Sivas Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Sivas, 2009, s. 451--470

⁸ Yaşar Kalafat, ”Türkülerin Dili İle Karşılaştırmalı Halk İnançları”, **Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri (22-25 Ekim 2011, Sivas)** Sivas Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Sivas, 2013, s. 245-286

⁹ **Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3, Ankara, 2003

¹⁰ Kutlu Özen, “ Sivas İlindeki Folklor Araştırmaları (1927-2002), **Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3, Ankara, 2003 s.27-41

¹¹ Şeref Boyraz, “Bir İletişim Aracı Olarak Sivas’ta Mezar Taşı Sözleri” **Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3, Ankara, 2003, s.345-377

çalışmalarda ele alınmıştı. “**Şarkışla Yöresinde Yatırlar**”¹² isimli, keza lisans çalışmalarından aşına olduğumuz konu başlıklı bildiriye çalışılan yörenin yatırları yıllar sonra Doğan Kaya tarafından Sivas’ın genelini kapsayacak şekilde ele alınmıştır¹³. Biz Doğan Kaya’ya ait bu çalışmada incelenen yatırlar etrafında oluşan halk inançlarını, Hatay yatırları etrafında oluşan halk inançları ile karşılaştıran bir çalışma yaptık¹⁴. Gökbel’in Şarkışla yatırları için yaptığı çalışmada; **Abdal Baba**’daki **Çırakman** adı verilen şifa tasının, **Ali Baba** Türbesinin **Yeşil Örtü**’sünden kesilerek alınan kumaş parçasının, **Arap Dede**’nin **yedikardeş** olmalarının, **Beş Kardeş Türbesi**’nin **beşkardeş** olmasının, **Gülmez Baba**’nın **iki kardeş** olmasının, **Gül Dede**’nin ve, **Kazancığın Karababa**’nın Ardiç ağaçlarının, **Küre Baba**’nın Ardiç ve **Çam** ağaçlarının, **Çölü Baba**’nın etrafının **çivilerle** doldurulmuş olmasının, **Koyun Baba**’da **ışıkların** yanmasının, **Şifa Dede**’ye **Yağmur Duası** için çıkılmış olmasının, **Şeme Yatırı**’nın bir tepede ve mezarının taş yığını şeklinde olup **Ovoo/Oboo**’lara çağırım yapmasının, arka planında mitolojik izler aranabilir.

Muharrem Helvacı’nın “**Kut Törenleri Kaynakları**”¹⁵ isimli bildirisi, Anadolu mitolojisi, Anadolu Türk Mitolojisi ve Genel Türk mitolojisi bakımlarından bize göre çok önemlidir. Biz bu konuları çalışırken, Anadolu mitolojisinin Yunan mitolojisi şemsiyesi altında incelenen geldiğini, bu akıma son 10 yıl içerisinde yapılan İran mitolojisi çalışmaları ile de, Anadolu Türk arkaik dönemine varis olan çalışmalar üretmeğe başladığını, anlatmaya uğraşıyorduk. İran tezine göre, Anadolu’yu da içerisinde alan kadim İran tarihî coğrafyası, İran mitolojik geçmişi için getirdiği izahta, bir süreklilik gösterebilmektedir. Bu mitolojik perspektif, Türklüğün Ön Asya’da varlığını 1000 yıl gibi yakın dönemle izah etmektedir.

Bu nokta itibariyle altı çizilecek husus, Anadolu’da yapılan Türk sözlü kültür çalışmalarının 11.yy dan evvelki kök hücrelerini, Altaylarda arama çalışmalarına yeni boyutların getirilmesi gerektiğidir. Yaşayan İran Fars sözlü kültür verilerinin, yapılan çalışmalarla İran mitolojik dönemi ile bağlantısı sağlanmaktadır. Halk kültürü ile mitolojik dönem

¹² Ahmet Gökbel, “Şarkışla Yöresinde Yatırlar”,), **Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3, Ankara, 2003, s.409-428

¹³Doğan Kaya, , **Sivas’ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri**, Kültür Serisi, Sivas, 2012

¹⁴ Yaşar Kalafat, “Hatay-Sivas Yatırları Etrafında Oluşan İnançlarda Mitolojik Bulgular” , **Hatay İnanç Turizmi I, Antakya 17-19 Aralık 2015**

¹⁵ Muharrem Helvacı, “Kut Törenleri Kaynakları”, **Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri Sempozyum Bildirileri**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3, Ankara, 2003, s.377-409

verileri arasında bir süreklilik sağlanmıştır. Türk halk bilim müfredatına bu boyut mutlaka kazandırılabilirdir. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için yapılan çalışmalar ve araştırmacı dökümü müsaittir. Bu hususa ileride sayısal verilerle açıklık getiriyoruz.

Kut Törenlerini Kaynakları isimli bu çalışmada yazar, ilkel insanın av törenleri ve uygulamaları ile ilişkilendirerek, Metin And'ın çalışmalarından ilmek alıp, köy tiyatrosu/Köy Seyirlik Oyunları/Yararlılık/Kut Törenleri ile Halk tiyatrosu/eğlence arasındaki farka vurgu yapmakta, Kut törenlerini, Sümer Tanrıları **Temmuz** ve **Attis** için yapılan törenlerle izah etmektedir. Mevsimler, mevsimlerin doğum-ölüm, bereket-kıtlık, kuraklık yağış ile bağlantısı üzerinde durmakta, inanç içerikli bu uygulamalarda ateş, maske gibi vasıtaların yerine hayranlık duyuracak düzeyde başarı ile işaret etmektedir.

Yaşayan halk kültüründen hareketle edinilmiş verilerinde muhakkak Anadolu'nun eski dinlerinin izleri vardır. Bunlar, Anadolu mitolojisinin de izleridir. Sümer dinî hayatının izlerinden yola çıkarak bu verileri anlamlandırmak, yok olduğu iddiasında bulunan Anadolu mitolojisinin bir boyutunu ortaya çıkarmış olacaktır. Sadece Sümerler ile Türklüğün bağları nispetinde değil, bu mitoloji aynı zamanda Anadolu Türk mitolojisinin önemli bir boyutudur.

Bu nokta, Sivas halk bilimi alanında yapılacak akademik çalışmalarda ilahiyat/dinler tarihi-tarih/arkeoloji ve Edebiyat/halk bilimi alan çalışmalarında ortak projelerin gereğine işaret etmektedir.

Âşık Veysel Kültür Derneği'nin "Türkülerle Âşık Veysel"¹⁶ ve "Dostlar Seni Unutmuyor"¹⁷ isimli ilki kitap iki çalışması olmuştur. Ayrıca "Dost Dost"¹⁸ isimli de bir dergi çalışması olmuştur.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesinde 2015 yılına kadar da 376-380 adet tez çalışması yapılmıştır. Ayrıca Türk Halk Bilimi bünyesinde de 5-6 adet tez çalışması yapılmıştır. Bunların dışında 40 civarında aynı alanda yüksek lisans tezi de Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmıştır. İlaveten Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden yaptırılan bir kısım lisans ve lisansüstü tez çalışmaları da doğrudan veya dolaylı halk kültürü-halk inançları kültürü ile ilgilidir.

¹⁶ İhsan Öztürk, **Türkülerle Âşık Veysel**, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayını, Ankara, 2001

¹⁷ **Dostlar Seni Unutmuyor**, Ankara 1999 Âşık Veysel Kültür Derneği Yayını (Notaya ve yarışmada dereceye girmiş şiirler şöleni)

¹⁸ **Dost Dost**, Üç ayda bir çıkan Âşık Veysel Kültür Derneği Yayını organı, halen çıkmamaktadır.

Tez konuları arasında; Ağıtlar (1), Ananeler (1), Atalar İzinde (1), Âşık Cönk (100), Buyruk (1), Bayatı (1), Cin (1), Çocuk Oyunları (1), Destan (22), Deliler (1), Deyimler (1), Elifname (2), Eser Tahlili (2), Folklor (22), Efsane (1), Gadim Türkler (1), Halk Edebiyatı (17), Halk Tababeti (1), Halklararası Halk Kültürü Karşılaştırmaları (3) Halk İnançları (1), Hikâye (16), Halk Kahramanı (1) Mitoloji (7), Monografi (1) Masal-Nağıl (13) Meslek Erbabı (3) Mezar Taşı (2) Menkıbe (22), Nevruz (2), Oğuzname (1), Söylence (1) Sözlük (1), Şifai Klasik Edebiyat (3) Şahıs Araştırmaları (4) Şaman Efsaneleri (3), Sayı (1), Süreli Yayın Organları (3), Renk (1), Toy (1), Tarihi Şahıslar İskender, Zülkarneyn, (1), Uşak Edebiyatı (2), Yatırlar (2), Yıldız Name (1) dikkati çekmektedir. Bunları bizim bu çalışmamız için Doğan Kaya hocamız, İnanç, Dil ürünleri, Gelenek, Yayınlar, Şahsiyetler, Meslekler, Sosyal hayat, Çocuk folkloru, Türklük, Halk Edebiyatı (Genel), Halk kültürü (Genel). Başlıkları altında topladı.

Bize göre; sadece ve mutlaka Cin, Destan, Efsane, Gadim Türkler, Halk İnançları, Halk Kahramanı, Mitoloji Masal-Nağıl-Hikâye Mezar Taşı, Menkıbe, Nevruz, Oğuzname, Şaman Efsaneleri, Say, Renk, Toy, Tarihi Şahıslar İskender, Zülkarneyn, Uşak, Yatırlar, Yıldız Name gibi konu başlığı taşıyan çalışmalar değil, diğer adı geçen dosyalarda da mitolojik veriler aranabilir. Mesele uygun çalışma formatının geliştirilmesindedir.

Bu noktada, “Vehbi Cem Aşkun’un alanındaki halk bilimi çalışmaları, giderek akademik disiplinle yürütülen dönemde, doğal olarak daha yoğun olmuştur” denilebilir.

Üniversitede yaptırılan tez çalışmalarını konuların alt başlıklarına göre tasnif pek kolay değildi. Bazen masal ve hikâye ayrı başlıklar bazen de masal-hikâye veya nağıl olarak geçebiliyordu. Şiirler, şairler ve cönkler gibi başlık benzerlikleri de başlık sayısını çoğaltabiliyordu. Tez konuları, doğal olarak ayrıntı önemsenererek belirlendiği için, eş anlamlı gibi görünen tasnif başlıkları sanıldığı gibi eş anlamlı değil, alan zenginliğinin doğurduğu bir sonuçtu. Bu noktada Vehbi Cem Aşkun’un çalışmalarında gündeme giren konu başlıklarından hikâye, masal, fıkra, şiir, müzik, gelenekler gibi konuların akademik ortamda çalışılmış olması dikkati çekiyordu.

Halk hikâyeleri, masalları nağılları ve mezar taşları vasatında yapılan lisans ve lisansüstü çalışmalarında Vehbi Cem Aşkun’a ait olan ve ayrıca döneminin sair çalışmalarında olduğu gibi Sivas’ta ve

Türkiye'nin genelinde yapılan çalışmalarda da mitolojik izler arama uğraşı pek yoktur.

Efsane, destan lisans çalışmalarının mitoloji bağlantısına gelince, bazı hallerde metamorfik ilişkilendirmeler olmaktadır. Cin-kara iye ilişkilendirmelerine dair Vehbi Cem Aşkun'un dönemi çalışmaları ile günümüzde yapılan çalışmaların karşılaştırılmalarında önemli sayılabilecek bir mesafe alınamamıştır. Eski Türk İnanç Sisteminin kara iyesi ile İslamiyet'in cin anlayışı arasında kurulmak istenen bağlantı çok fulüdür. Bazı hallerde adeta bir inancın terminolojisi ile diğer inanç sistemi izah edilir duruma girilmiştir. Son 20-25 yılın bu alandaki çalışmaları Türk Kültür coğrafyası geneli bakımından ümit vericidir. Bu tespitin Sivas ölçeğinde ele alınması halinde sonucun çok farklı olacağını düşünmüyoruz.

Mitoloji boyutu olmayan halk kültürü çalışmalarının, köksüz bitkiye benzeyeceği, savrulup yok olmaya mahkûm oldukları kanaatindeyiz.

Karşılaştırmanın yapılmasına devam edilmesi halinde söylenebilir ki, en bereketli alan Cönkler üzerine yapılan çalışmalarda olmuştur. Bu konuda Doğan Kaya ve Erman Artun sadece Sivas veya Adana faaliyet alanı itibariyle değil Türkiye genelinde sahanın bayraktarlığını yapmışlardır.

Bu münasebetle, cönk ve âşıklık ürünü çalışmalar için açıklanmasında yarar gördüğümüz bir hususa değinmek istiyoruz. Sözlü edebiyat derlemelerinde, monografi derlemelerinde, yapılan çalışmalara dizin, bilhassa inanç dizini konulmasının zaruri olduğuna inanıyoruz. Bu tespite ilaveten lisansüstü çalışmalardan hareketle, Türk mitolojisine giden yolun aydınlatıcı verilerin derlenmesine gidilebilmelidir. Bu bir lisans ve lisansüstü çalışma hasilalarının değerlendirilmesi girişimi olmalıdır. Bu konudaki birikim makale yazımı veya bildiri verilimi ile çözülebilecek dönemi geride bırakmıştır. Lisans ve lisansüstü çalışmaları ve bilgi şöleni çalışmaları çalıştay çalışmaları ile taçlandırılmalıdır. Üniversite bölüm raflarında bekletilen bu tür çalışmalar, DTC Fakültesi örneğinde olduğu gibi maalesef bir süre sonra SEKA'ya gönderilmektedirler.

Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Folkloru isimli eseri özelde ele alındığında,

Hayatın Geçiş dönemlerinden evlenme dönemine bütün safhaları ile ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bu çalışmada; kına gecesinde paklanma,

saçı, süpürge, kem göz, ışık, kutlu mekân motiflerine dair açıklamalar bulunabilir. Bize nişan türküsündeki;

“Nazınan gelen **allı yavrum** kiminsin
Sallanıp gelen **allı yavrum** benimsin”

Nazınan gelen **allı yavrum** kiminsin
Öğünüp gelen **allı yavrum** benimsin”

Dizeleri dikkatimizi çekmiştir. **Al** bilindiği gibi kına gecesi kuşanmalarında; **gelin örtüsü, gelin mendili, gelin eldiveni, gelin kuşağı, gelinin altına serilen yaygı** gibi akşamlarda ön plana çıkar. Dizelerdeki “kiminsin” ve “benimsin” ifadeleri de sahiplenme, sahibinin olduğunu anlatma ifadeleridir.

Halk inanmalarında **Ak karısı/Al ruhu** düşmanlığından kaçınılan bir kara iye ve dostluğu kazanıldığında da koruyucu iyedir. Al basmasından korunmak için **al renkli** kumaş ve organlardan yararlanılır. Al karısı yakasına **iğne** takılarak esir alındığında onu esir alan kimsenin ailesi **yedi kuşak** korunmaya alınmış olur. **Al Ocakları** bu şekilde oluşur¹⁹.

Halk İnançlarında, her şeyin bir sahibinin, iyesinin olduğuna, sahipsiz bir şeyin olmadığına, sahipsiz bırakılan bir şeyin sahiplenilebileceğine inanılır ve korunmak için sahiplenmeye yönelik bazı inanç içerikli uygulamalar yapılır²⁰.

Kına ağıtındaki belirtilen ifadede bize göre al karısı bağıntısı da aranabilir. Nitekim sabah **ezanından** medet umulmakta ve **dağların** belalılığına değiniliyor²¹.

Bu tespitin doğruluğunu onaylayan bir bulguda, damada **kına** yakılacağı zaman yaşanır. Eline kına yakılmak istenilen damat elini açmayınca **iğne** batırılmakla tehdit edilir ve iğneden korunmak için

¹⁹ Yaşar Kalafat “Kocaeli Halk İnançlarının Kök Hücreleri ve Kızıl İnancı”, **Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Sempozyumu, Kocaeli 25-27 mart 2016**

²⁰ Yaşar Kalafat, “Kocaeli halk İnançlarında yaşamakta Olan Mitolojik Bir kavram: Sahiplilik” ,**Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, (02-4 Mayıs 2014, Kocaeli)**, C.III, Kocaeli Büyükşehir belediyesi Yayınları, Kocaeli 2015, s. 1743-1752

²¹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006, S. 43

damat avucunu açar²². İğnenin bu özelliğine dair ileride yer vereceğimiz başka bulgulara da rastlamaktayız.

Yörede kem gözlerden ve görünmeyen zararlılardan korunmak için **nuska/muskalar** üfürükçülere yazdırılır. Bunların için yapılmış muhafazalar lehimlenilir ise bunlarla helaya da gidilebilir.

Halk inanmalarında, içerisinde ayetler de bulunabileceği için üzerinde taşımak için yapılan hamaylılar, boylamalar ve pazibentler yedi katumlu bezlere veya muşambalara sarılırlar.²³

Kaynar suyu aniden dökmek bir gelin için **cin**lerin kanatlarını kavuracağı için sakıncalıdır. Cinler ona musallat olabilirler. Zaruret var ise “**ya settar**” veya “**destur**” denilmelidir.²⁴

Halk inanmalarında akşamdan sonra evin eşiginden dışarı sıcak su dökülmez. Dökülmesi gerekiyor ise besmele ile dökülmelidir. Akşam olduktan sonra cin taifesinin aktif olduğuna ve eşigin dışının da tekin olmadığına inanılır.²⁵

Çocuğu olmayan veya durmayan kadınlar eşleri ile birlikte Ahmet Turan’a giderler. Burada kadın eteklerinden **at nalı çivisi** ile kayaya çivilenir ve bu esnada

“Bir at getirdim satarım
Arkasına kulum takarım” denilir ve kadın oynamaya başlar.

Kadının eteğinden bir parça kayada kalır. Kadın arkasına bakmadan oradan ayrılır. O giymiş olduğu gömlek yıkanmadan bire saklanır aynı zamanda Ahmet Turan’a bir kurban adanır. Çocuk doğarsa o gömlekten çocuğa çamaşır yapılır. Tekrar **Ahmet Turan**’a gidilip kurban kesilir, çocuk erkek ise ismi Ahmet Turan olarak koyulur.

Bu uygulamadan bir sonuç alınmazsa bebek sahibi olabilmek için **Yedi Tekke** gezilir. Tekkelerden en ünlüsü **Hubiyar Tekkesi**’dir. Bebeği olmasını isteyen kadın bu tekkeye satılır. Buraya gelen kadın, evliyaya yalvarırken,

“Sevsem bir oğlan olsa sevsem
Sana bir kurban kessem” diye yalvarır.

²²Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S. 45

²³ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s.254, 263

²⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S. 22

²⁵ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 308-316

Ünlü tekkelerden birisi de **Karacalar Tekkesi**'dir. Aynı amaçla **Çeltek Baba**'nın mezarından alınmış toprak sulandırılıp suyu içilir.²⁶

Bu uygulamaların inanç derinliklerinde keza bize göre **sahiplilik inancı** vardır. Çocuk edinmeye mani olan **kara iye** adeta bebek yapamayan anne adayını sahiplenmiştir. Kadını onun sahipliğinden kurtarmak, onun sahipsiz olmadığını gösterebilecek daha güçlü olduğuna inanılan bir güç muhtemelen **ak iye** bulup onun sahiplenmesi sağlanmalıdır. Yapılan satmanın izahı belki böyle yapılabilir. Satılan yeni bir koruyucuya ulaşmış, sahiplenilmiştir.²⁷ **At** nalı ve **çivi** etrafında inanç yumağı oluşmuş objelerdir²⁸.

Yedi Türk kültürlü halkların formel/biçimsel sayılarından ve suyu içilen Çeltek Baba'nın toprağı ise, bu toprak vasıtasıyla anılan yatırım gücünden adeta koruyucu, kurtarıcı bir kut almıştır.

Çocuk edinmek için kadınlar tarafından başvuru çarelerinden birisi de **Yedi Değirmen Suyu**'dur. Bunun için ayın **İlk Çarşamba** günü güneş doğmadan evvel **Ali Ağa Değirmeni**'nin ayağından kalaylı bir bakraç ile su alınır. Bakraç yere değmeden eve getirilir. İçerisine **kırk kaşık** ve **kırk aşık** konur. Yüksekçe bir yere asılır Üzeri yazılı Beylerdeki **kılıç** bu suya batırılarak şifa gücünün artması amaçlanır. Bu su ile yıkanmak her derde bilhassa çocuk edinme derdine deva olarak bilinir²⁹.

Halk inanmalarında değirmenler etrafında da bir kült oluşmuştur³⁰. Su bir iye/pir olabildiği gibi pirlere de hikmetli suları vardır. **Yedi Değirmen, Yedi yolun Kavşağı, Yedi Dağ, Yedi Kardeşler, Yedi Çamlar** bir noktada gücün katlanmasını ifade ederler³¹.

Çarşamba etrafında da Türk kültür coğrafyasında bir inanç yumağı oluşmuştur. Son Çarşamba, Kara Çarşamba, Çarşamba duvarı, Çarşamba kadısı ve benzeri söylemler mevcut bulgulara bakılır ise

²⁶ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 72-73

²⁷ Yaşar Kalafat, "Kocaeli halk İnançlarında yaşamakta Olan Mitolojik Bir Kavram: Sahiplilik" ,**Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, (02-4 Mayıs 2014, Kocaeli)**, C.III, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2015, s. 1743-1752

²⁸ Yaşar Kalafat, "Türk Kültür Coğrafyasında At İle İlgili İnançlar", **Türk Halk İnançlarından Hayvan Üslubuna Mitolojik Devridayım I**, Berkan yayınevi, Ankara, 2013

²⁹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 72-73

³⁰ Yaşar Kalafat, "Gizli İletileri İle Değirmen-Su Bağlantılı İnanmalar", **Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Su**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015, s.13-33

³¹ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010

Zerdüştlük dönemi halk inançlarının sözlü kültürümüzdeki bakiyeleridir³².

Halk inançlarında **Kılıç**'a yemin edilir, kılıçtan hareketle kargış yapılır³³, **Aşık** etrafında da bir inanç yumağı oluşmuştur. Aşık ile fal bakılır, aşıkla şans oyunu oynanır, aşıkla nazarlık yapılır.

Çocuk sahibi olmak amacıyla okunmak ve buraya satılmak için **Abdullahvahap Gazi**'deki mağaraya iki günde bir gidilir³⁴.

Türk kültürlü halklar mağara kültüründe kutlu mağaralardan şifa ve hikmet umulur ve çeşitli inanç içerikli uygulamalar yapılır³⁵.

Gebeliğin ilk emaresi kadının **Başının Kirlenme**'mesidir. Bu dönemin başlangıç safhasına "**gümen**" denir. Bu dönemde kadın **özürlü çocuklar**la alay etmemelidir. İnanca göre gelinin etrafında **yedi cin** dolaşır, bunların şerrinden korunmak için, dikiş dikerken **cinler** tarafından kayıp edilen **kırk kızın** olduğu yer olduğuna inanılan **Kırklar**'a veya **Tek Mezar**'a gidilir ve **Yedi Evliya**'ya bu dönemde bir şeye uğramış kadın okutulur³⁶.

Başı kirlenmiş olmak, halk inançlarında hareketlerine kısıtlanma getirilmiş olma halidir. Başı temizleninceye kadar, birçok şeyi yapamaz, birçok şeye elini sürmesi istenilmez. Başı kirli ve başı temiz olma hali halk inançları kültüründeki kişioğlu kültü kapsamına girer. Özürlü kimseler, garipler, yetimler, öksüzler de halk inançlarında özel konumdadırlar.³⁷ Onlara yapılan haksızlığın vebalı katmerli ve onlara yapılan yardımın mükâfatı da katbekat olur inancı vardır. Bize göre bu durum da kişioğlu kültü kapsamında yer alır.

Halk inançlarında dikmek dikiş yapmak, düğme iliklemenin büyü kapsamına alındığı gösteren bulgular vardır. Sökük giysi kişinin üzerinde iken dikilmez, dikilmesi doğru bulunmaz tedbir olarak ağza iplik türünden bir şeyin alınması istenir³⁸.

³² Yaşar Kalafat, "Türk Kültürlü Halklarda Ahır Çerşembe'nin Mitolojik Muhtevası", **Türk Kültürlü Halklarda Mitler**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s.73-126

³³ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s.211, 246

³⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 72-73

³⁵ Yaşar Kalafat-Nagihan Çetin, "Halk İnançları Mitoloji Ekseninde Harput Monografisinden Örneklemler ile Halk İnançlarında Mağara", **Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Yer**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015, s. 127-151

³⁶ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 72-73

³⁷ Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halkların Halk İnançlarında, Geçmişten Günümüze Kişioğlu**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015

³⁸ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 471

Kırk Kızlar Türk kültür coğrafyasında kod oluşturmuştur. Tokat Etnografya Müzesi'nde de **Kırk Kızlar Kapısı**³⁹ ve Karakalpak destanları arasında da **Kırk Kızlar Destanı** vardır⁴⁰.

Aşerme/ Aş yerime inancına göre gebe kadının canının aş erdiği yiyeceği melekler gökten indirirlermiş. Aş eren kadın **höllük, sabun, kül, kil, toprak** gibi şeylere de aşerebilir, bunlar ve canının çektiği her şey ve ayrıca yanında yenilen şeylerden ona verilmelidir. **Gebe kadın, ağır ayak, yüklü, ikicanlı**, olarak da anılır⁴¹.

Aşermek veya yeriklemek inancının izleri, Türk kültürlü halkların halk inançlarında destani döneme kadar izlenebilmektedir. Manas Destanında da Aşermeği görebiliyoruz. Bu özelliği ile aş ermek Kişi Oğlu kültü kapsamında yer alır⁴².

Acı yiyeceklere **aş eren** kadının erkek, tatlı yiyeceklere aş eren kadının ise kız bebek doğuracağına inanılır. Yenilen ve karşılaşılan bazı şeylerin mesela balık, tavşan, manda gibi bebeğin fiziğine, kişiliğine yansıtacağına inanılır⁴³.

Aş eren kadının isteğinin karşılanmasının çok sevap olduğuna ve ilgisiz kalmanın da çok günah olduğuna inanılır.

Eğrilce günü iş görülür kıra çıkılmazsa doğacak çocuğun kol ve bacaklarının eğri olacağına inanılır. Bu yamulmayı önlemek için o gün toprağa **fasulye** ekilir ve çocuğa gelecek eğriliğin fasulyeye geleceğine inanılır⁴⁴.

Gebeliğin bazı işaretlerinden bebeğin cinsiyeti tahmin edilmeye çalışılır, bebek erkek ise annenin güzelleşeceğine inanılır. Cinsiyetin tahmini için **bakıcılardan** da yararlanılır. Bakıcılar **dayra/daire** kurar, **Tıktap/Tıknap Tası**'nın içine **su** koyar bir şeyler okuyarak **cinleri** davet ederler. Cinlerin geldiği bakıcının asabi hareketlerinden anlaşılır. Bu tas, yuvarlak, bakır veya pirinçten yapılmış işçi ve dışı **ayeti kerime** ve **lafzayı celil** yazıları olan bir kaptır. Gebe kadınların bununla **su** içmeleri önemsenir⁴⁵.

³⁹ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010

⁴⁰ Yaşar Kalafat, a..g.e.

⁴¹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁴² Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halkların Halk İnançlarında, Geçmişten Günümüze Kişioğlu**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015

⁴³ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁴⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁴⁵ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006, S.76

Halk inançlarında kırklama, tedavi ve benzeri hallerde kullanılan bu tür taslar arasında **Kırk Açar Tası, Nazar Tası, Kırklama Tası** gibi isimlerle bilinen taslar vardır⁴⁶.

Dünyaya gelmemiş çocuğa don biçilmez, biçilmesi halinde bebeğinin ölü doğacağına inanılır. Bebek için alınacak giysilerin büyüklere gösterilmesi ayıp sayılır. Alış verişi ebeveyni hayatta olan bir kimse yapar getirir, küldökene verir⁴⁷.

Halk inançlarında gebe kalmak ayıp değildir ancak bunu teşhir etmek, büyüklerin ve daha ziyade ailenin erkek büyüklerinin önünde sergilemek edepsizlikten sayılır. “**karnı burnunda hanım**” eşiğin dışına mecbur kalmadıkça çıkmaz, anlayışı hâkimdir⁴⁸.

Doğumun ağrısız olması için; kocasının **ayakkabısının** ökçesi ile kadına **su** içilir. **Yumurta** yazdırılır kırılır, **Hızır İbriği** kadının göbeğinin üzerine konur, Bir yumurta ve üzerine **kırk iğne** batırılmış **kırk böbrek** kırklara atılır, gebe kadının kuşağı bir **mandanın** boynuna bağlanır, kocası eşinin göbeğine hafifçe basar, Kocasının elinin battığı **su** kadına içirilir, kadına enamlardaki **mühürlü kâğıdın** suyu içirilir, **Meryem Ana** suya batırılır bu **su** kadına içirilir, Ahmet Turan’a kurban adanır, kadının boynuna **muska** yaptırılır, **Efsuncu** kadınlara efsun yaptırılır. Ayrıca, fincan yazdırılır, **Bekâr** bir erkeğe ezan okutulur, **Kâbe kuşağı** kadının beline bağlanır, **Raziyan**e içirilir, efsunlanır, yatağının hazırlanmasına özen gösterilir⁴⁹.

Meryem Ana otu, Fatma Ana Otu olarak da bilinir, bu otun batırıldığı su bebek bekleyen anne adayına içirilir.

Sivas halk inanç kültüründe yer alan bu hususlardan ayakkabı etrafında Türk kültürlü halkların halk inançlarında oldukça çok inanç vardır. Evlenmek isteyen evin yetişkin bekâr oğlu isteğini babasına duyurmak için onun ayakkabısını eşiğe çiviler. Ölen kimsenin ayakkabıları eşiğin önüne uçları dışarı gelecek şekilde konularak ölüm olayı çevreye duyurulur. Gelmelerin memnun olunmayan görücülerin ayakkabıları düzeltilmez. Ters konulur. Ayakkabı sağ ayaktan başlanılarak giyilir, **cinlerin** ayakuçları **ters** istikameti gösterir⁵⁰. Keza

⁴⁶ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 224

⁴⁷ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006, S.76

⁴⁸ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s.242-258

⁴⁹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 77

⁵⁰ Yaşar Kalafat, “Türk Dünyasında Karşılaştırmalı Ayak ve ayakkabı ile İlgili İnançlar”, **Türk Folkloru**, Mart 1999, S.96, s. 15-16

yumurta etrafında da kült oluşmuştur⁵¹. Efsun ve efsuncülük Türk halk inançlarında parpilama yöntemlerindedir⁵².

Doğum yapan kadının bebeğinin eşinin çabuk düşmesi için ona **sarımsak, soğan, limon** koklatılır, **kına** içirilir⁵³.

Çocuk içerisine altın konulmuş **kevgirin** içinde kırklanır.⁵⁴ Bu uygulama Amasya ve Erzurum'da da vardır.⁵⁵

Nazarlıklara, **kuş tırnağı, yedi delikli mavi boncuk, Kâbe hurmasının çekirdeğinden yapılmış nalın**, gibi şeyler konur. Çocuğun ilk yıkanacağı **su** ayak değmeyen bir yere dökülür⁵⁶.

Durmayan çocuklar için **kırk Mehmet** adlı evden **demir** toplanır, bunlardan bir **saç ayağı** yapılır, çocuk **3 defa** bu saç ayağının içinden geçirilir, bu saç ayağı çocuğun dünyaya geldiği yerin altındaki **toprağa** gömülür⁵⁷.

Bu uygulamadaki Mehmet ismi Hz. Muhammet'e (s.a.v) teşmilden belirlenmiştir. İsmi hikmetine inanılmasından kaynaklanan bir uygulamadır. Farklı tatbik şekilleri de vardır. Bazı uygulamalarda Fatma ismi yer yer alır⁵⁸. Demir de Türk kültürlü halklarda etrafında kült oluşmuş objelerdendir⁵⁹. Saç ayağı yağmurun yağması, çok yağın yağmurun durması gibi uygulamalarda da yer alır. Od/ateş/ocak ve demir kültü ile ilgili olmalıdır⁶⁰. Saç ayağının doğduğu yerin altındaki toprağa gömülmesi şeklindeki uygulama kişiöğlü-toprak bağlantılı inançtan kaynaklanmaktadır. Herkesin bir toprağı vardır. Toprağı kişiyi çeker. Kişi toprağından ayrı düşmek istemez. Birçok kimse öldüğü yerde değil dünyaya gelmiş olduğu yerde defnedilir. Bu mümkün olmaması halinde

⁵¹ Yaşar Kalafat, "Van Çevresi Örnekleri İle Türk Kültür Coğrafyasında Yumurta İle İlgili İnançlar", **Türk Halk İnançlarında Beslenme**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 101-121

⁵² Yaşar Kalafat, "Türk Kültürlü Halkların Halk İnançlarında, Malatya Yöresi Örnekleri İle Üfleme-Efsunlamak-Parpilamak", **Geçmişten Günümüze Malatya Kent-Kültür-Kimlik Sempozyumu** Atatürk Araştırma Merkezi 15-17 Nisan 216 Malatya

⁵³ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁵⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁵⁵ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 192, 201

⁵⁶ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.76

⁵⁷ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.76

⁵⁸ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s 387-392

⁵⁹ Yaşar Kalafat, "Zile Yöresi Örnekleri İle Türk Kültürlü Halklarda Demir İnançları", **Tarih ve Kültürü İle I. Zile Sempozyumu (09-12 Ekim 2008)** Yayına Hazırlayanlar M.Yardımcı-M.Ayvalıoğlu, İstanbul, 2009, s. 141-150

⁶⁰ Yaşar Kalafat, "Akşehir Örnekleri İle Türk Kültürlü Halklarda Od/Ateş/Ocak İyesi", **I. Uluslararası Selçukludan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri (20-21 Kasım 2008)** Editörler: Yusuf Küçükdağ-Mustafa Çıpan, Konya 2010, s. 121-139

doğduğu yerden alınmış toprak getirilip mezarının üzerine serpilmek istenir⁶¹.

Yedi Mehmet adlı evden gümüş toplanır **küpe** yapılır çocuk erkek de olsa onun kulağına takılır⁶².

Küpe gibi bazı aksesuarların mensubiyeti simgelediğine inanılır. Bazı gizli dinî yapılanmaların mensuplarına mahsus küpeleri vardır. Küpe o yapılanmanın gücünü takana vermiş olur. Bir diğer husus ise küpe takan kimsenin cinsiyetini onun erkek olmadığı gösterir. Eski Türk İnanç Sisteminde kara iyelerin erkek çocuk daha kıymetli kabul edildiği için onlara musallat olduğuna inanılır ve korunması için belirli bir yaşa kadar erkek çocuklara giyimleri, takıları, saçlarını uzatmaları ile kız çocuğu süsü verilmek istenirdi. Daha ziyade erkek çocuğu yaşamayan ailelerin oğullarına küpe taktırdıkları olurdu⁶³.

Çocuğu durmayan kadınlar kalbura doğurur Kalburun içine **Kuran-ı Kerim, ekmek, tuz** konur başına **ilk su** bundan dökülür Çocuk dursun diye gidilen evliyaların ismi verilir.

Çocuğun ağzı açılmadan koynuna ekmek konur ebenin kucığına verilir ebe eşikten dışarı çıkar dışarda gördüğü insan hayvan, insanların mesleğine göre çocuğun ileride ne olacağını tahmin etmeğe çalışılır.

Çocuk **Kehiroğulları**'na götürülür orada onun boynuna bir ip bağlanıp ona para verilir Buradan döndükten sonra ağzı açılır ağzına zezem suyu ve Kur'an tozu çocuğun ağzına koyulur.

Daha sonra büyük anne bebeği babasının omuzuna koyar ve ona Yükün mü ağır sen mi ağırsın diye sorar ona yüküm ağır cevabı verilir.

İlk çocuk erkek ise oğlan helvası yapılır

İlk çocuğun **al krep** bağlanır O kırk gün evin sultanıdır.

Al karısı tanımlarından birisine göre o zenci suratlı, kalın dudaklı, karmakarışık uzun saçlı, kazma dişli, bir zebanidir. Çocuğun ve annesinin düşmanı olan al karısı ilkin çocuğu sonra annesini öldürür. Bunun için ansızın lohusanın üzerine saldırır ve çöker kadın takatsiz kalır. Korunmak

⁶¹ Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Yer**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015

⁶² Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.76

⁶³ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s 387-392

için kadının başına yorgan iğnesi takılır ve çörek otu yakılır yataklarının başına Kur'an-ı Kerim asılır o yalnız bırakılmaz.⁶⁴

Ebeye yapılan ödemeğe **göbek akçası** denir. Loğusa şekerinin rengi **al/kırmızıdır**⁶⁵.

Aynı ay içinde çocuk doğuran kadınların bir araya gelmemesine özen gösterilir. Onlar karşılıklı ziyaret etmeleri halinde onları kırk basacağına inanılır. Onların arasındaki ziyaretler kırk çıktıktan sonra yapılır⁶⁶.

Basılmak, basılmak, basılmış olmak basılmaktan korunmak, basılmışlıktan kurtulmak Türk halk inançlarında bir inanç kotudur. Kırklı bebek ve annesini kırklı hayvan da onun kırk evvel kesilmiş eti de basabilir. Ölen bir kimsenin kırkı çıkmamış ise, o da basabilir. Basılmaktan korunmak için başvurulmuş çarelerden birisi de kırklının üzerinde **iğne** bulundurmalarıdır.⁶⁷

“Beşik gönderme” kız tarafından donatılmış beşik takımının bebeğe gönderilmesi ile yapılır⁶⁸. Anadolu genelinde ilk bebeğin beşik takımı kız evi tarafından gönderilir⁶⁹.

Beşik Kertmesi, buna göre, aynı gün, hafta veya ay içinde doğan kız ve erkek çocuklar yekdiğerlerinin beşik kertmesidirler. Beşik kertmesi sonucu akraba olma şartı yoktur ancak bu vesile ile evlenenler de çoktur⁷⁰. Beşik kertmesi tarzı ile evlenmenin ilk çıkışı zamanın çocuğu geç olan bir hükümdarının oğlu dünyaya gelince bütün ülkede o günlerde doğan kız çocuklarının onun beşik kertmesi sayılması şeklinde anlatılır⁷¹.

Çocuğa ad seçmede, seçilen ad **üç gün** sonra konuluyor. Çocuğa mutlaka bir de **mahlas** bulunur Bunlar Mehmet, Mehmet Naci, Mehmet Muhlis, Mehmet Recai gibi isimler olabilir. İsim seçiminde ölmüş dedenin ismi koyar, Eşi ölmüş büyük hanım kocasının adını yerli yersiz söylemez çocuğa Hacı Dursun ismi konulurken ona sadece Hacı denir

⁶⁴Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S. 70

⁶⁵ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S 80

⁶⁶Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S 80

⁶⁷ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-Irak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 217, 429, 474

⁶⁸ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁶⁹ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-Irak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 375-380

⁷⁰Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁷¹ Yaşar Kalafat, **Azerbaycan-İran-Anadolu-Irak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 415-437

Abdurrahman Efendi ise, sadece Efendi ve Şevket Bey ise, sadece bey denir.⁷²

Halk inançlarında kişiöğlü-ad-kut arasında bir bağ olduğuna inanılır. İsimlerdeki Mehmet bölümü Hz. Muhammed'e (s.a.v) teşmil edilmiştir. Muhammet kelimesi kodlanarak konulmak suretiyle, kutuna sığınılrken, taşınması kolaylaştırılmak istenilmiştir⁷³.

Doğum döneminde yakınlardan bir genç ölmüş ise o **kara yaşlıdır** ve Adıgüzel olarak bilinir. Ölen büyükannenin ismi torunda bir süre hanım olarak yaşatılır. Bu uygulama çocuk 15 yaşına gelinceye kadar böyle devam eder ve akranları dahi o ismi gerçek isim gibi bilirler. Ölülerin gerçek adını söylemek onlara hürmetsizliktir. Ayrıca Kur'an-ı Ketimden de isim seçilir. İsim abdest almış bir kimsenin çocuğun kulağına ezan okunarak koyulur.⁷⁴

Aileden ölen itibarlı bir kimsenin isminin çocukta uygun tarzda yaşatılması inancı Türklerin kadim inançlarından olan tul inancı ile ilgili de olabilir. Ölen şahıs âlem değiştirmekte yokluk âlemine gitmemekte ve yaşayan yakınları ile ilgisi de kesilmemektedir. Unutulmadığını bilmenin öleni mutlu ettiği inancı vardır.⁷⁵

Çocuğun oynatıldığı şekilde bir inanç vardır. Çocuk uyuyan çocuk tebessümle uyuyor ise **meleklerin** onu güldürdüğüne, asabi olarak uyuyor ise **cinlerin** ona tasallut ettiğine inanılır. Böyle hallerde efsunların onun için muska yaptırılır.

Çocuğun düşen **göbek bağı** ayak değmeyecek bir yere gömülür, dışarı atılması halinde çocuğun çok gurbet hayatı yaşayacağına, bebeğin eşinin **köpek** tarafından yenilmesi halinde çocuk büyüğüne çok saldırgan olacağına, en iyi yöntemin eşin **suya** atılması olduğuna inanılır⁷⁶.

Göbek bağı ile bu uygulamadaki inançta, insanat ile hayvanat, nebatat ve cemadat arasındaki ilişkinin ölümden sonra da devam ettiğini göstermiş olması bakımından bize göre çok önemlidir.

Höllük, Höllüklük denilen yerden çıkan **al/kızıl** killi bir topraktır. Çocuklar bunun kızartılmış şeklinde belenir. Çocuğun annesi ilkin

⁷² Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁷³ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 279-290

⁷⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S.82

⁷⁵ Yaşar kalafat, Hun Döneminden Günümüze Türklerde karşılaştırmalı yas Uygulamaları", XI. Milli Türkoloji Kongresi (11-13 Kasım 2014i İstanbul), İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, C. I, İstanbul, 2015 s. 843-854

⁷⁶ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 82

höllüğe oturtulur⁷⁷. Erzurum çevresinde uygun killi toprak bulunmadığı hallerde seçilmiş kül elenerek de bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılır⁷⁸.

Kırklar denilen mevki, **Kırk Papaz**'ın bataklığa battığı yer veya **Kırk Kız**'ın taş olduğu yer olarak bilinir. İnanca göre bebeğe giydirilecek gömleğin **ilk yakası** kırk kız tarafından açılmıştır. Mevkiinin kutlu itibarı buradan gelmektedir⁷⁹.

Yakası açık olma, yakasının ilk defa acıkması, yakası besmele ile açılması halk inançlarında mesaj içeriklidirler. Yakası açılmadık söz, ilk söylenen duyulan sözdür. Kefen, yakası açılmadık gömlektir. Kumaşı kullanılmamış olmalıdır. Bazı tabut örtüleri o maksada adanır ve başka bir amaçla kullanılmamak kaydıyla bekletirler, bunlar için de yakası açılmamış ifadesi kullanılır. Bunlar niyetlenmiş adanmış şeylerdir⁸⁰.

İlk dişin çıkması bebeğe sıkıntı vereceğinden her gün kontrol edilir, diş çıkınca babaya müjde verilir, tanıdıklara haber verilir **Diş Hediği Kazanı** ocağa sürülür Buğdayın haşlanması ile yapılan hediğin üzerine **findık, ceviz, şeker** konur, komşulara dağıtılır. Çocuk **tavukların** ve **civcivlerin** arasına oturtulur başına hedik dökülür, tavuklar hedikten yerler. Çocuğun başında kalan hedikler bir ipe dizilir çocuğun boynuna takılır⁸¹.

Diş Toyu, Saç Toyu, Doğum Toyu, Ad Toyu, İlk Adım Toyu, Türk kültür dünyasında çok yaygındır. Bunlarda yapılan ikramlar saç olarak kabul edilebilir. Yukarıdaki tespitte, civcivli tavuğa saç yapılmış olması şeklindeki uygulama, hayvanat- inasanat arasındaki yeni bir ilişkilendirme şekli olarak bize göre anlamlıdır.

Beşik üzerinde bir **ipe** takılı mavi boncuk, tazı boncuğu muhafazalı muskanın sallandıkça **şıkırdaması** sağlanır⁸².

Eski Türk İnançlarına göre kara iyeler gürültüden rahatsız olmakta ölebilmektedir. Tahtaya vurarak şeytan kulağına kurşun denilmesi, gelin yeni evinin eşliğinden girmeden evvel basarak tabak kırıp ses çıkarması ay tutulunca teneke çalınması bu nedene bağlanmaktadır. Aynı zamanda bebeğin beşiği boş iken sallanması da uygun bulunmaz,

⁷⁷ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁷⁸ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 270-279

⁷⁹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁸⁰ Yaşar Kalafat, "Kocaeli Halk İnançlarında Yaşamakta Olan Mitolojik Bir Kavram: Sahiplilik" **,Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, (02-4 Mayıs 2014, Kocaeli)**, C.III, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2015, s. 1743-1752

⁸¹ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁸² Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

görünmeyenlerce sahiplenilebileceği bu durumun çocuğu hastalandıracağı şeklinde izah edilmektedir. Bu açıklama izahında bebeğim çingirakları acaba eski bir koruma biçimin devamı mı diye düşünülebilir⁸³.

Çocukların yürümesi için **day dur** uygulaması yaptırılır bunu babaanneler çocuğu iki ayaklarının arasına alarak yaparlar. Yürüme çağı geldiği halde yürüyemeyen ve küt diye bilinen çocuklar **üç Cuma** bu **Yörük Şahin**'e götürülür. Şahin Baba vaktiyle helva yemek istemiş, getirene “Yaşa benim Yörük şahinim” demiş ismi buradan gelmektedir. Burası büyücek etrafı daire şeklinde bir yerdir. Üçüncü Cuma **helva** yapılır oradaki fakirlere dağıtılır, bir kısmı da **Şahin Baba**'nın canı için serçeler yesinler diye türbenin üzerine serpilir.⁸⁴

Batı Türklüğünde ayağı basmayan çocuk için Köstek Kesmesi yapılır. Farklı uygulama biçimleri olan **Köstek kesme** Cuma namazından çıkan ilk cemaate çocuğun bağlı olan ayak bağının kestirilmesi şeklinde olur⁸⁵.

Bu yörede Mahalle Mekteplerinde Fergap'da fes kapılır **helva** yapılırdı⁸⁶.

Helva Türk kültürlü halkların hayatının doğu, evlilik ve ölüm gibi safhalarının tümünde vardır. Utlu ve kederli hallerde de helva kavrulur. Helva pişi gibi hazırlanınca yağ koku çıkaran bir ikramdır. Görünmeyenlerin bu arada ölmüşlerin ruhuna kokusunun hayra vesile olduğuna inanılır. Hal bu olunca inanç kültürünün koku-saçı bağlantılı tespitlerindedir, denilebilir⁸⁷.

Çocuk sahibi olabilmek için ayrıca; “**Kırk Yasini şerif** okutulur”, “Bir hafıza hatim indirtilir”, “71.000 çektirmek”, **Kurşun** döktürmek”, “**fala** baktırmak”, “**Büyücü** ve **sihirbazlara** gidilerek tılsım bozdurmak”, gibi çare olduğuna inanılan uygulamalara başvurulur. Kurşun dökme **tılsım** bozma gibi uygulamalar için **Ocak** olarak bilinen **nefesi/tükrüğü** güçlü kimselere gidilir. Kurşun dökülmeden evvel öd ağacı tütsüsü yapılır ve ocağın piri çağrılır. **Öd ağacı, künlük misk, zagfaran tütsüsünün** evlerde büyü bozacağı inancı yaygındır. Başvurulan çareler

⁸³ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 132

⁸⁴ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006S. 83

⁸⁵ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, 2010, s. 254, 281, 282, 318, 332

⁸⁶ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁸⁷ Yaşar Kalafat, “Karadeniz Yöresi Kültür Tarihinde Helva”, **Türk Halk İnançlarında Beslenme**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, S. 149-159

arasında Camiikebir'deki Hızır **Direği**'nin altında **sala vaktinde** dua etmektir. Kadın ve ev için tedbirler alınırken erkek için muska yapılır, cebine **sarımsak** ve **üzerlik** konur kırk gün Camiikebir'de sabah namazı kılması sağlanır.⁸⁸

Türk kültürlü halkların halk inançlarında nefes ve üfleme, parpılama kapsamında halk sağaltmacılığının inanç içerikli uygulamalarındandır. Nefesi güçlü olabilmek, el verebilmek kişiöglü kültüründe kut bulabilmiş olmakla izah edilebilir⁸⁹.

Sivas'ta yapılan **Sünnet düğünlerinde** sazlı sünnet hamamı olur. **Kirvelikte** nikâh düşmez. Sünnetten sonra çocuğa **soğan** koklatılır. Sünnet şekerlerinin sepeti **al/kırmızı kreple** bohçalanır⁹⁰.

Soğan ve sarımsağın halk inançlarında görünmeyenlere karşı koruyucu bir gücünün olduğuna inanılır.⁹¹

Eserde ayrıca halk tababetine, **Sarılı Ocağı, Bun Baba, Karacalar, Çeltik, Abdulvahap Gazi, Ahmet Turan** gibi şifa ocaklarına eşlerin birbirlerine hitap şekline, **Talih Kayası**'na, **Kaşık Falı**'na, **Akide Kurbanı**'na dair de bilgi verilmektedir.⁹²

Sonuca geçmeden evvel söylenebilir ki;

Kültür şölenlerinin, bu arada Sivas bilgi şölenlerinde gelinen nokta itibariyle, ciddi bir çıkmazı vardır. Kültür şölenleri Türkiye üniversitelerin sayı arttıkça mahiyet değişimine uğramış, amaç ile araç yer değiştirmiştir. Kurumlar, kuruluşlar bakımından, Sempozyum yaparak sorunlara ilmî çözüm arama uğraşı ve onun değerlendirilmesi, yerini “ben de yaptım”, “ben daha çok yaptım”, “benim dönemimde de yapıldı”, “böylece itibar kazandım”, “sıralamada yerimi aldım”, yarışına dönüşmüştür. Sempozyum değerlendirmelerinde, belirlenen hedefe ne nispette ulaşıldığı, alınamayan hasılanın sebeplerinin araştırıldığı ve müteakip kültür şöleninde yeni hedeflerinin belirlenmesi şeklindeki değerlendirmeden uzaklaşmıştır. Bu noktada, Vehbi Cem Aşkun'un dönemi Türkiye'si daha gerçekçi idi, denilebilir.

⁸⁸Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S. 73-74

⁸⁹ Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halkların Halk İnançlarında, Geçmişten Günümüze Kişioğlu**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015

⁹⁰ Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S.81

⁹¹ Yaşar Kalafat, “, **Türk Halk İnançlarında Beslenme**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, S.161-195

⁹²Vehbi Cem Aşkun, **Sivas Folkloru I-II**, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas, 2006 S. 85-98

Sivas Sempozyumlarından ikisinin değerlendirilmesi masasında biz de görev aldık, bizim hasılamız da farklı olmadı⁹³

Sempozyum düzenleme kurullarınca da bize göre bilgi şöenleri ilmî ciddiyetten uzaklaşmaktadır. 25 bildiri katılımcının düzenleme listesinde 75 isim yer alabilmekte ve bu yöntemle bilgi şöenleri, bir gövde gösterisi ve bazı katılımcıların katılım masrafından kurtarma aracı durumuna sokulmuş olunmaktadır.

Bu yapılanma yamulması, destek alabileceği kurumu kalmamış yüzlerce emekli bilim adamına, bilgi şöeni kapılarını kapatmış olmaktadır.

Genç katılımcılar bakımından bilgi şöenleri amacından çıkarılmak üzeredir. Akademik terfi için puana ihtiyacı olan genç araştırmacı, ilçelerinde de üniversitelerin açılmaya başladığı Türkiye’de, bilgi şöeni salonuna bildiri sırası geldiği zaman girip, bildirisinden hemen sonra salonu terk etmektedir.

SONUÇ

Bildirimizde Vehbi Cem Aşkun merkezli açıklamalar hareketle, Sivas halk İnançları çalışmaları özetlenmiş, Türkiye halk inançları çalışmasının eksik halkası olduğunu düşündüğümüz mitoloji konusuna Sivas ölçekli dikkat çekilmek istenmiştir. Bildirimizde yapılmış çalışmalara dair yaptığımız ayrıntılı göndermeler ile bu noktanın vurgulanmasına hazırlık yapmak istedik.

Türkiye’de yapılan mitoloji çalışmaları Türk kültür dünyası mitoloji çalışmaları ile ilişkilendirilirken, Türk kesimleri arasındaki tarihi süreç devamlılığı ihmal edilmekte veya tarihi sürecin mitolojik devamlılığı boyutu ihmal edilmektedir.

Savaşların merkezinde milliyetler çapında ”ben” duygusu vardır. Ben duygusunu kültürler, millî kültürler oluşturur ve millî kültürleri halk kültürleri besler. Halk kültürünün tarihî arka planına mitoloji derinlik verir. Mitolojik boyutu olmayan halk kültürleri ve bu arada halk inançları kültürü emanet giysilere benzer. Kökü olmayan bitkiler yele bile dayanamazlar. Mitolojinizin olduğu nispette köklerin vatan toprağında derinlik kazanır.

⁹³ Yaşar Kalafat, ”Türkülerin Dili İle Karşılaştırmalı Halk İnançları”, **Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri (22-25 Ekim 2011, Sivas)** Sivas Valiliği İl Kültür Müdürlüğü

Türk halk kültürü-halk inançları kültürü çalışmalarının, kadro ve doküman yeterliliğine rağmen maalesef Anadolu ölçeğinde mitolojik boyutu yeterli değildir.

Vatanla göç, yer isimleri ve aile isimlerinde olduğu gibi kültürün tüm alanları ile birlikte göçtür, inançla göçü de içerir. Bu noktada yaşanan halk kültürünü mitolojinizin yaşatıldığı canlı kaynaklardır. Bu nedenledir ki, sözlü kültür verileri işlenirken mitolojik objelerin aranması zarureti vardır.

Bu konuda bir diğer husus, Anadolu Türk kültür coğrafyasına tarihi derinlik kazandırılırken halk edebiyatı lisans çalışmalarında dinler tarihi, arkeoloji, mitoloji gibi disiplinler de aranabilmelidir.

Lisans ve Yüksek Lisans çalışma formatları yeniden düzenlenebilmeli çalışmalara izin, inanç dizini getirilmeli ve buna bağlı olarak, tespiti yapılabilen kültlerin, kodların geliştirilmeleri sağlanabilmelidir.

Anadolu Türk kültür coğrafyasının, bir kısım bölge haklarıncı, yeni mitolojik teoriler doğurmasından ve bu coğrafyanın yaşama geçirilmiş olan mevcut mitolojik teorilerin boyunduruğundan kurtarılması için bu husus halk bilimciden beklenen bir hizmettir.

Bu hizmetin gerçekleştirilmesinde kültür şölenlerinin amaç-araç bağlantısı bakımından da formatının değişmesi gerektiğini ve bu tür etkinliklerin çalıştaylarla desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz.